Michel Zevaco

Michel Zevaco

Puntea Suspinelor

Volumul 1

CUPRINS:

Capitolul I Serbarea dragostei – 1 -
Capitolul II Amanţii Veneţiei – 4 -
Capitolul III Împărăteasa curtezanelor – 6 -
Capitolul IV Logodna – 11 -
Capitolul V Sfatul celor zece – 16 -
Capitolul VI Uraganul – 23 -
Capitolul VII Coborârea în iad – 27 -
Capitolul VIII Banditul – 33 -
Capitolul IX Leonora – 38 -
Capitolul X Mama – 40 -
Capitolul XI Ura – 43 -
Capitolul XII Numărul 17 – 44 -
Capitolul XIII Dandolo izbăvit – 49 -
Capitolul XIV Mina – 52 -
Capitolul XV Temniţa osândiţilor la moarte – 57 -
Capitolul XVI Agonie! – 66 -
Capitolul XVII Puntea Suspinelor – 69 -
Capitolul XVIII Tăbliţa osânditului – 72 -
Capitolul XIX Grădina din insula Olivolo – 80 -
Capitolul XX Calea Trevisei – 89 -
Capitolul XXI Trecătorile Piavei – 97 -
Capitolul XXII Petru Aretin – 105 -
Capitolul XXIII Marele inchizitor – 109 -
Capitolul XXIV Jalea inimii – 117 -
Capitolul XXV Secretarul lui Aretin – 120 -
Capitolul XXVI Amor-furor – 138 -
Capitolul XXVII Dogele – 152 -
Capitolul XXVIII Peştera Neagră – 157 -

Capitolul I Serbarea dragostei.

Roland! Leonora!

Veneţia în acea seară de basm din 5 iunie a anului 1509 aclama două nume, atât de iubite. Aceste două nume, Veneţia înfrigurată le preamărea ca pe nişte simboluri ale libertăţii. Veneţia, înduioşată, le binecuvânta ca pe nişte talismane de iubire.

O, Veneţie! Cât de frumoasă şi de curată erai în acea seară de măreaţă serbare! Cât de mândră îţi ridicai fruntea de tânără regină deasupra valurilor, în timp ce pe un cer ca de vis, luna – acest soare al misterelor – rătăcea prin nemărginire!

Fantastică şi sclipitoare de lumini, înnebunită de cântări, oraş al apelor, în seara asta – aidoma unui vis de îndepărtată cetate orientală, ţâşneşte printre îmbrăţişări purpurii şi cele două sute de clopotniţe ale sale, turlele, săgeţile ei, se luminează de răsfrângeri de apoteoză.

Poporul se înveselea.

Mii şi mii de gondole îşi preumblă pe canalul mare melodiile ce le ritmează vocile voluptoase ale femeilor, iluminaţiile lor ce se mişcă într-o misterioasă scânteiere, ca şi cum toate stelele firmamentului ar fi coborât să se odihnească pe prorele semeţe.

În piaţa San-Marc, între catargele ce poartă ilustrul steag al republicii, se foiesc tinerele fete cu costume bătătoare la ochi, luntraşii, marinarii – tot norodul, tot ceea ce vibrează, tot ce suferă, tot ce iubeşte.

Şi e o supremă sfidare în această voioşie uriaşă, care vine să lovească cu uralele sale palatul ducal tăcut, ameninţător şi posomorât.

Colo sus, pe un fel de terasă, în vârful vechiului palat, două umbre se apleacă asupra acestei serbări – doi bărbaţi străpung toată această bucurie cu privirea urii lor.

Veneţia se îmbată de dragoste.

Veneţia cântă ca şi cum s-ar ruga. Veneţia lasă să se înalţe boarea arzătoare a perechilor sale înlănţuite, care, printre binecuvântări naive şi urări de veşnică fericire repetă numele Leonorei şi al lui Roland!

Căci mâine se va celebra logodna celor doi amanţi. Mâine, în palatul ducal, Leonora şi Roland vor schimba solemnul jurământ ce şi-l fac de doi ani de când se adoră.

Roland! Fiul dogelui Candiano, speranţa asupriţilor! Roland. Acela care – se zice – a făcut să tremure nu numai o dată adunarea tiranilor, groaznicul Consiliu al celor Zece şi i-a smuls nu numai o victimă!

Leonora! Mândria Veneţiei, prin frumuseţea sa, moştenitoarea renumitei case a Dandolilor, atotputernică încă, cu toată ruina ei. Leonora, pe care săracii o numesc Madona Madonelor! Leonora, care iubeşte atât de mult pe Roland al ei, încât într-o zi ea răspunse unui pictor celebru, care o ruga în genunchi să se lase a fi pictată, că numai iubitul ei ar putea-o avea trup şi în imagine!

Şi Veneţia terorizată de Consiliul celor Zece, Veneţia ce gemea sub jugul unei tiranii fără de frâu, sărbătoreşte ca început al izbăvirii sale logodna fiului dogelui şi fiicei Dandolilor. Căci această căsătorie va fi unirea a două familii capabile să se împotrivească tiraniei neînfrânate a celor Zece! Această căsătorie va fi, nu se mai îndoia nimeni de asta, apropiata ridicare la demnitatea dogală a lui Roland, speranţa poporului şi a Leonorei, Madona săracilor!

Totuşi, la intervale, hărmălaia uralelor scade dintr-o dată în piaţa San-Marc, şi o tăcere neliniştitoare apasă asupra mulţimii.

Asta pentru că s-a văzut atunci vreun spion apropiindu-se de trunchiul denunţători-lor, aruncând acolo în grabă o hârtie, apoi pierzându-se în beznă.

Ce nume a fost predat răzbunării celor Zece?

— Cine va fi arestat astă-noapte?

— Cine va pieri mâine?

Apoi fără veste aclamările se izbesc mai furioase, mai neîmblânzite, de posomorâtul palat ducal, în fundul căruia dogele Candiano şi soţia sa Silvia tremură de grija fiului lor, înspăimântaţi de această popularitate, care îl arată, care-l predă călăului.

— Doamne! Doamne! Şopteşte mama îngenunchiată în faţa unui mare Crist nepăsător, scapă-l pe fiul meu!

Şi bătrânul doge, palid sub hălăciuga lui albă, reia în fierbinţeala sufletului său credincios:

— Doamne! Dacă trebuie ca această bucurie să fie ispăşită, nu mă lovi decât pe mine!

Afară strigătele, sunetele serbării de dragoste mugesc ca un tunet al revoltei.

Colo sus, pe terasă, doi bărbaţi ascultau cu aprindere. Unul din ei, înalt, cu înfăţişarea întipărită de o sălbatică mândrie, întinde atunci pumnul zbârcit spre mulţime.

— Urlă, popor de robi! Mâine vei plânge cu lacrimi de sânge! Ascultă, Bembo! Îi auzi? Ei aclamă pe Roland al lor! Ah, numele ăsta blestemat! Îmi sfredeleşte creierul! Ascultă!

— Aud, seniore Altieri, aud! Şi mărturisesc că aceste două nume al lui Roland şi al Leonorei sunt destul de bine împerecheate!

— Taci! Taci!

— Nu vor fi de mâine înainte logodiţi unul cu altul? Şi peste opt zile căsătoria! Este o măreaţă unire, domnule!

— Blestem al iadului! Mai bine decât să văd încheindu-se această căsătorie, Bembo, îi voi înjunghia cu mâinile mele!

— O! Urăşti deci tare mult pe scumpul vostru Roland?

— Îl urăsc, pentru că o iubesc pe dânsa! O! Iubirea asta Bembo! Iubirea asta care mă înăbuşă! Este cu putinţă să sufăr ceea ce sufăr şi să nu mor din cauza asta! O, Leonoro, Leonoro! Pentru ce te-am văzut? Pentru ce te-am iubit? Blestemat să fie pântecul mamei mele, pentru că m-a zămislit nenorocirii, odată cu viaţa ce mi-a dat-o!

Şi omul acesta, cel mai puternic dintre patricienii Veneţiei, cel mai de temut din Sfatul celor Zece, acest Altieri care, când străbătea Veneţia tăcut şi aducător de nenorociri, mergea într-o atmosferă de spaimă, acest om îşi cuprinse capul în mâini şi plânse.

Bembo, cu chipul brăzdat de un zâmbet de dispreţ şi de teamă, după cum sunt brăzdate unele ceruri întunecoase şi plumburii de un fulger gălbui, Bembo îl privea, îngrozitor de îngândurat.

— Ascultaţi, seniore Altieri! Spuse el fără de veste.

De pe canalul cel mare se urca armonia unui imn de iubire, pe care îl cântau femeile. Şi erau de o poezie intensă aceste voci calde şi curate. Şi ele cântau în largul mării cu o răbufnire de voluptate, strigând numele amantei credincioase!

Altieri asculta aiurit, zvâcnind. Deodată vocile amuţiră.

Altieri, cu faţa încruntată, cu atitudinea înţepenită într-o sforţare de sălbatică voinţă, se îndreptă spre scara terasei.

— Unde vă duceţi, domnule căpitan? Exclamă Bembo aşezându-se în faţa lui.

Fără a răspunde, Altieri îi arătă pumnalul pe care se strângea mâna lui.

— Glumiţi, Maria voastră! Şopti Bembo cu acea voce cleioasă, care făcea ca după ce l-ai găsit scârbos privindu-l, să-l găseşti greţos auzindu-l. Glumiţi! Când cineva se numeşte Altieri, când comandă douăzeci de mii de ostaşi, când poate detrona pe doge şi să-şi pună pe cap coroana ducală, când poate numai ridicând degetul, să facă să cadă un cap, când ţine în mâna sa această fulgerătoare armă posomorâtă ce se numeşte Sfatul celor Zece, lăsaţi-mă să v-o spun, Alteţă, nu-i decât un copil, dacă spre a scăpa de un duşman, se coboară spre a-l lovi! Sunteţi zeu în Veneţia şi voiţi să faceţi pe banditul! Haida de! Nu de o lovitură de pumnal trebuie să moară Roland Candiano, logodnicul Leonorei!

— Ce vrei să spui? Scrâşni căpitanul.

Bembo îl apucă de braţ şi-l atrase în celălalt capăt al terasei. El se aplecă deasupra balustradei, întinse mâna şi zise:

— Uitaţi-vă!

La rândul lui, Altieri se aplecă.

Acest colţ al Veneţiei era întunecos, fioros. În fund se ivea un îngust canal fără gondole, fără cântece, fără lumini. De o parte se înălţa palatul ducal masiv, greoi, îngrozitor; de cealaltă parte a canalului era o faţadă fioroasă, una din acele faţade de casă tăcută şi îngheţată ce inspira groaza şi durerea: temniţele Veneţiei.

Şi între aceste două lucruri enorme, o monstruoasă trăsătură de unire, un fel de sicriu aruncat deasupra prăpastiei, legând palatul tiraniei de acel al suferinţei.

Şi asupra acestui sicriu spânzurat deasupra valurilor negre căzură privirile lui Altieri.

El se dădu înapoi cu un fior de spaimă şi un strigăt sălbatic şi răguşit răsună:

— Puntea Suspinelor!”

— Puntea morţii! Răspunse Bembo cu o voce ca de gheaţă, căci cine trece pe aici, zice rămas bun speranţei, vieţii şi iubirii!

Altieri îşi şterse fruntea scăldată de sudoare. Şi ca şi cum s-ar fi zbătut într-o ultimă zvârcolire, ca şi cum ar fi dat înapoi din faţa răzbunării întrevăzute, bâlbâi:

— Un pretext? O! Un pretext pentru a-l aresta!

— Vreţi un pretext! Spuse înăbuşit Bembo ridicându-se cu o bucurie aducătoare de nenorociri. Ei bine, urmaţi-mă domnule Altieri!

— Unde mă târăşti tu, demone?

Bembo se îndreptă cu paşi mari spre un alt punct al terasei. Ca şi adineauri el se aplecă, întinse mâna şi spuse:

— Priviţi!

De data asta el arăta un palat a cărui faţadă de marmură de Carrara şi coloanele de jasp, oglindiră în canalul mare zdrobitoarea-i bogăţie.

— Palatul curtezanei Imperia! Şopti Altieri.

Bembo îi apucă mâna.

— Căutaţi un pretext, mormăi el. Acolo îl veţi găsi! Este Imperia, este curtezana blestemată şi de pomină, ea e aceea care ni-l va da pe Roland în mână.

— Aşadar ea îl urăşte! Gâfâi Altieri.

— Îl iubeşte! Auziţi, Maria voastră? Curtezana Imperia suferă în seara asta ca o afurisită, ca şi dumneavoastră! Curtezana Imperia îl iubeşte pe Roland, după cum patricianul o iubeşte pe Leonora până la adoraţie, până la nebunie, până la moarte! Şi iubirea ei violentă ca şi a dumneavoastră, neîmblânzită ca şi a dumneavoastră, veghează din umbră! Şi această iubire îi deschide şi ei, ca şi dumneavoastră, uşa răzbunării. Veniţi, veniţi, haideţi la curtezana Imperia!

Capitolul II Amanţii Veneţiei.

Ultimele zgomote ale serbării populare s-au stins. Veneţia doarme, tăcutele-i canale desfăşurându-se şi unduindu-se ca pletele Amfitritei; marmurele sale lucesc confuz într-un decor de camee albăstruie sub licăririle lunii ce pluteşte într-un cer tânjitor; reflexe de azur scaldă minunata privelişte ale cărei împrejurimi se topesc într-o ceaţă de o culoare armonioasă.

Totul este închis. Numai botul trunchiului denunţărilor rămâne deschis, ca o ameninţare care vrea să nu adoarmă.

În mica insulă Olivolo, în spatele bisericii Sfânta Maria Formosa, consacrată dragostei, deoarece acolo se celebrau în toţi anii căsătoriile a douăsprezece fecioare înzestrate de republică, se întinde o grădină frumoasă.

În vârful unui cedru, o privighetoare îşi reia nebuneşte trilurile, la care răspunde din depărtare melopeea unei ciocârlii.

Noaptea ascultă cu luare-aminte, din tot sufletul său irosit în eter, acest duet ce însoţeşte în surdină neobositul murmur al valurilor.

Şi, sub cedrul uriaş, printre tufele de trandafiri, printre miresmele de iasomie şi de indrişaim, în tihnita şi maiestuoasa măreţie a acestui cadru de o frumuseţe nemaivăzută, e un alt duet de iubire ce se şopteşte între două făpturi alese ale căror frunţi preursite se luminează în întregime de lumina dragostei lor: ea şi el.

Un farmec de nespus se desprinde din Leonora; mişcările sale, atitudinile ei, sunt întipărite cu o graţie, cu o mlădioasă şi un fel de adorabilă energie: capul ei delicat sub greii cârlionţi ai părului său, exprimă o nedefinită mândrie; ochii săi căprui, cu o energică voinţă în ei şi învăluiţi de duioşie, se luminează de o privire de o orbitoare încumetare fără de prihană; are în ea un neşters amestec de siguranţă şi sfială, de tânjeală şi de seriozitate, nobleţe nevinovată şi o înflăcărată tinereţe; mersul ei arată aşa cum se înfăţişează tinerele zeiţe ale antichităţii păgâne.

Înfăţişarea lui Roland dă impresia unei puteri a firii. Chiar în repaus, minunata-i tărie se arată din fiecare mişcare a gesturilor sale – totuşi e de statură mijlocie, delicat, răsărit, cu mâinile nervoase şi delicate; năvălnicia temperamentului său se ghiceşte după zvâcnelile tâmplelor; gura puţin ironică, gata la ripostă haină, exprimă în zâmbetul ei bunătatea unui suflet superior; îl ghiceşti gata de mânie oarbă şi de iertare mărinimoasă, dispreţuitor al pizmei, împătimit de epopeile galante, în stare să răstoarne lumea.

Ei formează o pereche de o luminoasă armonie, care smulge ţipete de admiraţie artistului, poetului, în sfârşit poporului veneţian, poet şi artist, care i-a supranumit „Amanţii Veneţiei” ca şi cum amândoi formau sinteza vie a tot ce este lumină, putere şi prestigiu în Regina Mărilor!

Sub cedrul cu întins rămuriş, ei se sfătuiesc cu voioşie; nu vorbesc de dragoste. la ce bun?

Dar dragostea lor se revarsă, fiecare din cuvintele lor conţine sub nepăsarea cuvântului, poemul gândirii lor îndrăgostite; uneori numai mâinile lor se caută şi se strâng.

Bate miezul nopţii.

Tresar amândoi: este ora când de trei luni Roland este admis în casa Dandolo, şi se despart în toate serile la ceasul acesta.

Roland se ridică.

— Încă vreo câteva minute, scumpul meu stăpân, suspină Leonora.

— Nu, zise Roland cu o hotărâre zâmbitoare; nobilul Dandolo, tatăl tău, m-a pus să jur că în toate zilele, miezul nopţii va fi termenul fericirii noastre până a doua zi – şi asta până în ziua apropiată când fericirea noastră nu va mai cunoaşte nici termen, nici margini.

— Adio dar, dulcele meu iubit! Mâine. Ah! Acest mâine va veni el odată?

— Mâine va veni, curata mea logodnică, mâine, în faţa întregii nobilimi a Veneţiei; schimba-vom inelele simbolice şi peste opt zile, o! Sufletul meu, vom fi uniţi pentru totdeauna. Du-te! Dormi în pace, deoarece dragostea mea veghează asupra ta, aşa cum veghează astrele colo sus asupra seninătăţii cerului.

— Vorbeşte. O! Vorbeşte încă!

— Adormi curând, pentru ca visele tale să te readucă lângă mine, după cum visele mele mă călăuzesc la tine în somnul meu.

— Mult iubitul meu, cum mă mai pătrund vorbele tale şi mă transportă! O! Pentru ca să fiu toată a ta, pentru ce trebuie să mai aştept? Roland, o, scumpul meu logodnic, fiinţa mea tremură în fiecare seară, în acest moment de chin când ne despărţim. Şi astă-seară, mai mult ca oricând, gânduri fioroase îmi năpădesc sufletul. Mi se pare că fericirea noastră stârneşte invidia cerului şi pământului şi în noaptea asta suavă ea dă târcoale în preajma dragostei noastre.

— Copilă! Zâmbi Roland. Nu te teme de nimic. Odihneşte-ţi încrederea, punând temei pe soţul tău.

— Soţul meu! O, acest cuvânt. Acest dulce cuvânt, Roland pentru întâia oară rosteşti acest cuvânt, şi mă îmbată, mă

scoate din fire.

Ei sunt acum lângă poarta grădinii.

Roland a întredeschis-o.

Ei se privesc cu o naivă şi sublimă mândrie. Şi dragostea lor îi înflăcărează; braţele lor tremurătoare se destind; trupurile lor se înlănţuie, buzele lor se caută şi se unesc şi, murind de dragoste, ei schimbă întâia lor sărutare.

Colo jos privighetoarea a amuţit, sub cedrul cel mare numai o armonioasă suflare se înalţă în această nesfârşită pace a firii, în vasta tăcere a lucrurilor adormite.

Leonora fugise ducând pe buzele sale tremurătoarea senzaţie ce face să pălească fruntea ei şi îi ridică sânul feciorelnic.

Roland a închis portiţa, apoi încetinel, absorbit de fericirea sa, o luă de-a lungul zidului exterior al grădinii, de-a lungul bisericii şi se îndreptă spre gondola lui, care îl aştepta.

Şi deodată în tăcerea nopţii izbucneşte un strigăt sfâşietor:

— Ajutor! Mă omoară! Ajutor! Ajutor!

Capitolul III Împărăteasa curtezanelor.

Roland, smuls cu furie din visul extazului ce-l transporta departe de pământ, avu tresărirea omului pe care-l trezeşte cineva din somn. Privi în juru-i. La douăzeci de paşi, spre canal, se zbătea un grup uniform. Trase greaua sabie ce nu-l părăsea niciodată şi se avântă.

— Curaj! Strigă el. Curaj!

În câteva clipe fu asupra grupului şi văzu o femeie căzută în genunchi, pe care şapte sau opt ticăloşi – i se păru lui – o jefuiau de bijuterii.

— Ajutor! Mai răcni încă odată necunoscuta şi căzu leşinată.

— Înapoi, bandiţilor! Înapoi câini de noapte!

Bandiţii se întoarseră cu pumnalul ridicat, mugind ca nişte mopşi înfuriaţi.

— Înapoi tu însuţi! Urlă unul din ei, un uriaş cu mădulare noduroase, cu ochii însângeraţi.

Toţi laolaltă înconjurară pe tânărul a cărui sabie scânteietoare începu să descrie numaidecât o groaznică morişcă. Dar în acest moment, o rază de lună îi lumină tot. Hoţii se dădură înapoi.

— Roland Candiano! Murmurară ei cu un fel de groază amestecată cu respect. Roland cel Puternic. Să scape cine poate!

Fu o fugă grăbită, o harababură dezordonată. Dar uriaşul, el unul, rămăsese!

— Ah! Ah! Rânji el, pe tine te cheamă Roland cel Puternic! Ei bine, eu mă numesc Scalabrino!

Scalabrino! Celebrul şi îngrozitorul bandit, care într-o zi, cu câţiva ani mai înainte, în 1504, uimise Veneţia printr-o îndrăzneală nemaiauzită! În ziua de 15 august a acelui an avusese loc ceremonia căsătoriei a douăsprezece fecioare pe cheltuiala republicii. După vechea tradiţie, cele douăsprezece căsătorite purtau o pavăză de argint, o salbă de mărgăritare şi alte bijuterii preţioase ce se păstrau în tezaurul statului, pentru a servi din an în an. Scalabrino debarcă cu cincizeci de camarazi în faţa bisericii Sfânta Maria Formosa. În clipa când fecioarele împlătoşate cu argint ieşeau din biserică, ei se aruncară asupra lor: fu o îngrozitoare amestecătură, dar douăsprezece femei fură suite în vasul corsar al lui Scalabrino, care uşor, admirabil înarmat, luă calea mării şi nu putu fi ajuns de vasele ce se avântară în urmărirea lui. Peste opt zile Scalabrino trimise înapoi cele douăsprezece fecioare, a căror pudoare fu cu scrupulozitate respectată, dar păstră pavezele de argint şi salbele de mărgăritare.

Uriaşul se azvârli asupra lui cu baltagul ridicat. Dar nici nu făcuse un pas şi se poticni buimăcit, orbit de sânge: Roland îi trântise în obraz două sau trei lovituri de pumn, care-l doborâră pe uriaş.

Scalabrino scăpase arma din mână. Dar reculegându-se numaidecât, îl înşfacă pe Roland cu braţele. Lupta dăinui un minut, înverşunată, tăcută. Apoi deodată uriaşul se

rostogoli pe lespezile de piatră şi Roland, cu genunchiul rezemat pe pieptu-i larg, ridică pumnalul.

Scalabrino înţelese că avea să moară, căci după obiceiurile vremii nu există iertare pentru învins, a cărui viaţă aparţinea învingătorului.

Îşi încrucişă braţele, privi pe Roland în faţă şi spuse fără să tremure:

— Eşti cel mai puternic. Ucide-mă!

Roland se sculă, îşi vârî pumnalul în teacă şi răspunse:

— Nu ţi-a fost frică. Te iert!

Scalabrino se sculă în picioare, năucit parcă de o nedefinită mirare. Apoi, încovoiat în două, zise cu o voce înceată:

— Maria voastră, vă voi spune tot adevărul.

— Du-te! Te-am iertat! Ţi-am dăruit viaţa!

— Înălţimea ta!

— Du-te, îţi spun!

Uriaşul aruncă asupra tânărului o privire ciudată, în care erau parcă zorii înduioşării şi ai milei. Apoi schiţând un gest de nepăsare, se îndepărtă în grabă şi dispăru în curând.

Atunci Roland se aplecă asupra femeii ce-o izbăvise.

Spiritul, sufletul şi ochii tânărului erau plini de icoana Leonorei; dar temperamentul său de artist din născare îl făcea simţitor la toate formele frumuseţei. Aplecat asupra necunoscutei, admiraţia ce i-o insuflă fu de aşa fel, încât nu-şi putu stăpâni un strigăt înăbuşit:

— Ce frumuseţe! Şopti el.

În această clipă necunoscuta îşi deschise ochii. Îl văzu pe Roland. Un fior o zgudui.

Din palidă cum era dânsa, se făcu roşie ca gotca; se sculă sprijinindu-se de mâna ce i-o întindea Roland şi mâna îi ardea ca de friguri; îi bătea inima şi-l fixa pe Roland cu o privire plină de fluide ce-i pricinuiau o ciudată indispoziţie. Apoi această privire făcu ocolul îngustului loc unde se aflau, ca şi cum ea s-ar fi temut să nu se înapoieze atacatorii.

— Fiţi liniştită, doamnă, spuse cu simplitate tânărul bărbat. Ticăloşii care au avut îndrăzneala să vă atace, nu se vor mai întoarce.

Atunci ea îndreptă asupra lui ochii săi de un negru ca de catifea, ce licăreau în umbră cu strălucirea unei neasemănate blândeţi.

— Dumneata! Rosti ea cu o voce a cărei fiece vibraţie, era o caldă dezmierdare. Ah! Asta înseamnă să fiu izbăvită de două ori, fiind scăpată de dumneata!

— Doamnă! Rosti tânărul buimăcit de acest fel de exaltare înflăcărată a cărei pricină n-o înţelegea şi pe care o atribuia emoţiei prin care trecuse.

Dar fără să-i lase timp să continue, ea îi şi apucase mâna, se atârnă de braţul lui şi şopti:

— Mi-e frică! O, mi-e frică! N-o să refuzi să mă conduci până acasă! Te rog.

— Doamnă, mă numesc Roland Candiano, şi aş fi nevrednic de ilustrul nume ce-l port, dacă v-aş refuza o ocrotire, pe care orice veneţian ar privi-o în acest moment ca pe o datorie imperioasă.

— Mulţumesc! O, mulţumesc! Spuse ea cu aceeaşi înflăcărare.

Ea îl atrase după dânsa.

La două sute de paşi depărtare, pe malurile canalului, dânsa se opri.

Acolo o aştepta o bogată gondolă. Se urcară în ea, sub un cort de mătase brocată cu aur. Şi luntraşul nubian, măreţ înveşmântat cu o tunică de mătase albă, începu să împingă cu hărnicie gondola prin încurcătura de canaluri.

Nu-şi spuneau nimic. El fusese cuprins iar de visul lui de dragoste, gândindu-se cu fiori la puternica bucurie a zilei de mâine, când Leonora lui avea să-i dea în faţa întregii nobilimi a Veneţiei inelul de aur, chezăşie simbolică a credinţei sale! Şi ea, divina Imperia, desfăşurând în sânul ei de marmură zgomotele năvalnice ale patimei sale dezlănţuite.

Imperia!

Vestita, bogata curtezană romană, adusă la Veneţia de nobilul Davila, cel mai avut dintre veneţieni, cel mai ascultat din Sfatul celor Zece! Imperia, despre care poeţii spuneau că este mai frumoasă decât atât de celebra Lucreţia Borgia! Imperia într-adevăr era aşa de frumoasă, aşa de adorată, încât la plecarea ei, romanii îi ridicară ca recunoştinţă pentru frumuseţea sa, un monument public, ca unei zeiţe.

Da! Era Imperia.

Roland n-o cunoştea decât după faimă. Dar când gondola se opri în sfârşit şi debarcară, când el văzu cei douăzeci de servitori îmbulzindu-se în faţa însoţitoarei sale, când printr-o ochire îmbrăţişă faţada de marmură albă, cu statuile sale, cu ale ei opt coloane de jasp, cu cornişele ca o horbotă, atunci recunoscu în faţa cărei locuinţe se afla şi cărei femei îi servise de cavaler.

Ea îi văzu tulburarea şi, strângându-i mâna, spuse:

— Fii mărinimos până la capăt, onorând această casă cu prezenţa dumitale, sau voi crede că nu m-ai izbăvit, decât ca să mă umileşti.

Vocea ei înflăcărată se ruga. Tânărul intră!

Condus de curtezană, el străbătu un vestibul de marmură, a cărui intrare era ascunsă de un imens Velum vrâstat cu alb şi roşu.

Apoi urcând treptele de marmură pe care era un vas preţios, din care se înălţa o plantă exotică, el avu priveliştea înmărmuritoare a două sau trei întinse săli la rând, mobilate şi împodobite cu o bogăţie cu dibăcie combinată, pentru a năpusti simţurile în aiurările dragostei.

Iubirea! Totul în palatul acesta chema şi proclama puternicia sa.

Roland se vedea transportat într-o atmosferă de desfrâu.

Imperia îl conduse într-o sală, unde o bogăţie de flori rare, de tapete şi de covoare de India, de goliciuni marmoreene, de tablouri vrednice de palatele princiare din Florenţa şi Ferrara, oglinzi bogate şi lampadare de aur masiv

destănuiau fastul, rafinarea şi gustul artistic al curtezanei, pentru care avutul Davila înghiţise deja trei sferturi dintr-o avere uriaşă.

Roland rămase în picioare.

Imperia ştia că era hotărât să se retragă.

Cu un gest scurt, ea alungă servitoarele care aşezau o gustare.

— Nu vrei să stai? Întrebă ea, tremurând.

— Doamnă, răspunse Roland, iată-vă acasă şi în desăvârşită siguranţă. Rămânând mai multă vreme, v-aş face supărător slabul serviciu ce-am avut bucuria şi cinstea de a vi-l face.

— Supărător! Dumneata? Ah, domnule! Ceea ce spui, este ceva crud şi-mi dovedeşte că refuzi să citeşti în ochii mei, ceea ce se petrece în biata mea inimă trudită!

Roland înţelese că lucruri fără de leac aveau să fie spuse.

El şopti cu o mare blândeţe:

— Căile noastre sunt deosebite, doamnă. Spunându-vă rămas bun, vă rog să credeţi că nu duc din această întâlnire, decât o vie admiraţie pentru curajul vostru în primejdie şi o sinceră recunoştinţă pentru suverana graţie a ospitalităţii voastre.

Ea se aşeză în faţa lui, gâfâind, împinsă de una din aceste izbucniri ale patimei ce înnebunesc pe neaşteptate pe femei în clipele de crize sufleteşti. Şi vocea ei schimbată, răguşită de plânsete înăbuşite, împătimită de dragoste, desfăşură înăbuşit tragicele zvârcoliri ale gândirii sale:

— Nu vezi cât te iubesc! Nu vezi deci că-ţi ofer dragostea cea mai arzătoare a inimii mele şi mângâierile trupului meu! Nu vrei să vezi aşadar nimic? N-ai văzut deci că de trei luni te urmăresc pas cu pas, ca umbra dumitale credincioasă!

— Doamnă. Vino-ţi în fire.

— Ştii pentru ce am plecat din Roma, părăsind cele trei palate ale mele, poeţii mei, artiştii mei, un întreg popor ce mă adoră! Ştii pentru ce l-am urmat pe Ioan Davila la

Veneţia? Pentru că te-am întrezărit în ultimul an, când veniseşi în ambasadă la papa! Ştii pentru ce mi-am clădit acest palat pe Canalul Mare? Pentru că de aici puteam să te văd trecând cu gondola dumitale! Ştii pentru ce am risipit milioane, fără să le număr, ca să împodobesc această, locuinţă? Pentru că speram să fac templul dragostei noastre! O, Roland! Roland! Ce îngrozitor dispreţ citesc în ochii dumitale. O, mă urăşti!

— Nu vă dispreţuiesc, zise el cu aceeaşi blândeţe, vă deplâng.

Ea avu o izbucnire sălbatică:

— Tu mă deplângi! Mai bine mi-ar plăcea dispreţul tău! Dar nu! Deplânge-mă! Da, poţi să mă deplângi! Căci niciodată nu fu nenorocire mai deplină decât a mea, pentru că nicicând nu fu de asemeni iubire mai absolută decât a mea. Deplânge-mă! Căci astea sunt chinuri înspăimântătoare, care mă rod, căci sunt toate dovezile geloziei ce mă înlănţuie şi mă sfâşie, când mă gândesc la aceea pe care tu o iubeşti, la această Leonora care.

— Nenorocito! Mugi Roland.

Se îngălbenise şi mâna i se ridicase, ca şi cum ar fi vrut să zdrobească gura ce defăima idolul. Această mână recăzu greoi.

— Adio, doamnă, spuse el de năprasnă, cu o voce schimbată. Şi fugi afară.

Roşind, rănită în inimă, beată de patimă şi de furie, tragică şi sublimă de neruşinare, Imperia sfâşie vălurile ce-i acopereau sublimele goliciuni, şi hohotind de plâns se rostogoli pe o piele de leu, muşcându-şi pumnii, pentru ca să-şi înnăbuşească ţipetele.

Ochii săi căzură deodată asupra unui bărbat care, cu braţele încrucişate, în picioare în faţa uşii, o privea.

Omul acesta părea de patruzeci de ani. Era de o măreaţă înfăţişare şi avea o figură semeaţă. Purta la coapsă o măreaţă spadă cu mânerul încrustat cu diamante. Un greu lanţ de aur cădea peste tunica-i de catifea neagră.

Imperia sări cu un ţipăt:

— Ioan Davila!

Ea merse drept spre dânsul şi-i spuse gâfâind:

— Ai văzut?

— Totul!

— Ai auzit?

— Totul!

Ea izbucni într-un fioros râs de smintită. Şi el reîncepu cu o voce de gheaţă:

— Ai să mori! Ah! Pentru ca să-l regăseşti pe Roland Candiano, l-ai urmat pe Ioan Davila în Veneţia! Pe viul Dumnezeu, îţi glorific neruşinarea, doamnă, şi admir ursita care a vrut să întrebuinţez unei atare întrebuinţări moştenirea familiei Davila! Astfel deci strămoşii mei şi-au vărsat sângele, au cutreierat mările pe corăbiile lor, au asistat la o sută de bătălii, şi au preamărit numele nostru înscris în cartea de aur a republicii, pentru ca într-o zi acest nume de erou să devină jucăria unei golance şi batjocura Veneţiei! Astfel era să fac, eu, ticăloasă stârpitură a unei rase de uriaşi, din dumneata o patriciană şi să acopăr ruşinea dumitale cu opt veacuri de onoare! Şi toate astea pentru toana unei curtezane neîndestulate! Astfel mama şi mama mamei mele, şi toate străbunele mele, atât de departe cât merge obârşia mea în veacuri, au făurit, au făcut economii pentru a face o avere princiară, pentru ca într-o zi să-ţi vină dumitale cheful să înalţi un altar necurat ibovnicilor dumitale trecători!

— Un templu! Răcni ea decreierată. Ah! Nu crezi tocmai ceea ce spui! Vino şi te uită!

Dintr-o săritură ea se năpusti asupra unui tapet, pe care îl aruncă jos, deschise o uşă tainică şi se aruncă într-o cameră, unde alergă pe urma ei spumegând de furie Davila.

El se opri încremenit, ca în faţa unei vedenii de vis fantastic.

Încăperea era mică, misterioasă, zidurile acoperite cu tapete de mătase chenăruită cu aur. Nu era nici o mobilă în

această tainiţă; dar un belşug de candelabre în care sfârâiau făclii ce aruncau o lumină orbitoare. În spate, trei uriaşe căţui de ars miresme revărsau mirosuri îmbătătoare. Şi dedesubtul acestor căţui aşezate pe trepiede de argint, într-un fel de aureolă, chenăruit în aur, se ivi portretul lui Roland Candiano, opera genială a vreunui pictor cu mare faimă, cu care Italia se fălea pe atunci cu îmbelşugare, uimind lumea întreagă.

Pe jumătate goală, palpitând, extaziată, Imperia se aruncă în genunchi şi întinse spre portret măreţele-i braţe de alabastru.

Ioan Davila, cu ochii însângeraţi, cu faţa zguduită de fiori, urlă:

— Făptură a iadului! Coboară-te la afurisiţii de acolo, pentru a-ţi sfârşi neruşinata-ţi adoraţie.

El se aruncă asupra ei, horcăind de furie, cu pumnalul ridicat. Ea îl văzu venind, se sculă pe neaşteptate, şi în acea clipă Ioan Davila tremurând, bâiguind înspăimântătoare batjocuri, fu deasupra ei.

— Mori! Horcăi el. Dar murind află că voi da leşul tău să fie pângărit de călăul Veneţiei, înainte de a te da să te sfâşie peştii din canalul Orfano!

Braţul ridicat căzu în jos.

Repede ca fulgerul, Imperia apucă braţul din zbor, îl strânse cu tărie, îl duse la gura ei şi-l muşcă. Pumnalul căzu. În aceeaşi clipă, ea îl luă de jos şi-l vârî până la mâner în pieptul lui Davila.

El căzu ca un morman, fără să dea un ţipăt, jos lângă marele portret, care scânteia în rama lui de aur!

Imperia, cu ochii ei măriţi din cale afară de groază, privi cadavrul însângerat, şi încetişor prinse a se da înapoi spre uşă.

În acea clipă cineva îi atinse umărul gol. Ea se întoarse înspăimântată, aiurind, gata de un nou omor, şi văzu o figură gălbicioasă, care zâmbea hidos.

Capitolul IV Logodna.

A doua zi, pe la ora nouă seara, palatul ducal era splendid luminat. Masa lui greoaie şi aspră se ivi atunci mai fermecătoare cu ogivele, cu treflele sale şi cu minunata-i loggietta – toată înfăţişarea-i răsăriteană scoasă în relief de luminile agăţate de toate crestele.

Întreaga Veneţie era afară, revărsându-se într-un furtunos vârtej în jurul vastului monument, canalele sale erau pline cu gondole ce se ciocneau între ele. Şi această mulţime nu mai cânta ca în ajun, zvonuri înăbuşite o frământau, şi treceau unduind pe neaşteptate, ca suprafaţa oceanului în ceasul furtunii, fără să i se poată înţelege pricinile acestor mişcări.

În palat, la intrarea imenselor şi bogatelor săli de primire, în înaltul scării Uriaşilor, dogele Candiano stătea el însuşi în picioare, îmbrăcat cu haina de război, primind omagiile întregii nobilimi a Veneţiei şi din provincie, care alergase la serbare.

Lângă dânsul, soţia sa Silvia, foarte palidă, având întipărită pe faţa ei o impunătoare demnitate, primea urările invitaţilor cu un zâmbet neliniştit şi privirea sa părea că vrea să citească până în adâncul sufletului acestor oameni taina gândirii lor, secretul fericirii fiului său. Ori a nenorocirii lui!

Bembo sosise printre cei dintâi, zicând:

— Am compus pentru ziua căsătoriei un dumnezeiesc epitalam, pe care nici Ariosto nu l-ar desconsidera! Ar fi gelos pe el!

Şi era ciudat să-i vezi pe toţi invitaţii ăştia, îmbrăcaţi cu veşminte de ceremonie, purtând la coapsă, nu uşoara spadă de paradă, ci greoiul paloş de luptă. Sub tunicile de mătase se ghiceau zalele, şi sub zâmbetele femeilor se vedea lămurit groaza.

Ce se petrecea?

Pentru ce coincideau zvonurile răzmeriţei norodului cu această serbare de logodnă?

Cine răspândise aceste zvonuri ce străbat o mulţime cum străbate vântul o pădure, venind nu se ştie de unde?

Leonora şi Roland, stând unul lângă altul în sala cea mare, cu tavanele îmbogăţite cu ferestre nepreţuite, păreau că revarsă o licărire, o răsfrângere de fericire.

Ei zâmbeau cu gravitate salutului fiecărui nobil ce venea să se închine înaintea lor.

Dandolo, nobilul Dandolo, urmaş, al acelui doge care cel dintâi scrisese o istorie a Veneţiei, sta lângă fiica sa, şi din privirile lui izbucnea aceeaşi înăbuşită nelinişte ce tulbura totalitatea invitaţilor.

Roland, cu mâna întinsă către orice nou venit, bâiguia mulţumiri prin care fericirea sa căuta să-şi facă o cale prin însuşi chinul fericirii ce-l strângea de gât. Şi privirea lui vagă părea că priveşte lucruri ce numai el singur le vedea.

Copilăria şi adolescenţa lui defilau în acea clipă în scene grăbite, într-o nălucire de farmec. Se revedea alergând pe cheiuri, pururea cam dezmăţat, bătăios, certăreţ, plăcându-i la nebunie să se furişeze printre luntraşii şi marinarii din port, căutând gâlceavă agenţilor Sfatului celor Zece, înveselindu-se într-o zi să astupe Trunchiul Denunţătorilor, trăgând sabia zadarnic pe Rialto pentru o privire chiorâşă, cântând poezii sub balcoanele frumoaselor şi râzând în nasul bărbaţilor, strângând în mâinile lui fine mâinile aspre ale marinarilor. Şi toate astea cu o gălăgie, cu o bucurie de viaţă atât de îmbelşugată, de zgomotoasă, care continuase chiar şi în ziua când tatăl său devenise doge. Şi toate astea, aşa pe neaşteptate, se sfârşiseră într-o frumoasă seară de vară, când îl privise Leonora!

Ah, cea dintâi privire ce o schimbaseră ei!

Lui i se părea că adevărata-i logodnă data de pe atunci! Şi acum era lângă dânsul, în palatul tatălui său, aleasa inimii lui, iubita sa adorată!

Şi fericirea lui şovăia, căuta cuvinte de recunoştinţă, ca şi cum toată această mulţime ar fi fost prietenă!

— Fii fericit, Roland Candiano! Zise un invitat cu mâna întinsă.

— Scumpe Altieri, îţi mulţumesc! O, mulţumesc, te iubesc, îmi eşti un adevărat prieten.

— Şi eu de asemenea te iubesc. Fii fericit, Roland Candiano!

— Şi dumneata, dragul meu Bembo! Iată-te şi pe dumneata de asemenea! Ah! Vom face încă barcarole şi balade. Ştii bine? Mânuieşti aşa de bine versul!

— Maria voastră, spuse Bembo încovoiat în două, sunteţi prea bun.

Şi Bembo se înălţă zâmbind.

— Dar ce văd! Exclamă el fără de veste. Unde v-aţi aşezat, Maria voastră? Ah, asta-i prevestire rea!

Mâna lui arătă peretele zidului lângă care – întâmplare sau fatalitate – se aşezaseră jilţurile Leonorei şi a lui Roland.

Roland se întoarse spre perete. Leonora privi şi ea şi se îngălbeni.

De jur împrejurul sălii, în două tăblii încadrate cu aur, se înălţau portretele dogilor Veneţiei. O singură tăblie avea, în loc de portret, o inscripţie.

Şi această inscripţie era următoarea: „Hic est locus Marini Falieri decapitatus pro criminibus”.

Când Roland se întoarse spre Bembo, acesta se şi pierduse în mulţime.

— Ce îngrozitoare prevestire! Şopti Leonora tremurând.

— Sufleţelul meu, iei în serios gluma acestui nebun de Bembo? Liniştеşte-te. Iată ora. O, iată-i pe tatăl şi pe mama mea că vin. Leonora, este clipa binecuvântată când vom schimba inelele.

— Preaiubitul meu, sunt a ta.

În acea clipă paznici înarmaţi se aşezaseră fără veste la toate uşile. O tăcere de groază se lăsă greoaie peste marea sală de serbare. Un bărbat urmat de doi crainici înainta şi, cu voce tare şi gravă, rosti:

— Eu, Foscari, mare inchizitor al statului, declar că se află aici un trădător, răzvrătit şi conspirator, pe care vin să-l arestez pentru mântuirea republicii!

Foscari, bărbat în puterea vârstei, cu ochi de vultur, cu fruntea plină de bănuieli, merse prin mulţimea care se desfăcu înainte-i, bântuită parcă de spaimă.

Dogele Candiano îl privi venind şi mâinile sale tremurătoare, buzele lui albe, vădeau furioasa mânie ce clocotea în el.

Această mânie, în adâncul căreia era o nelămurită groază, ca la apropierea unei mari nenorociri, izbucni atunci.

— Un asemenea scandal aici! Într-o astfel de seară! Oricine ar fi învinuitul, el este aici oaspetele meu, mă auziţi, domnule Foscari! Şi jur pe cuiele însângeratei cruci, nu se va spune niciodată că un Candiano va fi păcătuit împotriva ospitalităţii!

Foscari îşi înălţă impunătoarea-i statură. Privirea lui pluti deasupra adunării. El apăru ca o îngrozitoare întrupare a legii veneţiene, lege teribilă, lege a bănuielii, lege neînduplecată, care lovi fără de milă, fără încetare.

El vorbi încet:

— Alteţă ducală şi voi toţi! Sunt şase ani de când mi-a fost denunţat episcopul Pisani. Ora era tulbure, la fel cu asta de aici. Ca şi în seara asta pleava marinarilor era gata să-şi dezlănţuie furia. O clipă de şovăire şi statul era pierdut. Or, în acea zi era solemna sărbătoare a Adormirii Maicii Domnului. Şi era clipa liturghiei mari. Intrai în biserica San-Marc. Mersei spre altar, unde ajunsei în acea clipă sfinţită când episcopul se întorcea ca să ridice sfântul potir asupra mulţimii îngenuncheate. Ceea ce făcui atunci, o ştiţi cu toţii: omului acela care era oaspetele lui Dumnezeu, i-am pus mâna pe umăr şi l-am arestat!

Închipuiască-şi oricine acea adâncă nelinişte şi nemişcarea instantanee a firii, care urmează după straşnicele bubuiri ale tunetului. Astfel se sleiră în atitudini înfiorate privitorii acestei drame.

Singur numai Bembo îşi păstră tot sângele rece. El se aplecă spre Altieri şi-i şopti câteva cuvinte. Altieri păru că şovăieşte şi se îngălbeni foarte tare.

— E timpul, mugi Bembo, haide! Dar haide odată! Atunci Altieri se îndreptă cu grăbire spre Roland Candiano; asta durase doar o clipă.

Foscari se reculese:

— Alteţă ducală, ceea ce am făcut în casa lui Dumnezeu, nici o putere din lume nu mă poate împiedica s-o fac în casa dumneavoastră! Candiano, vă cer şi vă somez să spuneţi, dacă înţelegeţi să vă împotriviţi aici în sala dogilor, legii pe care dogii fac jurământ s-o ocrotească?

Candiano aruncă în juru-i o privire rătăcită. El văzu pe cei două mii de invitaţi ai săi muţi, încovoiaţi, nemişcaţi. Şi, în tăcere, impresia de vijelie se preciza, prin înăbuşitele mugete de afară.

Dogele avu senzaţia ascuţită a neputinţei sale. Cu o voce înăbuşită el întrebă:

— Numele învinuitului?

— Roland Candiano! Răspunse marele inchizitor.

Un îndoit ţipăt sfâşietor, deznădăjduit, izbucni şi două femei, dintr-o mişcare instinctivă, se aruncară înaintea lui Roland care, cu ochii plini de fulgere, mergea spre Foscari.

Silvia şi Leonora, mama şi amanta, înlănţuiră pe tânăr cu braţele lor şi amândouă făcură o sălbatică mişcare cu capul, care însemna:

— Veniţi dar de-l smulgeţi de aici, dacă cutezaţi!

În acelaşi timp, dogele Candiano, cu un strigăt răguşit, exclamă:

— Fiul meu! Ziceţi că fiul meu conspiră şi trădează?

— Denunţarea este categorică!

— Ticăloşie şi minciună!

Bătrânul Candiano îşi smulse de pe frunte coroana ducală.

— Schimbă-se această coroană într-un lanţ de fier pentru gâtul meu, înainte de a lăsa să fie arestat în faţă-mi fiul meu nevinovat!

Şi în timp ce un tărăboi de straşnice şi ameninţătoare răcnete zguduiau adunarea, dogele îşi trase greoaia-i sabie.

Chiar în acea clipă Altieri îl ajunse pe Roland Candiano, şi repede, cu ochii plecaţi în jos, cu fruntea palidă, îi şopti aceste cuvinte:

— Duşmanii tatălui dumitale au organizat această scenă, spre a-l împinge la deznădejde şi să-l piardă. Predă-te, Roland. Răspund eu de viaţa dumitale! Într-o oră totul va fi pus la cale!

Aceste cuvinte izbiră pe Silvia şi pe Leonora, ca şi pe Roland. Înrâurirea lui Altieri în Sfatul celor Zece era aşa de sigură, ca şi prietenia lui pentru fiul dogelui.

Cele două femei avură o mişcare de care se folosi Roland, ca să scape din îmbrăţişarea lor. El apucă mâna lui Altieri:

— Prieten credincios! Claritatea vederii dumitale scapă pe tatăl meu. Intre noi de aici înainte va fi o frăţie până la moarte!

Şi Roland se îndreptă către dogele Candiano, pe care-l ajunse în clipa când el îşi ridica sabia ca să-şi cheme invitaţii, dintre care doar cinci, şase îl priveau cu simpatie.

— Tată! Strigă tânărul.

Candiano năuc, se întoarse, văzu pe fiul său, şi furia lui se topi în disperare, toată răzvrătirea lui se prefăcu într-o straşnică durere. Îşi deschise braţele plângând.

Tatăl şi fiul se strânseră în braţe, în timp ce Foscari, îngrozitor de liniştit, aştepta şi o mulţime de nobili, ruşinaţi poate de tăcerea lor complice, îşi întorceau capul pălind la faţă.

Între timp Roland vorbea la urechea tatălui său.

Ce-i spunea el în această clipă, care putea să fie a unei veşnice despărţiri? Să fi fost oare mângâierea supremă ce o revărsa în sufletul bătrânului? Să fi fost o misterioasă înştiinţare?

Deodată se văzu că dogele se întoarce spre marele inchizitor, şi după ce scormoni cu privirea toată adunarea, spuse:

— Domnule Foscari, spuse el cu o voce pe care se silea s-o domolească, fiul meu nevinovat cere ca nevinovăţia lui să fie proclamată de Consiliu. Faceţi-vă deci treaba, cum ne facem noi datoria. Să se întrunească pe dată tribunalul.

— Tribunalul aşteaptă! Zise Foscari rece ca gheaţa.

Dogele tresări. Astfel, totul fusese pregătit pentru judecată!

Cine luase aşadar asemenea măsuri?

Cine lovea deci în deplina-i fericire?

El îşi plimbă asupra celor ce-l înconjurau o privire plină de ameninţare şi deznădejde.

— Vai de nemernicul denunţător! Mugi el. Îl voi căuta în umbra unde se ascunde! Şi atunci să tremure, căci răzbunarea va fi încă şi mai îngrozitoare decât a fost josnica denunţare!

Şi lui Roland îi spuse cu o voce tare:

— Du-te fiul meu! Mi-ai cerut să aştept o oră. Du-te, te voi aştepta aici peste o oră.

— Domnule Foscari, zise Roland foarte liniştit, iată sabia mea, ţi-o încredinţez. Sunt gata să răspund tribunalului.

La un semn al marelui inchizitor, o duzină de paznici înaintară şi un ofiţer apucă braţul tânărului. Dar nici nu îndeplinise gestul, şi cădea cu fruntea însângerată de o lovitură ce i-o dădu Roland cu o fulgerătoare repeziciune.

Un fior zgudui mulţimea, în timp ce ofiţerul sculându-se, se da înapoi spre a-şi şterge faţa fără să spună o vorbă.

— Să ne înţelegem, domnule inchizitor, zise Roland cu un zâmbet ce-l făcea îngrozitor, aveţi înainte-vă un om liber. Din propria mea voinţă mă predau Consiliului Suprem. Daţi deci ordin gărzilor voastre să se îndepărteze. Faceţi repede acest lucru, rogu-vă!

Dintr-o repede ochire Foscari judecă situaţia. Roland îi apăru ceea ce era de fapt: în stare să se împotrivească unei oştiri, capabil să ridice oraşul întreg. În afară vijelia răzmeriţei se isca.

— Fie! Zise el, pururea rece ca gheaţa. Nimeni nu vă va atinge. Urmaţi-mă, Roland Candiano!

— Merg înaintea dumneavoastră, zise tânărul.

— Roland! Strigă Leonora întinzând braţele.

Roland se întoarse şi o văzu pe logodnica lui foarte palidă, rezemându-se de mama lui ca să nu cadă.

El văzu flacăra dragostei ochilor ei frumoşi înecaţi în durere. Văzu pe bătrâna lui mamă aşa de deznădăjduită, încât numai buzele sale tremurătoare arătau viaţa pe faţa ei ca de ceară. Văzu pe tatăl său posomorât, înconjurat de nobilii tăcuţi.

Toată această scenă de doliu şi groază rămase în ochii săi.

— Roland! Strigă încă o dată fata.

El făcu o sforţare supraomenească spre a scăpa de furioasa senzaţie ce-i veni. Dar cuvintele lui Altieri răsunau încă în auzul său. Dacă se răzvrătea, tatăl lui era pierdut!

— Peste o oră, Leonora! Peste o oră, mamă, peste o oră tată!

El rosti aceste cuvinte cu o ciudată tărie şi întorcându-se brusc, începu să meargă spre uşa cea mare din spate, precedând – aşa cum spusese – pe marele inchizitor printre grupurile de musafiri ce se îndepărtau cu un fel de groază.

Când să nu se mai vadă, el auzi o ultimă chemare a logodnicei sale, sfâşietoare chemare de bun rămas a soţiei vie către soţul mort ce-l coboară cioclii în mormânt:

— Roland! Roland!

El se opri, palid, tremurând.

Dar ce? De ce avea să se teamă? Dintr-un cuvânt avea să doboare bârfeala şi-l izbăvea pe tatăl său.

Trecu deci!

Marea şi greoaia uşă se închise iar!

Capitolul V Sfatul celor zece.

Sala Consiliului celor Zece se afla în palatul ducal care conţinea de asemeni şi sala inchizitorilor de stat, îndoită ameninţare!

Cei Zece şi inchizitorii trăiau în umbră în jurul dogilor: doi cleşti ai aceluiaşi lanţ pururea deschis ca să zdrobească. Când dogele era un om de pradă şi ambiţios, el încerca să apuce cei doi cleşti şi atunci lanţul servea să sfărâme poporul. Când dogele era omul libertăţii, când era suspect în ochii nobilimii, cum era Candiano, asupra lui şi a lor săi se închideau dinţii groaznicei maşini politice.

Foscari intră în acea sală a Consiliului, al cărei tavan peste cincizeci de ani Veronese trebuia să i-l ilustreze cu o camee, pe care artiştii o admiră încă şi azi, ca pe cea mai curată expresie a geniului. El se aşează pe un jilţ-strană sculptat în faţa altor zece jilţuri-strane, dintre care unul singur era neocupat: acel al lui David!

Marele inchizitor intră singur.

Ce se întâmplase cu Roland?

Misterele inchiziţiei de stat erau îngrozitoare; este unul din acele mistere ce le vom lumina în curând, pentru a urmări chinurile logodnicului Leonorei. Şi în ciuda oricărei grozăvii, o vom face cu toată nepărtinirea.

Cei nouă membri ai Sfatului celor Zece, constituiţi în tribunal secret, erau la locurile lor. Ei aveau feţe nepăsătoare, erau fără gesturi, aidoma unor statui, stând în jilţurile lor.

— Domnilor, zise Foscari, cunoaşteţi de multă vreme uneltirile tainice ale lui Roland Candiano. În mintea dumneavoastră el este osândit. Este exact?

Cea mai mare parte dintre cei nouă îşi plecară cu gravitate capetele.

— Ne lipsea numai ocazia. Avem în astă-seară delictul flagrant ai trădării sale. Urletele plebei, ce înconjoară acest palat aclamând pe trădător, sunt cea mai grozavă şi cea mai precisă dintre învinuiri. Este adevărat?

Acelaşi semn fu repetat cu aceeaşi gravitate concentrată a oamenilor care au luat o hotărâre irevocabilă, dar numai cu cinci voturi din nouă judecători.

— Domnilor, continuă marele inchizitor, în acest moment, clipele sunt preţioase. Revolta care ameninţă privilegiile noastre trebuie să fie înăbuşită chiar de astă-seară. Roland Candiano a stârnit marinarii, Roland Candiano a plămădit răzvrătirea împotriva patriciatului. Formalitatea ce o îndeplinim ne va izbăvi, cu condiţia să fie rapide. Fulgerul nu-i de temut decât pentru că nu lasă timp celor pe care-i va lovi, să se pună la adăpost.

— Să votăm! Zise Mocenigo, unul dintre cei Zece.

— Unul dintre noi lipseşte, observă Grimani, om de o rece cruzime, dar de o asprime de fier în privinţa principiilor.

— Este adevărat! Adăugară alţi doi sau trei. Nu putem vota!

Altieri îşi şterse fruntea plină de sudoare.

Foscari avu un zâmbet neînduplecat.

— Unul dintre ai voştri e lipsă, şi o să ştiţi pentru ce, zise el. Dar înainte de a vă lămuri cum de este gol locul lui Davila.

— Poate pentru că este un prieten de-al lui Roland! Exclamă Mocenigo.

Foscari se sculă de pe scaunul lui şi se duse el însuşi să deschidă uşa din spate, nu aceea prin care intrase el, ci o uşă ce da într-o sală goală. Acolo se ţineau martorii ce veneau să depună mărturie. Martori nu erau niciodată. Nu se prezenta nimeni niciodată la chemarea inchizitorului. Dar legea cerea această chemare.

Cu voce tare, în pragul uşii, Foscari rosti cu solemnitate:

— Acela care ni l-a denunţat pe Roland Candiano pentru izbăvirea republicii, acela, dacă este aici, să intre şi să vorbească după cum îi dictează conştiinţa!

El aşteptă o clipă, apoi se înapoie la locul lui. Când ajunse la locul său, zări că un fior tulbura pe judecători. Se întoarse şi rămase înmărmurit.

O femeie era acolo, în cadrul uşii pe care o părăsise. Această femeie era curtezana Imperia! Ea înainta foarte

palidă, cu sânul zvâcnind, cu chipul răvăşit de lupta sentimentelor contradictorii.

Altieri îngălbenise ca un mort. Ceilalţi judecători aşteptau împătimiţi fără de veste de această neprevăzută apariţie. Ei priveau cu ochi stranii prin care treceau flăcări de furie şi de deznădăjduite blândeţi.

Foscari se reculese numaidecât din tulburarea sa.

— Dumneata eşti? Întrebă el, aceea care l-ai denunţat pe Roland Candiano?

— Eu sunt! Zise Imperia.

— Vorbeşte deci, cele ce ai văzut cu ochii, aşa cum ai auzit cu urechile, şi nu după zvonurile ce le-ai adunat de ici şi colo. Vorbeşte în libertate şi fără teamă.

Mocenigo, chiar acela care făcuse aluzie la prietenia lui Davila pentru Roland, se sculă atunci şi zise:

— Vorbeşte în libertate, doamnă. Dar înainte de a învinui, gândeşte-te foarte mult în sufletul dumitale, că o singură vorbă a dumitale poate duce pe Roland la eşafod.

Mocenigo se aşează. Doi sau trei aprobară printr-un semn.

Imperia fu zguduită de un lung fior. Ea se înroşi ca focul, apoi se îngălbeni şi încrucişa admirabilele ei mâini pe sânul său, ca pentru a-i potoli bătăile.

Vijelia ce se dezlănţuia în inima acestei femei era înspăimântătoare.

Ea petrecuse o noapte şi o zi infernală. Urmărise clipă cu clipă drama ce se juca la palatul ducal. Şi în ultimul moment, fără să ştie ce făcea, aproape nebună, ieşise afară din apartamentul său.

Ce putere irezistibilă o atrăsese deci?

Se temea ca Roland să nu fie osândit?

Sau mai curând amorul îi insuflase vreo sublimă hotărâre capabilă s-o ucidă, dar să-l scape pe dânsul, pe iubit!

„O singură vorbă a dumitale poate duce pe Roland Candiano la eşafod!”. Aceste cuvinte răsunau în taina fiinţei sale. Ce? Să cadă acest cap adorat? Securea călăului să-l

descăpăţâneze? Şi ea să fie, ea aceea care şi-ar fi dat viaţa pentru un zâmbet al lui, ea să fie aceea care să-l fi asasinat?

O neînvinsă groază simţea împotriva acestor oameni adunaţi ca să-l condamne pe Roland.

Să-l condamne! Să-l ucidă! O! Asta nu va fi! Era prea îngrozitor! Să-l denunţe chiar ea, să-şi spună josnicia, să povestească scena dintre ea şi Bembo şi Altieri, să dovedească falsitatea denunţării stabilite între cei doi mizerabili într-o înfrigurare de delir şi gelozie!

Să-l scape! O, să-l scape fie chiar cu preţul propriei sale vieţi!

— Vorbiţi! Dar vorbiţi o dată, doamnă! Zise marele inchizitor.

Altieri cu ochii măriţi peste măsură, nebun de groază, o privea, citind pe faţa ei hotărârea sa de a-l salva pe Roland.

Ea îşi înălţă capul. Buzele îi tremurau. Cu o sforţare a întregii sale voinţe, îşi domoli această emoţie fără de seamăn, şi spuse:

— Vă voi spune. Tot adevărul. Tot! O! Tot! Oricât de urâcios şi de groaznic ar fi el!

Altieri care se apleca spre dânsa, recăzu pe banca lui fără putere, doborât parcă de o groaznică lovitură în cap. Cu o voce mai hotărâtă ea reîncepu:

— Întregul adevăr, domnilor. Îl veţi afla. Ascultaţi-mă.

În acest moment uşa care da spre sala dogilor, se deschise şi se ivi Leonora!

Cuvântul murise pe buzele Imperiei. Ochii săi se aţintiră asupra tinerei fete cu o expresie de intraductibilă ură.

— Cine cutează să pătrundă aici? Zise Foscari.

Cu un pas grăbit Leonora se îndreptă spre mijlocul sălii. Cum de scăpase ea tatălui ei şi Silviei? Cum îndepărtase străjile ce vegheau în cele două, trei încăperi alăturate?

Ea se întoarse spre judecători, întinse braţele, pe jumătate îngenunchiată, şi cu o voce zdrobită de plânsete zise:

— Iertaţi-mă. Vin să-l apăr!

Era aşa de frumoasă, ochii săi scăldaţi în lacrimi exprimau o atare blândeţe, încât o emoţie nemaipomenită făcu pe oamenii ăştia să palpite. O aceeaşi mişcare îi făcu să se aplece spre dânsa; numai Altieri rămase prăbuşit la locul lui, în prada unei ameţeli de spaimă şi de gelozie, întrebându-se dacă nu-i mai bine să se omoare cu o lovitură de pumnal, ca să înceteze să mai sufere.

Încetişor Imperia se reculese.

O văzu cel puţin Leonora? Nu este probabil. Fără îndoială în această clipă când simţea nebunia sau deznădejdea urcându-i-se în cap, ea nu văzu judecătorii decât printr-o ceaţă însângerată. Şi deodată, înainte ca Foscari să fi putut interveni, începu să vorbească.

— De ce îl învinuiţi? Ce a făcut el? Trebuia să se înapoieze peste o oră, şi ora s-a scurs. Unde-i el? Domnilor, scumpi domni, recunosc printre dumneavoastră oameni care erau prietenii săi. Dumneata, Altieri, pe dumneata cât te mai iubea el! Şi dumneata, Mocenigo, s-a bătut doar pentru dumneata! Şi dumneata Grimani, nu l-ai întovărăşit ades mergând la tatăl meu? Şi dumitale, Morosino, ţi-a salvat fiul! Sunteţi prietenii lui, şi vă aflaţi aici ca să-i învinuiţi, pentru a-l judeca, a-l osândi! Da, să-l osândiţi! Căci nimeni nu iese cu viaţă din mâinile voastre! Căci sunteţi fără milă, şi la voi osânda se confundă cu învinuirea.

— Potoliţi-vă, doamnă, zise Foscari cu un fel de asprime silită.

— Lăsaţi-mă! Reîncepu ea cu o tărie crescândă. Sunt aici ca să-l apăr. Scumpi domni, dacă mi-l răpiţi luaţi-mi şi mie viaţa, smulgeţi-mi sufletul, deoarece el este sufletul şi viaţa mea. Vă miraţi! Ca şi cum o Dandolo nu şi-ar şti datoria! Una din străbunele mele a izbăvit republica. Eu pot prea bine izbăvi, eu una, pe soţul meu! Am dreptul să fiu aici! Vreau să ştiu! De ce faptă îl învinuiţi? Cine îl acuză?

— Eu, zise Imperia.

Leonora avu o tresărire de groază şi întorcându-se spre curtezana care înainta, aţinti asupra-i nişte ochi rătăciţi.

— Dumneata, doamnă? Cine eşti dumneata?

— Ai s-o afli!

Acum Imperia vorbea cu un sânge rece îngrozitor.

Judecătorii palpitând simţiră ceea ce era nefiresc în prezenţa celor două femei în sala Consiliului. Ajunseseră să-l uite pe Roland. O tulburare, un chin de nedescris îi gâtuia, şi afară de Altieri, toţi fixau priviri înnebunite asupra Leonorei şi Imperiei, ca şi cum s-ar fi jucat în faţa lor una din acele tragedii de-ale lui Sofocle în care fatalitatea pare că apasă totodată şi asupra actorilor dramei şi asupra privitorilor.

Cele două femei, deopotrivă de frumoase, dar de o frumuseţe atât de deosebită, părură că se măsoară din ochi.

Imperia reîncepu, şi vocea ei deveni iar muzicală, melodioasă, dezmierdătoare, în timp ce din pleoapele sale pe jumătate închise, cu capul uşor adus pe spate, ea lasă să cadă asupra Leonorei o subţire scurgere a privirii sale de flacără.

— Domnilor judecători, sunt întrebată cine sunt. Mă numesc Imperia. Exercit în Veneţia o meserie pe care am exercitat-o la Roma şi aiurea. Sunt o biată femeie pângărită. Fac o meserie vânzându-mi frumuseţea. Mă înţelegi bine, doamnă? Sunt o curtezană.

Toată otrava ce-o poate pune gelozia şi ura în vorbele încetişor rostite, Imperia o puse în aceste cuvinte.

Leonora scutură capul.

O curtezană! Ce o interesa că femeia asta era o curtezană sau o patriciană! Femeia asta era o acuzatoare! Iată tot ce înţelegea ea.

— Eu sunt aceea care l-am denunţat pe Roland Candiano, sfârşi Imperia.

Şi de astă dată ea zâmbi.

Leonorei i se părea că trăia într-un vis imposibil. Ea avu impresia nebună că era să fie lovită de o catastrofă şi mai înspăimântătoare încă.

Ea bâigui:

— Dumneata eşti. Cea care l-ai denunţat. pe Roland?! Dumneata eşti!

— Eu, doamnă. Eu l-am denunţat. Îl învinovăţesc pe Roland Candiano de a fi uneltit nimicirea statului lovind în membrii Consiliului, unul după altul.

Învinuirea era atât de formală, încât judecătorii tremurară de spaimă.

Leonora făcu un gest de nebunie, dându-şi la o parte părul creţ de pe frunte.

Nici un ţipăt nu se auzi din gâtul ei înăbuşit. Cu aceeaşi voce înceată şi tremurătoare, ea murmură:

— Dovezi! O atare ticăloşie. O, doamnă! Ca să rosteşti această monstruoasă învinuire. Nu eşti decât o femeie.

Şi recăpătându-şi toată energia, ea exclamă:

— Domnilor judecători! Ce zice ea? Este oare de crezut? Îl cunoaşteţi deci pe Roland!

— Dovezi! Exclamă curtezana ca şi cum n-ar fi auzit decât acest cuvânt. Dovezi! Am surprins chiar eu complotul. Am văzut cu ochii mei. Am auzit cu urechile mele.

— Văzut? Auzit? Unde asta?

— La mine acasă! Zise Imperia.

Apoi sărind spre curtezană, îi apucă mâinile, îşi adânci privirile în ochii Imperiei şi zise:

— La dumneata acasă? Zici că Roland a venit la dumneata!

— Ce-i de mirare în asta? Venea în toate serile. Ceva după miezul nopţii.

Tânăra fată simţi un tremur al tuturor membrelor sale. Simţi că ochii i se învăluiesc, o durere necunoscută arzându-i sânul, şi tâmplele îi bătură cu furie. Cu o voce care ar fi înduioşat şi tigrii, deoarece înduioşa pe judecători, ea bâlbâi:

— Doamnă, fie-ţi milă! Nu te juca cu deznădejdea mea. Adevărul. Spune-mi adevărul. Spune-mi că am auzit eu greşit. Am înţeles greşit. Că Roland nu venea la dumneata.

— În casa mea s-au petrecut lucrurile, zise Imperia cu răceală. Acasă la mine a început să-şi îndeplinească Roland

Candiano noaptea trecută complotul său, lovind într-unul de-ai voştri, domnilor judecători!

O înăbuşită mormăială străbătu jilţurile şi toţi ochii se îndreptară spre locul neocupat.

— Davila a fost ucis! Proclamă Foscari, cu o voce ce răsună ca o bubuitură de tunet.

Leonora se dăduse înapoi, cu mâinile la tâmple, cu ochii invincibil fixaţi asupra curtezanei.

O, nenorocirea aşteptată!

Nenorocirea definitivă, fără de leac, era aici, asupra ei!

Aşadar ea avea să fie lovită! Lovită de moarte, în inimă, în dragostea ei!

Trebuia să mai vadă, să mai audă. Şi auzi până la capăt! Auzi urâtul adevăr pe care curtezana îl explica judecătorilor. Şi Imperia zise:

— Îmi rămâne domnilor, să vă spun pentru ce l-a lovit Candiano pe Davila, primul dintre toţi dumneavoastră. Nefericitul Davila e pe moarte la mine acasă. Desigur că va muri mâine. Iată cum s-a întâmplat: Roland Candiano l-a surprins pe Davila acasă la mine, în palatul meu. L-a lovit cu pumnalul. Căci oricine ştie că dintre toţi ibovnicii mei, Roland Candiano era, fireşte, cel mai îndrăgostit şi mai gelos pe mine.

De pe buzele Leonorei se auzi un geamăt aşa de trist, într-o atare prăbuşire a fericirii sale, o tânguire atât de sfâşietoare, încât o tresărire de milă străbătu jilţurile Consiliului.

Palizi, muţi, judecătorii ascultară această plângere pururea aceeaşi, care slăbea, ca şi cum Leonora s-ar fi cufundat în ceva nesfârşit de trist.

Imperia aplecată înainte, asculta din tot sufletul, buzele sale ridicate de un surâs fioros, lăsau să se vadă dinţişorii albi, ascuţiţi. Şi i se păru că un hohot de plâns îi sfâşia şi ei pieptul!

Hohotul de plâns al groazei şi al deznădejdii unei femei ce-şi jertfea dragostea geloziei sale şi-l ucidea pe bărbatul

adorat, pentru ca să o facă pe potrivnica ei urâtă de moarte, să sufere!

Inconştientă, zguduită de unul din acele prăpăduri ale sufletului care dezrădăcinează sentimentele, după cum dezrădăcinează uraganele copacii unei păduri, Leonora se îndreptă spre uşă, cu o singură idee încă vieţuindă în neapărata prăpădenie a minţii sale: să se ducă departe, tare departe. Să fugă. Să se ducă la capătul pământului, într-un loc unde n-ar mai vedea-o nimeni, să se ducă acolo. Şi să moară singură, departe de orice, să moară pe buzele ei cu această chinuitoare tânguire ce-i scapă, fără să-şi fi dat seama.

Ajunse la uşă. Altieri o mânca din ochi.

Imperia o urmărea în fiecare mişcare a ei, cu o bucurie mai înfricoşătoare poate decât o durere adâncă. Toţi judecătorii îşi aţintiseră privirea asupra Leonorei. Ea întredeschise uşa.

Dispăru.

În această clipă ea se opri şi se întoarse fără de veste, electrizată parcă de o speranţă nebună, fulgerătoare, cu un chiot de bucurie cu neputinţă de redat! Altieri se întoarse şi el, dar galben de chin şi nelinişte! Imperia se întoarse şi ea, dar albă de spaimă.

Asta pentru că un aprod intrase în sală pe cealaltă uşă. Şi acest aprod anunţă cu voce liniştită:

— Domnilor judecători, iată-l pe nobilul şi ilustrul Ioan Davila, care vine să-şi reia locul printre dumneavoastră!

Davila! Acela care venea era Davila?

Prin ce minune de energie? Cum? Pentru ce? Ce voia!

Ce voia el! Să se răzbune pe Imperia! S-o facă să se chinuiască de moarte, să moară de moartea ce i-o dăduse ea lui! Tot ce mai rămăsese în el ca viaţă, suflet şi răsuflare se condensa cu intensitate în această sălbatică voinţă: să se răzbune pe Imperia. Şi pentru ca să se răzbune pe Imperia scăpându-l pe Roland Candiano!

Ştia deci? Cine-i spusese cele ce se urzeau? Ce voce îi călise puterile în patul în care fusese transportat şi unde îşi dădea sufletul, şi-i strigase: „Du-te la palatul ducal!”

Era acolo! Venise cu primejdia sigură de a sfârşi prin această ultimă sforţare, ceea ce pumnalul Imperiei n-o făcuse pe loc! Avea să vorbească! Să spună blestemăţia mincinoasă a curtezanei, s-o acuze, s-o condamne, s-o omoare dintr-o vorbă! Şi atunci putea să moară! Să moară cu inima potolită de această siguranţă că o va târî pe Imperia în mormânt, cu conştiinţa curată prin siguranţa că-l izbăvea pe Roland!

De nedescris fu efectul produs de neaşteptata apariţie a patru lachei uriaşi, ce duceau pe braţe jilţul larg şi intrară cu pas greoi.

În jilţ era Ioan Davila! Era îngrozitor de palid. Moartea, după toate semnele, plutea asupra-i.

Dar când jilţul fu lăsat jos, când lacheii şi crainicul se retraseră, privirea lui dogoritoare, singura care părea că trăieşte pe faţa sa de nălucă, se înfipse asupra Imperiei, care lovită de o ameţeală a groazei, sta în acelaşi loc, împietrită de o suprafirească nălucire.

Judecătorii zguduiţi, tremurând de o nespusă emoţie, îşi părăsiră locurile şi se aplecară asupra acestui muribund, afară de Altieri care, prăbuşit în scaunul lui, chinuia mânerul jungherului său, aţintind asupra Leonorei o privire de întunecată nebunie.

Şi Leonora asculta din tot sufletul ei cele ce aveau să se spună!

Oare de pe buzele albe ale acestui muribund avea să iasă confirmarea groaznicei nenorociri? Venise oare Ioan Davila ca să spună: „Da, Roland Candiano m-a omorât pentru că el era ibovnicul curtezanei Imperia?”

Ea asculta cu acea supraomenească luare-aminte, care încordează nervii învinuitului, în clipa când judecătorul se ridică pentru a rosti poate osândirea la moarte!

Davila făcu un gest.

Judecătorii se îndepărtară.

O tăcere de moarte apăsa asupra acestei drame.

Nu se mai auziră decât fluierătura grăbită a răsuflării rănitului, şi în depărtare înăbuşite zvonuri, aidoma mugetelor unui uragan ce se apropie.

Atunci vocea lui Foscari se înălţă.

— Ioan Davila, femeia asta îl învinuieşte pe Roland Candiano că te-a rănit. Ai să mori, deci ai venit să mărturiseşti în faţa colegilor dumitale?

Nouă judecători se aplecară ca să audă cuvintele de apoi.

Leonora închise ochii şi-şi împreună mâinile. Imperia se ghemui în sine, ca pentru a primi lovitura fatală!

Ioan Davila îşi rezemă amândouă mâinile pe braţele jilţului. Şi vocea lui slabă ca o adiere de dincolo de mormânt, răsună totuşi cu o stranie sonoritate:

— Mărturisesc. Că.

El gâfâi. Ochii săi se bulbucară.

— Vorbeşte! Zise Foscari. Vorbeşte judecătorule, tu care trebuie să apari în faţa judecătorului suprem!

Davila se zbătu a doua oară într-un spasm. Deodată se scula în picioare, şi buzele lui descompuse voiră să reînceapă fraza ce-i sta în minte:

— Mărturisesc. Mărt.

Groaza morţii se aşează pe faţa lui; o spumă de sânge îi înroşi gura, braţele i se deschiseră. Se prăbuşi ţeapăn, în timp ce ochii albi, ochii lui de cadavru, păreau că ameninţă încă!

Foscari se aplecă, îl atinse, apoi se ridică:

— Domnilor, colegul vostru Ioan Davila este mort.

Judecătorii se descoperiră în tăcere.

— Mort, continuă Foscari cu vocea lui ca de gheaţă, mort îndeplinindu-şi datoria, mort mărturisind că această femeie ne-a spus adevărul!

Un răcnet fioros îi răspunse. Toţi se întoarseră şi o văzură pe Leonora tot aşa de albă ca şi Davila, târându-se spre uşă, deschizând-o cu mâinile sale convulsiv agitate, şi ducându-

se încetişor, zdrobită parcă, încovoiată, prăbuşită într-o durere fără nume – nebună poate!

În acelaşi timp strigătele îndepărtate se apropiară şi răsunară cu o putere de vijelie.

— Domnilor, strigă Foscari ai cărui ochi ardeau ca focul, atunci mâine vom hotărî osânda ce se cuvine lui Roland Candiano. Astă-seară să înăbuşim revolta! Altieri, ai comanda ostaşilor. Domnilor, răzmeriţa mugeşte. Fiecare la locul său de luptă!

Altieri aiurind, înfiorat, palid, fugi dintr-o săritură pe urmele Leonorei. Foscari rămase cel din urmă.

În clipa când să se îndepărteze, după ce privi cu un enigmatic zâmbet cadavrul lui Ioan Davila, un om se ivi şi se încovoie până jos înaintea lui, şoptind:

— Am lucrat bine pentru gloria şi puterea dumneavoastră, stăpâne?

— Da, Bembo, zise Foscari. Ai lucrat bine, ai o armă rapidă şi sigură, eşti un servitor groaznic. Du-te, ne vom socoti când.

— Când veţi fi dogele Veneţiei şi stăpân al nordului Italiei, domnule!

În piaţa San-Marc împuşcăturile izbucneau printre urlete, blesteme şi ţipete furioase.

Capitolul VI Uraganul.

În sala dogilor nimeni nu observase lipsa Leonorei Dandolo. Chiar tatăl ei, adâncit în gânduri, n-o văzuse pe fată furişându-se spre uşa pe unde dispăruseră Roland şi Foscari.

Ce gânduri?

Dandolo era ruinat. Cel din urmă reprezentant al unei familii ilustre, suferea cu o nerăbdare îndârjită scăpătarea actuală. Visa refacerea palatului Dandolo pe Canalul cel Mare şi restabilirea înrâuririi sale în stat.

Înăbuşite ambiţii umpleau acest suflet slab. Se îngrozea de nenorocirea ce părea că-l ameninţă pe Candiano şi visa în chip nelămurit la mijloacele de a rupe alianţa, care până în

acea oră i se păru ca o chezăşie sigură a puterii sale reclădite.

Astfel, până la acest prăpăd, ambiţia căuta printre ruine o pârghie a norocului, fie această pârghie chiar înroşită de sângele alor săi!

Totuşi vremea trecea.

Mulţimea de invitaţi care la început aşteptase în tăcere, părea acum nervoasă şi neliniştită. Misterioase curente se formau în această masă, din care încetul cu încetul femeile dispăruseră. Cuvinte de ordine circulau. Aspre cuvinte se schimbau cu voce înceată.

În jurul dogelui Candiano şi a soţiei sale Silvia se făcuse încetişor un mare gol.

Bătrânul nu părea să observe că era ca un străin în palatul său. Nu vedea repezile priviri ce luceau, nu auzea zgomotul săbiilor ce zăngăneau toate deodată, că de afară se înălţa o unduire de urale.

Ochii săi rămâneau cu îndărătnicie fixaţi pe uşa cea mare din spate.

Pe acolo ieşise Roland, pe acolo trebuia să se înapoieze. Deodată această uşă se deschise. Candiano se ridică în picioare.

— Fiul meu! Exclamă el cu un avânt de bucurie. Dar rămase înmărmurit, năpădit pe neaşteptate de fioroase presimţiri; nu era Roland cel care se arătase. Era Leonora!

Leonora albă, cu ochii rătăcitori, şovăind.

Chiar în acea clipă urletele din piaţa San-Marc izbucniră cu o intensitate ca de tunet. În sala dogilor răspunse acestor mugete o furioasă gălăgie, şi mai mult de cinci sute de domni se năpustiră spre scara Uriaşilor.

— Trăiască Candiano! Trăiască libertatea! Striga poporul.

— Moarte răzvrătiţilor! Urlară musafirii dogelui.

Un înspăimântător vârtej învălui pe doge în clipa când, cu capul năuc se avânta spre Leonora scoţând un strigăt de grozavă nelinişte.

— Fiul meu! Ce s-a întâmplat cu fiul meu?

Leonora, sfârşită de puteri, întinse braţele ca pentru a se agăţa în gol, o ceaţă îi trecu prin faţa ochilor şi era să se prăbuşească chiar în clipa când un bărbat, care alerga în urma ei, o prinse fremătând.

Acesta era Altieri!

El o ridică pe tânăra fată leşinată şi merse spre Dandolo, care, posomorât, înspăimântat, se întreba dacă n-o să se înece cumva în acest naufragiu al familiei Candiano.

În acea clipă i se arătă Altieri.

— Ce este, ce se întâmplă? Bâlbâi Dandolo. Aceste ţipete. Fiica mea leşinată! O! Este Roland Candiano?

Altieri cu o sălbatică beţie strânse tânăra fată la pieptul său.

Şi în această mişcare convulsivă, lucrul acesta fu parcă o luare în stăpânire. Cucerirea violentă a cavalerilor de odinioară! Numai atunci o aşează în braţele tatălui ei.

— Ce se petrece acolo? Spuse el înăbuşit. Uită-te numaidecât în juru-ţi, Dandolo. Priveşte! Şi nu cerceta ce s-a întâmplat cu Roland Candiano!

Un înspăimântător tărăboi domnea în sala dogilor!

O sută de oameni îl înconjurau pe bătrânul Candiano, care cu ochii însângeraţi, cu părul vâlvoi, groaznic, trăsese sabia din teacă.

— Fiul meu! Mugi el. Ce s-a întâmplat cu fiul meu?

O voce puternică întrecu zvonurile ce se izbeau ca talazurile oceanului înfuriat.

— Candiano! Fiul dumitale a trădat! Fiul dumitale este prizonierul republicii! Candiano, ai trădat! Nu mai eşti doge! În numele legilor noastre, în numele Sfatului celor Zece, Candiano, te arestez!

Şi Foscari înainta cu mâna întinsă.

— Ajutor! Urlă Candiano. Săriţi ostaşii mei! Săriţi, prieteni! Ah, nemernicii! Ei mă părăsesc! Singur împotriva tuturor!

Un ţipăt sfâşietor izbucni atunci, şi o femeie înaltă, cu ochii pătrunzători, cu părul cărunt, în neorânduială, se ridică

lângă bătrân; era soţia sa Silvia.

— Candiano, strigă ea cu o voce şuierătoare, nu vei muri singur!

În această clipă bătrânul Candiano ridică cu amândouă mâinile paloşul asupra lui Foscari, ca pentru a-l spinteca de sus şi până jos.

Inchizitorul dintr-o săritură se feri în lături şi sabia se implântă greoi în duşumea; douăzeci de braţe se aruncară asupra bătrânului.

Într-o clipă dogele Candiano, lovit în cap, sângerând, leşinat, fu ridicat şi dus afară din sală. Şi soţia sa Silvia, îngrozitoare la vedere, mai îngrozitoare de auzit, cu amândoi pumnii întinşi, îşi răcnea fioroasa deznădejde a inimii sale! Într-adevăr aşa de îngrozitoare era, încât toţi se dădură înapoi, încât pumnalele se lăsară în jos şi un mare cerc se făcu în jurul soţiei, în preajma mamei ce se asemăna cu o fiară.

Toată această scenă de o silnicie de nedescris în gesturile, atitudinile şi vocile personajelor nu durase decât vreo câteva clipe.

Dandolo o contemplase cu ochii măriţi de înmărmurire.

— Ce se întâmplă? Reluă atunci Altieri. Este o revoluţie, Dandolo! O revoluţie care va fi nenorocită pentru cei bănuiţi!

Îl atinse la piept cu un deget şi zise:

— Şi dumneata eşti dintre cei bănuiţi!

Dandolo se cutremură din toată făptura sa.

— Eşti bănuit, continuă cu asprime Altieri, dumneata care o dădeai pe fata dumitale duşmanilor nobilimii veneţiene aliaţi cu plebea de pe cheiuri şi din Lido!

Dandolo se albi la chip. Se simţea pierdut. Pierdut ca şi Candiano! Pierdut ca şi Roland!

Atunci Altieri se aplecă spre dânsul şi cu o voce groasă, şuierătoare, şopti:

— O iubesc pe fiica dumitale, Dandolo!

Aceste cuvinte fură ceva fioros! În acea clipă de groază, printre frământările năvalnice ale răzmeriţei, în faţa acelei fete leşinate, poate murind, această neaşteptată cerere în căsătorie!

Dandolo tăcu, dar privirea lui elocventă vorbi în locul lui. Această privire a ruşinii şi a supunerii, Altieri o primi, o înţelese!

— Bine, sfârşi el, pune-ţi fata în siguranţă. Răspund eu de dumneata. Dar dumneata răspunzi de dânsa!

Dandolo avu o supremă şovăire.

De jur-împrejurul lui, el nu văzu decât feţe ce ameninţau şi pumnale ce luceau. Afară se dezlănţuia mânia poporului. El îşi înclină capul şi răspunse înăbuşit:

— Răspund de fata mea!

Altieri aruncă asupra Leonorei o privire de triumf şi de bucurie uimitoare.

Apoi, luând sabia în mână, se năpusti afară cu un ţipăt răsunător:

— Înainte, boieri ai Veneţiei! Înainte! Pentru apărarea privilegiilor noastre!

Vreo sută de nobili îl urmară urlând:

— Moarte răzvrătiţilor!

La miezul nopţii Leonora îşi veni în fire şi-şi deschise ochii.

Ea se văzu în braţele tatălui ei palid de spaimă, de ruşine.

— O, dragă tată! Tată, bâlbâi fata, du-mă de aici, du-mă!

— Da, fata mea! Vino. Să fugim! Această casă e blestemată.

— Blestemată! Ah! Da.

— Şi blestemată e şi familia ce o locuia!

— Du-mă! Repeta Leonora fără să ştie ce spune. Departe! O, foarte departe de aici! O! Cât sufăr!

Ea tremura, dinţii îi clănţăneau. Dandolo o sprijinea de braţ. Ea mergea plângând de deznădăjde. Buzele ei arse de friguri murmurară.

— O! Sufăr! Departe de aici, dragă tată. Fie-ţi milă, departe de aici!

Şi astfel părăsi acest palat, unde cu câteva ore mai înainte intrase zâmbitoare, voioasă de tinereţea şi fericirea ei, regeşte de frumoasă!

În acest moment Silvia, mama lui Roland, se ivi în faţa ei.

Silvia, care cu inima sfâşiată, rănită de moarte, asistase la arestarea dogelui, bărbatul ei, după cum fusese de faţă la arestarea fiului său! Silvia, care cu privirea ei fulgerătoare făcuse să se dea înapoi cincizeci de bărbaţi, fugi afară. Dar cu ce gând?

Silvia o zări pe Leonora şi alergă după dânsa:

— Fata mea! Strigă ea cu o voce răguşită de plânsete. Tu erai vrednică de dânsul! Tu. Vino! Vino să-l răzbuni. Îl vom răzbuna împreună şi vom muri împreună!

Leonora o privi o clipă cu ochii săi măriţi de deznădejde şi toată durerea stăpânită până la sminteală, făcu atunci explozie în chip furios.

— Eu! Fiica dumneavoastră? Eu?

Silvia păru că n-a auzit. Sau cel puţin, nu o înţelese, sărmana mamă convinsă că universul întreg suferă din pricina durerii sale, şi că Leonora. O, mai ales Leonora, era gata să moară cu ea, pentru izbăvirea fiului ei!

Cu acea voce seacă şi şuierătoare ce o avem în ultimele clipe de chinuri, ea reîncepu apucând mâna Leonorei:

— Vino, fiica mea, vino! Noi amândouă vom stârni poporul, îl vom arunca, ca pe o catapultă asupra palatului. Vino! În două ore nu va mai rămâne piatră peste piatră din această casă a ticăloşiei. Îl vom elibera pe Candiano, îl vom elibera pe Roland. pe fiul meu. pe logodnicul tău!

Leonora izbucni în râs, în timp ce lacrimi mari se rostogoleau pe obrajii săi aprinşi, şi strigă ca o nebună:

— Logodnicul meu! E! Ah, doamnă! Du-te numai şi întreab-o pe curtezana Imperia, pe ce femeie iubea Roland Candiano!

De astă dată mama înţelese! Leonora îl părăsea şi ea pe Roland.

— Şi tu de asemeni! Şopti ea într-un horcăit de nesfârşită disperare.

Ea făcu un gest de copleşeală, apoi ambele mâini se înălţară spre cer, ca pentru blestem; după asta cu totul ţeapănă, furioasă, spunând cuvinte fără şir, coborî scara, în josul căreia mugeau viforniţele furtunii unui popor în plină răzmeriţă; apoi coborârea ei se accentua, se aruncă furioasă, şi în cele din urmă apăru în lumina torţelor, în zgomotul archebuzelor, despletită, îngrozitoare, ca geniul durerii şi revoltei.

Leonora văzând-o dispărând în talazurile mulţimii întinse braţele spre dânsa şi strigă hohotind de plâns.

— Mamă! Mamă! Am minţit! Inima mea este pururea a lui! Vino! Să-l scăpăm. Totuşi.

Ea voi să se avânte după dânsa.

Dar era secătuită de puteri; căzu de-a buşilea în braţele tatălui ei, care o ridică şi o duse într-o fugă până acasă.

Asta însemna irosirea deplină a tuturor acestor făpturi, care cu trei ore mai înainte formau un mănunchi de fericiţi, acum striviţi, răniţi, doborâţi ca în miezul verii un colţ zâmbitor de pădure, fără veste pustiit de un ciclon.

Capitolul VII Coborârea în iad.

Ieşind din sala dogilor escortat de inchizitor, Roland Candiano străbătu în grabă cele trei încăperi ce precedau sala Consiliului celor Zece.

Foscari deschise o uşă şi spuse:

— Intră aici. Vei fi chemat peste câteva clipe.

Roland avu o scurtă şovăire, apoi intră.

Toată viaţa lui trebui să-şi reamintească această clipă de şovăire, care în această clipă i se păru stranie şi şi-o imputa chiar ca pe o slăbiciune!

Odată ce intră, uşa se închise încetişor. Orice zgomot încetă numaidecât. Roland avu senzaţia neprevăzută de a fi fost pe neaşteptate transportat la o sută de leghe de palatul plin de lume şi de zvonuri omeneşti.

Se văzu într-o încăpere îngustă, luminată de o slabă licărire ce cădea din tavan, între patru pereţi foarte netezi: nici o mobilă, nici un scaun, nici o ieşire, nici o fereastră.

Roland se înfioră.

Se simţea îngrozitor.

Dar învinse numaidecât această impresie şi începu să aştepte nemişcat, cu ochii aţintiţi spre uşă, cu mintea încordată spre afară, spre viaţă.

Se scurseră cinci minute, apoi zece. Apoi încă alte zece, apoi o oră.

În primele momente de nerăbdare, Roland voi să deschidă uşa: era ermetic închisă. Totuşi printr-un fel de instinct, sta lângă această uşă, ca pentru a fi mai aproape în clipa ieşirii.

— Ia să vedem, îşi spuse el, să ne păstrăm tot sângele rece. Poate să se fi petrecut astfel de incidente de formă, care întârzie clipa când trebuie să vorbesc judecătorilor. Şi apoi, negreşit că-mi exagerez lungimea timpului scurs.

Îşi impuse atunci să numere clipele după bătăile inimii sale şi duse mâna la piept, dar inima îi bătea aşa de repede, încât nu-i putu urmări zvâcnelile înnebunite. Îl străbătură atunci fiori, înaintea mâniei sau a groazei. Începu să judece, se sili să fie liniştit şi cum o furioasă dorinţă îl împingea să strige, să cheme, izbuti însă să tacă.

Tăcerea era absolută în această celulă: nu era tăcerea plină de farmec, pentru că era plină de imperceptibile zgomote ce se aud în miez de noapte într-un loc pustiu; era lipsa de orice manifestare a vieţii, era mormântul: un mormânt luminat, poate mai fioros din cauza acestei mortuare luciri.

Îşi încrucişa braţele, pentru a se sili la nemişcare, pentru a păstra toate puterile sale, de care presimţea că va avea nevoie.

Totuşi, cu toată tăria lui sufletească, Roland începu să nu mai fie stăpân pe sine, înăbuşite zbuciumuri îl tulburau; fiorii, mai întâi la suprafaţa pielii – îl pătrundeau, bătăile inimii, mai cu seamă, îl făceau să sufere; apoi îl năpădeau

gânduri stranii: o îngrozitoare bătaie de joc a memoriei îl transportă în grădina Dandolilor îi fu cu neputinţă să evoce scenele ce se desfăşuraseră în sala dogilor şi icoana foarte lămurită a Leonorei îi apăru acolo jos, sub marele cedru, aşa lămurită, încât o reconstituia până la trilurile privighetorii, atât de obişnuite auzului său.

În acea clipă lumina din tavan se stinse cu totul. Uşa se deschise şi într-un fel de lumină confuză Roland zări nedesluşite sclipiri de oţel; ceva ca o uriaşă fiară, sau mai degrabă o adunătură de fiare de pomină, vrednice de un vis rău, foii prin faţa lui: erau nişte făpturi înveşmântate în oţel, având ascuţişuri de oţel subţiri, tăioase, de neînţeles.

Mai întâi o încremenire bolnăvicioasă îl ţintui locului, dar după aceea mânia ce şi-o stăpânea de două ori, izbucni. El scăpă din gură o furioasă înjurătură, se aruncă înainte şi în aceeaşi clipă chiar, sări înapoi cu un ţipăt de durere, cu amândouă mâinile însângerate. În acelaşi timp făpturile diforme ce le întrezărise, se puseră în mişcare. Şi aceste făpturi erau douăzeci de inşi cu capul şi faţa cu căşti de fier, pieptul, braţele şi picioarele cu pavăză de oţel. Nişte oameni de oţel care înaintau cu un pas încet, uniform, fără o vorbă, fără un strigăt!

Şi fiecare dintre ei îşi încrucişa lancea, o lance de tablă, foarte scurtă, ca o uriaşă lamă de oţel ascuţită pe ambele laturi, ascuţită ca un pumnal.

Aceşti oameni mergeau pe patru rânduri; ţepuşele rândului al doilea, al treilea şi al patrulea venind la înălţimea ţepuşelor întâiului rând. Aşa că alcătuia târâiala unui şarpe a cărui fiece solz ar fi fost un pumnal. Şi asta era fioros de văzut.

Roland tăcea şi el. Ce cuvânt l-ar fi putut rosti aiurirea gândirii sale.

Numai din clipă în clipă încerca să apuce una din ţepuşe, şi de fiecare dată, o nouă ţâşnitură de sânge izvora din braţele sale; se apleca, se culca pe burtă, încerca să treacă pe dedesubt şi simţea ţepuşele pe fruntea lui. Se da mereu

înapoi, tot mai înapoi, spumegând, gâfâind. Se dădu până la perete şi într-o fulgerare a luciditǎţii ce i-o lăsa această hidoasă luptă, care întrecea toate urâţeniile închipuirii, îşi spuse că o să moară acolo.

Dar nu! În spatele lui peretele se crăpă, se deschise; o uşă secretă se căscă. Ţepuşele înaintară. Simţi răceala oţelului pe gâtul său, se dădu mai înapoi, intră într-un gang întunecos.

În gang oamenii îmbrăcaţi în oţel, având ţepuşe în mâini, intrară după dânsul şi continuară să înainteze cu acelaşi pas încet, în aceeaşi tăcere.

Roland era la marginile nebuniei; instinctul vital atât de puternic în această admirabilă fire, îl împiedica numai să nu se arunce cu pieptul înainte spre ţepuşele întinse, ca să se sfârşească dintr-o dată.

Se dădu înapoi. Nu fugi, ci se dădu înapoi, căutând mereu să apuce vreo suliţă, nesimţind încă focul rănilor din care curgea sângele şiroaie.

Coborî astfel o scară, apoi alta; pe urmă fu împins într-un alt culoar şi ajunse în cele din urmă la o boltă larg luminată, a cărei neaşteptată vedere îi smulse în cele din urmă un strigăt de fioroasă deznădejde.

— Puntea Suspinelor! O! Puntea Suspinelor!

Înţelegea în sfârşit unde îl împingeau! Înţelegea spre ce meleaguri diavoleşti îl silea să meargă fiara apocaliptică, zburlită cu pumnale!

Grozăvie! Pe unde să fugă? Pe unde să scape de suliţe? Cu neputinţă! O, cu neputinţă! El intră sub boltă! Se văzu pe Puntea Suspinelor şi. Deodată, din celălalt capăt al culoarului osândiţilor înainta altă ceată turnată în oţel, ciufulită, tăcută. Şi Roland se văzu închis, împins la mijlocul podului, şi fără veste, sub suliţele îndreptate asupra pieptului său, fu împins într-un fel de tainiţă de piatră. Şi abia se văzu acolo, şi se pomeni ferecat cu lanţuri la picioare, la piept, fapt care îl reduse la deplină neputinţă.

Atunci cele două trupe dispărură.

Năuc, aproape înnebunit, Roland privi înaintea lui. Înainte-i, drept în faţă, văzu scaunul de piatră, pe care se aşezau osândiţii de executat, nu pentru a-i ucide, ci pentru aplicarea unei pedepse mai îngrozitoare decât moartea.

Ce pedeapsă?

Se va vedea!

În două clipe de răgaz, în timpul cărora, gânduri de nepătruns se zămisliră în mintea lui ca nişte prăpăstii ale groazei şi urii.

Atunci dinspre capătul punţii el văzu mergând spre dânsul un grup de oameni. Ei se opriră în faţa scaunului de piatră. Pe scaun au legat un bărbat pe care-l aduseseră ferecat tot, vreo cinci sau şase soldaţi; omul acesta avea capul acoperit cu un văl negru, vălul osândiţilor.

Şi când fu temeinic legat pe scaunul de piatră, întregul grup se deschise, se îndepărtă, pentru ca Roland să poată vedea. Cineva rosti:

— Să i se scoată vălul!

Roland îl recunoscu pe marele inchizitor Foscari, şi alături de dânsul pe călău.

Călăul luă vălul negru. Şi un ţipăt sfâşietor, un ţipăt de groaznic chin, un strigăt neomenesc, ţâşni de pe buzele învineţite ale lui Roland.

— Tatăl meu! Tatăl meu! Este tata!

Roland recunoscându-şi tatăl legat pe scaunul de piatră, uită că el însuşi era înlănţuit, muşchii săi se întinseră într-o astfel de forţare, încât vinele frunţii, ca şi cele ale tâmplelor sale, se umflară atât de tare în ramificaţii albăstrui, de păreau că sunt gata, gata să plesnească. Zadarnică sforţare! Inelele lanţurilor îi sfâşiară braţele şi căzu jupuit, de nerecunoscut, fără glas, fără puteri.

Bătrânul Candiano îl recunoscuse şi el pe Roland. Un geamăt înăbuşit horcăi în gâtlejul moşneagului. De aici înainte tatăl şi fiul nu se mai slăbiră din ochi, până la sfârşitul înfricoşătoarei scene. Şi era chinuitoare această supremă privire a celor doi osândiţi faţă în faţă, luminaţi de

posomorâta lucire a două torţe, aplecaţi unul spre altul într-o atitudine, ce l-ar fi făcut şi pe Dante să se înfioare şi i-ar fi dezarmat închipuirea, privire ce conţinea explozia unor intraductibile simţăminte, privirea a doi bărbaţi ce ştiau că se vedeau pentru ultima oară!

Şi buzele lor bântuite de o tremurătură ca de friguri, şopteau un neînţeles rămas bun, pe care numai inimile lor îl înţelegeau.

Deodată vocea lui Foscari se auzi iarăşi:

— Candiano, tribunalul în a lui înţelepciune, ţi-a dăruit viaţa.

Roland tresări, şi ochii săi părăsindu-i pentru o clipă pe cei ai tatălui său, se opriră asupra marelui inchizitor cu o înfricoşătoare privire de nelinişte şi chin.

Bătrânul Candiano îşi ridică, capul şi zise:

— Cu ce drept m-a judecat tribunalul, fără să mă asculte şi pe mine?

Vocea lui era ciudat de liniştită.

— Tribunalul, răspunse Foscari, s-a inspirat din interesele superioare ale statului. Te-a judecat, te-a osândit. Ţi-a dăruit viaţa. Dar sfatul a trebuit să ia măsurile necesare pentru ca să te pună în neputinţă de a vătăma republica.

— Înţeleg! Exclamă cu amărăciune Candiano, v-aţi adunat în umbră ca nişte nemernici şi v-aţi hotărât să mă aruncaţi în cine ştie ce temniţă, de unde nu voi mai ieşi niciodată. Ei bine, fie! Dar luaţi aminte! Fărădelegile voastre vor osteni pe oameni. La urma urmelor cerul şi pământul se vor mânia de toate aceste isprăvi ce le îngrămădiţi asupra oamenilor pentru mulţumirea ambiţiilor voastre! Ce-mi imputaţi voi mie? Că prea mult am respectat libertăţile publice? Că n-am jertfit un norod întreg nesăturatei voastre sete de putere şi urâcioaselor voastre bănuieli? Ei bine, fie şi asta! Loviţi-mă, pentru că am fost cel mai voinic străjer ai legilor noastre, pentru că am cugetat după dreptatea veşnică? Dar fiul meu ce v-a făcut? Un copil de douăzeci de ani, domnilor! Dacă vă mai rămâne un simţământ de omenie în

inimile voastre, îl veţi cruţa. Veţi cruţa nobila fată care plânge şi nădăjduieşte. Este ruga mea de apoi. Cu acest preţ mă învoiesc cu bucurie să-mi sfârşesc viaţa în puţuri sau sub celulele de plumb.

— Candiano, spuse cu răceală Foscari, peste o oră vei fi liber!

Un ţipăt de bucurie îi scăpă lui Roland şi braţele pline de lanţuri se întinseră spre bătrân, în timp ce ochii săi se scăldau în lacrimi.

— Tată dragă! O, tatăl meu, eşti liber! Foscari, fii binecuvântat!

Un zâmbet mohorât zbârci buzele inchizitorului. Bătrânul Candiano se înfioră de spaimă şi chipul i se albi ca faţa unui cadavru.

— O! Şopti el. Ei nu vor face una ca asta. Nu, ar fi prea fioros!

Înţelesese nenorocitul!

Căci, el unul, ştia! Ştia ce era acea libertate ce-o dădea Consiliul celor Zece acelora pe care voia să-i facă inofensivi!

— Călău, zise deodată Foscari, fă-ţi datoria!

— Călăul! Bâigui Roland. Ce să facă călăul, deoarece tatăl meu este liber? O! Continuă el pe neaşteptate. Dar este ceva monstruos! Milă, domnilor, milă! Înduraţi-vă de tatăl meu! O, netrebnicii! Ajutor! Ajutor! Nu! Îndurare! Îndurare!

— Roland! Roland! Strigă bătrânul Candiano, într-un strigăt de sublimă jertfă de sine, nu te uita!

Dar Roland privea! Vedea!

Ochii săi hipnotizaţi nu se puteau dezlipi de la acest groaznic spectacol. Privi, văzu. Totul. Până la sfârşit. Privi cu părul zbârlit de groază, cu sudoarea agoniei pe frunte, cu trupul răsucit într-o zvârcolire a muşchilor, ca să rupă lanţurile. Şi iată ce văzu:

În clipa când Foscari rosti porunca fatală, călăul se apropie cu o bruscă mişcare de Candiano, şi-i lipi pe faţă o mască de metal.

Înăuntrul măştii, în dreptul ochilor, erau două vârfuri ascuţite de oţel scurte şi fine ca nişte ace.

Călăul aplică mâna lui stângă pe capul osânditului, ca să-l poată ţine bine.

Şi atunci, în timp ce Roland ţipa cerând îndurare şi milă, în vreme ce bătrânul se zvârcolea într-un ultim spasm al instinctului, mâna dreaptă a călăului apăsa cu tărie masca.

Se auzi un urlet şi o horcăială.

Horcăiala lui Roland, care leşinase.

Un urlet veni din partea bătrânului Candiano, căruia călăul cu o singură mişcare a mâinii îi ridică masca şi legăturile, iar el se ridică în picioare, cu mâinile întinse, cu faţa găurită de două goluri sângerânde.

Călăul îi crăpase ochii!

Candiano era de-a pururi orb!

Îngrozitoarea operaţie fusese cu atâta dibăcie îndeplinită, încât ochii nefericitului abia sângerară. Numai pleoapele umflate de durere rămâneau larg deschise, şi aceasta făcea o figură înfricoşătoare zbârcită într-o dureroasă schimonositurâ, cu două găuri negricioase şi sângerânde.

Nebun de durere, moşneagul începu să umble cu înfrigurare, izbindu-se de toate piedicile, pipăind golul cu mâinile lui frământate de un tremur convulsiv, horcăind fără încetare într-o fioroasă tânguire.

Doi oameni îl apucară fiecare de câte un braţ şi-l târâră afară din palatul ducal.

La chei îl aştepta o barcă mare. Ea se îndepărtă numaidecât cu toată puterea vâslelor şi vâsli mult timp. În locul unde barca dădu de pământ, aştepta o trăsură la care erau înhămaţi doi cai voinici.

Urcară pe orb în trăsură, tot aşa cum făcuseră şi la urcarea lui în barcă. Şi trăsura porni în galopul cailor. Alergă ore îndelungate şi se opri în sfârşit undeva, la intrarea unui sat.

Atunci îl dădură jos pe orb.

Candiano simţi că i se leagă de gât un sac cu ajutorul unor băieri, şi că i se pune un toiag în mână.

Atunci el auzi o voce care îi spunea:

— Domnule, ai pâine în traista dumitale, şi zece pistoli de argint. Ai înaintea ta un sat, unde vei găsi fără îndoială suflete milostive. Du-te, domnule, du-te. În voia şi mila lui Dumnezeu!

Candiano înlemnit de groază şi de durere, rămase nemişcat în mijlocul drumului şi auzi trăsura ce-l adusese, îndepărtându-se grabnic. Zgomotul roţilor se micşora puţin câte puţin, şi se pierdu în depărtare.

Atunci orbul îşi lăsă capul în jos şi un îndoit val de lacrimi prinse a curge din ochii săi fără privire.

Roland căzuse leşinat în clipa fioroasei torturi aplicată tatălui său. Foscari şi oamenii care îl înconjurau, aşteptară cu răbdare ca tânărul să-şi vină în fire; dar nu făcură nimic spre a grăbi această revenire a lui. Aşteptau în tăcere.

Abia după douăzeci de minute îşi redeschise Roland ochii şi privi în juru-i rătăcit.

— Roland Candiano, strigă Foscari.

Tânărul aruncă asupra-i o privire mirată, fără să răspundă.

— Roland Candiano, mă auzi?

— Cine mă strigă? Să fie oare tatăl meu?

— Roland Candiano, am să-ţi transmit hotărârile sfatului suprem în ceea ce te priveş-te. Ascultă.

— Uite-o pe Leonora, zise tânărul cu un zâmbet. Vezi, tată, câtă frumuseţe, şi vezi, mai ales farmecul nesfârşitei sale graţii mă transportă în necunoscut.

— Roland Candiano! Reluă marele inchizitor, răzmeriţa ce-ai provocat-o cu complicitatea tatălui dumitale a fost înăbuşită, graţie lui Dumnezeu, şi mulţumită energiei noastre. Dar este drept să fii pedepsit, cum a fost şi dogele trădător al datoriilor sale. Roland Candiano, tribunalul ţi-a dăruit viaţa, după stăruinţele nobilului Altieri. Roland Candiano, eşti osândit la închisoare veşnică!

Roland parcă nici n-ar fi auzit aceste cuvinte. Se juca cu lanţurile lui, cu o înfăţişare de copil mirat.

— Să-l ducă de aici! Zise Foscari.

— Trebuie să i se lase lanţurile? Întrebă temnicerul şef, care era de faţă la această scenă.

Foscari îl privi fără milă pe Roland.

— De prisos! Zise el scurt şi cuprinzător.

— În ce celulă trebuie dus? Mai întrebă temnicerul.

Foscari se gândi o clipă, apoi rosti:

— Duceţi-l la numărul 17!

Oamenii care-i înconjurau pe Foscari erau făpturi de fier, inimi de piatră. Dar ei se cutremurară de groază.

Atunci Roland fu dezlegat. Un temnicer îl luă de braţ şi-l târî. El nu opuse nici o împotrivire, ci se lăsa dus fără a rosti o vorbă. După ce au străbătut puntea, temnicerul şi prizonierul pătrunseră în închisoare coborând trei caturi de trepte ponosite, mucegăite.

Roland începu să dârdâie de frig şi spuse foarte încet:

— Mi-e frig. Mi-e tare frig!

Coborau, încă se mai afundau în măruntaiele pământului.

Pe măsură ce răzbeau în sânul acestei locuinţe a celor afurisiţi, Roland scăpa în treacăt plânsete înăbuşite sau strigăte de nebunie. Dar nu i se dădea nici o atenţie.

Mergea, zguduit de un fior ca de gheaţă, şi repeta uneori:

— Mi-e frig, tare frig.

Temnicerul deprins, negreşit, cu exprimarea durerii omeneşti, cu inima de multă vreme închisă milei, nu spunea nici un cuvânt şi continua să-l ducă mai departe.

Întunecimea devenea din ce în ce mai deasă.

O atmosferă puturoasă îşi rostogolea greoi umezelile în aceste întunecoase coridoare.

Dar temnicerul părea că respiră uşor şi se călăuzea fără lumină, căci plămânii şi ochii i se obişnuiseră deja cu mizeria şi bezna, cum se deprinde inima cu nemiloasa nepăsare.

În cele din urmă omul acesta se opri şi lăsă braţul lui Roland. Nefericitul rămase nemişcat, înfiorându-se îngheţat.

Auzi scârţâind fierul în fier; avu senzaţia unei răbufneli de aer mai jilav, mai puturos, mai îngheţat!

Se simţi împins în ceva foarte negru, şi auzi închizându-se uşa, al cărei zgomot se auzi din ecou în ecou.

Roland se afla în celula cu numărul 17.

Era şters din lista celor vii. Gândirea i se întunecase în prăpădul fericirii sale. Era nebun. Era ca şi mort. Numai suferinţa mai pâlpâia în el.

Temniţa numărul 17 era o celulă destul de mare: solul i se compunea din lespezi mari de piatră iar zidurile erau făcute din uriaşe pietre foarte lucioase, pe care le acoperea un uşor strat de silitră. Un îngust pat de campanie era înfipt într-o tăblie a zidului. Acest pat se compunea din lespezi de piatră lucie. În faţa uşii spre tavan, o ferestruie cu gratii de fier ascuţite. Într-un colţ un ulcior plin cu apă. Pe ulcior o pâine. Undeva, fără să se poată preciza locul, se auzea un fel de plescăială monotonă, şi înăbuşită. Era apa canalului. Era întuneric, o întunecime deplină; era frig şi în afară de pleoscăiala apei alunecând pe lespezile de piatră în partea exterioară a închisorii, nu se auzea nimic altceva decât, din răstimp în răstimp, strigătul de moarte al vreunui nenorocit.

Roland se refugiase într-un colţ al celulei şi cu ochii măriţi contempla bezna. Nu mai avea nimic viu în el. Nu simţea nici măcar rănile de la mâini. Singura impresie era aceea a unui frig dureros ce stăruia în acest sărman trup, aruncat de viu în fundul unui mormânt.

Capitolul VIII Banditul.

O scenă rapidă se desfăşurase în piaţa San-Marc, în clipa când mama lui Roland se năpustise în mulţime, unde încăierarea era mai deasă. Fu văzută despletită, furioasă, arătând cu degetul palatul şi strigând cuvinte ce nu le

pricepea nimeni, căci descărcăturile archebuzelor îi întreceau vocea.

Din instinct Silvia alergă la locul unde încăierarea era mai puternică, şi strigă: „Trăiască Roland Candiano!”. Acolo vreo douăzeci de oameni zdrenţăroşi, negri de praf şi de sudoare, urlând, se zvârcoleau nebuneşte şi se retrăgeau încetul cu încetul, ţinând piept soldaţilor. Printre ei era un uriaş ce urla ca un nebun. Acesta părea a fi şeful lor.

Deodată un om, care se târâse din grup, se apropie de uriaş şi-i spuse:

— De prisos să continui, Scalabrino! Vezi că s-a sfârşit totul şi că poporul fuge în toate părţile.

Banditul aruncă în juru-i o privire însângerată şi văzu într-adevăr că răzmeriţa învinsă se irosea, oamenii azvârlindu-şi armele, femeile scoţând strigăte de groază.

— Şi măria sa Roland? Întrebă el cu o voce răguşită.

— Fii liniştit în privinţa lui. A căpătat acum ceea ce voia, mulţumită ţie, Scalabrino.

— Atunci, trebuie să ne ducem?

— Da, da, totul s-a sfârşit! Ah, aşteaptă!

Omul o zărise pe Silvia care înainta groaznică, ameninţătoare.

— Vezi tu femeia asta? Exclamă el apucând braţul banditului.

— O văd!

— O recunoşti?

— Nu!

— O sută de pistoli pentru tine mâine dimineaţă, dacă ea moare. Vezi, de fă cum e mai bine. Ai de ales între apa canalului şi pumnal!

Un val de fugari îi despărţi pe cei doi inşi.

— O sută de pistoli! Murmură Scalabrino. Meşteşugul este bun.

Se năpusti spre Silvia şi în clipa când aceasta cădea de-a buşilea, atinsă la frunte, el o înşfacă, o ridică pe sus, o duse, ajunse la o gondolă şi se făcu nevăzut.

Puţin câte puţin marea nelinişte din ajun se potoli, se stinse şi noaptea senină învălui cu umbrele ei leşurile din piaţa San-Marc.

În noaptea aceea pe cheiul lagunelor, de parcă ar fi tinda Adriaticei, o biată cameră a unei case dărăpănate era încă luminată pe la ora trei dimineaţa, adică cam în clipa când Roland cobora spre celula 17.

În această cameră, pe un pat prost, era lungită o femeie a cărei frunte însângerată era legată cu cârpe. La căpătâiul ei, o fată tânără care purta hainele deschise ale fetelor din popor, veghea în picioare şi umezea din când în când buzele rănitei, la care se uita cu milă. Într-un colţ al odăii un om voinic cât un uriaş sta de asemenea nemişcat şi tăcut. Femeia era Silvia, mama lui Roland; fata era o săracă, care locuia în acea casă şi omul era banditul Scalabrino.

Pentru ce n-o ucisese încă pe Silvia? Aştepta oare momentul cel bun? Se înălţase în inima lui zorii milei? Cum sună jumătate după ora trei, Scalabrino îşi dădu seama că se făcea ziuă şi stinse făclia, care până acum luminase acest nenorocit interior.

În acea clipă Silvia făcu o mişcare. Scalabrino, cu un fel de sfială sălbatică, se apropie de pat, şi timp de câteva clipe contemplă trăsăturile palide ale rănitei.

— Ce spui tu de asta, Juana, întrebă el cu o voce înceată. Eu cred că rana se închide şi că n-ar fi lucru mare? De altminterea rănile de la cap nu-s periculoase, altfel, pe coarnele lui Satan, demult aş fi sub pământ.

Tânăra scutură din cap şi şopti:

— Nu la cap este cel mai dureros rănită ci la inimă. Biata femeie! După cuvintele scăpate în aiureala ei, este lovită de o groaznică mâhnire.

Uriaşul tresări şi-şi întoarse privirea. Apoi începu să se preumble în lung şi-n lat, bombănind înăbuşite ameninţări. Deşi era cu picioarele goale, zgomotul înăbuşit al paşilor săi negreşit că fusese destul s-o trezească pe rănită, care

deschise ochii. Ea îi făcu semn lui Scalabrino să se apropie de pat.

Banditul se supuse cu acea sfială ce am mai arătat-o şi care era atât de ciudată la un asemenea ins.

— Te recunosc, zise Silvia, dumneata m-ai izbăvit.

Ea părea foarte liniştită. Poate că-şi stăpânea deznădejdea, pentru ca să poată chibzui mai bine. În ochii ei aţintiţi asupra unui punct nu erau lacrimi. Toată exaltarea ei căzuse. Cine ştie dacă printr-o minunată judecată, aşa cum o fac mamele în anumite împrejurări înspăimântătoare, nu ajunsese să-şi spună că nu avea dreptul să plângă, să sufere, şi că nu trebuia să-şi adoarmă în durere niciuna din puterile sale, şi că orice simţământ al ei, toată judecata sa, întreaga ei gândire, trebuiau să fie întrebuinţate ca să-şi scape fiul!

Este sigur că, pentru cine-o cunoştea pe Silvia, pentru cine ar fi putut ghici în ea pe mama cea duioasă şi într-adevăr mamă – adică devotamentul şi abnegaţia ce nu se cunosc, este sigur că ea oferea în acel moment o privelişte sublimă, şi că liniştea asta era încă de o măreţie fioroasă.

Banditul îşi plecase capul.

— Vorbeşte, spuse ea cu blândeţe, am nevoie să ştiu totul. Eşti chiar dumneata acela care m-a înşfăcat în clipa când am primit lovitura aceasta de pe frunte?

— Da, doamnă, eu sunt. Cât priveşte ca să spuneţi că v-am scăpat. Pe toţi dracii! Ce am, aşadar, de ieri încoace. În sfârşit, pe scurt, iată cum s-au întâmplat lucrurile. Aţi ieşit din palat. Vă văd încă. Eraţi atât de grozavă, încât mi-a fost frică mie, căruia niciodată nu mi-a fost teamă! Vă reamintiţi lucrul acesta, doamnă?

— Da, spune mai departe.

— Pe sfânta Maria Formosa, s-ar zice că tremur! Iertaţi-mă, doamnă. Atunci deci, v-aţi aruncat printre noi şi aţi strigat cuvinte în aşa fel, încât simt şi acum că mi se înfioară măruntaiele. Şi asta se întâmpla în clipa când descărcăturile archebuzelor începeau să fie trase asupra

poporului şi când suliţele şi halebardele învăluiau pe cei mai turbaţi. Atunci iată, soldaţii s-au aruncat asupra voastră. Şi eu cu haiducii mei m-am aruncat asupra soldaţilor, v-am luat în braţe şi v-am adus aici.

Banditul tremura într-adevăr vorbind astfel. Emoţii necunoscute aruncau tulburarea în seninătatea sufletului său incult.

Silvia reluă cu aceeaşi linişte:

— Aşadar, poporul a fost învins?

— Învins, foarte rău învins! Vreo sută de morţi în piaţa San-Marc, tot atâţia înecaţi în canale, trei sau patru sute de răniţi şi arestaţi. Ah! Acesta este lucrul cel mai groaznic. Aşa că este tăcere în oraş! Ascultaţi, doamnă! Nu auziţi nici un cântec de luntraş în dimineaţa asta.

— Astfel poporul n-a putut pătrunde în palat! Reîncepu Silvia cu aceeaşi voce monotonă şi concentrată.

Îşi aţintea ochii săi cenuşii, foarte senini, asupra lui Scalabrino.

— Să intre în palat! Ar fi fost egal cu a încerca să spargă uşa întunecimei sale Satana! Nu, doamnă, nu. Dar de ce să ne gândim la aceste lucruri? Haide, haide. Spuneţi-mi mai bine cine sunteţi, şi care-i nenorocirea voastră. Vă voi duce unde doriţi.

— Dar de unde s-a iscat revolta? Întrebă Silvia fără să fie auzită!

— Ah, ah! De unde s-a aprins revolta? Hm! Revolta, doamnă! Ziceţi revoltă? Nu acesta poate să fie cuvântul. Juana, du-te în odaia ta, fata mea, o să te înapoiezi numaidecât.

Fata se supuse cu o grabă plină de teamă.

— Revolta, doamnă! Reluă uriaşul cu o voce stinsă. Să-mi rupă diavolul gâtul, dacă ştiu de unde a izbucnit! Ceea ce ştiu, eu unul, este că am primit douăzeci de pistoli pentru mine, şi câte doi de fiecare pentru oamenii mei, pentru ca să strig: „Trăiască Roland Candiano!” şi să trag câteva focuri de durdă în aer.

Silvia asculta acum cu ochii măriţi de adâncă luare-aminte şi de groaza celor ce se întrezăreau.

— Ce se spune? Ia să vedem, vorbeşte!

— O! Cum mai tremură acum vocea dumneavoastră! Nu are a face! V-am văzut aşa de curajoasă, atât de înspăimântătoare, încât îmi insuflaţi o ciudată încredere! Ei bine, se zice că din pricina strigătelor noastre, din cauza focurilor noastre de durdă, din pricina neorânduielii ce-am dezlănţuit-o în popor, Roland Candiano, este în temniţă. Nenorocire! Dacă este aşa, n-am să mi-o iert niciodată!

— Aşa este! Zise Silvia cu un astfel de accent de deznădejde, încât banditul se dădu doi paşi înapoi.

— Aşa este? Mugi înăbuşit omul. Cum ştiţi asta?

— O ştiu, pentru că l-am văzut arestat chiar în faţa mea, auzi tu? O ştiu, pentru că am văzut pe toţi prietenii lui părăsindu-l, şi până şi pe logodnica lui lepădându-se de dânsul! Nenorocitule. Deci tu ai plămădit revolta, pentru ca el să fie învinuit şi osândit! Tu eşti! Stai!

Ea se sculă îngrozitor de înfuriată.

— Dar cine eşti dumneata, aşadar? Urlă Scalabrino dându-se înapoi.

— Sunt mama lui! Zise Silvia mergând spre omul acela.

Banditul căzu în genunchi, fruntea lui atinse podeaua şi un hohot de plâns îi sfâşie pieptul mare:

— Mama lui! Gemu el. Mama lui! Trebuia să se întâmple şi asta. Şi eu sunt acela care am pricinuit arestarea lui! Ucideţi-mă! O, ucideţi-mă!

Mama lui Roland se opri înmărmurită. Banditul ridică asupra ei o faţă mohorâtă şi răvăşită de zbucium.

— Iată, doamnă, zise el, în viaţa mea de bandit am ucis mulţi oameni. Asta-i meseria mea. Pumnalul meu este la îndemâna cui este mai slab spre a se răzbuna, sau e prea fricos. De asemenea am furat. Am pătruns în palate pe care le-am jefuit. Durda mea a doborât nu numai un pândar asmuţit pe urmele mele. A fura, a ucide, asta-i meseria mea,

v-o spun. Ei bine, pentru întâia oară în viaţa mea am impresia că am săvârşit o crimă!

— Lămureşte-mă! Zise Silvia cu asprime.

— Fiul vostru! Măria sa Roland.

— Ei bine! Vorbeşte.

— Am fost plătit ca să-l atrag într-o cursă. El m-a învins. Putea să mă ucidă. În locul lui n-aş fi şovăit. El m-a iertat.

— O nobilul meu fiu! Murmură mama.

Şi ea îl privi mai puţin aspru pe banditul care vorbea despre fiul ei, care proclama mărinimia lui.

— Şi apoi, vedeţi dumneavoastră, continuă Scalabrino cu un fel de sălbatică asprime, ceea ce mi-a zguduit sufletul, dacă am avut vreunul! Ceea ce a făcut să tresară în mine, ceva ce nu exista mai înainte, n-a fost faptul că mi-a salvat viaţa. Viaţa! Nu ţin atât la ea! Dar de l-aţi fi auzit spunându-mi: „Nu ţi-a fost frică!”. Mi-a vorbit cum se vorbeşte unui om, fără ură, fără dispreţ. O! Mai cu seamă fără dispreţ! Şi eu care sunt obişnuit să nu văd în jurul meu decât ură şi dispreţ, lucrul acesta m-a schimbat. Nu mai sunt eu!

Scalabrino se sculă, începu să umble cu nelinişte prin cameră, vorbind cu o voce întretăiată:

— Şi eu, ca să-l răsplătesc, am lucrat ca să-l aresteze. Este drept că nu ştiam asta. Dar ar fi trebuit s-o ştiu! Da, aici e fărădelegea vieţii mele. Aşa că, doamnă mă puteţi ucide, dacă vă e pe plac. Hoitul meu nu merită mila. Şovăiţi? Asta nu-i totul, continuă el cu un fel de deznădejde. Dumneavoastră, care sunteţi mama celui care s-a milostivit de mine, credeţi că am vrut să vă scap? Aflaţi adevărul, fiorosul adevăr. M-am aruncat asupra dumneavoastră şi v-am răpit pentru că mi s-au făgăduit o sută de pistoli, dacă vă ucid!

— Să mă ucizi pe mine?

— Da, pe dumneavoastră. pe dumneavoastră mama Măriei sale Roland! Îmi înţelegeţi acum josnicia?

— Şi pentru ce nu m-ai omorât?

— Ah, iată! Parcă ştiu eu de ce? În canal am fost de zece ori gata să vă arunc în apă. Aici, în această odaie, mi-am pipăit vârful pumnalului, apropiindu-mă de dumneavoastră. Şi n-am putut! Eraţi leşinată, eraţi cu ochii închişi. Ei bine, mi s-a părut mai greu să vă lovesc, decât să atac zece oameni bine înarmaţi! Văd că vă gândiţi, doamnă. Ce cugetaţi? Sunt un mare ticălos, nu-i aşa? Vă îngrozesc? Mă blestemaţi?

— Te deplâng, zise Silvia.

— Mă deplângeţi?

— Şi te iert!

— Ea mă deplânge! Ea mă iartă! Îmi întind laţul împotriva fiului, şi fiul îmi dăruieşte viaţa! Primesc s-o omor pe mamă, şi mama mă deplânge şi mă iartă! Şi iată totuşi făpturile pe care le izbeşte nenorocirea! Un preot, într-o zi, când credeam că o să mor, mi-a vorbit despre iad şi nu mi-a fost frică de el. De atunci, de câte ori n-am privit cerul ca să descopăr în el pe Dumnezeu, şi nu l-am văzut! Desigur că nu este nici Dumnezeu, nici diavol, deoarece astfel de făpturi plâng şi suferă!

Faţa banditului era scăldată în lacrimi, poate cele dintâi din viaţa lui. Silvia se duse drept spre dânsul şi-i apucă mâna. El se înfioră.

— Cum te numeşti tu? Întrebă cu blândeţe Silvia.

— Scalabrino.

— Ei bine, Scalabrino, vrei să-ţi îndrepţi răul ce l-ai făcut?

— Ce vreţi să spuneţi?

— Vrei tu să mă ajuţi să-l scap pe fiul meu?

— Dacă o vreau? Pe coarnele diavolului! Dacă trebuie, îmi dau şi viaţa pentru el.

— Vrei tu să fii al meu până ce Roland va fi liber? Vrei ca la un semn al meu, să încerci şi imposibilul, să fii gata la orice oră din zi şi din noapte, să loveşti pe cine voi spune să loveşti, să nu-ţi mai aparţii, să fii în mâna mea arma prevăzătoare şi nemilostivă, cu care voi îndrepta loviturile?

Răzgândeşte-te înainte de a te angaja. Căci asta va fi îngrozitor.

Banditul întinse mâna, ca pentru un jurământ solemn.

— Din această clipă, zise el, sunt al dumneavoastră. Porunciţi, şi mă supun. Sunt robul vostru. Oricât de îngrozitor ar fi, voinţa mea va fi mai îngrozitoare încă. La orice oră din zi şi din noapte voi fi gata. Şi din acest moment vă zic: prin ce şi prin cine trebuie să încep? Pe cine trebuie să-l lovesc mai întâi?

Şi mama lui Roland răspunse cu o voce înăbuşită:

— Cu Leonora Dandolo!

Capitolul IX Leonora.

Timp de opt zile ce urmară după arestarea lui Roland, Leonora, aiurând de înfrigurare, fu atârnată deasupra acestei prăpăstii a neantului, în care, la cea mai mică izbitură, va fi aruncată făptura vieţuitoare, doborâtă de patimă. Graiul poporului numeşte acest lucru: „a se afla între viaţă şi moarte”.

Totuşi veni ora când gândirea fetei se desprinse din negurile frigurilor şi când tânărul ei trup, de o atât de fermecătoare voinicie, învinse moartea şi reveni la viaţă.

Tatăl ei o veghease în această perioadă de suferinţă, în care fiecare clipă putea să fie mortală.

Făpturile care se dau în întregime, la rău sau la bine, sunt fenomene, deoarece mama, în misterioasa-i milostivire, a dozat în fiecare om cantităţi aproape egale de răutate şi de bunătate. Dandolo o iubea pe fiica sa. El plânse cu sinceritate. Suferea în tăcerea inimii sale părinteşti chinurile de neînchipuit ale omului care vede murind sub ochii săi carnea din carnea lui. Şi când Leonora fu în cele din urmă izbăvită, cunoscu pentru un moment curata bucurie lipsită de orice socoteală.

Altieri, în timpul acestor opt zile, nu se arătă pe acolo. Se mulţumi să umble, posomorât şi îngândurat, prin insula Olivolo, se prezenta de douăzeci de ori, ziua sau noaptea, la uşa casei, ca să afle veşti, întrebând cu o privire pe slujnică,

ducându-se înveselit sau disperat, după cum ducea cu sine o vorbă de speranţă sau de deznădejde.

Dar când Dandolo fu sigur că fiică-sa era scăpată, simţi că se deşteaptă iar ambiţia în el. Îşi spuse că Leonora ar uita în chip fatal drama şi s-ar deda iar dragostei. Şi se gândi că trebuia să călăuzească acest amor şi să facă din el unealta norocului său.

După trecerea acestor două luni, Leonora, în convalescenţă, sta într-o seară sub cedrul cel mare din grădină. Îi plăcea să se refugieze aici şi-şi petrecea ore întregi visând, nu se ştie la ce.

Nu plângea. Închidea în sine doliul după logodnicul ei, şi de asemeni doliul iubirii ei! Dar totuşi, când tatăl său era în faţa ei, întrebările se îmbulzeau pe buzele sale, fără ca ea să fi avut curajul să le spună.

În seara aceea îndrăzni. Inima i se umflă gata să sară din piept. Prea multe lucruri se izbeau în gândirea ei îndurerată.

— La ce te gândeşti tu, Leonora? Întrebă Dandolo luându-i mâna, hotărându-se să vadă limpede în inima fiicei sale.

Ea şovăi câteva minute, chinuită parcă de teamă, apoi zise:

— Tată, aş vrea să ştiu ce s-a întâmplat cu el! Mi se pare că lucrul acesta m-ar mai uşura.

— Vorbeşte, copila mea, sunt cu totul gata să-ţi răspund.

— Tatăl lui?

— Plecat. Departe de Veneţia, nu se ştie unde.

— Ah! Şi mama sa?

— De asemeni, dispărută.

— Ah!

Ea mai şovăi încă, şi cu o voce slabă spuse:

— Şi el?

— Roland Candiano?

Leonora la acest nume fu zguduită de un fior şi se albi la chip. I se păru că avea să i se arate Roland, că nu se întâmplase nimic. Că se deştepta dintr-un vis monstruos.

În acea clipă sună miezul nopţii.

Cu inima zvâcnind, Leonora ascultă cele douăsprezece lovituri de aramă în văzduhul călduţ al nopţii îmbălsămate; binefăcătoarea emoţie o făcu să-i curgă lacrimi din ochi, se şterse şi apoi murmură:

— Miezul nopţii! Ora când el mă părăsea. Ora când alerga la aceea pe care o iubea!

După paloarea feţei, după privirea ei fixă şi aspră, după atitudinea-i mută, Dandolo înţelese că sosise clipa să dea o lovitură definitivă şi să-şi termine planul ce i-l încredinţase Altieri.

El roşi şi cu o voce înăbuşită continuă:

— Nu te mai gândi la acest bărbat, fata mea! El a părăsit Veneţia. A plecat fără să te mai vadă, ingratul. Fără să-l vadă pe nobilul Altieri, care s-a înverşunat să-l apere în faţa Consiliului şi să obţină viaţa lui mai întâi, apoi libertatea sa! Uită-l, fata mea! Uită-l pe omul acesta şi pe tatăl lui şi pe mama sa! Este o familie blestemată.

— El a plecat? Zise Leonora.

— Lovitura lui a dat greş, după cum ştii, şi a fost arestat. Mulţumită cerului, încă nu erai nevasta lui. Mă înfior la gândul că acest complot ar fi putut fi descoperit prea târziu. La trei zile după arestarea lui, Altieri obţinu să i se redea libertatea, sub jurământul solemn să nu mai încerce nimic împotriva republicii. El jură şi plecă. Ce s-a întâmplat nu se ştie.

— A plecat? Întrebă fata.

Cu nepăsare Dandolo continuă:

— Tânărul ăsta este de altminteri mai mult de plâns, decât de osândit. A suferit înlănţuirea unei iubiri ruşinoase, atunci când îl credeam sincer îndrăgostit de tine. O, biata mea copilă!

— Plecat! Repetă Leonora cu o voce slabă ca o suflare.

Nemilos, tatăl sfârşi:

— Se zice că a fost împins de capriciul unei femei rele, o romană venită la Veneţia pentru a pune la cale dezordinea. Nenorocitul tânăr în patima lui.

— Taci, tată, taci!

— Îţi spun aceste lucruri ca să-l dezvinovăţesc puţin. Crima ce a premeditat-o şi a început s-o execute, lovindu-l pe nefericitul Davila, ei bine această crimă în definitiv nu-i a lui singură. Acea femeie.

— Fie-ţi milă şi taci! Vezi doar că mor!

Leonora se răsturnă pe spate, cu dinţii strânşi într-o îngrozitoare criză, ţeapănă, cu o lacrimă uscată pe marginea pleoapelor ei închise.

Nenorocitul tată fu îngrozit. Apucă pe fiica sa de braţe şi fu gata să strige:

— Fata mea! Vino-ţi în fire! El este victima sfinţită, mai vrednică decât oricând de iubirea ta! El n-a trădat! Te adora şi ispăşeşte în putori crima de a te fi iubit!

Da, aceste cuvinte fremătară o clipă în gândirea lui.

Dar gura gata să le rostească, rămase mută. Aiurit aidoma criminalului care vine de loveşte pe nevinovat şi se apleacă asupra cadavrului într-o posomorâtă gândire, a rămas încovoiat asupra fiicei sale, cu fruntea plină de sudoare, sudoarea laşilor! Şi începu să tremure din toate mădularele, căci în clipa când adevărul avea să ţâşnească dintre buzele sale, o umbră se ridicase lângă dânsul. Această umbră era Altieri.

Altieri cu ochii ameninţători, cu un deget la gură, impunea tăcerea lui Dandolo.

— O! Gemu tatăl. Sunt pe drumul crimei!

Când a doua zi Leonora îşi învinse durerea, ea apăru foarte schimbată. Trăsăturile i se imobilizaseră parcă. Nu se mai plângea şi îşi reluă ocupaţiile obişnuite, conducând casa, ducându-se şi venind ca de obicei. Nu mai fu văzută niciodată rătăcind pe sub cedrul cel mare din grădină. Numai ochii ei măriţi vorbeau mai adânc, ca şi cum s-ar fi deschis în ei nişte prăpăstii.

Niciodată nu mai vorbi despre Roland, nici despre scena logodnei sale. Primea cu aceeaşi nepăsare pe toţi cei ce voiau să-l viziteze pe tatăl ei. Printre aceştia, cel mai

stăruitor şi mai des în casă, era Altieri, care sfârşi prin a deveni un obişnuit al casei.

Capitolul X Mama.

Convorbirea dintre mamă şi Scalabrino se prelungi timp îndelungat. Mama lui Roland vorbea cu glas scăzut, şi banditul asculta cu luare-aminte, răspunzând uneori cu o vorbă sau cu un gest.

Banditul, care-o întreba cu cine trebuie să înceapă opera de răzbunare, a auzit că bătrâna îi spusese:

— Cu Leonora Dandolo!

Într-adevăr, în acel moment ea o ura de moarte. Că Roland fu părăsit de cer şi de pământ, că întregul univers se înverşunase a-l da pieirii, asta o admitea dânsa. Dar ca Leonora să-şi fi călcat jurământul de dragoste şi să fi fugit în chip mişelesc de logodnicul ei, asta i se părea un lucru atât de neaşteptat încât nici nu credea că le-a văzut ea însăşi!

Îşi reamintea de convorbirile lui Roland, în care numele Leonorei revenea în fiecare clipă. Nu vorbea decât de dânsa, nu se gândea decât la ea, nu trăia decât pentru ea! Leonora era lumea lui, cerul său, totul pentru dânsul. Când se înapoia seara la palat, venind de la casa lui Dandolo, se aşeza pe o bancă mică la picioarele mamei sale, îşi punea capul pe genunchii ei şi lăsa să i se reverse inima. Cuvintele, gesturile adoratei, el le povestea toate. Şi ce nelinişti la cea mai mică indispoziţie, ce bucurie când alarma trecea!

Atunci erau râsete de copil fericit, săruta nebuneşte capul cărunt al bătrânei mame, pururea veşnicul refren de dragoste revenea pe buzele sale.

Şi ea nemernica, vicleana, mincinoasa, ea femeia îndrăgostită, se îndepărtase de dânsul!

Gândindu-se la aceste lucruri cu hohote de plâns ce izbutea să şi le stăpânească, Silvia îşi strecura ura în mintea banditului atent. Când spuse tot, când ea crezu că omul o înţelesese bine, sfârşi:

— Du-te. Dar nu lovi. De mâna mea trebuie să piară dânsa. Du-te şi adu-mi-o, vom începe cu dânsa! Du-te şi adu-mi în curând veşti.

— În două ore le veţi avea! Zise Scalabrino.

El ieşi numaidecât.

Mama lui Roland se aşează într-un colţ al bietei locuinţe, îşi acoperi capul cu un voal, ca pentru a armoniza ziua de afară cu noaptea gândurilor sale, şi aşteptă.

După trecerea a două ore, Scalabrino nu se înapoiase, cum făgăduise. La amiază tot lipsă era.

— Doamnă, spuse o voce compătimitoare, nu vreţi să mâncaţi puţin?

Silvia ridicându-şi capul, o recunoscu pe Juana.

— Mulţumesc, copila mea, spuse ea încetişor.

— Nu vreţi să vă primenesc compresa de pe frunte?

— Fruntea nu mă mai doare!

Juana aşteptă câteva clipe, apoi şopti:

— Biată femeie, cât vă deplâng.

Apoi se retrase tot cum venise, fără a face zgomot. Ziua trecu. Scalabrino nu se înapoie!

Nici a doua zi, nici a treia zi nu se arătă. Îngrijită de Juana, care-i ţinea tovărăşie, mama lui Roland aşteptă timp de patru zile. Atunci deznădejdea începu a-i năpădi sufletul.

În timpul acestor patru zile nu se gândise decât să se răzbune sau să-l scape pe fiul său. Şi de la început o stăpânise ideea răzbunării.

Dispariţia lui Scalabrino îi dădu o lovitură grozavă.

Cum să facă acum?

Singură în Veneţia, bătrână, slăbită, ce putea ea încerca? Nu avea în jurul ei decât pe această Juană, aproape un copil abia de paisprezece ani.

Atunci în timpul acestor omorâtoare ceasuri de singurătate şi de disperare, inima Silviei tresări, zvâcni; ochii ei plânseră, ideea răzbunării se domoli, se micşoră.

Dar pe măsură ce mândria ei de patriciană se abătea, iubirea pentru fiul ei creştea, se mărea în inima ei şi lua

forma unei idei fixe.

Să-l scape! O, să-l scape cu orice preţ! Dar cum? Energia bietei femei surexcitată mai întâi de groaznicele evenimente ce s-au desfăşurat sub ochii săi, scădea. Şi se părea că odată cu lacrimile ei se scurgea şi puterea ce-o susţinuse până atunci.

Într-o dimineaţă Juana o văzu ieşind.

— Unde vă duceţi, doamnă? Întrebă ea cu sfială. Silvia făcu acel gest nelămurit care înseamnă că se duce la întâmplare, şi se îndepărtă. Peste o oră era în faţa palatului Foscari, pândind pe marele inchizitor. Ziua trecu fără ca ea să-l fi zărit. Pe înnoptate se înapoie în sărăcăcioasa cameră de pe chei. Juana văzând-o, dădu un strigăt de bucurie. Dar bătrâna femeie nu-i dădu nici o atenţie. Nimic nu mai exista pentru dânsa!

A doua zi şi zilele următoare ea ieşi iarăşi, şi se duse să-şi reia locul din faţa intrării palatului Foscari. De aici înainte lucrul acesta fu pentru dânsa un obicei ce şi-l luă. În toate dimineţile ieşea, sta afară toată ziulica, fără să mănânce şi nu se înapoia decât pe înnoptate.

Oamenii se mirau că văd acesta statuie voalată cu negru în faţa palatului Foscari, şi veneau s-o privească. Dar când o recunoşteau pe fosta soţie a dogelui Veneţiei, se îndepărtau cu groază. Căci orice semn de simpatie dată familiei osândite ar fi fost considerată de către agenţii secreţi, ce foiau în toate părţile, ca un fapt de răzvrătire.

Timp de cincisprezece zile Silvia se istovi în această dureroasă străjuire. În seara zilei a cincisprezecea, cum era gata să se retragă, mai mohorâtă, mai palidă, mai abătută, se ivi Foscari.

Silvia se arătă înaintea lui şi el se opri mirat parcă.

— Foscari, începu ea, vin să te rog.

Marele inchizitor avu un gest de plictiseală.

— Ascultă ruga unei mame, reîncepu ea cu o voce tremurătoare, înapoiază-mi copilul. Foscari, nu eşti un om rău. Dacă spui o vorbă, fiul meu va fi liber mâine.

— Fiul dumitale a fost osândit de Consiliul celor Zece, eu nu pot nimic, spuse el înăbuşit.

Făcu câţiva paşi pentru a se îndepărta spre gondola lui, care îl aştepta. Silvia alergă după dânsul, hohotind de plâns, şi aşa de dureros, încât Foscari se opri fără voia lui.

Tot ce o femeie poate spune mişcător, rugăciuni înflăcărate, Silvia le spuse. Tot ce o mamă poate găsi ca rugăminţi, cuvinte capabile să înduioşeze, Silvia le găsi. Când sfârşi, Foscari se întoarse spre cei doi, trei paznici ce-l escortau şi spuse cu răceală:

— Îndepărtaţi pe femeia asta şi vegheaţi ca de aici înainte să nu se mai poată apropia de palat.

— Foscari! Foscari! Strigă nenorocita, ascultă-mă, fie-ţi milă!

Paznicii o respinseră cu asprime, în timp ce inchizitorul se urca în gondola lui. Atunci ea se îndepărtă zdrobită, încovoiată.

A doua zi observă că părul din cărunt cum era, albise de tot. Şi oamenii care o văzură mergând, cu capul agitat de un tremur, cu trăsăturile surpate, cu ochii fără privire, nu mai recunoscură în ea pe soţia dogelui Candiano.

Respinsă de Foscari, Silvia îşi continuă calvarul. Ea încercă să vadă unul după altul, pe toate personalităţile ce se puteau folosi de vreo înrâurire oarecare. Unii refuzară s-o audă măcar, alţii, după ce-o ascultară, o sfătuiră să se îndepărteze din Veneţia. Astfel ea îşi purtă rugăminţile în toate punctele oraşului.

Într-o seară, cum se înapoia copleşită şi cerceta în mintea ei pe cine ar mai putea să-l implore a doua zi, se întâlni cu omul care, în seara răzmeriţei, o arătase lui Scalabrino.

Vocea lui Bembo avea un accent de fior, o astfel de ironie, încât Silvia tresări de groază. Ea îndreptă spre omul acesta o fulgerătoare privire de întrebare.

— Vreau să spun, continuă el, că şi de ar vrea, nici inchizitorii, nici cei Zece n-ar putea elibera pe fiul dumneavoastră.

— Ştiu, bâigui nenorocita, se împotrivesc legile, dar.
— Nu-i asta, zise Bembo scuturându-şi capul.
— Dar ce-i atunci? Zise ea.
— Nu mai este libertatea cu putinţă pentru cei morţi! Spuse Bembo înăbuşit.

Silvia se clătină pe picioare. Faţa i se făcu pământie. Un groaznic oftat îi umflă sânul, asemenea unui oftat de vită gâtuită. Ea nu avu tăria să dea un strigăt de tânguire; nici o lacrimă nu-i ţâşni din ochi.

Şi se duse în bezna nopţii ce se lăsa, asemenea unei năluci, aşa de îngheţată şi de tăcută, încât trecătorii care o zăriră, îşi făcură superstiţioşi cruce şi spuseră că au văzut trecând moartea.

De aici înainte nu mai fu văzută dând târcoale prin preajma palatului de pe Canalul cel Mare, nici în piaţa San-Marc.

Singură Juana ar fi putut spune ce se întâmplase.

Capitolul XI Ura.

Este timpul să luminăm această posomorâtă figură a lui Bembo, pentru ca să se ştie de unde-i venea atâta ură şi pe ce misterioase rădăcini înflorea ciuperca veninoasă care se dezvolta în acest suflet. Pentru ce îl ura Bembo pe Roland?

Pentru ce ţesuse intriga în care căzuse prins tânărul?

Pentru ce această făptură slabă, obscură, fără înrâurire, care putuse numai cu ajutorul intrigilor să servească patimei sale nişte făpturi puternice ca Foscari şi Altieri, ca Imperia, şi pricinuise o revoluţie, pentru a asasina un om?

Ne ajunge să ştim toate acestea, să-l ascultăm o clipă pe mizerabil.

După plecarea Silviei, Bembo rămăsese nemişcat, gânditor, cu fruntea aplecată, cu braţele încrucişate, vorbindu-şi lui însuşi.

— Atunci aşa e, domnul Roland este în adâncul puţului. Este foarte adevărat! Nu visez. Nătărăul de tată-său, la dracu, cu ochii crăpaţi. Să încerce acum ceva, ăsta! Şi bătrâna nebună de mamă-sa! Am zdrobit-o de ajuns! Ei n-or

să se mai mişte, iată-i liniştiţi. Roland îmi aparţine. Şi acest dobitoc de Altieri care voia să mi-l omoare cu gelozia lui. Destul am avut de furcă, spre a-l convinge să-i capete graţierea. Graţierea lui! Râd când mă gândesc la asta. Domnule Roland Candiano, sunteţi acum la treizeci şi şapte de picioare sub pământ, la discreţia mea. Şi acum o să ne înveselim puţin şi să vă înapoiem cu dobândă, tot ce m-aţi făcut să sufăr. Căci am suferit, eu unul! Am suferit ca un diavol, am suferit ca unul din osândiţii aceia care, pentru o sporire a durerii, văd fericirea îngerească în fundul iadului lor! Ce dracu, domnule Roland! Aveţi un fel de a spune „acest biet Bembo!” care o să vă coste scump! Sunt urât! O ştiu şi scrâşnesc din dinţi când mă compar cu dumneata. Sunt hidos, sunt scârbos, şi asta ai să mi-o plăteşti! Acest sărman Bembo! Acest biet Bembo! Vedeţi tinerelor fete şi frumoaselor cucoane, vedeţi monstrul! Este destul de respingător! Şi acum întorceţi-vă spre mine! Acest biet Bembo! O să-l facem să mănânce la masa noastră, pentru ca să ne înveselească! Îi vom arunca vreo câţiva ducaţi! Poporul ne adoră şi patriciatul se teme de noi! Totul pentru mine, nimic pentru Bembo. Nimic altceva decât fărâmăturile fericirii mele, pe care îl voi lăsa să le culeagă! Şi apoi la urma urmei, când mă va plictisi acest Bembo, voi trece peste el ca peste un broscoi! Opreşte-te aici, domnule Roland! O să-l vezi la lucru pe acest biet Bembo. Şi pe legea mea! Mama pe jumătate nebună! Fiul în puţuri! Pe onoarea mea, mă admir! Asta o să-l înveţe minte! Am talent, geniu, simt în capul meu că se învârtesc ideile, pot fi un prinţ al pământului, chiar mare demnitar al bisericii, pot guverna un popor. Ştiinţa mea este vastă şi inteligenţa mea pluteşte deasupra tuturor nătărăilor ăstora, şi n-aş fi fost decât „acest sărman Bembo!”. Schimonosit, slab, neputincios, sărac, vreau să fiu considerat ca frumos, puternic şi bogat! Vreau asta. Eu o vreau! Ura m-a izbăvit, ura mă va mântui. O! A urî tot ce este admirat, pentru că eşti dispreţuit, tot ce iubeşte şi este iubit, pentru că nimeni nu te iubeşte! A urî, a

simţi valuri de fiere circulând prin trup, în loc de sânge, şi a lovi fără de milă, pentru că urăşti fără teamă, ce bucurie! Roland Candiano m-a făcut să cunosc grozavele chinuri ale umilinţei. El n-a văzut că zâmbetul meu era o zgârcire de durere. Şi-a plimbat frumuseţea, obraznica-i fericire, pe sub acelaşi soare ce lumina ruşinea şi deznădejdea mea! Şi eu în noaptea josniciei mele, eu l-am osândit fără cruţare şi scăpare. Între noi doi, domnule prealuminat!

Bembo avu un râs tăcut şi se pierdu în noaptea ce se lăsa tot mai întunecoasă.

Era înspăimântător.

Capitolul XII Numărul 17

Nu erau trei luni de când Roland era închis în temniţa numărul 17. În timpul acestor trei luni judecata lui rămase plutitoare şi haotică. Aşa că nu ştia nici unde se află, nici ce i se întâmplase. Era pur şi simplu în prada unui vis. Această dulce nebunie nu-i făcea altă impresie exterioară decât aceea a frigului. Şi încă şi această impresie se micşora puţin câte puţin. Într-o zi un temnicer, care-l văzu dârdâind de frig, fu cuprins de milă şi-i dădu o învelitoare. Ori de câte ori se culca Roland pe patul lui de piatră, se înfăşură în această învelitoare.

Mulţumită acestei nebunii Roland nu suferi moraliceşte. Sănătatea i se păstră puternică. Mânca cu multă poftă pâinea tare şi neagră ce i se da la fiecare două zile şi bea cu plăcere apa clocită din ulcior. Timpul se scurgea deci uniform, într-o alunecare de ore şi zile, cum curgea fără zgomot, apa canalului, fără să lase urme.

Într-o zi, după trei luni, o slabă lucire nehotărâtă începu a se lumina pe neaşteptate în bezna creierului său.

Zguduirea creierului lui fusese de o furie nemaiauzită. Dar Roland era o făptură admirabil înzestrată. Facultăţile sale aţipiră, şi atâta tot; ele nu fură nimicite.

În ziua aceea deci, Roland stând pe patul său de piatră, mânca o bucată de pâine, ceea ce era îndeletnicirea sa de

căpetenie. Deodată el se opri din mâncat, duse mâna la frunte şi aruncă îmbucătura ce o muşcase.

— Cât de rea este pâinea asta! Şopti el.

Apoi în aceeaşi clipă privi în jurul lui, se sculă brusc, făcu trei sau patru paşi grăbiţi prin temniţa lui şi răcni:

— Ah! Asta-i acum! Ce fac eu aici? Şi unde sunt?

Nu fu decât un fulger, o licărire. Aproape numaidecât îşi pierdu noţiunea despre ceea ce-l înconjura şi începu iar să mănânce mecanic, apoi adormi. Trebuie notat că în această perioadă, Roland Candiano dormea aproape neîntrerupt, aşa cum mărturisi mai târziu temnicerul lui special. Acest temnicer, un fel de brută aspră şi incultă, căpătase pentru nefericitul tânăr o nelămurită dragoste, care se traducea prin câteva cuvinte, când intra în celulă şi de asemeni prin fapte. Astfel îi dădu o învelitoare. Tot aşa uneori, când era bine dispus, îi aducea o pâine ceva mai puţin neagră.

La câteva zile după această repede revenire a judecăţii sale, pe care o arătasem mai sus, într-o dimineaţă temnicerul intră în celula 17. Obişnuit cu întunecimea adâncă ce domnea în această celulă, el căută cu ochii pe prizonierul său, la locul unde sta de obicei, adică pe lespedea ce-i slujea de pat, şi nu-l văzu.

În aceeaşi clipă privirea lui fu atrasă de două puncte luminoase ce licăreau în colţul cel mai întunecos al acestei temniţe; ai fi spus că sunt doi ochi ai unei fiare sălbatice. Apoi chiar din acelaşi colţ se ridică un fel de muget furios.

— Drace! Se gândi temnicerul, nebunul devine răutăcios!

Sări înapoi şi închise cu străşnicie uşa, trântind-o chiar în clipa când arestatul se arunca asupra lui cu un avânt îngrozitor.

Capul lui Roland se izbi de uşă şi el căzu pe lespezi, dar se ridică numaidecât, mâinile lui căutau fierăria, degetele i se înfipseră în ele şi din toate puterile lui înzecite căută să le zguduie. Un fel de urlet furios îi scapă din gâtlej. Cum zăvoarele rămâneau neclintite, cu unghiile zgâria stejarul

uşii masive. Şi de cealaltă parte, temnicerul cu părul zburlit de groază ascultă această voce care urla:

— Nemernicii! Nemernicii! S-au folosit de leşinul meu, pentru ca să mă închidă. O, nemernicii! Nemernicii!

Nu găsea un alt cuvânt.

Apoi aceste cuvinte se contopiră, se irosiră, şi temnicerul nu mai auzi decât un urlet prelung, căruia îi răspunse dinăuntrul celulei nişte mormăieli şi tânguiri, ca şi cum această voce ar fi trezit dureri aţipite şi furii adormite.

Văzând că nu putea face nimic împotriva uşii, Roland încercă să ajungă la luminator. Dar acesta era la înălţimea tavanului, şi săriturile ce le făcu tânărul, erau de prisos. Atunci prinse a se învârti prin celulă, izbindu-şi capul de pereţi, muşcându-şi pumnii, zgâriindu-şi pieptul cu unghiile, şi acum îi scăpă din gât aceste cuvinte:

— Îngrozitor! E îngrozitor, îngrozitor!

Era într-adevăr îngrozitor!

Dar Roland înţelegea acum! Înţelegea că era în fundul puţului! Pricepea că era în acea infernală temniţă de unde nu mai ieşise nimeni cu viaţă! Înţelegea că viaţa lui avea să se sfârşească în acest mormânt şi că Leonora era pentru totdeauna pierdută pentru ochii lui, ca şi încântarea, ca şi farmecul zâmbetului său, după cum nu va mai revedea niciodată Veneţia, cu canalele sale, cu gondolele ei uşoare, marea albastră în zare şi cerul Italiei!

Era îngrozitor! Căci Roland îşi recăpătase judecata. Cât dură această izbucnire de furie îngrozitoare? Poate o zi întreagă, poate şi mai mult încă! Uşa, ferestrele, lespezile ce-i serviră de pat, pietrele netede ale pereţilor, pe toate le lovi Roland rând pe rând dar totul rămase nemişcat.

Sfârşi prin a cădea istovit pe pământul celulei sale. Încet, încet bătăile inimii şi a tâmplelor lui se micşorară în intensitate, gâfâiala gâtului deveni mai puţin şuierătoare, gândirea i se învolbura cu mai puţină furie, putu gândi, putu chibzui. Nenorocitul.

Şi întâi simţi o încremenire bolnăvicioasă, când îşi privi mâinile. Lupta ce-o susţinuse împotriva lăncilor oamenilor de oţel, era prezentă în memoria sa.

După socoteala lui lucrul acesta trebuia să dateze de câteva ore, poate din ajun. Îşi amintea că leşinase în groaznicul moment al supliciului la care fusese supus tatăl său. Trebuie să fi fost coborât în temniţă în timpul leşinului. Restul nu exista pentru el. Îşi amintea că în luptele lui mâinile şi braţele tăiate în mai mult de douăzeci de locuri sângerau cu îmbelşugare.

Ori, privindu-şi mâinile, examinându-şi rănile, el văzu că erau vindecate!

Ce se întâmplase?

Mirarea lui Roland, sau mai bine zis încremenirea lui fu de aşa fel încât altă amintire, orice altă preocupare dispăru din gândirea sa. El murmura:

— Nu mai e sânge! Nu mai sunt răni! Pentru ce? De ce?

Problema asta fără dezlegare se învârtea în capul lui sub toate forţele ei. Nu izbutea să ştie! Îşi smulgea părul cu amândouă mâinile şi răcni:

— O! Asta numai bine te poate înnebuni!

Nebun! Acest cuvânt răsună în gândirea sa ca un zgomot de tunet.

Se lungi pe lespezile umede, închise cu furie ochii, îşi astupă urechile şi timp de două ore în tăcerea adâncă a mormântului său, avu cu sine însuşi una din acele discuţii pentru tălmăcirea căreia nu sunt cuvinte!

Şi atunci îngrozitoarea dezlegare a problemei îi apăru în palida-i grozăvie: fusese nebun! Această stare durase zile, săptămâni, poate luni de zile!

Şi dezbaterile, dovezile acestui somn îndelungat a inteligenţei sale, începură să se îngrămădească: părul lui foarte lung, barba crescută, unghiile nespus de mari, hainele ponosite de frecatul pe lespezi.

Nebun! Fusese nebun!

O groază fără nume îl cuprinse: fusese nebun. Ce dovedea că n-ar putea deveni iar? Că judecata lui după ce se luminase, nu avea să se întunece pentru totdeauna! Tot ce avea în el ca puteri şi energie, le întrebuinţa atunci ca să se împiedice a gândi, să liniştească clocotele creierului său.

Când se sculă, după trecerea a mai multe ore de astfel de luptă uriaşă a raţiunii sale, se duse şi se aşeză pe patul lui de piatră. Cu obrajii lui în ambele-i mâini, cu coatele pe genunchi, cu ochii mari deschişi în bezna temniţei sale şi a prăpastiei gândirii lui, medita. Acei care au văzut în grădina Tuilleries dramaticul grup a lui Ugotin, îşi pot închipui atitudinea lui Roland în ceasul acesta, când se asculta pe sine însuşi – ca să zicem aşa – se întreba, măsura rana inimii sale, şi-şi scutura cu brutalitate inteligenţa, pentru ca să se asigure că nu se clătina.

Temnicerul care intră, nu fără a fi înarmat cu un puternic pumnal, îl văzu nemişcat şi mormăi:

— Iată! S-a liniştit!

El se apropie de dânsul, îl contemplă cu mirare câteva minute şi strigă:

— Ei, prietene!

Roland nu răspunse. Nu auzi, nu văzu pe temnicer. Acesta sfârşi prin a se retrage scuturând din cap.

— Sărmanul de tine! Şopti el. Această izbucnire de furie n-a făcut decât să-l doboare şi mai mult. E mai bine să rămână nebun, şi tare aş fi supărat dacă aş fi silit să-l ucid.

Hotărât acest temnicer era filosof şi nu era lipsit de milă.

Lunga şi dureroasa meditare a lui Roland duse la această constatare, că nu mai era nebun şi că judecata îi era sănătoasă. Îşi schiţa în minte îngrozitoarea scenă a supliciului tatălui său, evocă toate amănuntele stăruind asupra lor, evocă atitudinea călăului, puternicului ţipăt al bătrânului orbit. Apoi trecu la mama sa, fără îndoială lovită şi ea, surghiunită, şi şi-o închipui pe drumuri prăfuite, plângând şi cerşind din poartă în poartă. Apoi trecu la Leonora şi se chinui să şi-o închipuiască moartă. Toate

aceste izbiri succesive, raţiunea lui le suporta. Numai nişte înăbuşite înfiorări îi destăinuiră revolta cărnii, suferinţa inimii sale.

Ah, această inimă care bătea cu puternice zvâcniri şi fiecare bătaie a ei era o vibrare a disperării! Ar fi vrut să şi-o smulgă din piept.

Trecu o lună.

În această perioadă, Rotând avu noi izbucniri de furie în timpul cărora se arunca asupra uşii, şi ca Samson, căuta să zguduie zidurile. Se auzeau atunci gemetele cărora le urmau imediat o adâncă tăcere. Apoi veni o perioadă de adâncă abatere.

Într-o zi – erau şase luni de când Roland era închis – o idee neaşteptată îl lumină cu o orbitoare lumină a unei speranţe amintite. Că nu-l duceau în faţa Consiliului celor Zece, era pentru că îl credeau nebun!

Dar dacă ar izbuti să-i convingă pe temnicerii săi că era în toate minţile!

Atunci ar trebui să-l asculte. Şi atunci ar fi scăpat, deoarece nu făcuse nimic; izbăvit, deoarece Consiliul însuşi nu număra decât prieteni devotaţi ca Altieri.

De atunci înainte el începu a vorbi temnicerului ori de câte ori acesta întredeschidea ferestruica prin care îi strecura pâinea, după accesele lui de furie.

Vorbi cu smerenie, se sili chiar să fie vesel, să spună lucruri ce-l făceau pe temnicer să râdă cu un râs puternic. Aşa că acesta se domestici din nou şi sfârşi prin a intra iarăşi în temniţă, ca în cele dintâi timpuri.

— Iată-te tare liniştit acum, îi spuse el într-o seară.

— Da, da, vezi, spuse Roland cu un sfâşietor zâmbet cu totul liniştit.

— Aşa că vei fi răsplătit.

— Ah! Ah! Exclamă Roland cu o licărire în ochi. Răsplătit. Cum?

— Vei primi mângâierile bisericii. Un vrednic preot îţi arată un interes deosebit şi a căpătat autorizaţia de a te

vedea, să-ţi vorbească. În sfârşit să te mângâie!
— Şi când va veni?
— Chiar astăzi. Este o favoare preţioasă ce ţi se acordă. Căci cea mai mare parte a prizonierilor mei mor, fără să se fi împăcat cu Dumnezeu.
— Dumnezeu! Murmură Roland. Dumnezeu! În zadar l-am căutat în conştiinţa mea!
Temnicerul plecă, tânărul începu să umble cu nelinişte, aşteptând cu nerăbdare această răsfrângere a vieţii de afară, ce trebuia să vină în adâncul nopţii sale.
Într-adevăr, în curând uşa se deschise iarăşi şi un preot se ivi. Avea capul acoperit cu o glugă. Roland alergă spre dânsul şi-i apucă mâinile.
— Fiţi binecuvântat, spuse el cu o voce înflăcărată, dumneavoastră care n-aţi şovăit să veniţi spre bietul arestat, pe care toţi îl părăsesc!
— Fiule, zise preotul, nu mie trebuie să-mi mulţumeşti, ci Domnului.
— Domnul! Lăsaţi-l unde este, credeţi-mă. Vă rog, vorbiţi-mi despre acei care îmi sunt dragi.
— Nenorocitule! Exclamă preotul, ai suferit deci până într-atât, încât te lepezi de Dumnezeu?
Roland scrâşni din dinţi.
— Dumnezeu nu se ocupă de mine, prea puţin vă interesează dacă mă ocup sau nu de dânsul. Dacă sunteţi om, dacă bate o inimă în pieptul dumneavoastră, răspundeţi-mi.
— Trebuie să fi suferit mult! Exclamă preotul cu un accent straniu.
— Suferit! Ah, da! Am urlat timp de ore întregi în tăcerea acestui mormânt, mi-am izbit capul de pereţii săi, am plâns, am gemut, am strigat dreptatea omenească, am simţit nebunia zvârcolind în jurul meu, mi-am zdrelit unghiile de zăvoarele acestei uşi, am suferit şi sufăr, domnule, sufăr ca şi cum fiecare clipă a acestei drăceşti vieţi ar fi o moarte nouă!

Preotul părea că soarbe aceste cuvinte.

— Da, zise el, şi pentru a zecea oară tresări la accentul vocii sale, văd că într-adevăr suferi mult.

Roland se lăsă să cadă în genunchi.

— Poate că vă veţi milostivi de mine, spuse el izbucnind într-un hohot de plâns; nu ştiţi, nu puteţi şti ce înseamnă să-ţi petreci zile, săptămâni, luni frământând în minte aceeaşi întrebare fără răspuns. Închipuiţi-vă, domnule, că tatăl vostru, mama voastră, logodnica voastră, tot ce iubiţi pe lume, tot ce vă este scump, sunt la câţiva paşi de dumneavoastră, în dosul zidurilor şi ştiţi că ei plâng cu lacrimi de sânge.

Acum Roland vorbea foarte încet. Era parcă o tânguire de viaţă, pe care o torturează cineva, geamătul unui căţel biciuit care-şi ridică spre călău nişte ochi miraţi şi trişti.

— Ceea ce-i mai îngrozitor continuă Roland, este că m-au aruncat în acest iad, fără să mi se spună pentru ce, fără să mă asculte. Dacă aş putea fi condus înaintea Consiliului. O! Dacă s-ar putea să se întâmple una ca asta. Adăugă el strângându-şi dinţii printr-o mişcare spasmodică, aş fi scăpat. Altieri, prietenul meu Altieri! Şi alţii!

— Altieri! Îl întrerupse preotul înăbuşit.

— Da! Îl cunoaşteţi? O, domnule, spuneţi-mi!

— Nu-l cunosc!

— Nu are importanţă! O să-l găsiţi şi îi veţi spune ceea ce aţi văzut, nu-i aşa? Îi veţi spune că mi s-a zdrobit vocea de plânsete. Mă cred pe aici nebun, domnule, de aceea, fără îndoială, nu mă duc în faţa Consiliului. Dar dumneavoastră domnule, care sunteţi omul milei şi dreptăţii, veţi mărturisi că mă poate asculta.

— Da, da, linişteşte-te. Voi spune.

— O! Exclamă Roland care se sculă dintr-o săritură şi apucă mâna preotului. Fiţi de două ori binecuvântat. Numele vostru, domnule, numele aceluia care mă izbăveşte!

— Sunt un om al lui Dumnezeu, iată tot numele meu. Linişteşte-te, chiar de azi voi face demersurile necesare.

Preotul făcu o mişcare, spre a se retrage.

— Mai staţi încă puţin, rogu-vă. Mi se pare că temniţa mea este luminoasă.

— Nu am decât vreo câteva minute şi ele s-au scurs.

— O! Şi aş vrea.

Gâtul lui Roland se strânse, se înăbuşea. Unghiile i se înfipseră în palma mâinilor.

— Ce doreşti, dragul meu? Întrebă preotul.

Cu o voce înceată, abia auzită, Roland se ruga.

— Vorbiţi-mi despre Leonora.

— Nu cunosc această persoană, sunt un biet preot.

— De la care biserică?

— De la Sfânta Maria-Formosa.

Roland dădu un chiot de bucurie. El gâfâi:

— Ea locuieşte la doi paşi de biserica dumneavoastră. Leonora, fiica lui Dandolo!

— Ah, da!

— Vedeţi bine!

— Mă voi duce s-o văd. Dar ora trece. Iată temnicerul vine să mă ia!

— Când veţi mai veni? O! Curând, nu-i aşa? Spuneţi!

— Da, da. Peste câteva zile cel mult. Vei şti tot ce vrei să afli.

Roland voi să bâlbâie cuvinte de recunoştinţă. Dar gâtul lui strâns nu lăsa să iasă nici un sunet. Însoţi cu o elocventă privire pe preotul care se retrăgea. Apoi uşa se închise la loc.

Când fu pe scara ce urca spre lumină, preotul lăsă să-i cadă jos gluga, spre a-şi şterge fruntea înecată de sudoare, şi se ivi chipul lui Bembo lăbărţat de un zâmbet şters.

— Am auzit spunându-se, şopti el, că se capătă ciudate fenomene, dozând cu înţelepciune în mintea osândiţilor alternative de speranţă şi deznădejde.

Capitolul XIII Dandolo izbăvit.

Să ieşim din acest iad şi să aruncăm o privire în lumea celor vii, unde diferite personalităţi ne atrag curiozitatea.

Trei ani se scurseră după răzmeriţa pe care o înăbuşiseră ostaşii căpitanului-general Altieri cu atâta sălbăticie. Amintirea acestor triste întâmplări se micşoră, apoi se şterse din memoria Veneţiei. Numai aceia care avuseseră un tată sau un frate ucis în piaţa San-Marc continuară a-şi povesti încetişor scenele măcelului. Foscari fusese ales doge al Veneţiei.

Guverna prin groază şi-şi punea zilnic în practică această politică, că mai bine este să se teamă de el poporul, decât să fie iubit de dânsul. De altminterea împărţise cu dibăcie puterea supremă cu câţiva nobili din cea mai înaltă treaptă a patriciatului, ca Altieri, ale cărui puteri militare le întări şi le spori.

Bembo se făcu preot şi continua să fie un permanent oaspete al palatului ducal, unde avea adesea îndelungi şi tainice convorbiri cu dogele.

Imperia, după arestarea lui Roland, dispăruse din Veneţia. Apoi într-o bună zi ea se înapoie ca să se aşeze în palatul ei şi orbi din nou Veneţia cu luxul ei.

Numai că, în fundul palatului, ea pusese să i se aranjeze un apartament unde locuia o fetiţă de vreo doisprezece ani. Această copilă se asemăna în chip ciudat cu Imperia, care părea că o adora cu toată înflăcărarea ce-o punea femeia asta în toate sentimentele ei. Uitase Imperia pe Roland?

Se căia de crima ce-o săvârşise, împinsă de gelozie, după ce complotase împreună cu Bembo şi Altieri? Ce gând o mai atrăsese la Veneţia?

Asta, negreşit, o vom afla în decursul acestei povestiri.

Aşadar, se scurseseră trei ani, şi timpul care şlefuieşte încet durerile şi bucuriile omeneşti, aduseseră în Cetatea Apelor alte dureri, alte bucurii, împingând pe cele dintâi cum se împing talazurile oceanului unul după altul, fără oprire.

Într-o seară de septembrie, în casa de pe insula Olivolo, Leonora aruncând în jurul ei o ultimă privire de gospodină, se apropie de tatăl ei care o privea cum umblă încoace şi încolo, ca în fiecare seară şi îi întinse fruntea zicând:

— Bună seara, tată.

Dandolo apucă mâinile fetei şi zise:

— Stai puţin, fata mea, aş vrea să-ţi vorbesc.

Leonora se aşează, fără curiozitate, şi aştepta în această atitudine cam dârză şi încremenită, ce-i da un aer de nepăsare stranie.

Leonora era mereu de o frumuseţe izbitoare. Deşi era în genere palidă şi niciodată un zâmbet nu-i descreţise buzele, deşi trăsăturile i se făcuseră parcă nesimţitoare, faţa ei păstra farmecul puternic a ceea ce este într-adevăr frumos. Se poate spune chiar că această frumuseţe curată, căpătase un fel de armonie sculpturală; părea de marmură şi însăşi nemişcarea trăsăturilor sale, care nu mai oglindeau sentimente, adăuga o nu ştiu ce nobleţe frumuseţii sale. Nu era melancolică, n-o vedeai visând niciodată, şi nici plângând.

Numai că nu mai ieşea din casă. Nu mai era „Madona săracilor”. Părea că de bunăvoie se retrăsese de lume.

Dandolo în acea seară, contempla cu luare-aminte pe fiica sa, ţinându-i mâinile într-ale lui.

— Cât de reci îţi sunt mâinile fata mea! Spuse el în sfârşit.

— Septembrie e cam rece în anul ăsta, răspunse ea paşnic.

Urmă o tăcere. Leonora nu vorbea, decât când i se puneau întrebări directe.

— Ştii tu, reluă Dandolo, la ce mă gândeam mai adineauri?

— Aştept să-mi spui tată.

— Mă gândeam că o să împlineşti douăzeci de ani.

Leonora rămase mută.

— Douăzeci de ani! Reîncepu Dandolo sculându-se spre a se plimba cu mâinile la spate, după obiceiul lui. Douăzeci de ani, după obiceiurile noastre, nu mai e întâia tinereţe. Ia să vedem, Leonora.

— Tată, îl întrerupse fata cu o voce hotărâtă, ai mai încercat de mai multe ori să începi cu mine discuţia despre căsătoria mea cu Altieri. Nu despre asta vrei să-mi vorbeşti? Ei bine, să vorbim deci, deoarece o doreşti dumneata. Vorbeşti despre întâia mea tinereţe? Să lăsăm asta la o parte. Pentru mine nu mai e nici tinereţe, nici bătrâneţe. Să discutăm cu simplitate interesele dumitale, căci de ale mele nu ţin seama.

— Copila mea, te înşeli. E vorba de fericirea ta.

— În acest caz, tată, problema va fi repede aranjată. Nu doresc altă fericire decât aceea de a trăi în această casă, unde mi s-a scurs copilăria, şi să mor tot aici, când îmi va suna ceasul.

Această hotărâre – această asprime dacă vreţi – dezarmă de la început pe Dandolo.

Dar el se reculese şi cu glas mişcat spuse:

— Astfel, nu vrei să auzi vorbind despre Altieri?

— Ca şi de oricare altul, tată.

— Nu vrei să te măriţi?

— Niciodată.

Dandolo se îngălbeni. El se apropie grăbit de Leonora.

— Şi dacă ţi-aş spune că fericirea mea, a mea, atârnă de această căsătorie!

— Pricep, tată. Eşti ruinat, eşti slab. Altieri este bogat şi puternic. Mă iubeşte. Şi te-a făcut să înţelegi că este dispus, ca să mă cumpere, să primeşti preţul ce ţi-l va da.

— Eşti aspră cu tatăl tău, zise Dandolo, cu o voce tremurătoare.

Leonora rămase nepăsătoare şi continuă:

— Pentru ce vrei să mă jertfesc? Pentru ce nu consimţi a trăi viaţa ce o ducem? Eşti ambiţios, tată. Dar crede-mă, pentru mulţumirea ambiţiilor dumitale, nu-mi atinge inima. Ai zdrobi-o ca pe acest pahar.

Şi apucând în mâinile ei delicate un păhăruţ de sticlă care se fabrică la Veneţia, ea îl sfărâmă fără nici o sforţare. Numai o picătură de sânge îi pătă degetele.

— Nu-i vorba de ambiţie! Spuse atunci înăbuşit Dandolo. E vorba de viaţa mea.

— De viaţa dumitale?!

— Află deci groaznicul adevăr: de trei ani sunt însemnat cu cerneală roşie, şi nu-s lăsat în libertate decât mulţumită statornicelor sforţări ale lui Altieri. Dacă-l iei de soţ, devin inviolabil, căci nimeni, de aici înainte nu va cuteza să mă bănuiască. Dacă nu-l iei de bărbat, sunt pierdut. Acum ţii în mâinile tale libertatea şi viaţa mea. Alege! Îţi vorbesc precum îmi vorbeşti. Nu fac apel la inima ta, deoarece nu ştiu ce s-a întâmplat cu inima ta. O, copila mea, biata mea copilă! Este cu putinţă să fii tu aceea pe care o văd sub ochii mei, cu sprânceana încruntată, ţintuită de nu ştiu ce gând de asprime. Dar nu-ţi spun mai multe. Dacă mâine, sau peste câteva zile, mă arestează, dacă mă vor azvârli în puţuri, dacă la rându-mi voi străbate „Puntea Suspinelor”, se va zice că tu, fiică denaturată, eşti aceea care ai osândit pe bătrânul Dandolo, să moară în fundul unei gropi!

După aceste cuvinte, el căzu în prada unei tulburări ce nu era prefăcătorie.

Leonora rămase pe scaunul ei. Sânul îi zvâcnea mai tare. Dar o paloare şi mai pământie îi năpădise faţa. Dar nu plânse.

A doua zi de dimineaţă, tatăl ei o găsi în acelaşi loc, nemişcată, ca o statuie, plină de o deznădejde destul de adâncă, destul de nevindecată pentru a nu mai găsi formula exterioară.

El se apropie de dânsa, o atinse pe umăr şi şopti:

— Leonora!

Ea se sculă şi păru surprinsă văzând că era ziuă.

Desigur nu-şi dăduse seama că-şi petrecuse noaptea pe scaunul acela.

Ce ucigaşe gânduri se născuseră în mintea ei în această groaznică noapte?

Ce hotărâri sălbatice se frământară în această biată inimioară?

Ce comori de energie se îngrămădiseră în acest suflet puternic şi vajnic, pentru a suferi asalturi aşa de aprige?

Când îl văzu pe Dandolo, care înspăimântat, tremurând, o privea cum trebuie să fi privit odinioară Oedip pe Sfinx, ea spuse cu o voce fioroasă:

— Tată, îl poţi vesti pe Altieri că mă învoiesc să-i fiu nevastă.

Dandolo dădu un chiot de sălbatică bucurie şi voi să apuce mâinile fetei sale. Dar ea se desprinse şi se îndreptă spre camera ei, unde se încuie.

Ajunsă acolo, voi să ajungă până la un jilţ, pentru ca să-şi continue poate chinuitoarea-i gândire.

Nu avu timp şi căzu cât era de lungă, fără nici un strigat, leşinată, căzută într-o îngrozitoare criză de disperare.

Această veste îi zgudui îngrozitor sufletul.

Capitolul XIV Mina.

Roland aşteptă mult timp înapoierea bunului preot. Începu prin a-şi imputa că pesemne îl mâhnise, refuzând să-i asculte cuvintele religioase.

— Am fost rău, îşi spunea el. Când se va înapoia am să-i cer iertare. Sărman om cumsecade care consimte a-mi aduce o rază de lumină şi căruia i-am contrazis în chip prostesc credinţele, atunci când îmi era aşa de lesne să-i fac pe plac.

După două săptămâni de la vizita preotului, el îl aştepta cu nerăbdare. La cel mai mic zgomot alerga la uşă şi asculta gâfâind.

În acest răstimp icoana Leonorei i se întipări cu o putere şi o limpezime ce-i dădu un farmec neobişnuit. O vedea înaintea lui şi-i vorbea ca şi cum ea ar fi fost de faţă. O mângâia şi-i spunea lucruri copilăreşti. Apoi pe măsură ce timpul se scurgea, neliniştea lui creştea. Întreba pe temnicer şi nu căpăta nici un răspuns.

Într-o zi, după o trecere de timp pe care n-o putu aprecia, întrebă pe omul acesta:

— Cât timp e de când a venit acel vrednic preot?

— Aproape un an, zise temnicerul.

Un an! Era un an de când îl aştepta!

Roland îşi apucă părul cu amândouă mâinile, dădu un geamăt înăbuşit, şi se aruncă plângând pe patul lui de piatră.

— Bun! Mormăi temnicerul. Iar îl apucă! Numai să nu devină un nebun furios.

După această izbucnire de disperare, Roland avu într-adevăr o criză de furie.

Timp de mai multe zile acestea se repetară atât de des, încât temnicerul înspăimântat, sfârşi prin a nu mai intra în temniţa lui. Atunci Roland cunoscu chinul singurătăţii depline: să nu mai vadă faţă omenească, să nu mai audă voce omenească, acea voce şi acea faţă fie chiar a temnicerului, şi atunci îşi dădu seama de ceea ce este înfricoşător în secretul închisorii. I se păru nefericitului, lipsit astfel de orice legătură cu semenii săi, că se îndepărtează din ce în ce mai mult de viaţă. Memoria îi slăbi, simţurile se ticăloşiseră, o ceaţă din ce în ce mai deasă îi învăluia gândirea, mintea i se slăbea, puterile îl părăseau, toate acestea se accentuau cu o iuţeală matematică şi în curând nebunia avea să pună stăpânire pe creierul până acum puternic – afară doar de nu vine sinuciderea să izbăvească pe arestatul închis în îndoita temniţă a celulei şi a tăcerii.

De altfel, paznicul lui Roland primise noi ordine, căci nu mai intra în celula arestatului său, dar nici nu-i mai vorbea prin ferestruica ce-i servea ca să-i dea hrana.

Poate socoteau că nu moare destul de repede. Totuşi e lucru sigur că nu voiau să-l omoare dintr-o dată. Căutau numai o agonie specială pentru dânsul.

În acest răstimp Roland fu izbăvit de sentimentul iubirii ce veghea în el cu o putere de viaţă nespusă. Numele Leonorei rostit de mii de ori pe zi, puterea evocării icoanei logodnicei sale îi umplură celula.

De asemeni mai era în el o putere firească în stare să-l facă a învinge decăderea trupească ce-l ameninţa. Simţurile lui Roland, care ar fi trebuit să slăbească, dimpotrivă se oţeliră, vederea îi deveni atât de ascuţită, încât zărea cele mai mici lucruri în deplina întunecime a temniţei sale; puţin câte puţin sfârşise prin a auzi cele mai mici zgomote de afară şi uneori cântecele barcagiilor ajungeau la dânsul, domolite, slăbite ca un răsunet de lucruri moarte.

Putu astfel stabili cu multă exactitate poziţia celulei sale.

Într-o zi, pe când se rotea în jurul celulei, cu pasul mlădios şi grăbit ce-l au sălbăticiunile în cuştile lor, piciorul lui se izbi de nişte sfărâmături de gresie într-un colţ. Îşi reaminti atunci că, într-o izbucnire de furie el răsturnase şi sfărâmase ulciorul. Temnicerul îi înlocuise cu alt ulcior şi lăsase sfărâmăturile celui vechi. Sfărâmăturile de care se izbise Roland îl răniră la picior. Şi fără învelitoarea ce i-o dăduse temnicerul de milă, fără îndoială că ar fi murit de frig.

Rănit la picior, Roland se duse deci şi se aşează pe pat şi-şi şterse sângele cu un colţ al învelitoarei. Cum era astfel ocupat, sunetul îndepărtat al unui cântec îi ajunse fără veste la urechi. Ascultă încântat, cu acel extaz în care se adâncea ori de câte ori ajungea până la dânsul vreun zgomot de afară.

Era un cântec de luntraş.

Căci Veneţia în deplină decădere în zilele noastre, Veneţia ce se numeşte „Oraşul Tăcerii”, era pe atunci oraşul cântecului de dragoste; gondolierii de azi nu scapă decât un „Ah, ah!” spus la cotitura fiecărui canal, spre a da de veste; luntraşii de odinioară ritmau mişcările vâslelor lor cu un cântec, cu o serenadă, din mandolină sau chitară, însoţind călătorii.

Unul din aceste cântece auzi Roland.

Erau mai multe voci, de femei, pe care le desluşi lămurit.

Gondola care ducea aceste femei, vădit că trecea chiar pe lângă zidurile închisorii, în direcţia „Punţii Suspinelor”.

Roland asculta cu patimă. Pieptul i se umfla de plânsete şi oftări. Braţele i se întindeau în gol. Această melodie ce cobora până la dânsul, adusă de aceste voci tinere şi îndrăgostite, le recunoştea!

Cuvintele le recunoştea de asemeni! El le compusese în cinstea Leonorei! Şi în Veneţia, unde balada lui Roland devenise populară, se continua cântarea imnului de dragoste al nenorocitului îngropat de viu.

Un urlet de deznădejde ţâşni de pe buzele sale.

Şi poate că acest ţipăt funebru ajunse până la cântăreţe, căci vocile tăcură pe neaşteptate.

— O! Mugi Roland. Când liber sub cerul înstelat, cântam aceste versuri ce mi le dicta iubirea, cine mi-ar fi spus atunci, că într-o zi ele vor fi dureroase auzului meu, ca un cântec al morţii? Totul trăieşte, totul vibrează afară, totul cântă, soarele se înalţă deasupra lumii şi eu, eu mor încetişor în mormântul meu. Şi ea! Ea! Cât trebuie să sufere, dacă această cântare de dragoste deşteaptă în ea amintirea fericirii noastre de-a pururi apusă!

Începu să se învârtească prin celulă, nu mai simţea rana de la picior.

— O! Să ies! Să ies din acest iad!

Aceste cuvinte spuse de o sută de ori, făceau să-i sară inima şi-i punea în fierbere gândirea.

Pentru întâia oară ideea de evadare i se născu în minte! Să evadeze!

Să ridice lespedea sub care îl îngropaseră şi pe care o pecetluiseră asupra vieţii sale, să apară iar printre cei vii!

Ce vis!

Întâi Roland fu parcă copleşit.

Neputinţa unei evadări fu atât de vădită, încât îi trebui toată tăria creierului său, pentru ca să nu se înspăimânte mai înainte de această supraomenească încercare.

Să fugă din temniţă! Dar cum?

Era la treizeci de picioare sub pământ, zidurile erau de o îngrozitoare grosime, uşa era de stejar cu fier, iar în spatele

acelei uşi vegheau zi şi noapte temniceri.

Pe patul lui, Roland gâfâia în sforţarea închipuirii sale.

Şi pe neaşteptate, o suferinţă mai zvâcnitoare a piciorului rănit, îl făcu să scoată un urlet de bucurie nebună; se năpusti spre sfărâmăturile ulciorului, le pipăi cu mâinile-i tremurătoare, le adună şi le aduse pe pat; apoi hohotind de plâns căzu pe aceste sfărâmături de gresie, pe care le acoperi cu trupul său, ca pe cea mai de preţ dintre comori!

Căci aceste bucăţi de gresie, unele ascuţite ca nişte pumnale, altele tăioase ca nişte cuţite, erau sculele întrezăritei sale izbăviri!

Roland nu începu numaidecât lucrul.

Trebui mai întâi să-şi deprindă puţin câte puţin mintea ca să privească în faţă putinţa evadării, căci de îndată ce se oprea la această idee, zvâcnirile pieptului său deveneau aşa de puternice, încât i se părea că inima o să i se rupă.

Mirat de tăcerea din celulă, temnicerul îi întrebă într-o zi, de după uşă: „Mai trăieşti?”

Prizonierul se înfioră de groază; se scula, se năpusti spre uşă şi căzu pradă unei izbucniri de furie mai îngrozitoare încă decât cele de mai înainte. Apoi temnicerul se îndepărtă. De atunci, ori de câte ori auzea paşi apropiindu-se de celula lui, Roland începea să urle. De acum trebuia să nu mai intre niciodată nimeni în celula lui!

Timp de trei luni Roland căută calea ce putea s-o urmeze, alcătui planuri; încetul cu încetul ajunsese să determine cu exactitate locul celulei sale în temniţă.

Planul la care se opri, era simplu: zidul dinspre canal era destul de gros pentru a conţine un puţ sau o mină lăuntrică.

Roland începu să sape această mină ce trebuia să se îndrepte urcând şi cotind spre dreapta. Odată ce ar fi ajuns deasupra nivelului apei, n-ar fi avut decât să facă o gaură şi să se lase să cadă pe acolo în canal. Socotise că trebuia astfel să ajungă sub „Puntea Suspinelor”.

În ziua de 12 decembrie a anului 1510 începu Roland să atace piatra din colţul de miazănoapte a temniţei sale, în

locul ce se mai arătau încă rareori vizitatori, adică la mai bine de optsprezece luni după arestarea sa.

Nu ştia de altminteri această dată, ce s-a putut regăsi, mulţumită unei împrejurări cu totul întâmplătoare. Într-adevăr nu numai că Roland pierduse noţiunea timpului, dar încă cele trei luni în răstimpul cărora fusese nebun, oprise în el putinţa de a număra săptămânile sau lunile ce le petrecuse în mormântul lui.

Singurul său instrument de lucru era o bucată din ulciorul sfărâmat. Procedeul său era de o încetineală descurajatoare. Zgâria cimentul din jurul pietrei şi-l culegea fărâmiţă cu fărâmiţă, apoi îl împrăştia pe pământul temniţei sale.

Îi trebuiră patru luni de muncă, ca să desprindă această primă piatră. De câte ori în timpul acestei înverşunate munci, nu i se întâmplase sa se oprească cuprins de deznădejde, cu capul între mâini şi ascuns într-un colţ întunecos, să plângă cu hohote ore întregi! Apoi, pe neaşteptate, printr-una din acele inexplicabile reculegeri ale minţii, speranţa îi reveni şi se apucă iar de lucru. Când în sfârşit putu smulge cu degetele-i însângerate blocul din găoacea lui, rămase gâfâind, nimicit toată ziua.

Atunci împinse piatra sub pat şi o atacă pe următoarea. Lucrul devenea mai uşor. Şi apoi câştigase o dibăcie de mânuire ce-i lipsise în primele vremuri.

La a doua piatră smulsă, Roland se află în faţa unui strat subţire de pământ bătătorit, amestecat cu pietriş şi tencuială.

Acest strat era aşezat între doi pereţi compuşi fiecare dintr-o îndoită aşezare de pietre mari de granit. În aşa fel că, dacă Roland ar fi găurit acest strat drept înainte şi ar fi străbătut până la al doilea perete, ar fi dat exact sub canal.

Începu atunci să sape, urcând o linie oblică, care după socotelile lui trebuia mai întâi să ducă la albia canalului, apoi la suprafaţa apei.

În curând putu să stea în picioare în mină, pe care atunci începu s-o îndrepte urmând linia oblică prevăzută. Pe măsură ce făcea să cadă o grămadă de pământ, săpând deasupra capului său, trebuia să iasă din şanţul format prin locul gol a două blocuri ce le smulsese din loc. Ridica atunci sfărâmăturile şi le împrăştia, le frământa, le fărâmiţa amestecându-le cu praful de pe jos din celula lui, al cărei nivel se înălţase puţin.

De îndată ce auzea cel mai mic zgomot în spatele uşii, Roland se prefăcea prin ţipete şi sărituri dezordonate că este nebun furios. Ştia acum momentul exact, când i se strecura hrana şi când temnicerul întredeschidea ferestruica, zărea pururea chipul contractat şi ochii licăritori ai arestatului său. Ferestruica era de altminteri aşezată în aşa fel încât nenorociţii întemniţaţi în celula 17 să nu-l poată atinge pe temnicer, întinzându-şi braţul. Reieşea din această aşezare că temnicerul era la adăpost de orice încercare de omor, dar tot aşa că putea foarte greu să-şi dea seama de cele ce se întâmplau în celulă.

După o perioadă de trei ani, Roland era uitat.

Se auzeau bine câteodată urletele sau tânguirile sale, dar nu li se da nici o atenţie. Şi numai temnicerul special al celulei numărul 17 îşi continua mecanic treaba lui: înnoia la fiecare două zile hrana, pâinea şi apa. Deschidea atunci ferestruica, arunca o privire asupra prizonierului, îi spunea chiar din când în când câte o vorbă, apoi se retrăgea şi Roland avea două zile de linişte.

Atunci se apuca de lucru cu înverşunare. Dormea abia cinci ore. Căpătase obişnuinţă, îşi împărţea timpul, mânca la ore fixe şi-şi îngăduia uneori câte un sfert de oră de odihnă. Dar aceste răgazuri erau pentru el clipe îngrozitoare. Căci de îndată ce mâinile lui nu mai erau ocupate, de îndată ce mintea lui, nu mai năzuia spre ideea fixă a izbăvirii, amintirile rămase vii în inima lui, veneau să-l năpădească şi să-l copleşească. Atunci plângea cu amar.

Apoi într-o zi veni timpul când şi lacrimile îi secară.

Pe atunci Roland fu înspăimântat că-l zărise cineva.

Era de o slăbiciune nespusă. Faţa lui era veştejită. Zbârcituri îi brăzdau fruntea. Ochii lui licăreau cu o strălucire de nesusţinut. Când ieşea din gaura lui plin de pământ şi de praf, cu înfăţişarea sălbatică, părea o fiară preistorică, pe jumătate om, pe jumătate animal.

De mult timp rămăşiţele ulciorului său, care îi serviseră drept scule, erau tocite, prefăcute în praf. Dar pe măsură ce înainta, da peste bucăţi de cremene, de pietre de tot soiul şi de toate formele, pe care le clasificase servindu-se de unele ca de foarfece, de altele ca de ciocane sau de ciocane de fier.

Pe măsură ce se urca, îşi orânduia în canalul lui găuri pentru a-şi pune picioarele. Când lucra sta astfel ore întregi săpând deasupra capului său proptit pe amândoi genunchii, aidoma unui oarecare animal subpământean.

Într-o zi, ridicând pământul deasupra lui, cremenea sa dădu peste un corp tare, care nu era nici pământ bătut cu maiul, nici tencuială. Crezu întâi că se izbise de vreo piatră, cum mai întâlnise vreo câteva şi continuă să scotocească. Cu cât mai mult da pământul la o parte, cu atât mai mult golul se lărgea. Toată ziua Roland zgâria pământul de sub blocul de piatră. A doua zi el îşi reîncepu munca şi după mai multe ore, îngrozitorul adevăr îi apăru în sfârşit foarte lămurit: această piatră era o largă lespede şi lângă ea altele. Nenorocitul scoase un oftat de o nespusă disperare. Şanţul lui dăduse deasupra unei alte temniţe!

Roland coborî încet prin şanţul ce şi-l făcuse, şanţ care avea atunci treizeci şi cinci de picioare înălţime. Se culcă pe pământul celulei, şi cu capul ascuns între braţe, încercă să chibzuiască privitor la situaţia nouă, în care se afla.

Întâia sforţare a firilor bine organizate, după ce ele se află în faţa unei catastrofe, este de a îmblânzi deznădejdea, de a face rânduială în gândurile lor. O dată îndreptată zăpăceala morală, este cu putinţă de a drege pe cea materială.

Roland suferi o criză, asemenea celei ce-o simţise gâfâind de groază când se luptase cu nebunia şi o biruise.

Timp de două zile Roland rămase în faţa acestei idei că munca uriaşă ce-o îndeplinise cu răbdarea unei furnici care ar încerca să găurească globul, era zadarnică, deoarece totul trebuia început din nou, că i-ar mai trebui ani şi ani de zile ca să sape, să-şi înfigă unghiile în piatră, să sape până ce mâinile ar refuza să-i mai slujească!

— Dar cum de am ajuns acolo? Cum m-am putut înşela?

Această întrebare şi-o puse de o mie de ori, cu un muget înăbuşit, care era acum plânsul lui.

Apoi fără veste îi veni irezistibila dorinţă de a ridica această lespede, să intre în această nouă celulă, să vadă un alt mormânt! Şi apoi, cine ştie? Poate că de acolo ar străbate un drum mai sigur spre libertate, spre viaţă!

Alergă la şanţul lui, se ridică până în vârf şi se apucă să desprindă lespedea, zgâriindu-i cimentul. Din când în când se oprea, se încorda cu umerii de lespede şi încerca s-o ridice. Şi atunci, în bezna acestui şanţ lua înfăţişarea unei uriaşe cariatide susţinând lumea care se prăbuşeşte.

La a douăsprezecea încercare, lespedea se ridică.

Roland îşi vârî capul şi de la întâia privire, ochii săi căzură asupra unui om, care înspăimântat, buimac, îşi fixase privirea asupra lui!

Roland strângea între dinţi un lung silex ascuţit, pe care încetul cu încetul îl cioplise în formă de pumnal. Cu un umăr el continuă să ridice lespedea şi cu mâna dreaptă îşi apucă cremenea, hotărât să omoare sau să fie ucis!

Încordarea lui ajunsese la limită.

Capitolul XV Temniţa osândiţilor la moarte.

Cu o grăbită mişcare Roland se desprinse şi lăsând să cadă la loc lespedea, se ridică în faţa omului care, buimăcit de înmărmurire, ţintuit locului, îl privea fără o vorbă, fără un gest.

— Cine eşti dumneata? Mugi Roland cu voce răguşită.

Omul nu răspunse imediat. Avea o faţă sălbatică, o barbă deasă, lungă şi ciufulită, nişte trăsături aspre şi accentuate, nişte ochi în care se citea un ciudat amestec de sălbăticie şi de sfială.

Oftă adânc şi răspunse în sfârşit:

— Un arestat.

Faţa lui Roland se îmblânzi numaidecât. Privi atunci cu o curiozitate pătimaşă această făptură omenească ce nu era nici judecător, nici călău, nici temnicer, ci un arestat ca şi el, poate un mucenic ca şi dânsul. Şi observă că şi el era îmbrăcat cu nişte zdrenţe. O izmană zdrenţuită şi un fel de tunică îi formau toată încotoşmăneala.

— De când eşti aici? Reîncepu el.

— Nu ştiu! Nu mai ştiu! Spuse omul cu o voce posomorâtă, blândă şi răguşită.

Roland simţi că se îneacă de multă nelinişte. O emoţie de nespus îl înăbuşea; recunoştea acea voce zdrobită, ca şi cum ar fi fost a lui. Şi după îngrozitoarea stare a acestui nenorocit şi-o măsură pe a lui proprie.

Într-o mişcare de simpatie şi aproape de bucurie, întinse mâna. Acest om, acest soi de animal în care flacăra inteligenţei părea că pâlpâie într-o ultimă sforţare, era a semenului său, un prieten, aproape un frate!

Omul se dădu înapoi înspăimântat.

— Sunt un arestat ca şi dumneata, zise Roland cu o stranie blândeţe; am suferit şi sufăr ca şi dumneata. Oricine ai fi, destinele noastre sunt asemănătoare în acest moment şi suferinţele noastre sunt surori. Nu vrei să ne înfrăţim şi să ne dăm mâna?

— Ştii cine sunt eu? Exclamă omul cu o voce sălbatică. Pare-se că sunt un mare criminal, care face groază omenirii. Am furat, am ucis, am săvârşit multe rele. Când locuiam pe pământ, toată lumea se îngrozea de mine. Se temeau de mine, fugeau toţi de mine. Aici temnicerii mă privesc ca pe un tigru. Ei nu intră în această temniţă decât cu un pumnal în mână. Îţi spun că sunt un foarte mare

ticălos, un blestemat, o făptură aparte. Dumneata, dumneata, ai poate pe cineva care te plânge. Eu, eu nu am nici tată, nici mamă, nici frate, nici o familie, ba nici prieteni, nimic, nimic în lumea asta. Şi plâng dacă chinurile îmi smulg ţipete şi plânsete; dacă mi-e foame, dacă mi-e frig, nimeni n-o va şti, nu se nelinişteşte nimeni de asta. Nu se îngrijeşte nimeni să ştie ce crimă meditez în capul meu, până şi în adâncul acestei închisori. Şi mâna ce-o vezi, e încă roşie după ultima mea lovitură. Atinge-o, dacă cutezi!

Atunci cu un gest sălbatic, arestatul întinse mâna lui tremurătoare. Roland o apucă şi o strânse convulsiv.

Ceva ca o lacrimă licări o clipă în pleoapele-i arzătoare, de atâta amar de timp uscate.

El ţinea în mâinile lui mâna noduroasă şi grozavă a omului.

— Cum aşa, reîncepu acesta cu sfială, nu ţi-e groază de mine?

— Nu! Zise Roland care făcu o sforţare pentru a vorbi.

— Nu mă respingi?

— Vezi bine!

Şi Roland de data asta izbuti să zâmbească.

— Totuşi, se pare că sunt un ticălos de pomină.

— Eşti un sărman prizonier ca şi mine, te voi mângâia, căci numai prin prezenţa dumitale mă mângâi şi eu.

— Taci! Taci! Vocea dumitale îmi mişcă totul din mine.

— Sărman nenorocit! Deci ai suferit încă şi mai mult decât mine!

— O! Îmi vorbeşti prea blând! Taci!

Arestatul se prăbuşi în sine, îşi vârî capul între mâini şi începu să hohotească de plâns. Roland îl privea cu un fel de pizmă, care era ceva crud.

— El mai poate plânge încă, el unul mai are lacrimi! Murmură el. Nu, n-a suferit atât de mult ca mine! Haide, haide, reîncepu el, fă-ţi curaj. Am izbutit să sap un drum subteran singur-singurel. Amândoi vom lucra mai bine şi vom ieşi împreună din iadul acesta.

— Ce spui dumneata? Exclamă omul palpitând.

— Zic că dacă vrei să mă ajuţi, ne putem cuceri amândoi libertatea.

Arestatul se sculă.

— Cum asta? Zise el.

Roland se duse de ridică lespedea pe care o lăsase să cadă şi care da spre mină.

— Uite ce-am făcut! Priveşte!

Omul aruncă o privire în întunecosul gang, apoi îşi înălţă spre Roland o privire plină de mirare şi de admiraţie.

— Cum ai făcut?

Roland zâmbi.

— Cu bucăţile unui ulcior sfărâmat am desprins două blocuri; cu pietrele ce le-am găsit, tencuiala; am zgâriat, am săpat această galerie. Vezi cât este de simplu.

Omul asculta cu o inexprimabilă încântare.

— M-am înşelat, reîncepu Roland, nu-i altceva de făcut decât să încep din nou.

De astă dată omul scutură capul.

— Să începi din nou? Ca să răzbeşti unde?

— La canal!

— Cu neputinţă!

— Cu neputinţă? Răcni Roland a cărui frunte fu scăldată de o sudoare rece. Dar pentru ce?

— Ascultă, zise prizonierul. Nu sunt aici decât de câteva zile.

— Şi unde erai înainte? Întrebă Roland.

— Eram în temniţele de plumb. Oh, acolo ferestruia temniţei mele da spre canal. După multă muncă, am izbutit să îndepărtez două gratii, în aşa fel încât puteam scoate prin ele capul, şi atunci dominam împrejurimile, vedeam palatul ducal, vedeam „Puntea Suspinelor”, vedeam canalul.

— Ei, bine?

— Ei, bine! Şi eu avusesem ideea de a evada, lăsându-mă să cad în canal, cu primejdia de a-mi sfărâma capul, sau să-mi rup oasele. Dar a trebuit să renunţ la asta.

— Pentru ce? Pentru ce?

— Pentru că în toate nopţile canalul este străjuit! În toiul zilei supravegherea este de prisos; dar nici n-ai putea să sapi o gaură şi să găureşti zidul, fără ca paznicii palatului să nu observe asta şi să cazi sub ploaia de gloanţe a durdelor.

— Dar noaptea? Mugi Roland.

— Noaptea trei gondole pline cu soldaţi patrulează necontenit, lipindu-se de pereţii închisorii! Am ştiut din primele clipe pentru ce închisoarea era atât de bine supravegheată. Se pare că le era teamă de o lovitură, care ar fi răpit un arestat foarte de seamă. Crede-mă! Când intri aici, nu mai ieşi niciodată.

Roland nu-l mai asculta. El nici nu se gândi chiar, că acest arestat de mare însemnătate, pe care Consiliul celor Zece îl păzea cu atâta grijă, nu putea fi decât el însuşi. Era încremenit, înverşunarea şi nedreptatea soartei potrivnice, îi pricinuia un fel de ameţeală. Şi în această clipă o răzvrătire furioasă, o revoltă a întregii sale fiinţe, cu atât era mai puternică, cu atât era mai tăcută, încât îi insufla hotărâri supreme. Se vedea de-a pururea osândit. Neputinţa fugii nu-i mai lăsa nici o speranţă şi în acea clipă solemnă, adoptă ideea sinuciderii. Evadarea în moarte!

Totuşi prizonierul reîncepu cu o voce mohorâtă.

— De altminteri, admiţând că dumneata izbuteşti să fugi, eu unul n-aş putea-o face!

— Pentru ce?

Şi Roland legându-se în chip instinctiv de o vagă speranţă, aştepta răspunsul.

— Pentru că probabil voi fi osândit la moarte. Da, continuă el nevăzând mişcarea pe care o făcea Roland. Te miri că-ţi spun acest lucru aşa de liniştit? Dar moartea este mai de preferat decât veşnicia închisorii. În această clipă judecătorii deliberează în privinţa soartei mele, şi mâine, şi poate chiar numaidecât, va veni cineva să-mi spună că mă aşteaptă călăul!

— Călăul! Exclamă înăbuşit Roland care tresări ca şi cum o idee neaşteptată, o idee nenorocită şi fioroasă s-ar fi ridicat

ca o nălucă pe ruinele acestor nădejdi.

— Da, călăul! Sunt cincisprezece zile de când într-o izbucnire de mânie am lovit pe un temnicer. N-a murit din cauza asta. Dar s-a stabilit că aş fi vrut să-l ucid. Atunci m-au mutat aici, în această celulă, zicându-mi că era aceea a osândiţilor la moarte!

— Celula condamnaţilor la moarte! Murmură Roland cu un zâmbet prăpădit. Aici ar fi trebuit să ajung!

Acum omul nu mai era ascuns în colţul celulei şi cu capul între mâini, negreşit că se gândea la această moarte aşa de apropiată de dânsul.

Roland îl privea şi chiar în această îngrozitoare clipă, era loc pentru milă în această inimă mărinimoasă.

— Curaj, zise el. Poate că te vor lăsa cu zile.

Omul scutură capul:

— Nu, nu! De astă dată mă vor ucide!

— Zici, de astă dată?

— Da, mi s-a dăruit viaţa, când am fost arestat. Totuşi eram osândit la moarte şi capul meu era pus la preţ.

Fără voia lui, cu toată deznădejdea nesfârşită ce îl năpădise, Roland se interesa de povestirea arestatului. Uneori i se părea că-i mai auzise vocea. Regăsea pe chipul său trăsături care se şterseseră parcă din memoria lui, dar pe care le întrezărise într-o epocă ce n-ar fi putut-o preciza.

— Zici că ai fost graţiat? Reîncepu el.

— Da. Se pare că făcusem un mare serviciu Consiliului celor Zece. Un serviciu! O, când mă gândesc la el! Mi-am spus foarte adesea, că acest serviciu este cea mai mare crimă din viaţa mea.

Omul lăsă să-i cadă iarăşi capul pe genunchi.

— Ce serviciu? Întrebă Roland, a cărui inimă bătea înăbuşit. Vorbeşte.

— La ce bun? Totul s-a sfârşit, deoarece, fără îndoială, voi muri.

— Nu are a face! Vorbeşte, te rog! Pentru ce spui că acest serviciu făcut Sfatului celor Zece a fost o crimă?

— Pentru că mulţumită acestui serviciu, mulţumită acestei crime, o familie de nevinovaţi a fost lovită! Răspunse prizonierul cu un nespus accent de deznădejde. Dar uite, să lăsăm asta! Aş vrea să mor fără să mai trezesc în mine această înspăimântătoare amintire. Poate că atunci aş muri liniştit!

— Şi eu, zise Roland cu o voce concentrată, vreau să vorbeşti!

Omul mirat îl privi pe Roland. Apoi, negreşit subjugat, reîncepu:

— O doreşti? Ei bine, fie! M-ai deplâns mai adineauri, vocea dumitale mi s-a părut aşa de dulce încât am plâns. Şi apoi, asta va fi pedeapsa mea. Află deci că era pe atunci o familie aşa de fericită, încât Veneţia era parcă orbită. Tatăl era doge.

Roland tresări cu putere.

— Dogele şi soţia sa aveau un fiu tânăr, frumos, puternic, iubit, admirat. Şi acest tânăr iubea până la adoraţie o nobilă atât de curată, care îl considera ca pe un zeu. Dar ce ai? Gemi?

— Continuă! Exclamă Roland cu o voce răguşită.

— Tăcere! Exclamă înăbuşit arestatul, care se sculă şi ciuli urechea.

Roland făcu o straşnică sforţare pentru a-şi stăpâni simţămintele ce se dezlănţuiau în el. Ascultă. Venea cineva. Se auzea un zgomot de paşi numeroşi.

— Repede! Zise prizonierul, care dintr-o săritură, alergă la lespede şi o ridică.

Roland se strecură în gaura din pământ spunând cu un ciudat accent de ameninţare:

— Mă voi întoarce!

În acea clipă uşa se deschise. Prizonierul îşi aruncase învelitoarea peste lespede şi se aşezase pe ea. Vreo zece inşi intrară în celulă. Unul avea înfăţişarea unui scrib sau crainic al tribunalului şi ţinea în mână o hârtie. În urma lui

venea un uriaş îmbrăcat în roşu, care purta pe braţul lui o stofă neagră. Ceilalţi erau nişte temniceri înarmaţi.

— Scoală-te în picioare şi ascultă hotărârea Consiliului, spuse scribul.

El începu să citească cu grăbire hârtia lui, bolborosind cum citesc şi au citit din vremuri străvechi aprozii tribunalelor, de parcă ar vrea să nu se audă nici un singur cuvânt din ceea ce citesc ei. Poate pentru că în adâncul conştiinţei lor ceea ce fac ei le pare îngrozitor să fie auzit.

Prizonierul înţelese că era osândit să i se taie capul de către călău.

— Bun! Zise el cu o voce sălbatică. Şi când voi fi executat?

— N-ai ascultat? Mâine dimineaţă! Tribunalul în blândeţea sa, îţi lasă timp până mâine dimineaţă să te împaci cu cerul, pe care crimele dumitale l-au supărat. Cât despre oameni sunt însărcinat să-ţi spun că ei te iartă!

— Frumoasă iertare, la toţi dracii! Exclamă osânditul izbucnind într-un râs nervos.

— Vrei un preot?

— La ce folos?

— O să ţi se trimită unul. Încearcă de ascultă cuvintele acestui om sfânt!

— Pe coarnele Satanei! Dacă intră cineva în această celulă de acum şi până mâine, îl gâtui! Răcni prizonierul, care se gândea la vizita ce i-o anunţase Roland.

— Bine! Zise scribul. Crapă deci ca un câine, în acest caz! Călău, fă-ţi meseria!

Atunci el se îndepărtă. Omul îmbrăcat în roşu înainta spre osândit şi îi aruncă peste cap o stofă neagră cu care se îmbrăcau osândiţii lă moarte, ultima găteală!

Sub acest sac care îi cădea până la genunchi, mâinile osânditului erau libere şi stofa era destul de subţire, pentru ca el să se poată călăuzi. Nu se lega osânditul decât lângă furca eşafodului, scoţându-i-se sacul. Arestatul avu un fior, când simţi pe umerii săi faldurile gătelii mortuare, un fel de maramă a morţilor ce o va purta de viu o noapte întreagă!

Râsul de înfruntare ce-i izbucnise, îngheţă pe buzele lui. Fu tulburat de un nou tremur şi când învinse această impresie de groază, temniţa lui era goală!

Rămase câteva clipe năucit.

Suflarea morţii cu totul apropiată, îl îngheţă până la măduva oaselor.

Un oftat răguşit îi scăpă şi buzele sale lăsară să se audă acest singur cuvânt:

— A muri!

Sunetul vocii lui îl înspăimântă, îi îngrozi ca ceva necunoscut şi teribil. Instinctul vital răzvrătit, făcea să treacă peste carnea lui repezi fiori de groază. Atâta timp cât moartea rămăsese problematică, atâta timp cât avusese un pretext să se agate de speranţa că va trăi, nu tremurase.

Dar acum. Acum viaţa în această mohorâtă temniţă i se părea ca un farmec îndepărtat; pâinea lui neagră, o hrană delicioasă, temnicerii săi, oameni pe care i-ar fi îmbrăţişat cu bucurie! Puterile vieţii îi umplură toată fiinţa, părerile de rău imposibile îl năpădiră! Scrâşni din dinţi şi un sfâşietor oftat răsună din pieptul lui însoţit de plânsete, în acelaşi timp ce cuvântul acesta cădea la rându-i de pe buzele-i tremurătoare, mai fioros, mai deznădăjduit decât întâiul:

— A trăi!

Osânditul înaintase încetişor spre uşa care se închisese şi-şi întindea braţele într-un gest de vagă rugăminte.

O mână i se puse pe umăr. Avu o straşnică zguduire şi se întoarse aiurit, năuc. Prin pânza sacului, recunoscu atunci pe prizonierul ce-i apăruse în întuneric. Osânditul văzu această privire şi tresări de o nouă spaimă.

Îşi scoase marama neagră ce i-o aruncaseră asupra-i şi o azvârli într-un colţ.

— Vezi, zise el cu un jalnic zâmbet, voi muri!

— Când?

— Mâine de dimineaţă!

Şterse cu mâna sudoarea rece ce-i scălda fruntea şi răsuflă zgomotos. Era pământiu şi Roland abia îl recunoscu.

Încetul cu încetul îşi veniră în fire. Această supremă impresie de groază ce dezorganizează făptura omenească, pusă pe neaşteptate în prezenţa neantului, se risipea şi firea lui de vită necioplită şi silnică, îl recucerea.

— Ai să mori! Reîncepu Roland.

— Da, o să mor! Pentru ce mă priveşti aşa?

— Începuseşi a-mi povesti o istorie, zise Roland fără a răspunde.

— O istorisire? Bâlbâia osânditul.

— Da. Aceea a familiei fericite, care mulţumită ţie fu nimicită, lovită de nemaiauzite nenorociri.

— Este adevărat, este adevărat!

— Tatăl, nu-i aşa, avu ochii scoşi! Mama, nu-i aşa, muri de durere! Fiul fu aruncat în puţuri! Logodnica! Ah! Şi logodnica? Zi, vorbeşte! Ce s-a întâmplat cu logodnica?

— O! Bâigui omul înspăimântat, s-ar zice că ştii această jalnică poveste! Cine eşti? Cine eşti dumneata?

— Ai s-o ştii! Dar răspunde, vorbeşte, cine eşti tu însuţi?

— Sunt banditul Scalabrino! Spuse omul clănţănind dinţii.

— Scalabrino? Exclamă Roland, scotocindu-şi amintirile. Scalabrino? Şi apoi, ce mă interesează la urma urmei! Haide, spune-mi adevărul! Ce ţi-a făcut ţie dogele Candiano, pentru ca să ajuţi pe cei Zece să-l lovească? Ce-ţi făcuse Silvia? Ce-ţi făcuse Leonora? Şi ce ţi-am făcut eu, mizerabile? Haide, vorbeşte!

Roland apucase mâna lui Scalabrino, pe care i-o zdrobea într-ale lui.

Pe măsură ce vorbea, osânditul îl privea cu încremenire, apoi cu spaimă, pe urmă cu disperare. La ultimele cuvinte, ochii săi măriţi de un fel de groază, revărsară un îndoit val de lacrimi, căzu în genunchi, izbi lespezile cu fruntea şi printre gemete şi suspine, Roland auzi aceste cuvinte bâlbâite cu un accent de nesfârşită disperare:

— O! Vă recunosc, acum! Sunteţi înălţimea sa Roland! O! Sunt blestemat, deoarece îmi apăreţi în clipa morţii!

Timp de câteva clipe tânguirile banditului îngenunchiat umplură temniţa. Ultimele cuvinte ale lui Scalabrino îl făcuseră pe Roland să tresară. Uitase asta. Omul acesta trebuia să moară peste câteva ore! Nesfârşită mânie ce fierbea în el, scăzu dintr-o dată. Îi fu milă! Un simţământ de îndurare îi destinse trăsăturile.

— Scoală-te, spuse el cu blândeţe.

— O! Măria voastră! Gemu osânditul. Înţeleg după vocea dumneavoastră că iar mă iertaţi! Pentru ce sunteţi aşa de bun? De ce nu m-aţi omorât pe cheiul insulei Olivolo, când mă ţineaţi sub ascuţişul pumnalului!

Brusc trecu pe sub ochii lui Roland scena evocată de Scalabrino. Recunoscu pe uriaşul de Scalabrino. Recunoscu pe uriaşul ce-l răsturnase şi căruia îi dăruise viaţa.

— Haide, zise el, povesteşte-mi tot şi mai ales nu minţi!

El se aşeză, sau mai degrabă se piti lângă Scalabrino, şi cu sprâncenele încruntate, cu spiritul încordat, se pregăti să încerce a pătrunde misterul nenorocirii sale.

Scalabrino îl privea cu o sălbatică sfială.

— Înălţimea voastră, spuse el cu mâhnire, în clipa când mori, nu minţi. De altminteri m-am căit, v-o jur!

— Te-ai căit?

— Da! Prea târziu, este adevărat, dar v-o jur că pocăinţa mea era sinceră. Data din clipa când mi-aţi spus: „Nu ţi-a fost frică, te iert!”. Din momentul când voisem să mor pentru dumneavoastră. Amintiţi-vă, am vrut să vă vorbesc. Dar dumneavoastră aţi refuzat să mă ascultaţi!

— Asta-i adevărat, îmi amintesc, zise Roland ducându-şi mâna la frunte. Şi ce mi-ai fi spus tu, dacă te-aş fi ascultat?

— V-aş fi spus, Măria voastră, că acea femeie, aceea pe care a-ţi izbăvit-o.

— Curtezana?

— Da, asta! Ei bine, ea ne-a aşezat acolo ca să punem mâna pe dumneavoastră. Dar nu trebuia să vă facem nici un rău.

— Continuă?! Zise Roland văzând că banditul şovăia.

— Acea femeie voia, fără îndoială, să vadă cum vor fi îndeplinite poruncile ei. Veni! Oamenii mei o văzură, bijuteriile sale îi ispitiră. O atacară, ea strigă; restul îl ştiţi. Dar ceea ce nu ştiţi, este ce s-a întâmplat după plecarea dumneavoastră. A doua zi trebuia să fie logodna dumneavoastră. Vă amintiţi?

— Da, îmi aduc aminte! Zise Roland care-şi zgâria pieptul cu unghiile spre a-şi înăbuşi suferinţa morală sub cea trupească.

— Ei bine, în noaptea aceea deci, când aţi plecat cu curtezana, am fost întâmpinat de un ins, care-mi spuse: „Tu eşti Scalabrino. Eşti osândit, preţ s-a pus pe capul tău, vrei să ai deplina şi întreaga graţiere? Vrei, pe deasupra, să câştigi mult aur? Asta nu atârnă decât de tine”. „Ce trebuie să fac? Întrebai eu”. „Mâine seară să vii în piaţa San-Marc cu cât mai multă lume se va putea şi să ţipi cât te-o ţinea gura: Trăiască Roland Candiano!”. „Drace! Zisei eu, dacă nu trebuie decât să strig: „Trăiască Roland Candiano!„, suntem înţeleşi. Voi striga cu dragă inimă, chiar de nu mi se plăteşte.”. „Totul o să fie bine! Spuse atunci omul.”

— Cine era omul acesta? Întrebă Roland care gâfâia.

— N-am ştiut niciodată, Înălţimea ta!

Roland care se ridicase pe jumătate, spre a prinde cu mai multă luare-aminte numele omului, căzu pe lespede şi zise:

— Continuă.

— Omul mă plăti, continuă Scalabrino. Dar când mă plăti, adăugă: „Ar fi bine să fiţi înarmaţi cu durde. Dacă strigătele voastre atrag soldaţii şi vor să vă împiedice să-l aclamaţi pe Roland, câteva împuşcături bune vor fi binevenite.”
„Bătălie! Exclamai eu. Asta-mi convine!”

Scalabrino se opri o clipă, suflă cu putere, scutură capul şi reîncepu:

— Asta fu adevărata mea crimă, Înălţimea ta. Căci mulţumită strigătelor mele s-a început bătălia dintre popor şi soldaţi. Poporul fu învins. Şi a doua zi aflarăm arestarea dumneavoastră. Dar asta nu-i totul!

— Vorbeşte! Zise Roland, care cu sudoarea pe frunte făcea o uriaşă sforţare pentru a reconstitui cursa.

— În seara luptei, zise Scalabrino, acelaşi om care îmi vorbise în insula Olivolo, se ridică fără veste lângă mine, îmi arătă o femeie şi îmi spuse: „Răpeşte-o pe femeia asta şi omoar-o!”. Am răpit femeia, Înălţimea ta, dar n-am putut s-o omor! Pentru ce? Prin ce minune? Nu ştiu! Şi am plâns de bucurie, am plâns de fericire, când mi-a spus acea femeie cine era!

— Cine era? Zise Roland pământiu la faţă.

— Era mama dumneavoastră!

— Mama mea!

— Da! Mama dumneavoastră, care se aruncase în piaţa San-Marc ca să cheme poporul sa vă elibereze!

O horcăială sfâşie gâtul lui Roland:

— O, mamă! Mamă! Cât trebuie să fi suferit!

— A suferit până într-atât, zise Scalabrino, încât eu am plâns din această cauză, eu acela pe care bandiţii din nordul Italiei l-au poreclit „Inimă de bronz”!

Roland gemu. Şi cum camaradul său îşi reîncepea povestirea, îi astupă gura cu mâna.

— Taci! Aşteaptă! Aşteaptă!

Inima i se umplea de amărăciune. Ochii uscaţi şi arzători nu mai plângeau. Dar i se părea că plângea şi că lacrimile cădeau pe inima sa, ca nişte picături de plumb topit. Timp de o jumătate de oră el se zbătu împotriva acestei dureri noi. Apoi rând pe rând un sentiment mai aprig, ceva acru şi aspru şi neînduplecat îi năpădi sufletul. Erau întâile adieri ale urii.

— Aşadar spuneai, reîncepu el în cele din urmă, că mama voise să mă scape?

— Da! Dar ar fi preţuit tot atât cât a încerca să dărâme catedrala cu o lovitură de umăr. Poporul împrăştiat. Mama dumneavoastră se trezi în casa mea. Ea mă întrebă dacă vroiam s-o ajut a vă scăpa şi eu i-am răspuns că mă supun ei cu trup şi suflet.

Roland întinse mâna sa osânditului.

— Eşti un om! Zise el.

Scalabrino îl privi cu acea sfioasă mirare sălbatică ce o mai arătase de două sau de trei ori în faţa lui Roland. Atinse cu vârful degetelor mâna ce-i fusese întinsă, şi ochii i se umplură de lacrimi.

— Măria voastră, spuse el înăbuşit, o să mă faceţi să regret viaţa. Apoi legănându-şi capul continuă:

— Am ieşit ca să îndeplinesc primele porunci ale mamei dumneavoastră. La cotitura unei străzi am fost atacat de vreo douăzeci de zbiri, pe neaşteptate. Răsturnat, legat, am fost aruncat în temniţele de plumb. Apoi mi se făcu cunoscut că viaţa îmi era izbăvită din cauza celor ce făcusem în seara logodnei dumneavoastră. Pe urmă nu am mai auzit nimic. Şi iată, Înălţimea ta! Peste câteva ore capul meu se va rostogoli sub securea călăului. Dar mor mulţumit, deoarece mama dumneavoastră m-a iertat, deoarece îmi spuneţi că sunt un om.

O tăcere de mormânt urmă acestor cuvinte.

Fiecare dintre cei doi osândiţi urma acelaşi povârniş de gânduri, cum sunt târâţi doi copaci dezrădăcinaţi, alături unul de altul, de acelaşi puhoi. Şi acest puhoi ducea la acest mortuar ocean al infinitului, care se numeşte neantul, moartea! Dar moartea fusese evocată de fiecare dintre ei prin ultimele cuvinte ale banditului. Scalabrino lupta împotriva unei crize de groază şi de spaimă, cum mai suferise încă. Povestirea lui sfârşită, interesul ce-l lega de viaţă, era secătuit, el se afla iar în prezenţa îngrozitoarei idei, că puternica-i viaţă avea să fie dintr-o dată curmată.

În mintea lui Roland se ridica de asemenea aurora ceţoasă a unei sforţări vitale. Se hotărâse să moară, să se omoare. Deoarece munca lui era zadarnică, deoarece fuga era cu neputinţă, deoarece era de-a pururi despărţit de Leonora, de tatăl, de mama sa, de tot ce iubea, la ce bun să mai trăiască? Dintr-o ochire ameţitoare ca aceea care se aruncă asupra unei prăpăstii fără fund, privi anii ce i-ar fi trăit încă

în mormântul său. Era tânăr şi se simţea plin de puteri. Socotind, cu toată secătuirea trupului în chinuri, cu toată noaptea veşnică, că ar putea trăi poate încă vreo cincisprezece ani, poate mai mult! Cincisprezece sau douăzeci de ani de groază, ar fi o nouă criză de deznădejde, ar număra măsura unei dureri fără sfârşit! Cincisprezece sau douăzeci de ani, în care fiecare clipă ar reproduce icoana Leonorei, disperată, chemându-l în zadar!

Numai moartea îl putea izbăvi de un astfel de chin al trupului şi al sufletului. Se scrută şi zâmbi. Departe de a-l îngrozi, gândul de a muri îi da o linişte stranie; fruntea sa arzătoare se răcorise parcă şi simţea că furtunile gândurilor lui se potoliseră încetişor. Şi în acest zâmbet el şopti:

— O, moarte! Moarte eliberatoare!

Hotărârea fiind luată, căută cu hărnicie mijlocul de a muri.

Să nu mai mănânce, să se lase să moară de foame? Poate! Sau poate să-şi sfărâme capul de pereţii temniţei sale, ori în sfârşit să se ucidă poate dintr-o dată cu un silex ce şi-l cioplise şi-l ascuţise ca pe un pumnal.

Dar dacă da greş? Dacă o falsă mişcare, o tremurătură a mâinii îl izbăvea?

O! Asta ar fi îngrozitor! Se răzgândi.

Vrei să mori de foame şi chinul sfârşeşte prin a fi mai puternic decât voinţa; atunci te arunci asupra pâinii. Vrei să-ţi zdrobeşti capul de un zid şi să ajungi să-ţi pricinuieşti o suferinţă mai mult! Ce-i de făcut? Ce-i de făcut?

A muri nu-i uşor pentru un arestat!

În acea clipă Scalabrino, cu un fior de spaimă repetă înăbuşit:

— În curând o să vină călăul! Călăul!

Roland fu mişcat de o adâncă tresărire. Şi gândul, mortuara idee fioroasă ce se trezise în speranţele sale luă trup, se desemnă, se formulă!

Se aplecă spre Scalabrino şi zâmbind, spuse:

— Linişteşte-te. Tu nu vei muri!

Capitolul XVI Agonie!

Scalabrino ridică spre acela care vorbea astfel, o privire de încremenire fără de margini. În acest moment Roland trebuie să i se fi părut ca unul din acei îngeri, despre care auzise vorbindu-se în copilăria sa.

Bâlbâi:

— N-o să mai mor?

— Nu, zise Roland.

Scalabrino reîncepu tremurând:

— O, domnule, ia seama! Ar fi prea îngrozitor să mă faci să întrezăresc viaţa, pentru ca să mă faci să cad iarăşi în ghearele morţii!

— Scoală-te şi urmează-mă.

Scalabrino se supuse şi-l urmă pe Roland şovăind pe picioare.

Roland se duse la lespedea ce-i acoperea galeria şi o ridică zicând:

— A ta este această mină, al meu vălul negru al călăului.

Scalabrino se dădu înapoi împreunându-şi mâinile şi scuturându-şi capul.

Roland se înşelă în privinţa acestei mişcări.

— Vor trece poate mulţi ani, până să se zărească această galerie; cât despre temniţa mea, nu intră încă nimeni niciodată. În orice caz, când se va afla că eu am fost executat în locul tău, cu siguranţă că ţi se va dărui viaţa.

— Înălţimea ta, zise banditul, viaţa cu preţul acesta? Uitaţi-vă am avut un ceas de spaimă de care îmi voi reaminti chiar de ar trebui să trăiesc o sută de ani. O altă oră la fel cu asta m-ar face să înnebunesc. Dar mai bine mi-ar plăcea să sufăr atâtea luni câte minute sunt în momentul groaznic ce s-a scurs, decât să mă învoiesc la o astfel de josnicie!

— Şi eu, mugi Roland, îţi spun că vreau să mor. Ai spus odinioară mamei mele, că te dăruiai ei cu trup şi suflet! Ceea ce ai oferit mamei, refuzi fiului?

— Măria voastră! Exclamă banditul răsucindu-şi mâinile, dacă am vorbit astfel mamei dumneavoastră, a fost din dragoste pentru dumneavoastră! O, dacă aş putea fi executat de zece ori cu condiţia să fiţi izbăvit.

Roland apucă amândouă mâinile lui Scalabrino.

— Ascultă-mă, zise el cu o voce concentrată. Tu în temniţa ta nu suferi decât cu trupul; nu suferi decât foamea, frigul, tăcerea şi întunecimile. Ei bine, închipuieşte-ţi că aceste torturi sunt paradis, dar vezi ce sufăr eu! Închipuieşte-ţi că mintea mea este încă şi mai îngheţată decât trupul tău; că sufletului meu îi este mai foame decât ţi-a fost vreodată ţie; că tăcerea gândirii mele este mai înspăimântătoare decât tăcerea mormântului şi că beznele celulei tale sunt luminoase pe lângă întunecimile ce-mi învăluiesc iubirea!

— Măria voastră!

— Dar tu nu vezi deci, nu înţelegi, că moartea mă izbăveşte şi că, dacă tu refuzi supremul serviciu ce ţi-l cer, voi fi silit să sufăr în căutarea sinuciderii cu putinţă!

Banditul dădu un ţipăt de durere.

În acest creier necioplit adevărul coborî pentru o clipă. Dacă nu-l înţelese lămurit, avu fulgerătoarea intuiţie că, într-adevăr nu putea face decât un serviciu lui Roland: acela de-al ajuta să moară!

— O! Şopti el pierdut. Vai! E atât de crud!

— Eşti tu al meu? Reîncepu Roland într-o puternică exprimare a voinţei; jurat-ai mamei mele să te supui?

— Da, da!

— Ei bine, supune-te deci!

— Îndurare, Înălţimea ta! Gâfâi Scalabrino.

— Pe toţi dracii, supune-te! Du-te! Du-te dar!

Îl împinse cu grabă spre galeria deschisă.

Palid, lipsit de puteri, Scalabrino se înfundă în gaură. Pentru cea din urmă oară mâinile lui se întinseră spre Roland într-un gest de rugăminte înnebunită, apoi dispăru. Roland lăsase să cadă lespedea!

Vocea înăbuşită, parcă îndepărtată a lui Scalabrino se înălţă din măruntaiele pământului:

— Adio, Înălţimea ta. Adio!

Roland nu răspunse.

Apoi când fu destul de sigur că Scalabrino înţelesese, că nu va mai încerca să se înapoieze, se duse de luă de jos marama de pânză neagră, se acoperi cu ea, şi aşteptă.

În acest moment un bubuit înăbuşit mugi în depărtare.

Roland nu-l auzi. Era întru totul dedat agoniei sale. Icoana tatălui şi a mamei lui îi trecu o clipă prin faţa ochilor. Un timp nu o putu aprecia, încercă de asemenea să descifreze îngrozitorul mister al martiriului său şi să pună un nume pe feţele necunoscuţilor ce-l scufundaseră în această prăpastie a durerilor. Dar în curând o icoană înlocui toate icoanele ce pluteau în mintea lui, o singură gândire îi absorbi gândirile irosite, o singură înflăcărare, o singură amintire şi toată această intimă meditare se rezumă într-un singur nume, pe care îl rosti cu o patimă de iubire absolută, pe care o şopti ca pe o sărutare de suprem rămas bun:

— Leonora!

Înăbuşita bubuitură de mai adineauri se auzi din nou, urmată de un zgomot care zgudui uriaşa temniţă până în temeliile ei.

De astă dată Roland auzi şi înţelese. Acea voce care mugise, era glasul tunetului. Afară se dezlănţuia fără îndoială una din acele înspăimântătoare vijelii, furtuni ce se iscă uneori sub cerul curat al Veneţiei şi care au toată furia ciclonurilor. Îşi închipui cerul întunecos brăzdat de fulgere străbătând cerul de la un capăt până la celălalt al orizontului, apoi imediat recăzu în extazul său funebru.

Cât timp se scurse astfel?

Puternica-i închipuire îl transportase în grădina de pe insula Olivolo, sub marele cedru într-o noapte înstelată şi reconstituia cu îngrozitoarea voinţă a agoniei sale sărutul, întâia sărutare de dragoste ce-o schimbase cu Leonora. Singure numai bubuiturile tunetului, ce cutremurau din

clipă în clipă cerul şi pământul, ajungeau la urechea lui ca un blestem de apoi.

Deodată el se sculă dintr-o săritură şi cu gâtul întins, cu ochii rătăciţi se apropie de uşă. În spatele ei, în spatele acestei uşi, un zgomot de fierărie, de zăvoare şi chei, un zgomot de paşi. Şi apoi uşa se deschise. Prin vălul său, Roland întrezări ca printr-un văl negru, temniceri înarmaţi, soldaţi. Un om roşu. Călăul!

— Eşti gata? Spuse o voce.

— Sunt! Zise Roland a cărui voce fu întrecută de mugetul fioros al naturii dezlănţuite.

Paznicii îl înconjurară. Lângă dânsul un preot şopti cuvinte nelămurite. Înaintea lui mergea omul roşu. O bubuitură a tunetuiui zgudui pereţii, ca şi cum trăsnetul ar fi lovit temniţa, în jurul lui Roland văzu feţe ce se albeau şi pe preotul care făcea tremurând o cruce. Un miros acru de pucioasă se împrăştia în întunecoasele ganguri şi se amestecă cu mirosul greţos al mucegaiului. Lovitură după lovitură, groaznice descărcări de electricitate izbucniră rând pe rând.

Roland trecuse pragul temniţei înconjurat de paznici. După câţiva paşi se văzu la capătul unei scări, pe care escorta începu s-o urce, în timp ce puternicul muget al vijeliei se accentua şi mai tare.

Atunci el răsuflă adânc.

Un fel de beţie, alcătuită din nenumărate beţii, îl făcu să se clatine. Beţia acestui aer nu mai era ca cel al temniţei, era beţia uraganului în delir. Beţia supremă a morţii.

În acel moment, în colţul temniţei, de unde ieşise ultimul temnicer, se ridică lespedea.

Se ivi un cap zbârlit şi sălbatic.

Şi Scalabrino, mut de groază, cu părul vâlvoi, aţinti ochii săi mohorâţi asupra acelei uşi prin care păşise Roland, ca să se ducă la eşafod.

Şi această uşă!

Ah! Ce urlet se urcă în ochii de nălucă ce se înălţau deasupra lespezii! Cu ce înflăcărare umplu pe neaşteptate ochii săi!

Acea uşă!

Acea uşă pe care habar nu avuseseră s-o închidă, deoarece osânditul nu mai era acolo! Acea uşă rămăsese întredeschisă!

Capitolul XVII Puntea Suspinelor.

Era aproape şapte dimineaţa, adică ar fi trebuit să fie ziua mare. Dar cerul era întunecos şi puţina lumină răspândită în văzduh nu arunca decât o palidă lucire gălbuie; aşa că era o zi ca de amurg ce lumina lucrurile scăldate în valurile lucirii cenuşii. Şi din clipă în clipă se deschidea doar cerul negru, spintecat de o uriaşă coasă de foc şi Veneţia se ivea o clipă în lumina albăstruie a fulgerului.

Cea mai mare parte a execuţiilor se făceau chiar în temniţă. Uneori se executa osânditul pe scaunul de piatră de pe „Puntea Suspinelor”. Un fel de şănţuleţ primea sângele şi-l vărsa în canal. În sfârşit, în alte dăţi, când voia să izbească în spiritul popular, se înălţa un eşafod în piaţa San-Marc.

Pentru a se duce la eşafod, osânditul trebuia atunci să străbată „Puntea Suspinelor”. Acest pod avea forma unui sicriu, el lega palatul ducal cu închisorile. Era acoperit cu o boltă de zidărie uşoară, în aşa fel că podul părea să nu fie decât continuarea unuia din culoarele închisorii. Pe partea dinspre mare se făcuse un fel de fereastră zăbrelită.

În faţa acestei ferestre i se îngăduia osânditului, să se oprească o clipă, pentru ca în momentul morţii să-şi poată umple ochii cu imaginea Veneţiei. Nişte tăbliţe agăţate, potrivit obiceiului, la uşile tuturor bisericilor, vestiseră în ajun poporului că celebrul bandit Scalabrino va fi executat tăindu-i-se capul în piaţa San-Marc.

Dar în acea dimineaţă piaţa rămase goală.

Pe canale gondolele rămăseseră legate unele de altele. Străzile erau pustii.

Când se dezlănţuiesc elementele naturii, omului i se pare atunci că se petrec lucruri ce nu trebuiesc să fie văzute ca şi cum batalioanele strânse ale norilor ce aduc moartea s-ar

întoarce împotrivă-i cu furia lor, dacă s-ar încumeta să iasă afară.

Uraganul fluiera, mugea. Prin văzduh alergau nebune fâşii de aburi gălbui, izbucneau înspăimântătoare lovituri de chimval şi mugeau tunurile cereşti. Acestor fluierături ce executau game cromatice ameţitoare, se amestecau chemările de bronz ale clopotului de alarmă, incendii, a căror luciri roşii se răsuceau smintite printre lucirile fulgerelor.

Din când în când, treceau de asemeni stoluri de porumbei sălbatici căutându-şi adăpost.

Roland începuse să urce scara. Drept înaintea lui era călăul cu securea lui pe umăr. La stânga era un preot care şoptea rugăciuni. Înainte şi în urmă paznici.

Pe măsură ce Roland urca, aspira cu tărie aerul mai puţin necurat. Se simţea mai puternic. Şi siguranţa că avea să moară, şi chinurile sale aveau să se sfârşească, îi înapoiaseră liniştea, o limpezire a minţii, o hărnicie a gândirii, pe care niciodată nu le avusese în temniţa lui.

După ce urcase un cat, preotul spuse:

— Fiule, ai să asculţi sfânta liturghie şi să te împărtăşeşti.

Roland se cutremură.

Ca să se împărtăşească, trebuia să i se scoată vălul negru. Şi atunci l-ar recunoaşte!

Strânse convulsiv pumnii, hotărât să se lase mai bine să fie omorât pe loc, decât să intre din nou în celulă.

Aprodul, care mergea în fruntea convoiului, se întoarse şi zise:

— Venerabile părinte, dacă nu ne grăbim, execuţia va fi împiedicată; ceremonia din paradis va împiedica pe aceea din piaţa San-Marc.

Ca pentru a-i da dreptate, o straşnică bubuitură de tunet îşi răsfrânse ecourile puternice de-a lungul întunecoaselor coridoare.

Preotul îngălbeni.

— Să mergem deci! Zise el. Voi înlocui liturghia printr-o rugăciune şi împărtăşania printr-un „de profundis”!

Călăul aprobă cu capul. Cortegiul se puse în mişcare. Roland răsuflă, liniştit. De data asta era sigur că va muri!

Ajuns la capătul de sus al scărilor, cortegiul înainta pe „Puntea Suspinelor” şi după obicei, i se arătă osânditului fereastra zăbrelită, pentru a se opri aici o clipă. În acel moment un puternic fulger sfâşie întunecimea punţii. Roland fu învăluit de o lumină violetă şi o voce răcni, întrecând urletul tunetului:

— Omul ăsta nu este banditul Scalabrino!

Paznicii se apropiară îngroziţi, înmărmuriţi.

Călăul ridică mâna asupra osânditului, ca să-i smulgă sacul negru.

Un furios blestem de disperare izbucni de pe buzele lui Roland şi mai înainte să fi putut îndeplini călăul gestul, îşi rupse el însuşi stofa uşoară. Se ivi scânteietor, îngrozitor, scăldat de lumina electrică, şi puternica lui voce răguşită, mugi cu un accent sălbatic:

— Cap pentru cap, călăule! Îţi trebuie unul? Ia-l pe al meu!

Neprevăzutul acestei scene fioroase, palida licărire orbitoare a fulgerelor, repetatele bubuiri ale tunetului îngheţară de groază pe paznici, pe şefii lor şi până şi pe călău.

Asta durase două sau trei clipe.

Cine era omul acesta aşa de îngrozitor şi de jigărit? Nimeni n-o ştia! Cum de se afla acolo? N-o ştia nimeni!

De această clipă de suprem răgaz se folosi Roland, pentru ca dintr-o săritură să respingă cât colo străjerii ce-i avea în stânga lui şi să se ghemuiască lângă peretele bolţii, lângă fereastră.

Să moară! Da, va muri! Dar nu pe eşafod! Ci într-o ultimă luptă, într-o luptă nebună. Va fi sfâşiat, rupt în bucăţi pe loc! Dar viu nu va mai coborî în mormântul lui!

— Ei bine, călăule! Urlă el. Ei bine, paznici! Şi tu preotule! Unde este eşafodul vostru? Pentru ce tremuraţi voi?

Patruzeci câţi sunteţi, îmi veţi veni de hac ca să mă ucideţi!

— Prindeţi-l! Tună aceeaşi voce de mai înainte. Prindeţi-l, fără să-l omorâţi!

Roland izbucni în hohote de râs şi cei doi paznici care înaintau, se rostogoliră la pământ.

— Moarte pentru moarte! Urlă Roland. Voi avea o frumoasă înmormântare!

— Pe toţi dracii, puneţi mâna pe el!

Vreo zece paznici se năpustiseră împreună asupra lui Roland, care ghemuit ca un mistreţ, cu dinţii descoperiţi de un spasm, aştepta, în gardă.

— Puneţi mâna pe dânsul! Mugi a treia oară vocea.

Dar glasul acesta fu copleşit de un îngrozitor trăsnet. Puntea se clătină. Peretele bolţii se crăpă şi tencuiala căzu. Un straşnic miros de pucioasă umplu bolta, un fum acru îşi desfăşură rotocoalele.

— Scapă cine poate! Urlară vocile înnebunite, în timp ce izbucnea râsul puternic al osânditului. Fuge cine poate! A trăsnit pe pod! Podul este în flăcări!

Chiar în acea clipă o priveliţte nemaiîntâlnită sfârşi să înspăimânte pe paznici, preot şi călău!

La capătul podului, la intrarea în temniţe se ivi un om, un uriaş păros, cu braţele goale, cu pieptul gol, cu faţa pământie, cu muşchii gata să pleznească. Era un uriaş fantastic, de pomină. Şi asta cu atât mai vârtos, cu cât purta deasupra capului ceva enorm. O piatră monstruoasă, o lespede uriaşă. Şi venea păşind cu un pas greoi, horcăind, cu ochii înflăcăraţi, cu gura frământând mormăituri neînţelese!

Acest om, această făptură ciclopică, aidoma unei groaznice cariatide de-a lui Michel-Angelo, se năpusti drept înainte-i ca o vijelie ce s-ar fi amestecat cu furtuna dezlănţuită de cer. Blocul ce-l aducea deasupra capului răsturnă şapte sau opt paznici, care se rostogoliră cu fruntea crăpată. Şi în gangul plin de funingine al podului, în hărmălaia de bubuituri de tunet, în spaima spectatorilor, el sări, se opri în

faţa ferestrei zăbrelite. Se văzu o clipă că se leagănă o lespede în braţele lui de uriaş, apoi acea lespede azvârlită, ca o catapultă, zbură, izbi îngrozitor drugii ferestrei, trecu, căzu în canal cu cinci, şase pietre mari, smulse, sfâşiate de blocul de piatră.

În acelaşi timp Scalabrino îl apucă pe Roland şi prin acea gaură căscată sări în gol.

Împietriţi, înmărmuriţi de groază, temnicerii, paznicii, călăul asistaseră la această scenă rapidă ca un fulger şi nu înţeleseră decât în clipa când auziră căderea a două corpuri în apa canalului.

— Foc! Foc!

Izbucniră focuri de durde, dar chiar în clipa următoare, paznicii îngrămădiţi în gaura podului, se dădură înapoi orbiţi, asfixiaţi de o deasă fumărie. Podul ardea! Focul se extindea până la palatul ducal!

Călăul rămas ultimul, se aplecă prin larga deschizătură, care era fereastra podului, şi aruncă spre canal o privire.

Nu văzu nimic! Nimic decât apa neagră, care se unduia cu oglindiri roşii, nimic alta decât gondolele înarmate ce se izbeau şi scrâşneau lovindu-se una de alta, sub cerul plumburiu, în furioasa dezlănţuire a furtunii în toată furia ei.

Capitolul XVIII Tăbliţa osânditului.

Dintr-o dată Roland se simţi târât spre fundul apei şi piciorul său atinse albia canalului. Era în această stare de întărâtare nervoasă în care faci adevărate minuni.

Minunea în această clipă de neuitat, fu că Roland îşi putu coordona gândurile, să-şi recapete un fel de sânge rece, să privească pe loc, în faţă, situaţia şi să înţeleagă ceea ce trebuia să facă.

La început nu avu în auzul său decât bâzâitul apei şi în gândirea sa decât zumzetul a mii de gânduri ce se încâlceau.

Nu avu decât o idee: să nu apară numaidecât la suprafaţă. O pârâitură se abătu asupra apei; erau gloanţele durdelor.

Roland începu să înoate, căutând să câştige cât mai mult cu putinţă la fiecare azvârlitură de braţ, îndepărtându-se de „Puntea Suspinelor”.

Aproape o jumătate de minut se scurse astfel.

În acel moment Roland simţi că avea nevoie să răsufle cu orice chip. Se aşează pe spate şi acolo sus, la suprafaţa apei, văzu nişte forme ce se legănau; înţelese că este fundul unor gondole oarecare, legate una lângă alta. Atunci, cu o puternică lovitură de călcâi, îşi înălţă capul între cele două gondole lipite una de alta. Agăţat cu amândouă mâinile de marginile acestor două bărci, Roland aspiră cu un fel de voluptate furioasă aerul curat, pe care-l măturau suflările uraganului, aerul libertăţii.

Şi capul i se îndreptă spre cerul aprins.

Ochii săi înflăcăraţi contemplară cu o inexprimabilă încântare grozăvia furtunii dezlănţuite.

Timp de câteva clipe el simţi plăcerile neînfrânate ale unei renaşteri şi i se umplură ochii de nălucirea adorabilă a lucrurilor care nu erau nici ziduri înnegrite, nici zăvoare, nici zăbrele.

În acea clipă, lângă dânsul, ţâşni din apă un alt cap: era Scalabrino.

Prea multe gânduri se ciocneau în capetele lor, pentru ca un singur cuvânt să le poată traduce.

În curând Roland se scufundă iar, urmat de însoţitorul său. Începură aceeaşi manevră şi când veniră iar să răsufle, erau la mai multe sute de zvârlituri de braţ, departe de pod.

În jurul lor cheiurile erau pustii.

Acum o ploaie ca de potop se abătea asupra Veneţiei. Abia zăreau casele şi palatele, înecate parcă într-o întunecime lichidă.

Mai înotară încă de două ori între valurile apei. Ultima dată când veniră la suprafaţă trecuseră deja de cotul canalului şi „Puntea Suspinelor”, de palatul ducal şi de temniţele închisorii.

De astă dată Scalabrino se urcă într-o barcă legată de un ţăruş.

Roland îl ajunse şi se lungi gâfâind sub cortul ale cărui perdele de piele camaradul său le închise. Dar cu un gest el le deschise.

Şi culcat pe spate, cu faţa spre cerul înflăcărat, sub ploaia ca un potop ce părea că rătăceşte în văzduh cu puternice răbufniri, cu ochii larg deschişi, el privi, ascultă. Aspiră – ca să zicem aşa – aspiră viaţa.

Şi ca atunci în clipa când era să moară, în această clipă când revenea la viaţă, acelaşi nume fu şoptit foarte încet de buzele lui:

— Leonora!

Şi în acelaşi timp pe când rostea numele logodnicei sale, un fior îl zgudui, în acea clipă nici un alt gând nu putea lua întruchipare în mintea sa. Arestarea, temniţa, lungile chinuri, mizeria trupească şi morală, le uită. Dacă voia să-şi obişnuiască ochii cu vederea, cu lucrurile vii ce-l înconjurau, pe Leonora o vedea; dacă voia să asculte în sine însuşi, auzea strigătul de bucurie al logodnicei sale.

Şi-şi clădea un plan: „Să se ducă în insula Olivolo, s-ar întâlni cu Dandolo, apoi s-ar arăta Leonorei. Ar pleca împreună din Veneţia, ar regăsi-o pe mama sa, l-ar găsi şi pe tatăl său – şi fie la Milano, fie la Florenţa – ar reîncepe pentru dânsul şi ai săi o viaţă, pe care se simţea capabil să le-o facă destul de frumoasă, pentru ca îngrozitoarea întâmplare să fie de-a pururi uitată.”

Trebuie s-o spunem: în ceasul acela nu mai era nici o ură în inima lui.

Pe duşmanii săi nu-i cunoştea. Se credea încă victima cine ştie cărei false denunţări. Numai când îşi amintea de chinul la care fusese supus tatăl său, toate aceste întunecimi se luminau cu un fulger aidoma celor ce spintecau bolta cerească şi în întregul său vis de iubire se amesteca un singur plan de răzbunare: înainte de a părăsi Veneţia, l-ar

ucide pe Foscari, care fusese de faţă Ia chinurile bătrânului Candiano.

— Înălţimea ta, spuse deodată Scalabrino, am ajuns.

Roland se sculă şi văzu că amicul său legase barca la cheiul unei mahalale sărăcăcioase din oraş. Îşi reaminti atunci, că odinioară cutreierase mahalaua, îndrăgostit de viaţă, zgomotos din cale afară, nepăsător, cu râsul şi cântecul pe buze. Dar simţea că gura i se zbârcea.

„Poate că m-am dezvăţat să zâmbesc, se gândi el.”

În pripă strânse de sub cort cele câteva zdrenţe marinăreşti uitate fără îndoială de stăpânul gondolei şi se îmbrăcă cu ele!

Peste zece minute Scalabrino intra într-o casă dărăpănată, urcă sus de tot pe o scară de lemn foarte dreaptă şi bătu la o uşă.

O tânără femeie veni să deschidă.

Se părea că înfăţişarea lui Roland şi a amicului său trebuiau să fie înfricoşătoare, căci această femeie se dădu înapoi tremurând.

— Cine sunteţi? Ce vreţi? Şopti ea. Nu este nimic de luat din această casă!

— Juana! Zise Scalabrino. Sunt deci tare schimbat?

Vocea îi tremura.

Femeia îl privi o clipă cu nişte ochi măriţi de groază şi încremenire.

— Isuse, Sfântă Fecioară! Exclamă ea în sfârşit. Este oare cu putinţă să fii tu!

— Să intrăm acum! Zise Scalabrino.

Roland pătrunse în locuinţă. Aici totul era sărăcăcios, dar nu lipsit de oarecare cochetărie. Însăşi Juana îşi înzorzonase găteala cu o panglică roşie şi cu o salbă de mărgele de sticlă. Rămăsese nemişcată, foarte palidă şi mâna ce tremura convulsiv, arăta pe masă o bucată de pergament ţintuit pe o tăbliţă.

Roland urmări direcţia mâinii, zări pergamentul şi se apropie de el.

O auzi atunci pe Juana care bâiguia:

— Am smuls-o ieri de la uşa de jos a bisericii Maicii Domnului.

Acest pergament era una din tăbliţele ce vesteau poporului execuţia publică a banditului Scalabrino. Era datată 15 iulie anul 1515.

Această dată trecu ca un fulger prin faţa ochilor lui Roland. El şopti:

— Şase ani!

Erau şase ani şi o lună, aproape zi cu zi, de când într-o noapte senină, plină de stele şi de cântece de dragoste, el o aşteptase pe Leonora în palatul duca!

Şase ani de când fusese arestat! Şase ani de chinuri, de dureri, de plânsete!

Primul moment fu o mirare inexprimabilă pentru Roland. Dacă în ajun l-ar fi întrebat cineva de năprasnă, de cât timp era închis, ar fi răspuns:

— Poate de doi sau trei ani.

Într-adevăr erau multe feluri de a pierde noţiunea timpului: la unii clipele sunt ore şi lunile ani; la alţii a căror gândire se exteriorizează datorită unui simţământ foarte puternic, senzaţia timpului dimpotrivă se micşorează. Crezi că ai consacrat câteva clipe gândirii şi când colo ai meditat timp de ore întregi.

— Şase ani! Repetă Roland. Deasupra mesei era o oglindă.

Se privi în ea şi-i fu groază să nu se recunoască cumva. Două zbârcituri verticale, foarte adânci, îi brăzdau fruntea, buzele parcă se împietriseră; trăsăturile devenite aspre, se adânciseră.

Îşi întoarse privirea, care maşinaliceşte recăzu pe tăbliţă. El o citi cu un fel de curiozitate bolnăvicioasă.

Era iscălită de trei nume. Şi aceste trei nume erau:

DANDOLO, mare inchizitor al statului.

FOSCARI, doge.

ALTIERI, căpitan-general.

Sub aceste trei nume, episcopul Veneţiei cerea poporului o rugăciune pentru sufletul osânditului. Şi aceste ultime rânduri erau iscălite:

BEMBO, prin mila lui Dumnezeu, episcop al Veneţiei.

Fără o vorbă Roland trase spre dânsul un scaun. Se aşează cu amândouă coatele pe masă şi-şi prinse capul între mâini.

Şi atunci cu o voce ciudată, adună aceste patru nume, care se desprindeau cu litere de foc de pe tăbliţa osânditului la moarte:

— Dandolo! Foscari! Altieri! Bembo.

Şi i se păru că numele condamnatului nu era Scalabrino, ci Roland Candiano!

Scalabrino văzuse şi el tăbliţa ce i-o arăta Juana. Dar la început nu binevoise să-i acorde decât o privire indiferentă şi o ridicare a umerilor. Întâia emoţie trecu, apoi o apucă pe tânăra femeie în braţele sale, o ridică şi o sărută pe obraji, zicând:

— Nu te aşteptai să mă vezi azi-dimineaţă, spune?

— Mă rugam! Răspunse biata Juana care izbucni în lacrimi.

— Aşadar nu m-ai uitat? Nu m-ai blestemat deci?

— Să te uit? Să te blestem? Nu ai avut grijă de copilăria mea? Ai fost fratele meu mai mare, tatăl meu, familia mea. Pentru alţii, poate, erai banditul. Dar pentru mine, ai fost totdeauna fratele meu bun.

— Este adevărat! Zise Scalabrino înduioşat. Tu m-ai vrăjit. Uriaşul se aşezase pe scaun cu Juana pe genunchi. Ea plângea încetişor şi se uita la acela pe care îl numea fratele ei cu nişte ochi şi îngroziţi şi încântaţi totodată.

— Dar cum ai făcut? Reîncepu ea. Te-au graţiat, aşadar?

— Graţierea lor! Spuse Scalabrino înăbuşit. Eu singur mi-am luat-o!

— Ce vrei să spui?

— Că am fugit din temniţă, am evadat. Dacă călăul sau zbirii celor Zece ar afla că sunt aici, peste o oră capul meu ar cădea pe lespezile pieţei San-Marc!

Juana se înfioră.

Ea sări uşor şi se duse ca să se asigure că nu asculta nimeni după uşa pe care o închisese cu grijă. Apoi ea se înapoie spre Scalabrino şi reîncepu, cu mâinile împreunate:

— Ai evadat! În dimineaţa când era să fii. O! Tremur când mă gândesc la asta! Cum ai putut să.

— Cum? Nu mă întreba! Nu mai ştiu nici eu! Dar, pe coarnele diavolului, mor de foame.

— Şi el? Spuse Juana încetişor, arătându-l pe Roland.

— El! Murmură uriaşul, ai cărui ochi se împăienjeniră.

— Cine este?

— Taci! Taci! Lasă-l! Vino, dă-mi de mâncare. Locuinţa se compunea din două încăperi. Aceea în care se afla Roland, servea drept cameră de culcare. Cealaltă, mai mică, în care Juana îl atrăsese pe Scalabrino, era bucătăria unde mânca tânăra femeie. Repede înjghebă o masă simplă de tot, pe care Scalabrino o dumică cu foarte multă plăcere, mormăind din când în când numai atât:

— Cât de bună e pâinea albă!

Când pofta de mâncare a uriaşului fusese potolită, acesta începu să se uite la Juana cu o oarecare mirare şi păru că observă pentru întâia oară această cochetărie pe care noi am arătat-o, săracă cochetărie de altfel, al cărei lux principal era faimoasa salbă de sticlărie galbenă şi albastră.

Scalabrino răsuflă tare.

— Pe sângele lui Hristos! Mugi el. Totuşi viaţa este ceva bun! Sunt cu totul aiurit şi mă mai întreb încă, dacă sunt aici, la această masă, în faţa Juanei! O, închisorile de plumb! Grelele zile de vară arzătoare, când gâtul meu uscat şi gâfâitor zadarnic căutau puţin aer!

— Sărmanul de tine!

— Şi puţurile! Ah! Temniţele de plumb nu sunt nimic pe lângă puţuri! Şi când mă gândesc că a stat şi el acolo! Adăugă uriaşul cu un fior.

— Cine, care el?

— Taci, Juano! O să-ţi spună chiar el, cine este, dacă va voi. Eu? Eu nu sunt decât robul lui. Dar cum ai mai crescut! Cât de frumoasă eşti! Lasă-mă să te mai sărut încă o dată!

Juana se aruncă de gâtul uriaşului.

El o contemplă cu înduioşare.

— Da, iată-te frumoasă, zise el. Şi chiar, s-ar zice, mai cochetă decât odinioară.

Juana se îngălbeni.

— O! Continuă Scalabrino. O panglică roşie în păr? O salbă la gât?

Juana îşi aplecă încetişor capul în jos.

Scalabrino o privi cu luare-aminte.

Să însemnăm în treacăt că nu fusese niciodată vorba de dragoste între uriaş şi tânăra fată. O găsise mititică, pesemne părăsită. O crescuse, avea pentru dânsa un fel de dragoste mărginită, o frăţie aspră. Ea îl iubea ca pe un frate mai mare, după propria ei expresie, şi atâta tot.

— Ai un drăguţ? Spuse pe neaşteptate Scalabrino. Ea răspunse cu sufletul la gură:

— Nu!

— Atunci? Haide, spune-mi.

Ea se îngălbeni şi mai mult încă, şi începu să plângă.

— O! Înţeleg! Spuse Scalabrino înăbuşit. Sărmană micuţă! Biată Juana! Deci ai suferit de mizerie în lipsa mea, pentru a fi nevoită la această meserie!

— Deci tu nu mă dispreţuieşti? Întrebă biata fată hohotind de plâns.

— Eu să te dispreţuiesc? Ei! Dar cine sunt eu, ca să am dreptul de a dispreţui pe cineva? Şi apoi, chiar dacă aş avea acest drept. Plângi, haide, sărmana mea micuţă. Nu te ruşina faţă de mine.

Juana îşi şterse ochii şi zise:

— Eşti bun, frate.

— Atunci mângâie-te. Eu sunt aici acum, şi pe Sfânta Fecioară, vei fi iarăşi ceea ce ai fost.

Ea clătină din cap.

— Toată pacostea mea, continuă ea, s-a produs din ziua când „sfânta” cu care-mi împărţeam locuinţa.

Ea se întrerupse tremurând. Scalabrino tresări straşnic.

— Despre cine vrei să vorbeşti? Zise el gâfâind.

— Aminteşte-ţi, zise Juana. Aminteşte-ţi de aceea pe care o adusesei aici în noaptea răscoalei şi luptei, aceea înaintea căreia te-am văzut plângând întâia oară. Aminteşte-ţi!

— Da, da!

— Ştii tu cine era? Era soţia dogelui Candiano, mama acelui nefericit tânăr arestat în clipa logodnei sale.

— O ştiu! O ştiu! Taci!

— Biata femeie! Reîncepu Juana.

— Ce s-a întâmplat cu ea?

— A murit.

— Moartă! Exclamă Scalabrino îngălbenind.

În acel moment uşa care comunica cu cele două camere, se deschise şi Roland se ivi. Era pământiu. Dar părea ciudat de liniştit şi nici o încreţitură nu-i înfiora trăsăturile.

Înspăimântat, Scalabrino strânse cu tărie mâna Juanei. Roland închise la loc uşa şi se rezemă de ea. Cu o voce dulce şi care nu tremura, el spuse:

— Povesteşte-mi cum a murit mama.

— Înălţimea ta! Se rugă uriaşul.

— Mama dumneavoastră! Exclamă dureros Juana care sări în sus. Sunteţi deci.

— Eu sunt Roland Candiano, fata mea. Şi deoarece ai văzut-o pe mama mea murind, doresc să-mi spui tu cum a murit biata mamă!

Era foarte firesc ca bărbatul acesta tânăr, să spună „fata mea”, unei femei ce părea aproape de vârsta lui, şi tutuiala sa avea ceva solemn, nu înjositor sau intim.

Juana palpitând, îl privea cu un fel de groază amestecată cu durere.

— Înălţimea ta, bâiguia ea, întrebuinţând expresia de care se servise Scalabrino, este ceva îngrozitor ceea ce-mi cereţi.

— Ah! Exclamă el ştergându-şi fruntea. Este aşa de grozav lucrul acesta?

— Da! O, da!

— Ei bine, povesteşte totuşi. Ei bine, este drept ca fiul să ştie cum a murit mama lui.

— Doriţi aceasta, Înălţimea voastră?

— Da! Continuă! Din momentul când a ieşit de aici Scalabrino, pentru a nu se mai înapoia.

Juana, privindu-l cu groază, reluă:

— Fie, deoarece o voiţi. Deşi pentru mine asta este o povestire foarte tristă de spus, iar pentru dumneavoastră groaznică de auzit. Deci doamna Silvia.

Roland tresări la auzul numelui mamei sale.

— Înălţimea ta, exclamă Juana, poate că ar fi mai bine să aşteptaţi.

— Nu, nu. Trebuie să aflu de îndată totul.

— Ei bine, doamna Silvia aşteptă în zadar înapoierea lui Scalabrino. Ce se întâmplase cu el? Am aflat după o lună că fusese arestat. Am plâns. Dar ce puteau face lacrimile mele?

— Biată mititică Juană! Zise uriaşul.

— Doamna Silvia nu plânse. Dar această durere mută îmi sfâşia cu adevărat inima. În toate zilele ea ieşea devreme şi nu se înapoia decât seara pe înnoptate. O urmăream de departe, ca să-i dau ajutor, căci mi se păruse că se cam uitau oamenii înfricoşaţi la dânsa. Ai fi zis că-i înspăimânta.

— Altfel, întrebă Roland cu o voce potolită, nici unuia nu-i fu milă de mama mea?

Juana îşi plecă încet capul în jos.

— Cel puţin, şopti ea, aceia care avură milă, nu cutezară s-o arate!

Roland închise ochii, ca şi cum ar fi vrut să pătrundă în acest spectacol ce-l evoca tânăra femeie; bătrâna lui mamă străbătând uliţele Veneţiei sub privirile groazei şi urii. Şi tresări, căci acum simţea că se înalţă în inima sa acest groaznic sentiment al urii, această patimă nouă atât de

cuceritoare, de îmbietoare, care pare celor cu adevărat stăpâniţi de ea, că viaţa devine o himeră, atât timp cât ura n-a fost pe deplin săturată.

Totuşi cu aceeaşi linişte el grăi din nou:

— Şi ce făcea dânsa pe afară?

— Se învârtea vreme îndelungată în jurul palatelor în care locuiau principalii şefi ai statului.

— O! Înţeleg, horcăi cu un plâns înăbuşit, cu un oftat lăuntric Roland. Îmi cerea graţierea!

— Într-o zi reuşise să se apropie de domnul Foscari, continuă Juana, dar el puse paznicii de-o îndepărtă.

— Domnul Foscari nu este dogele Veneţiei? Întrebă Roland cu o voce ciudată.

— Da! El este doge!

— Bine. Continuă!

— Ce să vă mai spun? Într-o seară, cum o urmărisem de aproape, văzui un bărbat care-i ieşi înainte şi îi vorbi. Ce-i spuse el? Nu ştiu. Dar când doamna Silvia ajunse acasă, văzui că era palidă ca ceara şi buzele îi tremurau. Toată noaptea, cu toate rugăminţile mele, ea stătu pe un scaun. Numai în zori se lăsă să fie dusă în braţele mele şi atunci am auzit un oftat, pe care îl voi auzi toată viaţă mea. Am culcat-o, şi ea îşi întoarse capul la perete. Am crezut că adormise. Dar când m-am înapoiat în vârful picioarelor, ca să văd ce face, am observat că ochii ei erau larg deschişi şi şoptea neîncetat cuvintele: „Mort! El este mort! Totul s-a sfârşit!”.

Roland îşi şterse fruntea plină de sudoare şi făcu vreo câţiva paşi prin cameră.

Unghiile i se înfipseseră în palmele mâinilor.

El se întoarse de se rezemă de uşă şi întrebă:

— Şi pe omul acesta care vorbise mamei mele, îl ştii tu?

— Da, Înălţimea ta!

Roland fu zguduit de un lung fior şi ochii i se învolburară.

— Numele lui? Zise el cu un scurt accent de nerăbdare împinsă până la marginile ei.

— Se numeşte Bembo şi a ajuns episcop al Veneţiei.

Ca şi mai adineauri, Roland închise ochii, dar de astă dată, ca şi cum prea straşnica lumină i-ar fi rănit ochii.

— Continuă! Zise el înăbuşit, cum se vorbeşte în anumite ocazii îngrozitoare, adică, cu cuvinte fără expresie omenească.

— E lucrul cel mai trist ce-mi mai rămâne a vi-l povesti, Înălţimea ta, zise Juana. Străbăteam uliţele vânzând portocale şi lămâi, sau trandafiri şi garoafe, după anotimpuri. Asta îmi aducea numai bine, existenţei mele şi a două porumbiţe ce se deprinseră atât de mult cu mine, încât veneau de loveau cu ciocul în fereastra mea; atunci deschideam şi le dădeam să mănânce. Când o aveam pe doamna Silvia în casă, căutam să-mi sporesc vânzarea, dar se micşora din zi în zi, în aşa fel că în curând veni mizeria. Şi totuşi, Dumnezeule! Biata doamnă nu mânca mai nimic. Dar oricât de puţin ne-ar fi trebuit, nouă şi acest puţin ne lipsea. Într-o zi am fost silită să nu mai deschid celor două porumbiţe. Un timp ele mai veniră să bată cu ciocul în fereastra mea. Apoi văzând că le părăsisem, nu se mai înapoiară. A fost o mare mâhnire pentru mine şi am plâns.

La această amintire ochii Juanei se umeziră. Scalabrino îşi strângea pumnii mari.

— Totuşi, reîncepu deodată Juana scuturând capul, micile mele afaceri mergeau din ce în ce mai rău. Nu puteam ghici pricina acestei nenorociri, dar din ce în ce mai mulţi muşterii se îndepărtau de mine şi florile ce le duceam de vânzare se veştejeau în coşul meu. În sfârşit, într-o zi am avut lămurirea faptului ce zadarnic îl căutam. O femeie pe care n-o cunoşteam, îmi spuse privind în juru-i cu groază, că toţi acei ce cumpără de la mine flori, erau denunţaţi.

— Dar pentru ce? Bâlbâi eu buimăcită.

— Pentru ce, copilo? Pentru că ţii la tine pe mama răzvrătitului osândit de puternicul Sfat. Această femeie vorbindu-mi astfel se îndepărtă cu grăbire. Eu rămăsesem

buimăcită, indignată. Vai! La ce servea lucrul acesta? Ce puteam face eu?

— Şi nu-ţi veni prin minte să te desparţi de această bătrână, care îţi pricinuia nenorocirea?

Roland puse întrebarea cu o voce foarte blândă.

— Nu, Înălţimea ta, răspunse cu nevinovăţie Juana. Mă ataşasem de doamna Silvia şi o iubeam ca pe o mamă, eu care nu am avut nicicând o mamă, simţeam că tare-i dulce să ai pe lume o dragoste curată.

Roland tremura. Două lacrimi strălucitoare luciră o clipă în ochii săi, apoi se uscară sub focul urii ce strălucea pe faţa lui, după cum se evaporă două picături de curată rouă sub focul unui soare arzător.

— Ce-ai făcut deci? Întrebă el.

Juana îşi plecă încet capul şi cu ambele-i mâini îşi ascunse fruntea, care i se înroşise ca focul.

— Înălţimea ta, exclamă ea cu o voce înceată, nu-mi cereţi acest lucru! Am greşit.

— Tu, ai păcătuit. Tu?

— Vai! În curând îmi lipsiră banii. Şi totuşi îmi trebuia un oarecare vin vechi pentru biata bătrână care mă îmbrăţişase, mă binecuvântase şi mă numise fiica ei.

— Tu zici că mama mea te numea fiica ei?

— Da, Înălţimea ta! Dar poate că încă nu eram vrednică de acest frumos titlu, căci nu m-am putut împotrivi. Într-o seară, vedeam eu bine că puterile doamnei Silvia se istovesc şi totuşi îmi zâmbea. Şi îmi spunea cu atâta tristeţe că chinurile ei aveau să se sfârşească, în timp ce eu îmi frământam buzele, pentru ca să nu ţip. Atunci mi-am pierdut capul. O! Înălţimea ta. Cruţaţi-mă de rest.

— Vorbeşte fata mea, zise Roland cu o astfel de voce blândă, încât Juana reîncepu bâiguind:

— Coborâsem. Se înnopta. Un bărbat mă întâmpinase. Era un tânăr boier. Când m-am întors, aveam întăritorul, aveam merinde. Ah! Înălţimea ta! Iertaţi-mă că am întrebuinţat

bani aşa de necuraţi, spre a hrăni pe mama dumneavoastră!

Roland făcu un pas şi se lăsă să cadă greoi în genunchi şi apucă mâinile Juanei, pe care depuse cu pietate, cu smerenie, o sărutare în timp ce hohote de plâns îi zguduiau umerii.

— Ce faceţi, Înălţimea voastră? Exclamă Juana. Staţi la picioarele unei biete prostituate?

— Da! Hohoti Roland. Te binecuvântez! O! Juana, sora mea, îmi eşti sfântă şi ador biata-ţi inimă sublimă.

— Trăsnetul lui Dumnezeu! Mă înăbuş! Mugi Scalabrino deschizând cu furie fereastra.

Timp de câteva clipe fu în smerita locuinţă un concert de tânguiri. Inima lui Roland se zdrobea şi poate că ar fi murit din cauza acelui chin, dacă nu i-ar fi ţâşnit puhoaiele de lacrimi din ochii săi arşi. Juana gânditoare, senină, primise acum aceste sărutări ale pietăţii, ce el le depunea pe mâinile sale, ca şi cum ar fi înţeles că acest omagiu suprem era în armonie cu un întunecos devotament.

— Sfârşeşte, fata mea!

— Nu mai am decât puţine cuvinte de adăugat, continuă ea cu un fel de sfială. Puterile bietei dumneavoastră mame se stinseră repede. Am făcut ceea ce am putut pentru ca ea să nu sufere. Când nu mai aveam bani, ştiam acum unde să-i găsesc. Într-o seară, era în ziua de 10 iunie a anului 1510, la un an după arestarea dumneavoastră, când ea se stinse în braţele mele, şoptind numele dumneavoastră. Am pus un mănunchi de cimişir în mâinile-i palide şi am înfăşurat-o într-un cearşaf alb. Şi a doua zi, când au ridicat-o, când m-am văzut singurică pe lume, am plâns amar. Asta-i tot, Înălţimea voastră!

Juana tot frământându-şi amintirile acestea, plângea încetişor.

Roland tăcea. Ce gânduri se stârniseră în mintea lui Roland? Ce furtună se dezlănţuia în sufletul său, pe când faţa-i împietrită păstra o enigmatică nemişcare? Asista la

moartea mamei lui? Recunoştea el durerile tainice ale moartei? Buzele sale tremurau uneori uşor, şoptind ceva, ca şi cum ar fi vorbit cuiva.

O ultimă mugire a vijeliei ce se domolea afară, îl făcu să tresară, îl trezi din această fioroasă visare.

— Juana, spuse el încetişor, începând din această zi nu mai eşti singură pe lume. Ai un frate. Asta era de altminteri şi voinţa mamei, care, fără îndoială, cu ochii ei muribunzi a văzut ceea ce trebuia să se întâmple, deoarece te-a numit fiica ei. Haide, Juana, haide surioară. Hai, de asemeni şi tu Scalabrino. Lăsaţi-mă singur.

Capitolul XIX Grădina din insula Olivolo.

Tocmai pe seară se întâlni Roland cu Juana şi Scalabrino. Atunci îmbucă partea sa din cina ce o pregăti tânăra femeie în toată graba şi încercă să vorbească, întrebând-o când pe Juana, când pe Scalabrino, care-şi povesti în chip sumar cei şase ani ai lui de temniţă în celulele de plumb. Dar despre evenimentele ce-l priveau de-a dreptul nu spuse nici o vorbă.

Se înnopta.

Vijelia se domolise cu totul.

Rezemat acum în coate la fereastra ce domina portul, Roland aspira revărsările Adriaticei, care trecând pe deasupra limbii de pământ a insulei Lido, ajungeau până la dânsul, pline de puternicele şi fermecătoarele miresme ale mării.

Deasupra capului său se întindea un frumos cer înstelat, îşi înălţă ochii spre aştrii scânteietori, ca şi cum ar fi căutat să citească în ei taina ursitei sale.

Şi jos renăştea Veneţia.

Auzea ţipetele vânzătorilor de apă proaspătă şi de zaharicale, cântecele gondolierilor, râsetele tinerelor fete ce urmăreau pe băieţii frumoşi.

După ziua groaznică ce o petrecuse între patru ochi cu ura, Roland recăpătase speranţă şi viaţă. Puţin câte puţin, gândurile amare treceau pe planul al doilea şi în sfârşit

icoana prea iubitei, din nou învingătoare, veni să-i ocupe tot sufletul.

La o clopotniţă sună ora unsprezece.

Roland păru că se trezeşte fără veste şi întorcându-se spre Scalabrino, zise:

— Eu o să ies, ai să mă aştepţi aici.

— O să vă însoţesc, Înălţimea voastră!

— Nu, trebuie să fiu singur la vizita ce vreau s-o fac.

— Totuşi, nu puteţi ieşi aşa, zise Juana. Nici n-o să faceţi o sută de paşi şi o să fiţi recunoscut şi urmărit de vreun spion oarecare.

Juana avea dreptate. Roland avea părul încâlcit şi barba ca vai de lume de mare, iar îmbrăcămintea sumară ce o găsise sub cortul gondolei, negreşit că ar fi atras atenţia trecătorilor şi curiozitatea zbirilor.

— Staţi pe scaun, reîncepu Juana, am o oarecare îndemânare şi pricepere.

Roland o lăsă să facă ce credea dânsa cu cale şi se aşează pe scăunaşul ce i-l apropia Juana. Din câteva tăieturi de foarfeci, fata făcu să cadă bărboiul lui Roland; apoi îi pieptănă cu îngrijire părul, care era fin şi mătăsos ca al femeilor. În zece minute Roland nu mai era de recunoscut, se transformase!

— Acum nişte haine! Zise Juana, care dădu fuga să deschidă un cufăr mare. Iată hainele de sărbătoare a bietului Nino, care muri în anul arestării dumneavoastră.

— Nino? Întrebă Roland.

— Unul dintre camarazii mei, răspunse Scalabrino. Unul dintre aceia căruia îi fu atât de frică, recunoscându-vă pe cheiul insulei Olivolo.

În curând Roland îmbrăcat cu veşmântul de marinar ce i-l prezentă Juana, fu transformat, încât era de nerecunoscut. Atunci ieşi, după ce adresă Juanei un drăgăstos semn de prietenie.

Îndată începu să umble cu paşi mari, străbătu pe jos, apucând prin ulicioare dosnice. Trebuia să cunoşti Oraşul

Apelor, aşa cum îl cunoştea Roland, pentru ca să se ducă astfel la ţintă, fără a întrebuinţa calea canalelor, care sunt adevăratele uliţe ale Veneţiei.

Totul era pustiu.

Totuşi, mergând pe cheiul Canalului Mare, Roland trecu pe aproape de câteva grupuri şi auzi că aceste grupuri vorbeau de evadarea a doi bandiţi de temut.

Întâmplarea trebuie să fi făcut senzaţie.

Tot mergând Roland îşi punea această întrebare:

— Cum şi pentru ce devenise Dandolo mare inchizitor de stat, când şi de ce înlocuia tatăl Leonorei pe Foscari în această garnizoană?

De altminteri nu simţea o gravă nelinişte.

O altă întrebare, ca o urmare a celor două dintâi, se ridica în mintea lui, ca un neînduplecat corolar geometric:

— Deoarece tatăl Leonorei este mare inchizitor de stat de ce n-a întrebuinţat el puterea sa pentru eliberarea mea?

Dar această întrebare o înlătura cu îndărătnicie.

Şi înăbuşitele-i chinuri ce-l strângeau de gât, se împrăştiau în faţa acestei dezlegări de care se agăţa el:

— Dintr-o vorbă, o să-mi lămurească totul Leonora.

Şi în timp ce se continua această dezbatere în adâncul lui însuşi, ca în surdină, se îngrijora mai mult de felul în care ar putea-o feri mai mult pe Leonora de bucuria prea neaşteptată şi prea puternică a revederii. Alcătui un plan. Ar sări în grădină peste ziduri, ar încerca să deştepte o slujnică şi l-ar vesti pe tatăl Leonorei, odată aici, ar vedea el ce-i de făcut.

Când străbătuse în cele din urmă ultimul pod şi se văzu în insula Olivolo, aproape de locul unde – cu şase ani mai înainte – îl răsturnase pe Scalabrino, inima lui începu să bată mai cu tărie. Dar în curând, fu cuprins de o astfel de tremurătură, încât picioarele nu-l mai ţinură şi trebuia să stea pe o treaptă a uşii de jos a unei biserici. Căută atunci să judece.

— Haide, bucuria n-are s-o ucidă. Fără îndoială, trebuie să fi suferit tot atât de mult cât am suferit şi eu. Negreşit, emoţia revederii este mai de temut decât bucuria. Şi aceste clipe de şovăială sunt tot atâtea clipe pierdute pentru fericirea ei.

Dar tot vorbind astfel, nu se putea hotărî să ajungă odată la palatul Dandolo şi simţea bine că nu asta era problema! Simţea că pricina neliniştii sale era acest groaznic punct de întrebare:

— Pentru ce Dandolo ajuns puternic, nu m-a eliberat?

Se sculă grabnic şi merse în grădină de-a lungul bisericii. Merse cum ar fi mers la spânzurătoare. În această clipă îngrozitoare prăbuşindu-se cerul deasupra capului său, i s-ar fi părut o nenorocire mai mică decât aceea ce-l aştepta.

Ce nenorocire?

N-o ştia! Poate Leonora moartă! Sau altceva!

Şi acest altceva nu avea curajul să-l evoce.

Se văzu dintr-o dată în faţa unui zid ce înconjura grădina Dandolo. Văzu portiţa. Văzu frunzişurile ce dominau marele cedru negru în bezna nopţii. Toate amănuntele familiale ce şi le reconstituise în adâncul temniţei sale, le avea acum sub ochi.

În aceeaşi clipă temerile i se risipiră.

Un val de iubire îi smulse chinurile, groazele nelămurite şi întrebările fără răspuns.

Rămase gâfâind câteva clipe, mut, tremurând, şi impresia fu aşa de puternică, încât în clipa când sări pe coama zidului, avea deplina siguranţă că avea să-i apară Leonora!

Peste două clipe era în grădină.

El se opri ca să răsufle, pentru a respinge emoţia amintirilor trezite cu nemiluita şi privi de jur împrejurul lui. Grădina era pustie, părea părăsită. O iarbă deasă îi năpădise aleile. Stufişurile de flori piereau sub năvala de copăcei sălbatici.

— Ce va să zică asta? Bâigui Roland.

Îşi şterse fruntea şi mormăi:

— Dacă ea a murit, mai bine s-o aflu de îndată.

Şovăia.

Niciodată nu simţise un asemenea chin. Merse drept spre casă, uitând toate măsurile ce şi le luase şi bătu cu putere.

În aceeaşi clipă fu mirat că se vede acolo şi că bătuse la uşă. I se păru că această lovitură de pumn ce răsunase într-o uşă, era ceva de nevindecat. Ar fi voit să fie departe, să nu fi venit niciodată. Şi avu această înspăimântătoare teamă că nu-i va răspunde nimeni, că poate casa era goală, după cum grădina era părăsită.

Dar nu.

În interiorul casei se auziră paşi.

Venea cineva.

Dar zgomotul acestor paşi greoi ce-i auzea Roland, răsunau cu mai puţină furie, decât zgomotul inimii sale. Avu o clipă această senzaţie ameţitoare că avea să moară. Să-şi dea sufletul de bucurie sub ochii Leonorei venită în întâmpinarea lui.

— Cine-i acolo? Întrebă acea voce.

Roland făcu o sforţare. Îşi drese glasul şi răspunse:

— Cineva care aduce o veste importantă.

Uşa se întredeschise, menţinută printr-un lanţ. O lumină se ivi. Şi în vâlvătaia acestei lumini se ivi un cap, pe care Roland îl recunoscu numaidecât.

Era un bătrân servitor de-al lui Dandolo.

— Cine eşti dumneata? Întrebă el. Cum de-ai intrat în grădină la o astfel de oră? Desigur că nu fără gânduri rele. Te poftesc s-o ştergi la sănătoasa.

— Domnule, zise Roland împreunându-şi mâinile, nu mă izgoni. Mă încred în dumneata. Sunt un surghiunit. E drept, am intrat în această grădină; dar nu puteam face altfel decât cum am făcut, fără să fiu primejduit de-a fi recunoscut. Avea-vei milă de un oropsit?

Servitorul privi pe omul acesta care vorbea astfel, cu o voce aşa de dulce, încât se înfioră. Şi văzu atâta suferinţă

pe faţa lui, o astfel de sinceritate în ochii săi, încât scoase lanţul şi deschizând spuse:

— Intră! Nu se va zice că vreodată bătrânul Filip a refuzat ospitalitatea unui surghiunit! Să dea Dumnezeu ca Veneţia să cunoască în curând o altă vreme decât acea a surghiunirilor, a acestor denunţări! Pentru ce atâta nenoroc, Doamne Isuse Hristoase!

Roland intrase şi în timp ce moşneagul se deda numeroaselor tânguieli, privea în juru-i cu o straşnică emoţie.

— Tremuri! Reîncepu bătrânul, şi eşti palid de tot. Linişteşte-te.

Roland mulţumi printr-un semn făcut cu capul. Dinţii îi clănţăneau şi pieptul i se umfla de hohote de plâns.

Se afla în sufrageria lui Dandolo.

Aici nu se schimbase nimic şi-i recunoştea cele mai mici amănunte. Erau aceleaşi scaune de lemn sculptat, cu spătarul înalt, acoperite cu o îmbrăcăminte ce-o brodase Leonora însăşi; era aceeaşi masă solidă, aceeaşi argintărie, aceleaşi candelabre.

Aici, în acest loc, se aşeza el odinioară lângă Leonora. Revedea scene din trecutul său. Se înăbuşea. Simţea că moare.

— Stai, zise bătrânul Filip, şi vino-ţi în fire. Pe sfânta cruce, nimănui nu-i va da prin minte să vină să te caute în această casă, ţi-o jur.

Roland se aşează.

Servitorul îi turnă un pahar de vin, pe care-l înghiţi dintr-o duşcă.

— Poate ţi-i foame? Reluă bătrânul.

— Nu. Mulţumesc, zise Roland.

Între acestea el se întrema puţin câte puţin. Când se crezu în sfârşit sigur de dânsul, după ce-şi poruncise nervilor să nu mai tresară şi inimii să nu se zdrobească şi când călcă în picioare îngrozitoarea-i emoţie, el zise:

— Domnule, îţi mulţumesc pentru buna primire. O să-ţi spun adevărul. Surghiunit, m-am întors în taină la Veneţia ca să vorbesc marelui inchizitor: mi s-a spus că această casă este a lui, am aşteptat noaptea şi am intrat.

— Dar te-ai înşelat! Exclamă servitorul.

— Cum? Casa asta nu este a lui Dandolo?

— Ba da. Această casă îi aparţine. Dar n-o mai locuieşte. Ba chiar nici nu mai vine pe aici. Iar domnul Dandolo locuieşte în palatul său de pe Canalul Mare.

Roland răsuflă.

Dandolo nu mai locuia în insula Olivolo. Totul se lămurea. Dădu un strigăt de bucurie, reîncepu:

— Ah! De aceea mi s-a părut grădina părăsită! Şi de când locuieşte Dandolo în noul său palat?

— Sunt doi ani la Sfântul Ioan.

— Şi. Fără îndoială. Familia lui locuieşte cu dânsul, nu-i aşa?

— Familia lui? Care familie?

— Mi s-a spus. Că. Avea o fată.

— Ah! Vrei să vorbeşti despre doamna Leonora?

— Da. A murit ea. Aşadar?

Sforţarea ce-o făcu Roland spre a rosti aceste cuvinte, îl făcu să se îngălbenească.

— Moartă? Exclamă bătrânul. Ferească Dumnezeu! Este plină de viaţă şi de frumuseţe!

Roland îşi muşcă buzele până la sânge, pentru a-şi înăbuşi răcnetul de bucurie nesfârşită ce i se urca din adâncul inimii. Această clipă îi răsplătea cei şase ani de chinuri.

În aceeaşi clipă bătrânul adăugă cu o voce nepăsătoare:

— Doamna Leonora, fireşte, locuieşte la palatul ilustrului ei soţ. Ei! Ei! Domnule surghiunit! Dar ce ai?

Roland se sculase dintr-o săritură. Palid, zburlit, cu privirea înflăcărată, apucase pe bătrânul servitor de amândoi umeri şi-l zgudui nebuneşte. Mugea:

— Mizerabile bătrân, zici că Leonora s-a măritat?

— Da.

— De când? Vorbeşte sau te strâng de gât.
— De doi ani! Horcăi omul.
— Numele bărbatului?
— Altieri!
Roland ridică spre cer pumnii strânşi şi ochii holbaţi.
Apoi cu un lung geamăt, un fel de zbieret fără nici o expresie omenească, poticnind, pierdut, se duse ca un stejar trăsnit ce porneşte după placul puhoiului ce-l târăşte la vale.
Timp de câteva clipe bătrânul tremurând auzi acest groaznic geamăt ce se îndepărtează şi se stinge în cele din urmă. Apoi din nou se făcu o măreaţă şi senină tăcere în grădina casei lui Dandolo, tulburat numai de trilurile unei privighetori ce cânta dragostea în creştetul cedrului cel mare.
Ce se întâmplă cu Roland în cursul acestei nopţi?
Rătăci el prin această Veneţie tăcută, spre a regăsi în amintirile sale o răsfrângere a trecutei lui fericiri?
Se duse oare să dea târcoale în jurul palatului Altieri, pentru ca să încerce a întrezări umbra Leonorei? Ce gânduri îl năpădiră? Şi cum triumfa împotriva disperării?
Cine ar fi putut spune!
Sunt ceasuri în viaţa unor anumiţi oameni, care scapă oricărei analize şi oricărei aprecieri, pentru că oamenii aceştia sunt în acele ore în afara omenirii.
Să reluăm deci cu simplicitate firul povestirii noastre, încrezându-ne evenimentelor, pentru a ne spune ce hotărâri supreme trebuie să-i fi trecut lui Roland prin minte în noaptea aceea.
El intră dimineaţă în locuinţă Juanei.
Tânăra femeie şi Scalabrino, fireşte, nu erau observatori aprigi. Dar fură izbiţi de expresia acestui chip care se împietrise parcă – Scalabrino spuse mai târziu că în acel moment i se păruse că vede intrând o statuie de marmură şi că asta îi pricinuise o mare groază. Gura părea că-şi căpătase o zbârcitură definitivă şi zadarnic ai fi căutat în

ochi o răsfrângere a unui sentiment oarecare – duioşie sau ură. Şi totuşi, era în aceşti ochi măriţi o strălucire de nesusţinut, asemenea strălucirii oţelului.

Şi văzându-l intrând, Scalabrino dădu un ţipăt de bucurie, îşi petrecuse noaptea într-o grijă ucigătoare şi cum Juana îi imputase că nu-l urmărise pe Roland de departe, el răspunse:

— Deoarece stăpânul vrea să fie singur, nu am dreptul să-l urmăresc.

Era pentru prima oară când Scalabrino întrebuinţa această expresie de „stăpân”. Îi venea în chip foarte firesc, deoarece tălmăcea cu exactitate gândirea sa. Răspunsul lui către Juana arăta cultul ce-l consacra lui Roland şi destăinuia probabil vreun jurământ de supunere oarbă şi de credinţă fără de margini ce şi-l făcuse pesemne în sinea lui.

De altminteri Scalabrino se folosi de o bună parte a nopţii. Copleşit de oboseală, dormise trei ore pe un scaun în bucătărie, cu capul pe masă, în timp ce Juana îi dregea cu hărnicie un rând de haine. Apoi îi tunse părul, îi tăiase barba şi în sfârşit îi făcuse o gătează ce-l transformase în întregime. Intrând, Roland bău unul după altul două pahare cu apă. Apoi întorcându-se spre Scalabrino, zise:

— Astăzi nu-i duminică?

— Da, Măria voastră.

— Nu ai fi mulţumit să auzi liturghia la San-Marc?

Scalabrino îl privi cu mirare. Nu cunoştea aceste sentimente religioase la Roland şi în ceea ce-l privea el nu credea în diavol. Şi apoi întrebarea era aşa de ciudată, accentul vocii atât de straniu, încât nu prea ştia ce să se gândească.

Se mulţumi deci cu un mormăit, care, la nevoie, putea trece drept o aprobare.

— Deoarece simţi nevoia să mergi să mulţumeşti Domnului de vădităle dovezi de ocrotire cu care ne copleşeşte, vreau

să te însoţesc şi eu, reîncepu Roland, de astă dată cu aceeaşi voce ce-l impresionase atât de viu pe Scalabrino.

Juana îşi împreună mâinile.

— Dacă v-ar recunoaşte cineva! Exclamă ea.

— N-o să mă recunoască nimeni, zise Roland cu o astfel de siguranţă, încât tânăra femeie privindu-l, începu să murmure:

— Într-adevăr, abia de l-aş recunoaşte eu însămi! Ce s-a întâmplat oare în noaptea asta?

— Aşadar, ne-am înţeles, sfârşi Roland, vom asista la liturghia cea mare de la amiază. În aşteptare vino cu mine.

Ieşiră amândoi.

În clipa arestării sale, în seara de logodnă, Roland purta asupra-i bijuterii de mare preţ, după moda vremii.

Mai întâi un lanţ de aur în jurul gâtului. Apoi o cingătoare bătută cu pietre preţioase. După aceea o sabie al cărei mâner era încrustat cu rubine şi diamante.

În sfârşit un inel pe unul din degetele lui.

Lanţul îi fusese dat de Sfatul celor Zece, cu prilejul ambasadei sale pe lângă papă; cingătoarea o avea în dar de la maică-sa; sabia era un dar de la tatăl lui, dogele Candiano, şi inelul i-l dăduse Leonora, în ajunul logodnei.

Lanţul, spada şi cingătoarea pieriseră, fie în clipa arestării sale, fie în momentul luptei, când îl împinseră spre puţuri. Dar inelul îi rămăsese pe deget.

În timpul celor şase ani cât stătuse în fundul puţurilor, acest inel îi fusese un fel de ideal ocrotitor şi foarte adesea, privind diamantul ce licărea în noaptea temniţei sale, îşi închipuise că-l privea Leonora.

Acest inel era acum unica bogăţie a lui Roland. Era de altfel de o mare valoare, având o măreaţă piatră de briliant.

Roland ieşind din casa Juanei se îndreptă spre Rialto.

Rialto, acum pustiu şi trist, era pe atunci centrul elegantelor Veneţiei. Era un pod larg şi măreţ, pe care se aflau prăvăliile cele mai bogate, un fel de bazaruri, unde se

vindeau covoarele de India, eşarfele brodate, pietrele preţioase, bijuteriile, sculele de aur şi de argint.

Roland întră fără să stea pe gânduri în prăvălia unul negustor, la care, odinioară, în timpul adolescenţei sale cam furtunatece, făcuse multe cumpărături. Negustorul îl privi pe Roland, acesta răbdă această examinare fără a clipi măcar; smulse din deget inelul Leonorei, inelul de logodnă aşa-zis.

Nici nu tresări, nu avu nici o clipă de şovăire.

Deoarece inelul se adâncise în deget, trebui să-l scoată cu forţa, piatra îl zgârie puţin şi o picătură de sânge se ivi.

— Semn rău! Rânji negustorul. Inelul ăsta ar fi sfârşit prin a te ucide.

— De aceea mă şi descotorosesc de el, zise Roland.

Negustorul luă inelul, îi scoase cu delicateţe piatra, o cântări, o examină cu lupa, păru că se sfătuieşte cu sine, făcu o schimonositurâ, juca în sfârşit comedia ce-o joacă toţi negustorii din vecii-vecilor, şi-i oferi două sute de taleri de aur. Preţuiau totuşi cinci sute.

Fără nici o vorbă, Roland luă cele două sute de taleri de aur şi-i dădu lui Scalabrino.

Apoi ieşi şi se îndreptă spre un negustor de vechituri.

Trebuie amintit că două sute de taleri de aur constituiau o mică avere. Trebuie de asemeni reamintit, că Scalabrino nu-şi întrerupsese, decât pentru a intra în temniţă, onorabila meserie ce-o exercitase înainte de a fi arestat şi că acest meşteşug era acela de bandit, de tâlhar. Cu şase ani mai înainte, Scalabrino primind cele două sute de taleri, aur strălucitor, nu s-ar fi gândit la altceva decât să o ia la sănătoasa; cu o astfel de sumă ar fi avut cu ce trăi un an de zile după pofta lui.

Când Roland îi dădu săculeţul cu aur, Scalabrino rămase o clipă buimăcit. Ceva ca o flacără de mândrie i se ivi în ochii lui, apoi aceşti ochi se îndreptară spre acela pe care-l numea „stăpânul” său cu o adâncă recunoştinţă. Astfel i se încredinţa o sumă mare lui însuşi! Acest simplu gest al lui

Roland avu poate în sufletul lui Scalabrino un mai mare răsunet, fiind ceva cu mult mai mare decât iertarea de pe cheiul Olivolo şi convorbirea din temniţă în clipa execuţiei.

— Ei bine, dar ce faci tu acolo? Zise Roland întorcându-se şi văzând că însoţitorul său se oprise gânditor.

— Vă urmez, stăpâne! Spuse Scalabrino cu o voce gâtuită.

La negustorul de vechituri Roland alese două costume complete de cavaleri străini.

— Vom călători deci călare? Întrebă Scalabrino.

— Poate. Ia pachetul şi vino de mă găseşte la picioarele Leului.

Scalabrino se îndepărtă cu grăbire. Roland ajunse în piaţa San-Marc şi se opri la picioarele coloanei pe care se afla Leul alegoric, cu aripile desfăşurate. Acolo era o mulţime de lume. Şi această mulţime de lume era ocupată cu citirea unei tăbliţe, care denunţa fuga din închisoare a banditului Scalabrino şi mai spunea afişul şi „a unui bandit şi mai periculos încă”.

Urma o amănunţită descriere a semnalmentelor celor doi fugari şi se oferea o recompensă de o sută de taleri celui care ar da vreo indicaţie.

Roland se apropie la rându-i de tăbliţă şi o citi cu luare-aminte.

— Cu o astfel de descriere a semnalmentelor cei doi bandiţi, n-or să meargă departe, îi spuse un orăşean.

— Într-adevăr, domnule, răspunse Roland.

Şi se gândea:

— Pentru ce tăbliţa nu conţinea şi numele lui?

Câteva clipe după aceea, fu ajuns de Scalabrino. Ei intrară amândoi în marea biserică şi prin mulţime îşi făcură drum până Ia câţiva paşi de altar.

Liturghia începuse.

Preotul oficiant umbla de colo până colo pe treptele altarului.

Scalabrino care intra poate pentru întâia dată într-o biserică, privea cu mirare această mulţime de oameni atenţi

ca la un spectacol.

Roland era cu ochii aţintiţi asupra preotului. Acesta se întoarse o clipă către mulţime, cu braţele deschise, apoi se îndreptă spre Evanghelie ale cărei pagini prinse a le răsfoi.

O nezărită tresărire îl tulburase pe Roland şi dacă stăpân pe dânsul cum devenise de câteva ore, ar fi trebuit să se silească a-şi înăbuşi urletele ce i se înălţau în gât, ochii însă i se injectaseră cu sânge.

Cel ce oficia sfânta slujbă ar fi leşinat de spaimă, dacă ar fi putut percepe acest urlet şi să-i ghicească pricina. Căci acel preot era Preasfinţia sa Bembo, prin mila lui Dumnezeu, episcop al Veneţiei.

Roland îl ghicise de îndată ce-l zărise. Acum era foarte sigur că acest Bembo, episcop, era chiar acel Bembo, prieten al adolescenţei sale şi curtezanul tinereţii lui fericite, acel Bembo care strecurase în urechile mamei Iui acele misterioase vorbe care o omorâseră!

Atunci Roland apucă mâna lui Scalabrino.

Şi în clipa când Bembo se întorcea încă o dată spre mulţime, zise:

— Uită-te bine la episcop!

Scalabrino îşi aţinti privirea asupra episcopului şi. Păli la faţă. Tremura, pumnii i se strânseră. Roland târî după el pe uriaş. Şi când fură afară îi spuse:

— Ei bine, Scalabrino, s-ar zice că vederea episcopului te-a mişcat?

— Da, Înălţimea voastră! Zise uriaşul cu o voce posomorâtă.

— Ei! Şi pentru ce?

— Pentru că episcopul ăsta, Măria voastră.

— Ei bine? Vorbeşte! Haide odată, vorbeşte!

— Ei bine, este omul care m-a plătit să strig: „Trăiască Roland Candiano!” în seara logodnei dumneavoastră! Este omul care în clipa răzmeriţei mi-a arătat-o pe mama dumneavoastră ca s-o omor!

Ceva ca un palid zâmbet se strecură pe buzele lui Roland, care şopti:

— Nu m-am înşelat! O, Bembo, pentru trădarea ta, pentru fapta rea ce ai pus-o la cale, o să te fac să suferi. Ochi pentru ochi, durere pentru durere! Dar pentru că ai distrus în inima mea credinţă prieteniei, ce va trebui să-ţi fac?

Înapoindu-se la locuinţa Juanei, Roland îşi îngădui câteva ore de somn. Voia acum să-şi păstreze toate puterile trupului şi se obişnuia a porunci somnului, ca şi senzaţiilor sentimentelor sale.

Pe seară ieşi, recomandându-i lui Scalabrino să nu se îngrijoreze, dacă nu s-ar înapoia timp de opt zile.

În seara zilei a opta se arătă şi fără a vorbi despre cele ce făcuse în acest timp, se mulţumi a-i spune Juanei.

— Noi vom pleca peste trei sau patru zile, Scalabrino va veni să te ia, Juano. Te învoieşti să vii după dânsul?

— Pentru ca să mă duc, unde, Măria voastră?

— Ca să mă găseşti pe mine.

— Voi fi gata, zise Juana.

— Bine. Iată ceva bani, pentru ca să faci faţă nevoilor în timpul lipsei mele.

— Măria voastră.

— Nu ţi-am spus, Juana, că-mi iau sarcina vieţii tale? Nu mai plânge, nu te mai gândi la trecut; de acum înainte ai un frate care, de aproape ori de departe, se va îngriji de tine.

Roland şi Scalabrino îşi îmbrăcară atunci costumele de cavaleri cumpărate de la negustorul de vechituri de pe Rialto şi luându-şi rămas bun de la tânăra femeie, plecară. Pe chei Roland sări într-o barcă mare şi lungindu-se sub cort, închise ochii, în timp ce Scalabrino se aşeza în faţă.

Fără îndoială luntraşul aştepta şi era înştiinţat, căci numaidecât începu să împingă gondola, care străbătu Veneţia de la răsărit la apus. Odată ajunşi afară din oraş, luntraşul ridică pânza şi barca începu să alunece uşoară şi grăbită pe marea lagună ce desparte Veneţia de uscat.

Când trase la mal, era întuneric deplin.

Capitolul XX Calea Trevisei.

Abia debarcat, Roland apucă pe un drum pieziş, merse o parte din noapte şi ajunse la micul orăşel Mestre, care parcă era avangarda Veneţiei pe uscat. Se culcă la un han şi când răsări soarele, întrebă hangiul de doi cai, pe care ar fi vrut să-i cumpere. Hangiul răspunse:

— Este tocmai acum în hanul meu un boier, care doreşte să vândă mai mulţi cai minunaţi, cu care nu are ce face, deoarece se duce să se instaleze la Veneţia. Dacă Măria voastră binevoieşte, a mă urma.

Roland făcu un gest de afirmare şi-l urmă pe hangiu care cu cuşma în mână îi însoţi până la cea mai frumoasă cameră a hotelului său. În clipa când să intre, hangiul se întoarse spre Roland şi-i spuse:

— Nu vă miraţi de mofturile acestui boier! Este foarte bogat şi-i cam place să fie răsfăţat.

După asta, stăpânul Soarelui de Argint, acesta era numele hanului, bătu la uşă şi la un răspuns venit din cameră, intră urmat de Roland.

— Ilustre boier, spuse el ploconindu-se, cu cuşma în mână, iată pe cineva care doreşte să cumpere caii.

— Ei, ticălosule! Răspunse omul. Oare merită să mă tulburi numai pentru atâta? Şi nu puteai să te adresezi unuia dintre secretarii mei?

— Am crezut că fac bine, Excelenţă, bâlbâi hangiul.

— Ei bine, pleacă de aici! Domnule, adăugă omul adresându-se lui Roland, în timp ce hangiul se făcea nevăzut, fii bun şi iartă-mi mânia îndreptăţită. Căci, nu-i oare o fărădelege să tulbure cineva pe un om ca mine, chiar în clipa când urma să aibă o întâlnire între patru ochi cu Bachus şi cu Venus! Totuşi chipul dumitale îmi place, deşi pe sânii Margaretei! Ai mai mult înfăţişarea unui dezgropat din mormânt decât al unui chefliu ca mine. Dacă-ţi face plăcere să ne ţii tovărăşie.

— Scuzaţi-mă, domnule, zise Roland, sunt destul de grăbit. Spuneţi-mi numai dacă vreţi să-mi vindeţi doi dintre caii

dumneavoastră şi ce preţ doriţi pe dânşii?

— Preţul! Preţul! Bombăni necunoscutul. E de văzut, căci cu toate aparenţele, trag pe dracul de coadă, eu unul!

Spunând acestea el se aşează înaintea unei mese, care cu toată ora timpurie a dimineţii, era plină totuşi cu toate elementele unui îmbelşugat prânz. Lângă dânsul se aşezară două tinere femei, care aveau înfăţişarea de prostituate, cu braţele lor goale pline de brăţări, cu sânii abia ascunşi de o uşoară cămăşuţă şi cu părul despletit.

Roland aşteptă cu o răbdare plină de nepăsare.

— Domnule, reîncepu necunoscutul apucându-se de răcitură, pe care o împinse după aceea înaintea celor două femei, socotind bine, îţi voi vinde doi dintre cei mai buni cai ai mei: Neptun şi Pluton.

Vădit lucru, omului acestuia îi plăcea mitologia şi se ocupa cu ea.

— Într-adevăr, reîncepu el, o să mă aşez la Veneţia. Veneţia cea frumoasă, Veneţia, unde vânjoşenia cailor este necunoscută şi unde dulcea moleşeală a gondolelor înlătură poetului până şi cea mai mică osteneală pe căile sale neptuniene, ce se numesc canaluri şi care transportă visele noastre, legănându-se cu un ritm care. Ducă-se dracului perioada! Claro, un pahar de Falerno, fata mea!

Una dintre cele două femei umplură paharul necunoscutului, care îl goli dintr-o duşcă, îşi şterse puternicele-i mustăţi negre sugându-le cu colţul buzelor cu mare mulţumire şi continuă:

— O să cinstesc cu prezenţă mea ilustra Veneţie, căreia îi lipsea această ultimă ilustraţie. Sunt chemat acolo de vrednicul meu prieten Bembo.

Roland făcu o mişcare imperceptibilă.

— Şi de alte mărimi de seamă ale Veneţiei, continuă omul, printre alţii marele, măreţul şi sublimul Foscari însuşi, care nu-i altul decât dogele Veneţiei.

Roland tresări şi pleoapele lui clipiră cu o repede clipire. Dar nu făcu nici un gest care ar fi putut să-i trădeze

gândirea. Flecarul necunoscut, mirat că nu pricinuise nici un efect, bombăni.

— Al dracului chip enigmatic! Omul acesta se duce la Satan, ori vine de le el?

Se răsturnă în jilţul lui şi hotărât a-şi zdrobi interlocutorul, apoi adăugă:

— Domnule, îmi dau seama că am uitat o formalitate, căreia i se supun toţi oamenii din societatea bună din care fac parte şi din care, nu mă îndoiesc de asta, eşti şi dumneata. Pentru a îndrepta această uitare, o să te anunţ că mă numesc Petru Aretin.

Omul aşteptă uitându-se drept în faţa lui Roland.

Acesta nici nu clipi.

— Petru Aretin! Reîncepu omul cu dezamăgire. Şi dumneata?

— Domnule, sunt un trecător care doreşte să cumpere doi cai, dacă vă este voia să mi-i vindeţi pe ai dumneavoastră?

— Pe sânul, pe gâtul şi pe pântecul mătăsos al Clarei! Îţi vând pe Neptun şi pe Pluton, două animale care au avut cinstea să ducă pe maestrul Petru Aretin de la Ferrara la Mantua, de la Mantua la Verona, de la Verona la Padova şi de la Padova la Mestre. Dar pentru întâia oară mi se întâmplă să văd pe un muritor primind cu nepăsare numele de-a pururea faimos al lui Petru Aretin! Poate că sunteţi străin?

— Da, sunt străin.

— Totul se explică! Dar faima mea a trecut de hotarele Italiei. Trebuie să veniţi foarte de departe?

— De foarte departe.

— Dacă este aşa, neştiinţa dumitale este scuzabilă. Stai, o să-ţi recit câteva din poeziile mele.

Roland scutură din cap.

— Da, eşti grăbit. O, omule palid şi tăcut! În sfârşit lasă-mă să-ţi spun că dacă mai treci prin Mestre în timp de vreo zece zile, mă vei regăsi aici şi atunci poate vei fi mai puţin grăbit. Căci, înainte de a încredinţa viaţa lui Aretin gingaşei

luntrişoare ce-l va duce la Veneţia, am de gând să mă duc să vizitez strâmtorile Piavei, care sunt deasupra Trevisei. Dar deoarece eşti grăbit, îţi declar că-ţi voi ceda pe Neptun şi Pluton în schimbul a cincizeci de ducaţi şi dacă pierd în afacerea asta, o fac pentru că-mi place înfăţişarea dumitale.

Roland scoase cei cincizeci de ducaţi de aur din pungă şi-i aşeză în faţa celui care se numise Petru Aretin. Apoi după ce-l salută cu un uşor semn cu capul, se retrase, în timp ce Petru Aretin îşi număra cu îngrijire aurul. Când să iasă pe uşă, Roland se întoarse pe jumătate şi zise:

— Spuneţi, domnule, că sunteţi prietenul dogelui Foscari?

— Fireşte! Şi al mai multor iluştri nobili ai Veneţiei.

— Al episcopului Bembo, de pildă?

— M. da! Şi dacă ai nevoie de vreo recomandaţie, vino degrabă de mă găseşte la Veneţia. Voi fi mulţumit să-ţi fiu folositor, căci ai un fel de a plăti, fără să te târguieşti, care m-a mişcat. Ai să vii?

— Poate, zise Roland.

Şi de astă dată dispăru.

Peste un sfert de oră Roland şi Scalabrino se grăbeau pe drumul Trevisei. Şi se dovedi că Neptun şi Pluton erau într-adevăr două dobitoace voinice, astfel că pe la două după-amiază intrau în Trevise, unde Scalabrino şi cei doi cai mâncară cu poftă şi unde Roland bău un pahar cu vin. Apoi plecară la drum, spre miază-noapte.

Din când în când Roland întreba vreun ţăran despre primele culmi ale Alpilor. Drumul devenea accidentat.

Cu cât mai mult înaintau, cu atât mai mult se uita Scalabrino în jurul lui cu o crescândă nelinişte. Roland lua aminte semnele de nelinişte ce le făcea tovarăşul lui de drum. Când asfinţi soarele, ei ajunseră în zarea unui sat.

— Recunoşti satul acesta? Întreba Roland.

— Da, Măria voastră, exclamă Scalabrino, am venit odinioară pe aici.

— Ah! Zise Roland cu o voce schimbată. Şi cum se numeşte?

— Nervesa.

— Nervesa! Exclamă Roland înăbuşit.

Opri scurt calul şi ochii săi învolburaţi se aţintiră asupra unei aglomerări de case scunde, aşezate la poala unui munte mic, în josul căruia curgea apa repede a unui fluviu.

Scalabrino mirat, respecta tăcerea aceluia pe care-l numea stăpânul său. Nu-l auzi şoptind cuvinte neînţelese. În sfârşit Roland descălecă şi arătând cu un gest lui Scalabrino, că trebuia să aştepte în acel loc, înaintă pe jos spre sat.

În faţa primei case, stând pe o bancă de piatră, era o femeie care-şi torcea fuiorul de cânepă. Roland o văzu şi se îndreptă spre dânsa, apoi se opri fără de veste şi-şi duse mâna la frunte.

— Voi avea curajul să întreb? Întrebă el.

Capul îi căzu pe piept. Un hohot de plâns clocoti în gâtul lui şi alte cuvinte de neînţeles tremurară pe buzele sale:

— Am căutat-o pe mama. Şi mama mea era moartă de groază. Mi-am căutat logodnica şi ea s-a dat celui mai nemernic dintre aceia care m-au osândit. Ce-o să aflu, acum când îl caut pe tatăl meu?

Făcu încă un pas spre bătrână care îl examina cu curiozitate; dar se opri din nou.

Nu! Nu cuteza.

În acea clipă un zgomot nelămurit de ţipete ascuţite, o gălăgie de copii ce se joacă, se auzi pe neaşteptate. Nişte câini lătrară. Roland auzi izbucniri de râsete copilăreşti.

— Asta ce-o mai fi? Mormăi el înfiorându-se.

Deodată dintr-o uliţă laterală, la cincizeci de paşi de el, se revărsă pe drumul mare o ceată veselă, care rostea cuvinte într-un chip de cântec copilăresc, printre ţipete şi limpezi hohote de râs. Ceata înconjură ceva sau pe cineva, care trebuie să fi umblat cu încetineală şi pe care Roland nu-l zărea bine. Cu inima sfâşiată el înaintă cu paşi mari.

În acea clipă nişte ţipete mai ascuţite, râsete mai pătrunzătoare izbucniră şi ceata se dădu înapoi, îşi lărgi

cercul, înspăimântată parcă. Şi în luminiş Roland zări un om, un moşneag cu barbă lungă, albă, prost îmbrăcat, slab, care mergea încovoiat pe un toiag; moşneagul făcuse un gest de ameninţare. Sau de rugăminte, de aici ţipete şi mai voioase şi râsete şi mai crude.

Pe acest om Roland îl recunoscu dintr-o primă ochire.

O înspăimântătoare bătaie de inimă, una dintre acele bătăi cum mai avusese de două sau de trei ori şi care parcă suna a moarte în pieptul ridicat. Un fel de muget sălbatic, răguşit. Puţin sânge în ochi. Astea fură semnele chinului lui la acest nou popas al calvarului său. Voi să se arunce asupra lor, dar picioarele i se moleşiră. Voi să arunce cetei o îngrozitoare înjurătură, dar gâtul lui horcăi o tânguire. Numai braţele i se destinseră.

În acea clipă ceata se împrăştie în toate părţile. Moşneagul îşi ridicase toiagul. Un copil luă o piatră şi o azvârli în bătrân, care cu mâinile tremurătoare îşi şterse faţă însângerată. Piatra fusese aruncată de un copil, un ştrengar de vreo doisprezece ani, care luă de jos o alta, când dădu un ţipăt de groază nebună. Se simţi apucat, ridicat în aer de două mâini ce i se înfigeau în braţe.

O clipă Roland legănă copilul deasupra capului său, ca pentru a-l zdrobi de peretele unei case apropiate.

Cum de nu omorî pe ticălosul de ştrengar? Prin ce putere de pomină se putu opri tocmai la timp? Pe neaşteptate puse jos copilul galben, ca turta de ceară, de groază, şi el însuşi palid, spuse încetişor:

— Du-te copile, grăbeşte-te, fugi, peste o clipă n-aş mai putea fi stăpân pe mine. Du-te.

Copilul aruncă o privire spre acest străin şi fără îndoială înţelese, căci cu un strigăt de spaimă fugi cât îl ţineau picioarele. Ceata mai întâi buimăcită de această neaşteptată apariţie, fu cuprinsă şi ea la rându-i de spaimă şi în mai puţin de două clipe nu mai era pe drumul mare decât moşneagul, care îşi ştergea faţa şi Roland care-l privea gâfâind, pierdut, aşa cum priveşti în visele rele.

În acea clipă se apropie de el un om şi-i spuse liniştit:

— Îl cunoşti cumva pe nebun?

— Care nebun? Răcni Roland năuc.

Omul îl arătă cu degetul pe bătrân, dogele Candiano. Tatăl său! Roland căzu de-a buşilea, leşinat în pulberea drumului.

Când îşi veni în fire, la câteva clipe după aceea, el văzu că fusese dus într-o casă şi că era aşezat pe un jilţ.

În faţa lui sta şi-l privea cu uimire omul ce-i vorbise pe şosea. Roland se sculă şi numaidecât privirea sa se opri asupra bătrânului Candiano, care sta pe un scăunaş cu trei picioare şi zâmbea cu un surâs paşnic şi nehotărât.

— Domnule, zise omul, sunt judecătorul acestui sat şi văzând că vă interesaţi de orb, l-am adus aici, la mine.

Roland îşi desprinse de pe chipul tatălui său ochii măriţi de groază.

— Domnule, şopti el, eşti dumneata un om? Ai în inima dumitale puţină milă? Dacă da. Lasă-mă singur cu el câteva clipe!

Şi judecătorul făcu un nelămurit gest, şi ieşi.

Atunci Roland făcu o straşnică sforţare şi înainta spre bătrân.

— Tată! Tată dragă! Strigă el încetişor.

Bătrânul făcu o mişcare ca pentru a auzi mai bine, dar faţă îi rămase tot închisă.

— Tată! Repetă Roland ai cărui pumni se strânseră.

— Copiii ăştia, zise bătrânul, sunt foarte răutăcioşi. Nu pot ieşi niciodată să respir puţin aer, fără să mă expun a fi lovit!

— Tată dragă! Repetă Roland cu o voce zdrobită apucând mâinile moşneagului.

— Nu mai este dreptate pe lumea astă, rosti înăbuşit acesta din urmă.

— Ba este o dreptate, deoarece sunt eu aici! Tată. Ascultă. Sunt fiul dumitale. Nu-ţi mai aminteşti de fiul dumitale, Roland? Numele ăsta nu-ţi spune nimic? Roland?!

Bătrânul asculta fără să fie uimit şi faţa lui nu arăta una din acele sforţări a inteligenţei, care caută în memoria ce se

trezeşte. El răspunse foarte potolit:

— Eu nu am fiu. N-am avut niciodată copil! Toată lumea ştie asta pe aici. De alftel copiii nu mă iubesc. Mă lovesc sau mă bat cu pietre.

Roland căzu în genunchi.

— Tată, o, tatăl meu, gângăvi el, nu-mi recunoşti vocea?

Plângea, mâinile lui strângeau convulsiv pe ale orbului.

— Vocea, vocea dumitale! Exclamă acesta. Dar cine eşti?

— Sunt fiul tău. Fiul tău Roland. Ascultă-mă, tată ascultă-mi vocea!

— N-am avut niciodată fiu, zise bătrânul Candiano. Eşti bun, domnule. Oricine ai fi, te binecuvântez. Mă mângâi. Îmi ştergi faţa. Niciodată nu m-a dezmierdat nimeni. Da, trebuie să fii bun.

Roland se sculase.

Înconjurase cu braţele lui capul alb al bătrânului şi acum îi vorbea cu o voce dulce şi tânguioasă, îi povestea lungile-i chinuri şi trădarea Leonorei; lăsa să i se reverse inima, ca şi cum tatăl său l-ar fi înţeles, ca şi cum s-ar fi aşteptat la o mângâiere.

Dar nimic nu tulburase seninătatea orbului, nimic alta decât doar un fel de nelămurită mirare ce-o simţea bătrânul, simţind pe omul acesta plângând şi auzindu-l văicărindu-se cu o voce atât de zdrobită. Această izbucnire a durerii, care ar fi fost înfricoşătoare pentru cine ar fi putut s-o înţeleagă, îl lăsa nepăsător pe tatăl lui Roland, trup fără de suflet, după vechea expresie atât de dreaptă şi aşa de grozavă.

Această durere păru că se sleieşte parcă pe loc. O posomorâtă expresie de ură, de înfruntare, de ameninţare, înlocui pe faţa pustiită a lui Roland expresia de suferinţă. El tăcu. Timp de o oră întreagă, nemişcat, cu braţele încrucişate, îl contemplă pe tatăl său, care liniştit, încetul cu încetul, căzuse într-un somn adânc şi paşnic ca de copil.

Cu lăcomie numără zbârciturile de pe această frunte, îi scormoni suferinţele îndurate, se afunda în prăpastia

deznădejdii, în adâncul căreia tatăl lui îşi găsise nebunia. Apoi această expresie a urii dispăru şi ea. Trăsăturile lui Roland se sleiră iar într-o răceală ca de gheaţă. Devenea iar acea statuie de marmură ce-i înspăimântase pe Juana şi pe Scalabrino.

Atunci se duse şi deschise uşa prin care ieşise magistratul şi-l strigă. Auzise omul acesta gemetele lui Roland? Prea puţin îi păsa. Nu căuta s-o ştie.

— Domnule, spuse el cu acea voce răguşită şi scurtă, care era acum vocea lui obişnuită când o emoţie straşnică nu i-o îndulcea, domnule, voi lua cu mine. pe. Acest bătrân. Vei împiedica dumneata aceasta?

— Niciuna, răspunse magistratul după o uşoară şovăire. Dar, fără îndoială, ai dreptul să faci ceea ce vrei să faci? Şi poţi să-mi dai această dovadă?

— Domnule, nu pot să-ţi dau nici o dovadă, zise Roland cu o stăpânită mânie. Dar îţi afirm că am dreptul să-l iau cu mine şi această afirmaţie îţi va fi de ajuns.

— Totuşi.

— Tăcere, mugi Roland apucând pumnul magistratului. Ai lăsat timp de şase ani să fie torturat moşneagul acesta, ai îngăduit ca el să devină bătaia de joc a copiilor din acest sat şi poate prilejul de petrecere al oamenilor în toată firea. Fii fericit, domnule, că mă mulţumesc să-l iau cu mine, fără să-ţi cer socoteală de cele câte a suferit la voi! Fii fericit că blestemul n-o să cadă decât în parte pe capul dumitale!

— Fă ce vrei! Exclamă judecătorul, la urma urmei nu cunoaştem cine-i omul acesta!

— Bine! Zise Roland cu o ultimă mormăială.

Apoi făcând o sforţare pentru a se potoli, zise:

— Acum, spune-mi cum a trăit timp de şase ani oaspetele, pe care o nenorocire l-a lăsat la poarta satului vostru şi-l încredinţă omeniei voastre.

— Din mila publică, domnule, răspunse judecătorul cu acel ton de îngâmfare şi de politeţe sălbatică, cu care toţi magistraţii creaţiunii şi-au rostit mereu prăpăstiile lor.

Este vădit că acela care credea că rostise frumuseţea definitivă, în faţa căreia te apleci până jos, se mândrea.

— Ce numeşti dumneata mila publică? Întrebă Roland ştergându-şi sudoarea ce-i scălda faţa.

— Ei drace! Parcă nu ştii. Se ducea de la unul la altul. Căpătând de aici o coajă de pâine. Dincolo învoirea să doarmă într-un pod de fân. În sfârşit, pomana! Căci noi suntem milostivi pe aici. Sunt tare sigur că arareori i s-a întâmplat să-i fie foame.

Un răcnet ridică pieptul lui Roland, se duse spre tatăl său şi-i apucă mâinile.

— Vrei să vii cu mine? Întrebă el cu atâta blândeţe, încât pentru întâia oară, judecătorului îi trecu prin minte că acest necunoscut trebuie să fi suferit mult.

Ochii bătrânului Candiano se aţintiră în gol, spre această voce.

— Să mă duc de aici?

— Da!

— Să nu mai aud ţipetele şi râsetele?

— Da!

— Să plecăm! Să plecăm de îndată.

Roland îşi petrecu braţul pe sub cel al bătrânului.

— Sprijină-te, spuse el, nu-ţi fie teamă că ai să mă oboseşti. Sunt voinic.

Ieşi din casă încetişor, cu paşi mărunţi.

În faţa casei vreo douăzeci de ţărani şi de cumetre aţâţate de povestirile ştrengarilor, făceau jumătate cerc.

Roland se ivi sprijinindu-l pe orb. Nebunul. El nu-i văzu, cu totul atent pentru a-l călăuzi pe tatăl său. Se îndepărtă în tăcere şi ghicind că un cerc foarte mare trecea prin faţă lor, rămaseră locului miraţi şi înfioraţi.

Când Roland sosi la locul unde-l lăsase pe Scalabrino, se înnoptase. Se iscase un vânt aspru dinspre munţi şi care mătura valea Piavei, care mugea la o jumătate de sfert de leghe. Roland desfăcu mantaua şi acoperi umerii tatălui

său. Apoi, nu fără trudă, îl urcă pe calul lui şi-l aşează bine în şa. Apoi luă calul de hăţuri şi zise:

— La drum!

— Măria voastră, zise Scalabrino, luaţi calul meu, eu voi merge pe jos.

Roland scutură din cap cu o astfel de înfăţişare, încât Scalabrino mirat, nu mai stărui. Atunci mergând pe jos, cu mâna pe căpăstrul calului, aplecat înainte, se adânci în noapte şi în bătaia vântului.

La Trevise, Roland spuse câteva vorbe lui Scalabrino, care se îndepărtă cu grabă spre Mestre şi Veneţia. El se opri la un han modest ca înfăţişare, cumpără haine noi spre a înlocui zdrenţele ce le purta tatăl său, porunci o masă hrănitoare şi-l servi el însuşi. După masă bătrânul Candiano adormi cu acel aer fericit şi încrezător al copiilor, ce adorm sub ocrotirea mamei care veghează. Roland îl lăsă să doarmă până după-amiază; apoi cu câţiva bani de argint cumpără o trăsurică, la care îşi înhamă calul. În fundul cărucioarei aşează şaua. Pe bancă îl aşează pe tatăl său, se aşează şi el lângă dânsul şi apucă drumul spre Mestre. Sosi aici foarte târziu în toiul nopţii şi se opri la un biet han aşezat în faţa Soarelui de argint.

Se scurseră trei zile.

În timpul acestor trei zile Roland nu-l părăsi o clipă pe bătrânul Candiano. Avu îndelungate convorbiri cu dânsul, convorbiri ciudate, în care nu vorbea decât el iar orbul-nebun nu răspundea decât uneori, prin câteva cuvinte zăpăcite.

În seara zilei a treia, sosiră la han un bărbat şi o femeie. Erau Scalabrino şi Juana.

Atunci Roland ieşi şi rătăci prin oraş. Într-o mahala, aproape la margine, găsi o căsuţă de închiriat. Făcu repede târgul şi plăti pe şase luni înainte. Apoi se duse de-l luă şi pe tatăl său şi pe Juana, şi-i aduse acolo. Scalabrino rămăsese la han.

— Juana, zise Roland, recunoşti pe omul acesta?

Juana scutură din cap că nu.

— Este tatăl meu, spuse cu simplitate Roland.

Juana îşi împreună mâinile.

— Înălţimea sa Candiano, dogele Veneţiei! Şopti ea.

— Nu, Juana! Candiano orbul! Candiano nebunul!

Candiano surghiunitul! Candiano, tatăl lui Roland banditul fugit din puţurile ocnei din Veneţia şi care a visat că într-o zi ca asta să trăsnească omenirea, după cum focul cerului a trăsnit „Puntea suspinelor”!

Juana asculta gâfâind.

Roland făcu un gest furios spre a-şi alunga gândurile nenorocite.

— Juana, reîncepu el domol, ţi-l încredinţez pe tatăl meu. Mă înţelegi? Omul acesta care a suferit un chin drăcesc, omul acesta căruia i-au crăpat ochii în faţa mea, care a trăit cerşind şase ani de zile, a cărui deznădejde i-a ucis judecata, omul acesta este tatăl meu. Şi ţi-l încredinţez ţie. Ţie Juana, pentru că tu eşti singura făptură în lumea asta, căreia aş vrea să-i încredinţez această comoară ce poartă în ea toată dragostea şi ura mea întreagă. Mă pricepi tu, Juana?

— Vă înţeleg, Măria voastră, zise Juana înfiorată.

— Deci ţi-l încredinţez. E ca şi cum ţi-aş încredinţa inima mea, sufletul meu, tot ce mai rămâne din mine. Îmi făgăduieşti că vei veghea asupra-i în orice clipă din zi şi din noapte, să faci aşa ca să nu sufere şi ca noi lacrimi să nu vină să brăzdeze această faţă a cărei fiece zbârcitură ascunde o durere? Spune Juana, mă pot îndepărta liniştit? Mi-o făgăduieşti tu?

Juana îngenunchie şi zise:

— Pe amintirea sfinţită a aceleia ce mă numea fiica ei, voi veghea asupra lui în orice clipă din zi şi din noapte şi eu vie fiind, n-o să i se întâmple să mai plângă, afară doar de bucurie!

Roland o ridică pe tânăra femeie, o strânse la piept, depuse o frăţească sărutare pe fruntea ei şi şopti:

— Tu eşti sora mea iubită şi venerată. La rându-mi ţi-o jur, Juana, ostenelile tale se vor sfârşi şi iau asupra-mi fericirea ta.

Această ultimă noapte Roland o petrecu lângă tatăl său. Şi de astă dată îi vorbi domol, încetişor, din vârful buzelor. Şi cuvintele ce le şopti astfel erau poate vorbe solemne şi grozave; căci pe chipul lui încremenit, în care nu vibra nici o fibră, singuri numai ochii trăiau vii, învolburaţi de un foc posomorât.

În zorii zilei, el ieşi din camera tatălui său, îşi luă rămas bun de la Juana, se înapoie la han, se aruncă pe un pat şi dormi trei ore un somn greu. Încălecă apoi împreună cu Scalabrino şi luă iar calea Trevisei.

Ca şi la întâia sa trecere străbătu Trevise şi merse în direcţia Piavei. Numai în clipa când se văzu satul Nervesa, apucă la stânga pe un drum pieziş, se afundă într-o pădure de molizi şi începu să urce coastele muntelui.

Ca şi la întâia-i trecere, Scalabrino dădu în nenumărate rânduri semne de nelinişte, ce-l înveseleau pe Roland.

— Recunoşti drumul ăsta? Întrebă Roland în clipa când ieşeau din pădure.

Şi Scalabrino, ca şi întâia oară, răspunse înăbuşit:

— Da, Măria voastră, am mai fost pe aici.

— Unde duce?

— La trecătorile Piavei, Înălţimea ta!

Capitolul XXI Trecătorile Piavei.

Roland descălecă şi-l îmbie şi pe Scalabrino să facă tot aşa. Cei doi cai fură legaţi de un trunchi de molid. Atunci Roland se aşează pe marginea unul dâmb. Scalabrino privea de jur împrejurul lui, ciulea urechea, în sfârşit nu se mai putu stăpâni şi strigă:

— Uite, ce-i stăpâne, dacă vreţi să mă credeţi, să facem calea întoarsă.

— Şi de ce mă rog? Am poftă să văd trecătorile Piavei.

— Trecătorile Piavei! Exclamă Scalabrino tresărind.

— Apoi da, am auzit vorbindu-se de ele. Şi chiar zilele trecute domnul de la care am cumpărat aceşti doi cai, îmi spunea că vrea să le viziteze. Se zice că priveliştea este de o frumuseţe de toată măreţia.

— Nu ştiu dacă trecătorile sunt frumoase; mai degrabă mi s-ar părea sălbatice, mie unuia; dar e mereu o dovadă că sunt periculoase.

— Ei aş! Ce aş primejdui? Să fac un pas greşit şi să cad în vreo prăpastie? Dar caii noştri par să aibă picior de cai de munte.

— Nu-i asta, Măria voastră.

— Atunci ce-i? Să cad poate în vreo peşteră, în vreo grotă?

Scalabrino îşi deschise ochii înspăimântaţi.

— Nu, nu ştiu, dar bănuiesc.

— Ei, bine, da! Înălţimea ta, exclamă Scalabrino, peşterile sunt de temut. Credeţi-mă, să nu mergem mai departe.

— Dar s-ar crede cu adevărat că îţi este frică.

— Da, stăpâne. Dar nu pentru mine. ci pentru dumneavoastră!

— Povesteşte-mi deci, de ce să mă tem. Îmi pare că, cunoşti foarte bine ţinutul şi mă încredinţez grijii tale de a mă învăţa şi pe mine să-l cunosc.

— Stăpâne, lucru de care trebuie să vă fie teamă, sunt foştii mei prieteni, zise Scalabrino încetişor.

— Ah! Ah! Explică-te, ia să vedem!

Scalabrino privi în jurul lui, scotoci cu privirea desişurile şi stâncile înconjurătoare.

— Ascult, zise Roland. Vorbeşte fără teamă.

— O! Doamne, nu de vorbit mi-e teamă. În sfârşit, iată. Nu vă e necunoscut lucru, a ceea ce am fost odinioară, unde am trăit pentru întâia oară.

— Da, erai un bandit. Pentru ce-ţi pleci capul? Meseria ce-o făceai era tot aşa de onorabilă ca şi aceea a dogelui, a episcopului sau a marelui-inchizitor. Crede-mă, Scalabrino, nu pe la trecătorile Piavei se găsesc cei mai de temut bandiţi.

Roland rostise aceste cuvinte cu un accent, care-i făcuse pe Scalabrino să se înfioare. Acesta tăcu o clipă, apoi reîncepu:

— Nu pricep bine ceea ce-mi spuneţi, stăpâne; dar toate vorbele voastre mă miră, mă zguduie şi mă înalţă în proprii mei ochi. Mi se pare că înainte de a vă cunoaşte, eram un fel de fiară sălbatică.

— Pentru că te-ai luptat pentru viaţă în felul tău? Ei aş! Mângâie-te. Tu n-ai furat decât bani, tu unul. Sunt alţii care fură comori mult mai preţioase. Cunosc unul căruia i s-a furat logodnica. Poţi să crezi că ar fi fost fericit, dacă i s-ar fi furat numai ducaţii. Cunosc oameni care asasinează mai sigur cu un pumnal, decât cu o durdă. Ei umblă cu capul sus şi lumea îi respectă. Îţi spun deci: tu n-ai de ce roşi de trecutul tău. Biet sălbatic aruncat într-o lume putrezită, te-ai luptat cu armele tale. Arme grosolane, drept este. Ai ucis? Vorbeşte cu sinceritate.

— Ei! Ia acolo câţiva zbiri ce mă urmăreau şi prea mă încolţiseră de aproape.

— Eroii nu fac altceva în război. Nu tu eşti oare acela care ai trimis înapoi cele douăsprezece fecioare fără a le fi siluit?

— Da, Înălţimea ta. Aş fi socotit drept o ticăloşie să mă folosesc de slăbiciunea acestor femei. Ele nu avură nimic de suferit, nici cu gestul nici cu vreo vorbă insultătoare.

— Bembo! Şopti Roland. O, Foscari. O, Altieri! De ce nu sunteţi aici, ca să luaţi lecţii de omenie de la acest bandit. O, episcop! O, căpitane-general! O, doge!

Scalabrino devenise gânditor. Roland îl privi câteva clipe cu o milă ce-i îndulcea amărăciunea ochilor.

— Continuă-ţi povestirea, spuse el încetişor.

— Vă spuneam, stăpâne, reluă fostul bandit tresărind, că eram şeful unei cete, care opera în acest întins triunghi, a cărui bază merge de la Trevise la Padova şi al cărui creştet este la Veneţia. Ades intram în Veneţia, fie pe uscat fie pe apă. Pentru ca să mergem acolo, străbăteam cu luntrele strâmtoarea Lido şi ne duceam să debarcăm chiar la gurile

Piavei. Atunci ne duceam prada pe cursul fluviului, până la satul Nervesa şi de acolo, în strâmtorile acestui munte, unde ne aşezarăm cartierul nostru general.

— Ah! Aşa e, dar erai un adevărat şef de oştire, tu aveai o flotă, aveai pedestrime şi călărime.

— Precum spuneţi, Înălţime, era o adevărată oştire care cuprindea aproape o mie de oameni bine înarmaţi, îndrăzneţi, capabili de orice încercări.

Ochiul lui Roland licări o clipă, dar această flacără se stinse numaidecât.

— Eu, reîncepu Scalabrino, nu eram decât şef de ceată, adică aveam sub comanda mea vreo cincizeci de inşi.

— Era deci un general-şef pentru a călăuzi toate cetele la fel cu a ta? Spuse Roland, care se ridică pe jumătate.

— Nu, stăpâne; dar ne dădeam unul altuia ajutor şi pază. Împărţeam prăzile, iar marinarii care transportau, fie la ducere fie la înapoiere, îşi aveau partea lor. Pe scurt spus, trăiam într-o bună înţelegere.

— Şi spui că ceata ta se ascundea prin trecătorile Piavei?

— Nu se ascundea aici, stăpâne. Aveam bârlogul nostru de întâlnire, iată totul. Afară de asta fiecare trăia în oraşul lui. La Veneţia eram vreo cincisprezece.

— Ei bine, dar în toate astea nu pot vedea ceea ce mă poate face să mă tem, eu unul, vizitând trecătorile.

— Înălţimea voastră, lucrul acesta mă face să vă vorbesc despre mine într-un chip ceva mai personal. Dar mă tem să nu vă plictisesc.

— Dimpotrivă, mă interesezi nespus de mult. Dă-i mereu înainte.

— Vă voi spune deci, că în ceata mea era un ins căruia noi îi spuneam Sandrigo, pentru că era născut în satul cu acelaşi nume. Era viteaz, îndrăzneţ şi aproape tot atât de voinic ca şi mine. Trăiam în buni termeni, deşi mi se părea câteodată că ghicesc în el un fel de nerăbdare că nu este şef. Ori, într-o zi mi se întâmplă ceva neobişnuit. Aceste întâmplări datează de vreo treisprezece ani, cam cu şapte

ani înaintea arestării mele. Aşadar într-o dimineaţă. Uite, eram chiar aici în acest loc, unde sunteţi acum dumneavoastră, şi aşteptam înapoierea de la o încălcare ce i-o încredinţasem acestui Sandrigo, când îl văzui înapoindu-se fără veste cu toţi oamenii săi. În mijlocul lor mergea o femeie de o nespusă frumuseţe şi de o strălucitoare tinereţe. Mărturisesc că am fost orbit, eu care niciodată nu avusesem habar de frumuseţea femeilor. Nu mi se părea nicidecum înfricoşată şi primea păţania râzând. Duserăm într-una din peşterile noastre femeia pururi zâmbitoare şi pe cei doi servitori ai ei, mai mult morţi decât vii. Ajunsă acolo ea ceru să vorbească şefului.

— Eu sunt acela, doamnă, îi spusei eu. Nu vă temeţi de nimic. N-o să vi se facă nimic rău.

— Nu îmi este frică, spuse ea privindu-mă.

Şi privirea ei ciudat de îndrăzneaţă, mă cutremură. Ea continuă:

— Vă voi da tot ce am de preţ asupra-mi, cu condiţia să mă lăsaţi să-mi continui drumul chiar de astăzi, căci sunt grăbită să ajung la Roma.

— Numaidecât, dacă doriţi! Exclamai eu.

— Nu; sunt obosită şi doresc să mă odihnesc o oră. Femeia asta îmi pricinuia o nespusă tulburare. Şi aş fi dorit să o las să se ducă, fără să-i iau nimic. Dar tovarăşii mei aruncau priviri lacome spre bijuteriile ei şi înţelesei că aş pierde-o, voind a-i scăpa câteva bogăţii la care ea de altminteri părea că ţine foarte puţin. Căci râzând şi cu de la sine pornire ea îşi descheie brăţările, salbele şi le aruncă la picioarele mele zicând:

— Ia-le!

Mă scuturai şi-i spusei lui Sandrigo:

— Ale tale sunt prietene! Eu, eu nu m-aş atinge de aceste giuvaeruri.

Dar Sandrigo îşi scutură şi el capul. Cu un semn el arătă giuvaerurile oamenilor noştri, care se aruncară asupra lor

spre a le împărţi. Atunci Sandrigo făcu un pas, cu mâna pe mânerul pumnalului şi zise:

— Eu nu vreau giuvaeruri, dar doresc femeia.

— Sandrigo, îi spusei eu, asta nu o să fie. Cunoşti doar legile noastre.

— Pentru astăzi, răcni cu furie Sandrigo, nu cunosc decât legea patimei mele.

Un val de sânge mi se urcă în obraji şi scosei pumnalul.

Tovarăşii noştri ne înconjurară murmurând şi spuneau şi ei că trebuia doborâtă legea ce-o impusesem de a se respecta femeile. Atunci necunoscuta se aruncă printre noi şi exclamă cu o voce batjocoritoare:

— Văd bine că trebuie să fiu astăzi a unuia dintre voi! Ei bine, primesc! Şi acela dintre voi căruia îi voi aparţine, va fi mândru că a fost stăpânul meu timp de o oră, când va şti cine sunt. Numai că pun o condiţie bunei mele voinţe.

— O primim de mai înainte! Exclamară tovarăşii noştri înflăcăraţi de atâta frumuseţe, farmec şi îndrăzneală.

— Ei bine! Pretind să-mi aleg eu însămi ibovnicul. Primiţi?

— Da, da!

— Şi voi fi liberă după aceea?

— Da, da!

Sandrigo făcu semn că primea şi el. Spera că alegerea frumoasei necunoscute va cădea asupra lui. Şi eu eram convins tot aşa. Făcui un pas înapoi, vârându-mi pumnalul în teacă. Nu vă plictisesc, stăpâne? Se întrerupse fără veste Scalabrino.

— Ţi-am spus că mă interesează nespus de mult. Mi se pare că citesc o poveste frumoasă de-a lui Ariosto. Haide deci, zise Roland.

Scalabrino fu sau nu mişcat că fusese asemănat cu Aristo? Continuă dar:

— Deci necunoscuta făcu cu ochii ocolul bărbaţilor ce o înconjurau. Vedeam pe tovarăşii mei îngălbenindu-se unii după alţii. Aceşti ochi frumoşi se opriră o clipă asupra lui

Sandrigo şi simţii că la rându-mi îngălbeneam. Dar ea trecu! Veni în sfârşit la mine, mă luă de mână şi zise:

— Uite pe cel pe care îl vreau. Ah! Stăpâne, continuă Scalabrino, clipa asta conţine una din cele mai puternice emoţii din viaţa mea. Sandrigo dădu un ţipăt sălbatic şi fugi afară. Iar eu gâfâind, înnebunit de această fericire neaşteptată ce-mi cădea din cer, înşfăcai în braţe măreaţa făptură şi o dusei fugind în fundul unei peşteri. Ea îşi pusese frumoasele-i braţe în jurul gâtului meu, capul i se apleca pe umărul meu. Mă înfiorai. Eram beat de plăcere. Ora ce urmă, stăpâne, am să mi-o amintesc veacuri întregi, dacă aş trăi secole. Toate dezmierdările cele mai dibace ce o femeie în delir le poate revărsa asupra unui bărbat nebun de dragoste, mi le arătă femeia asta. După ce se îmbrăcă, o întrebai de nume, eram gata să-i propun să o urmez până la capătul lumii, să devin robul ei când ea izbucni în hohote de râs, strigând:

— Niciodată nu m-am înveselit atât!

În această clipă a povestirii sale Scalabrino se opri. Această fire necioplită plăti şi ea un tribut visării de iubire.

El oftă, bombăni o înjurătură, apoi reîncepu:

— Răspunsul acesta, Măria voastră, mă îngheţă. Femeia asta jucase comedia împătimirii şi apoi îşi bătea joc de mine. Dar la urma-urmei nu aveam nimic de reclamat. Ea plecă.

— Nu i-ai ştiut niciodată numele? Întrebă Roland.

— Niciodată.

— N-ai mai văzut-o niciodată?

— Într-o seară, timp de o clipă, la Veneţia, mi s-a părut că o recunosc. Dar nu! Nu putea fi dânsa.

— Zici că la Veneţia?

— Da, înălţime, vă repet, m-am înşelat. Cel puţin aşa cred. Şi acum că au trecut şase ani.

— Şase ani! Femeia aceea pe care ai recunoscut-o era deci.

— Curtezana ce mă plătise ca să vă răpesc! Dar nu-i nici o siguranţă, stăpâne, în acea nălucire ce o avusei. De

altminteri mai bine de o sută de ori mi s-a părut că recunosc necunoscuta. Şi de astă dată, ca şi în celelalte daţi, m-am înşelat.

— Bine, zise Roland gânditor. Urmează mai departe.

— Asta-i tot, Măria voastră. Voiam să vă spun că acest Sandrigo din ziua aceea, îmi consacră o ură înăbuşită. Îi era frică de mine şi eu aveam o mare înrâurire asupra oamenilor. Dar după arestarea mea, Sandrigo a devenit fără îndoială şeful bandei şi comandă în munţi, după cum am comandat eu odinioară. Or, dacă noi îi cădem în mâini, dacă vede că vă sunt devotat. Va face să cadă asupra dumneavoastră vechea ură încă nepotolită. Ceea ce n-a cutezat Sandrigo să încerce atunci, va îndeplini acum.

— Şi acest Sandrigo, ia spune-mi, era la Veneţia. În seara răzmeriţei?

— Da, înălţime. Şi acum când mă gândesc. O!

— Ce ai?

— Am că. O! Mizerabilul! Vezi, stăpâne, că în clipa când am fost arestat, mi s-a părut că-l văd pe Sandrigo printre zbiri!

— Ah! Ah! Asta-i era mica lui răzbunare!

— Da, da, îmi amintesc! Îl strigai şi eram mirat că-l văd dispărând. Bănuii dintru-ntâi că fusese arestat ca şi mine. Ah! Nemernicul!

— Şi care fuse rolul lui în comedia pusă la cale de prietenul meu. Excelentul meu prieten Bembo?

— Amintirile îmi vin cu grămada. Este ciudat că lucrurile astea au dormit în memoria mea în timpul cât eram în temniţă.

— Temniţă este noaptea inteligenţei, spuse Roland înăbuşit.

— Da, da! Şi-mi dau bine seama acum.

— Atunci Sandrigo?

— Despre ce-mi vorbeaţi, stăpâne? Ah! Despre Bembo. Despre episcop! Ei bine, în seara când Bembo veni să mă găsească, Sandrigo fuse acela care-l conduse la mine. Ah! Încep a vedea lămurit în toată această poveste posomorâtă!

Ghicesc ceea ce nu văd! Mi se pare că-l văd pe ticălosul de Sandrigo complotând cu Bembo.

Ei schimbau vieţile noastre a amândurora, Măria voastră! Sandrigo vă vindea lui Bembo şi în schimb Bembo mă vindea lui Sandrigo! Ah, stăpâne, ce groaznic cercetător sunteţi şi cât de bine ştiţi a ridica dintr-un cuvânt nălucile trecutului!

— Ei bine, Scalabrino, spuse atunci Roland, mă povăţuieşti tu încă să dau înapoi?

— Nu, Măria voastră, răspunse Scalabrino cu un accent furios. Să mergem şi să dea Domnul să-l întâlnim pe Sandrigo în strâmtorile Piavei!

În acea clipă un ţipăt îndepărtat se auzi. Roland şi însoţitorul lui ciuliră urechea. Un al doilea ţipăt mai înăbuşit ajunse până la dânşii.

— Ăsta este dinspre Peştera Neagră, zise Scalabrino.

— Haidem la Peştera Neagră!

— Şi caii?

— Îi vom regăsi aici, zise Roland. Arată-mi calea.

Scalabrino apucă într-acolo urmat de Roland. Ei urcară printre stâncile suprapuse, pe o potecă ce ducea printre tufe de fistici şi copăcei sălbatici. Un alt ţipăt, mai apropiat de astă dată, răsună iarăşi. După un umblet grăbit de cinci minute Scalabrino se opri şi făcând semn lui Roland să tacă, îndepărtă încetişor o pereche de copăcei şi cu un gest arătă ciudata scenă ce se desfăşura în acest pustiu.

Dintr-o ochire Roland îmbrăţişa această scenă. La stânga lui, la poalele dealului, întrezări întunecoasa deschizătură a unei peşteri, care – fără îndoială – trebuia să fie Peştera Neagră. În dreapta sa stâncile se sfârşeau brusc pe o linie, dincolo de care se ghicea o mare gaură căscată, ceva ca o prăpastie, în fundul căreia se auzea mugind fluviul. Între peşteră şi prăpastie era un fel de platformă, care nu avea mai mult de vreo treizeci de stânjeni lărgime. Roland stăpânea acest spaţiu îngust, care mergea strâmtându-se dincolo de deschizătura peşterei şi devenea apoi

continuitatea potecii pe care se afla. La intrarea peşterei era legat un om de trunchiul unui brad sălbatic, crescut într-o crăpătură a stâncii. În faţa lui un alt om sta şi părea că, continuă un interogatoriu de mai înainte început. În spatele acestui ins care întreba erau o duzină de vlăjgani voinici, înarmaţi până în dinţi. Zărind insul legat, Roland tresărise.

Iar Scalabrino zărind pe acela ce întreba, îşi strânsese pumnii săi îngrozitori. Cel dintâi recunoscuse pe flecarul din Mestre, care-i vânduse cei doi cai. Cel de al doilea recunoscuse pe vrăjmaşul său Sandrigo. Sandrigo zicea:

— Haide, cucoane Aretin, viaţa unui om ca dumneata face trei mii de taleri, ce dracu! E o nimica toată doar!

Prizonierul palid, cu picioarele tremurând, scoase un geamăt, care îi călăuzise pe Roland şi pe Scalabrino.

— Domnule bandit, zise el clănţănindu-i dinţii, de unde vrei să iau eu aceşti trei mii de taleri? Sunt pierdut! Sunt un om mort!

— Domnule poet, reîncepu banditul rânjind, în peşteră este o masă, pe această masă e cerneală, hârtie, condeie. Vei scrie – în proză sau în versuri – după alegerea dumitale.

Un hohot de râs general primi acest spirit.

— Tăcere! Exclamă Sandrigo. Vei scrie dar, cucoane Aretin, ai doar prieteni la Veneţia. Ei te iubesc prea mult, pentru ca să te lase în încurcătură; şi apoi, gândeşte-te la pierderea ce ar avea-o Italia, dacă în lipsa celor trei mii de taleri, ai trece în împărăţia celor adormiţi întru Domnul!

Prizonierul dădu un strigăt de spaimă.

— Deci, continuă Sandrigo, vei scrie.

Unul dintre călăreţii, aici de faţă, va duce scrisoarea. Îi trebuie două zile pentru a ajunge la Veneţia, tot atât pentru a se înapoia. Înseamnă patru zile. Să fim cu adevărat prinţ bun şi să mai punem patru, pentru a da timp prietenilor dumitale să adune suma. Fac opt zile. Este acum ora nouă seara şi suntem într-o zi de joi – dacă joia viitoare la ora nouă seara, cele trei mii de taleri nu sunt aici, voi avea

părerea de rău şi însemnata onoare de a te înjunghia chiar eu.

— Sunt mort! Repetă prizonierul cu o voce stinsă.

În aceeaşi clipă mărăcinii ce formau o stavilă naturală în jurul platformei, se îndepărtară cu furie şi Roland se ivi.

Dintr-o săritură el se află în faţă lui Sandrigo. În acelaşi timp Scalabrino se arunca înaintea bandiţilor şi strigă:

— Se petrece ceva deci pe aici fără mine! Se pare că nu mă mai aşteptă nimeni!

— Scalabrino! Scalabrino! Urlară bandiţii încremeniţi.

Sandrigo, la vederea lui Roland sărise şi era în picioare, cu pumnalul în mână. La numele lui Scalabrino strigat cu voioşie de tovarăşii săi, el se întoarse şi cu un hohot de râs sălbatic, voi să se arunce asupra uriaşului. Nu avu timp pentru asta. Se opri cu un urlet de durere. Roland se aruncase asupra-i şi-i zdrobea amândoi pumnii în mâinile lui de fier. Sandrigo lăsă să-i cadă pumnalul, se răsuci o clipă şi căzu în genunchi. Bandiţii, care la început hohotiră cu un râs de bucurie recunoscându-l pe Scalabrino, făcură o mişcare spre a înconjura pe Roland.

— Lăsaţi-l în pace! Mugi Scalabrino. Primul dintre voi care se mişcă, se rostogoleşte în fundul Piavei!

Cu o straşnic de furioasă mişcare Scalabrino îşi sumese mânecile, îşi arătă uriaşele-i braţe, aidoma unor pârghii de fier în capătul cărora se aflau ciocanele greoaie ale celor doi pumni ai săi. Bandiţii se dădură înapoi îmblânziţi. Poate că nici nu aveau decât o slabă prietenie pentru Sandrigo. În sfârşit, poate că vederea şefului lor care se zvârcolea la picioarele lui Roland, urlând de durere, le insufla o neaşteptată admiraţie pentru acest necunoscut, care dintr-o dată îmblânzea pe temutul Sandrigo. Toată această scenă nu durase de altminteri decât câteva clipe. Petru Aretin, pururea legat, bandiţii ţinuţi la respect de Scalabrino priveau cu groază pe acest nou venit, necunoscut aşa de puternic, la picioarele căruia se zvârcolea Sandrigo. Spectacolul puterii desfăşurate fără brutalitate aparentă

impuse mirare tuturor oamenilor. Roland luându-se la luptă cu Sandrigo şi desfăşurând o sforţare vizibilă, cu mişcări violente, ar fi fost atacat de bandiţi, cu toată groaza ce le-o insufla prezenţa fostului lor şef. Roland zdrobind însă pe îngrozitorul tâlhar şi stăpânindu-l zâmbind, fără sforţare, cu un gest de eleganţă, Roland păru acestor firi năvalnice o făptură excepţională.

Şi când în cele din urmă apucă pe Sandrigo de gât, când îl târî până la marginea prăpastiei, când îl ţinu spânzurat deasupra abisului, un murmur de admiraţie încremenită arătă că bandiţii erau îmblânziţi. Scalabrino îi cunoştea bine; căci el încetă din acel moment să se mai ocupe de dânşii. Sandrigo atârnat deasupra prăpastiei strigă: „Iertare!” Roland îl ridică, îl puse jos şi-i spuse:

— Dezleagă prizonierul!

Sandrigo aruncă în juru-i o privire sângeroasă. O clipă el încercă să-l înfrunte pe Roland şi-l aţinti privindu-l drept în ochi. Apoi mai îmblânzit, învins, făcu un gest de furie şi dezlegă prizonierul, care se năpusti spre mântuitorul său cu mâinile întinse. Roland îl opri cu un semn.

— Domnule, zise el, avem de vorbit. Binevoiţi a intra în această peşteră, vă rog să mă aşteptaţi acolo câteva minute.

— Câteva ore, atât cât veţi vrea, o! Om mărinimos, ocrotitor al muzelor, izbăvitor al lui Apolo. Nu mai suntem la trecătorile Piavei ci chiar la Parnas şi tot aşa albinele zboară din floare în floare.

Ilustrul Aretin, fără îndoială, că ar fi urmat multă vreme să dea curs liber entuziasmului său, dacă Scalabrino nu l-ar fi luat de un braţ şi nu l-ar fi împins în peşteră, fără a arăta cea mai mică curtenie poetului. Atunci Roland se întoarse spre bandiţii ce-l înconjurau şi spuse cu o voce puternică:

— Aţi văzut ceea ce pot face. Care sunt aceia dintre voi care mă vor de şef?

— Toţi! Toţi!

— Care sunt aceia dintre voi, care sunt sătui de viaţa strâmtorată şi mizerabilă ce-o duceţi? Care sunt aceia care

împreună cu mine, vor a îndeplini lucruri mari?

— Toţi! Toţi!

— Bine. Vă dau întâlnire aici la miezul nopţii. Risipiţi-vă. Aduceţi pe acei dintre tovarăşii voştri care lipsesc. Spuneţi-le că a venit un om, care vrea să-i ducă la cucerirea marilor bogăţii şi să facă un mare boier din fiecare sărăcăcios, cum suntem astăzi. Duceţi-vă şi fiţi aici la miezul nopţii.

Roland vorbise cum trebuia să vorbească îmblânzitorii, când intră pentru întâia oară în cuşca noilor sălbăticiuni. Bandiţii entuziasmaţi chiuiră un „să trăiască!” care trebuie să fi îngrozit pe locuitorii satului adormit la poalele muntelui, apoi – doritori să-şi arate disciplina lor – fără să mai arunce o privire lui Sandrigo cel învins, în faţa căruia cu o oră mai înainte ar fi tremurat, se risipiră în munţi.

Sandrigo voise să se îndepărteze de asemeni. Dar la un semn al lui Roland, Scalabrino îi puse mâna pe umăr şi-i zise:

— Rămâi, stăpânul vrea să-ţi vorbească.

La acest cuvânt de „stăpân” Sandrigo înălţă capul; apoi desprinzându-se brusc, dădu un hohot de râs sălbatic şi se năpusti spre prăpastia în care dispăru. Dintr-o dată încremenit, Scalabrino se aplecă şi-şi văzu duşmanul, care cu o îndrăzneală şi o agerime nespusă, cobora în prăpastie, agăţându-se de ieşiturile ei şi de tufele de copăcei.

— O! Să am o durdă bună în mâini! Şopti Scalabrino.

Un ultim hohot de râs se înălţă până la dânsul şi umbra nelămurită a lui Sandrigo se şterse.

— Iată ceva care nu-mi spune nimic bun, zise Scalabrino sculându-se.

Roland părea că nu văzuse ceea ce se întâmplase. Cu capul plecat, cu braţele încrucişate, se gândea. Hotărârea ce-o luase, era din acelea care lasă gândirea copleşită sub propria ei sforţare. Carol Quitul renunţând la imperiu, trebuie să fi avut o asemenea visare ca aceea a lui Roland aruncându-se în afara societăţii.

În curând el se reculese şi pătrunse în peştera unde Scalabrino aprinsese o torţă. După cum spusese Sandrigo, era în această peşteră o masă şi pe masă o hârtie, cerneală şi pene de scris. Prizonierul zărindu-l pe Roland la lumina făcliei, dădu un chiot de uimire:

— Dar nu mă înşel! Sunteţi chiar dumneavoastră, domnule străin, pe care v-am văzut acum câteva zile la Mestre şi căruia îi vândui doi dintre cei mai buni cai ai mei?

Roland făcu un semn afirmativ cu capul.

— Ah! Reîncepu Aretinul, nenorocită idee avusei să vizitez strâmtorile Piavei! Bagajul meu este prădat, secretarii mei au fugit şi eu însumi mai, mai să pier. Din fericire aţi mijlocit dumneavoastră asemeni paladinilor, de astă dată.

— Altfel, zise Roland, vă gândiţi că o să vă dau drumul?

— Oare să nu vă stea în gând acest lucru? Zise Petru Aretin îngălbenind.

— Asta atârnă de dumneavoastră.

— Ce trebuie să fac? Vorbiţi. Recunoştinţa Aretinului nu-i o vorbă zadarnică.

— Observaţi mai întâi că vă ţin în puterea mea, că pot să vă dau iarăşi acestor nenorociţi din mâinile cărora v-am smuls. Observaţi că procedând aşa cum am făcut, le răpesc o avere.

Chipul prizonierului se descompunea, pe măsură ce Roland vorbea. Dar în acelaşi timp o flacără posomorâtă lumină o clipă ochii săi, spre a se stinge aproape numaidecât.

— Ce voiţi de la mine? Zise el. Pe buricul tuturor fecioarelor din Arezzo, mă înfricoşaţi cu mărinimia dumneavoastră, mai mult decât banditul de adineauri cu ameninţările cu moartea!

— Vreau, zise Roland apăsând asupra cuvintelor sale, să vă propun un tratat de alianţă.

Prizonierul îşi ridică cu grăbire capul. Roland continuă:

— Cred că ghicesc în dumneavoastră ceva şi mai grozav decât lăsa să se presupună întâia dumneavoastră înfăţişare.

M-am înşelat oare?! Pe această frunte joasă şi îndărătnică, pe aceste sprâncene mobile, pe această falcă de carnivor, pe acest cap de lup, în sfârşit, citesc grozavele pofte de plăcere ce se dezlănţuiesc în dumneavoastră. Maestre Aretin, dacă sunteţi numai un poet, sau un mânuitor de versuri – alegerea vă aparţine – dacă sunteţi omul care spuneţi, plecaţi, sunteţi liber. Dar dacă sunteţi acela ce cred eu că-l ghicesc, dacă sunteţi lupul ce se aruncă asupra lumii, vom vorbi. Acum, Petru Aretin, răspundeţi: Plecaţi? Rămâneţi?

Petru Aretin răspunse:

— Rămân!

Şi în acelaşi timp, chipul lui pierdea acea expresie de ironie amestecată cu groază, ce-o avea în clipa de mai înainte. Mutrele lui de flecar preţios şi ridicol căzură, cum cade o mască.

Capitolul XXII Petru Aretin „Ticăloşia acestui nume mă oprea. Şovăiam să schiţez literatura obscenă, simbolul necurăţiei”. Astfel, exclamă domnul Petru Chasles la începutul elocventei, scânteietoarei monografii ce-o consacră Aretinului. Înfierat, dispreţuit de istorie, care a aruncat asupra acestei figuri un văl de fată bătrână care face pe cuvioasa, iertat de unii cu o dispreţuitoare îngăduinţă făcută din dispreţ, copleşit cu batjocuri de alţii, Aretin rămâne o ciudată, o pidosnică personalitate. Să încercăm şi noi a arunca o oarecare lumină asupra acestui om, care a străbătut o lume de sânge şi de putregai, ca un meteor strălucitor ce s-a aruncat mârşăviei judecăţilor dispreţului. În Peştera Neagră, la mohorâtele licăriri ale făcliei ce-o aprinsese Scalabrino, silueta lui Petru Aretin se desprindea cu tărie. Era înalt şi părea voinic. Purta o barbă neagră deasă şi foarte îngrijită. Capul i se ivea violent, cu trăsături aspru accentuate, aşa cum l-a sculptat Sansovino pe uşa din bronz a sacristiei San-Marc-ului, fapt ce este o pricină de mânie gata găsită pentru cucernicii şi cugetătorii de bine, care vizitează celebra biserică.

Înfăţişarea lui era aceea a unui îndrăzneţ aventurier, care odată pentru totdeauna şi-a dat seama, că lumea aparţine celor ce ştiu să mişte bine din coate.

Roland îl examina cu o adâncă luare-aminte. Cu un cuvânt bine nimerit, caracterizase fizionomia Aretinului. Dintre aceşti doi bărbaţi unul avea pe faţa lui trăsăturile unui lup şi celălalt ale unui leu. Şi era de la Aretin până la Candiano distanţă animală şi spirituală ce desparte lupul de leu.

— Domnule, zise Petru Aretin lăsând la o parte acel grai manierat ce şi-l lua de obicei, vă stimez pentru că aţi înţeles că este în mine altceva decât un făuritor de versuri. La rândul meu, vă voi spune că, de la întâia noastră întâlnire la Mestre, înfăţişarea dumneavoastră m-a neliniştit. Aveţi în dumneavoastră ceva îngrozitor, pe care nu-l cunosc. Dar îmi insuflaţi o încredere nemărginită. O să vă spun ceea ce sunt şi ce aş vrea să fiu. Ce sunt? Un om fără nume deoarece port numele micului orăşel în care m-am născut; fără avere, deoarece nu am un taler întreg; nu am tată, nu ştiu dacă nu sunt născut din împreunarea mamei mele cu un prinţ al bisericii; a murit la spital printre prostituatele sărace ca şi dânsa; în ce mă priveşte am îndeplinit diferite meserii, mai ales aceea de servitor; da, am fost fecior de casă, eu unul şi simt pe spinare arsura livrelei. Iată cine sunt! Uite acum ce vreau să fiu. Mă simt ros de pofte foarte mari. O mare, foarte întinsă, inteligenţă fierbe sub fruntea mea. Socotesc că este o supremă nedreptate aceea de a fi dat pe uşă afară de la marele ospăţ al vieţii fericite, pentru că sunt un golan. Socot că este o lume năroadă şi diformă aceea în care zevzecii pot cârmui popoarele, pentru că taţii lor purtau un titlu. Eu nu am titlu. Şi vreau să-mi am locul sub soare. Îl vreau mare şi frumos, singuratic, slab, fără sunet, vreau să fiu înconjurat de măgulitori, vreau să fiu puternic, vreau să fiu bogat. Cei mari! Mă voi înălţa până la înălţimea lor. Vreau să fac să tremure prinţii şi regii, vreau ca împăraţii să trateze cu mine de la egal la egal. Şi pentru ca să duc la bun sfârşit acest plan uriaş, nu am decât o armă, slabă şi de

râs în alte mâini, puternică şi distrugătoare într-ale mele, iat-o!

Zicând acestea Petru Aretin apucă o pană de pe masă şi o ţinu în aer, nu cu vârful degetelor, ci cu mâna plină. O strângea în pumnu-i convulsiv strâns.

Ai fi zis că ridica un pumnal ascuţit, pentru a ameninţa lumea.

— Cu asta, reîncepu el, am zdrobit eu multe mândrii şi am făcut să se încovoaie multe puteri. Ucid cu ridicolul, ca alţii cu pumnalul: înmoi această pană în călimară şi nu cerneală revarsă ea, ci otravă. Înjurătura tipărită, bârfeala ce cutreieră lumea, iată domnule, îngrozitorii auxiliari, iată puteri cărora nimic nu li se poate împotrivi!

Petru Aretin se opri o clipă, suflă cu tărie şi reîncepu:

— Nu urăsc oamenii. Dar simt pentru mine o nesfârşită dragoste. Vreau fericirea acestei făpturi speciale care sunt eu. Vreau mai cu seamă fericirea sa materială, puterea de a zămisli pofte, mulţumită puterii de a le satisface. Aşa, nu am nici prieteni, nici duşmani. Nu admir pe nimeni altul, decât pe mine însumi. Când mă loveşte un om întreb dacă nu-l pot face să-mi servească fericirea şi dacă e aşa, devin prietenul său. Când un om mă copleşeşte cu bunătatea lui, mă întreb dacă într-o bună zi nu-mi poate vătăma fericirea şi dacă-i aşa devin duşmanul său. Adică voi măguli pe cel dintâi şi mă voi apăra de cel de al doilea, gata să răstorn rolurile şi situaţiile. Iată ce sunt domnule şi ceea ce vreau să fiu. Şi dumneavoastră?

Roland nu răspunse numaidecât. El întrebă:

— Pentru ce expui astfel sufletul gol în faţă unui străin, pe care îl poţi bănui? E o greşeală lucrul acesta în planul dumitale.

Aretin zâmbi.

— Domnule, zise el, sunt nespus de leneş. Dar leneş până într-atât, încât visez că am slujnice ca să-mi ducă la gură fructul ce-l râvnesc ochii mei, fără chiar să mă ostenesc a-l arăta. În înalta filosofie transcendentală, veţi mărturisi de

altminteri cu mine că lenea, adică lipsa de orice osteneală materială sau morală, este punctul extrem la care năzuie omenirea; munca este, domnule, o decădere; să ai dreptul să nu faci nimic este o glorie. Şi iată pentru ce oamenii energici, tari şi lesne pătrunzători fac să lucreze slabii. Dar oricât de leneş aş fi, a trebuit să-mi creez unelte desăvârşite pentru ca să-mi făuresc norocul. Deci a trebuit să muncesc. Şi am făcut-o cu înverşunare, cu furie, timp de zece ani. Acum cele două scule ale mele, căci nu am decât două, sunt gata. Întâia este ştiinţa verbului, cunoştinţa vorbelor ce alintă şi a cuvintelor care otrăvesc. A doua este ştiinţa feţei omeneşti, cunoştinţa sufletului acelora cărora le vorbesc; întâia este scrisul şi a doua a cititul. În această carte ce se numeşte fizionomia.

— Şi faţa mea vă arată că puteţi avea încredere în mine?

— Da, domnule. Chipul dumitale poartă o înfierare neştearsă a unei absolute sincerităţi.

— Înfierare?

— Da! Căci socotesc sinceritatea ca o slăbiciune, ca pe un cusur, ca pe o rană. Vedeţi până la ce punct am încredere în dumneavoastră deoarece vă cred în stare să nu mă dispreţuiţi după astfel de cuvinte.

— Maestre Aretin, spuse atunci Roland, ai multe calităţi spre a înfăptui planul ce ţi l-ai schiţat. Dar eu, care sunt fizionomist în orele mele libere, o să-ţi dau încredere pentru încredere şi o să-ţi spun că printre atâtea calităţi ce-ţi erau trebuincioase, îşi lipseşte una care este neapărat folositoare.

— Care, domnule? Exclamă Aretinul cu mirare.

— Curajul.

— Curajul! Exclamă Petru Aretin îngălbenind.

— Da. Eşti fricos. Şi asta poate contrazice scopurile dumitale. Când cineva iese în afara omenirii, trebuie să fie gata a primi moartea, care este lenea de apoi.

— Ah! Domnule, sunteţi mare şi sunteţi groaznic. Din prima ochire aţi atins fondul sufletului meu şi mă vedeţi

buimăcit din cauza asta. Da, sunt laş: da, mi-e frică. Căci iubesc până într-atât viaţa şi plăcerile ei, încât numai gândul acesta, de a pleca din lumea asta, îmi pricinuieşte o nesuferită ameţeală. Am făcut totul, am încercat totul, pentru ca să mă vindec de această boală; m-am amestecat în lupte din care ieşeam de la întâia împuşcătură; am trăit în lagărul lui Medicis. Nimic n-a izbutit. Mi-e frică, fără de leac frică. Şi simt într-adevăr că asta este piedica serioasă pentru marea cucerire ce-o încerc. Şi asta mă face tare nenorocit.

Aretin, tremurând, se lăsă să cadă pe un scaun şi-şi acoperi faţa cu amândouă mâinile. Roland îi atinse umărul cu mâna şi-i spuse încetişor:

— Credeţi că aş fi viteaz, eu unul?

— Da. De o vitejie ciudată. Uite, ai curajul unui om care ar socoti moartea ca o binefacere.

Roland tresări la rându-i.

— Şi mă întreb chiar, continuă Aretin, cum de vă învoiţi a trăi şi pentru ce nu vă lipsiţi numaidecât de o viaţă, care trebuie să fie îngrozitoare.

Un palid zâmbet se furişă pe buzele lui Roland.

— Deci, zise el, ştii că sunt viteaz. Ei bine spune-mi, n-ai zămislit niciodată această gândire că ai putea înlocui pe lângă laşitatea dumitale o vitejie ocrotitoare?

— Ce vreţi să ziceţi? Vorbiţi. Nu cutez a înţelege.

— Iată: o să te duci la Veneţia. După câte întrevăd eu despre dumneata şi după cele ce mi-ai destăinuit, n-o să întârzii a-ţi atrage uri îngrozitoare. Atunci, unde va fi această fericire după care alergi? Ce o să se facă pofta dumitale de plăceri, când ai să tremuri de teamă ca fructul de o frăgezime neprihănită să nu conţină o otravă; că femeia ce se strecoară în patul dumitale nu-ţi aşteaptă somnul, pentru ca să te gâtuie; că servitorul ce te îmbracă nu ascunde un pumnal în sânul lui? La ce bun să încerci a fi fericit, deoarece îţi va fi prea frică să te bucuri de fericirea cu trudă cucerită?

— Pentru toţi sfinţii, domnule, mă înfricoşaţi! Îmi spuneţi lămurit lucruri ce n-am cutezat niciodată să mi le spun mie însumi!

— Dar dacă veghează cineva lângă dumneata zi şi noapte asupra vieţii dumitale? Dacă-şi ia cineva sarcina să lovească pe acei ce trebuie să te lovească, dacă stă de strajă în jurul casei dumitale, dacă te asigură că rodul nu conţine otravă, că servitorul este credincios, că femeia este numai îndrăgostită. În sfârşit dacă în sfera existenţei dumitale s-ar învârti un alt eu al dumitale, un al doilea Aretin, care şi-ar lua sarcina să fie viteaz, puternic şi veghetor în locul dumitale!

— Ah! Exclamă Aretin ai cărui ochi scânteiară. Ce vis măreţ mă faceţi a întrezări! Ah! Domnule! Dacă ar fi una ca asta! Ar fi libertatea deplină, neatârnarea cea mai înfricoşătoare, putinţă de a ataca râzând, de a împărţi defăimarea şi lauda şi de a robi o întreagă societate, care ar tremura la picioarele mele. Atunci când eu n-aş mai tremura!

— Ei bine, asta îţi ofer!

Petru Aretin sări în sus.

— Luaţi seama, să nu mă lăsaţi a nădăjdui prea mult! Exclamă el strigând.

— Deoarece ai studiat arta de a citi pe feţele oamenilor, spuse cu răceală Roland, citeşte pe a mea că niciodată nu vorbesc zadarnic.

— Da! Da! Sunteţi mare, mă dau cu totul vouă.

— Deci, începând din această clipă, încetează de a te mai teme, orice s-ar întâmpla pe lume. Du-te la Veneţia. Îndeplineşte-ţi acolo ursita şi nu te teme, voi veghea eu asupra-ţi. Duşmanii dumitale, vor fi şi ai mei şi-i osândesc de mai înainte.

— Dar ce-mi cereţi în schimb mie? Nimic în lumea asta n-ar putea plăti o atare ocrotire. Pot răsplăti pe regele Franţei printr-o povestire; pot oferi unui împărat o baladă. Şi aceşti monarhi atotputernici se vor socoti boiereşte

răsplătiţi pentru binele ce mi l-ar face. Dar dumneavoastră, dumneavoastră, domnule! Dumneavoastră, pe care vă simt, vă ghicesc mai mare decât împăratul şi regele, dumneavoastră ce să vă ofer?

Roland se aplecă spre Aretin şi-i spuse cu vocea înceată:

— Ca să mă plăteşti pentru ocrotirea ce ţi-o acord, pentru a mă răsplăti că-ţi fac viaţa mai frumoasă încă, cum nici n-o visai, îţi cer să devii prietenul a patru inşi dar, pricepe-mă bine, prietenul lor neapărat trebuincios, prietenul inimii, a gândurilor lor, prieten de toate clipele, acela căruia i se datorează totul, în faţa căruia râzi şi plângi, cum se râde şi se plânge în taina singurătăţii şi a nopţii.

— O! Murmură Aretin, soarta acestor patru inşi mă înspăimântă.

— Primeşti?

— Primesc! Răspunse Aretin, aşa cum trebuie să fi primit, fără îndoială, a răspunde blestemaţii din poveşti, care îşi vindeau sufletul dracului, pentru o clipă de fericire!

El se sculă şi adăugă:

— Acum numele acestor patru prieteni?

— Marele inchizitor Dandolo, zise Roland care se îngălbeni rostind acest cuvânt.

— Bun! Apoi?

— Episcopul Bembo.

— Bun! Pe urmă?

— Căpitanul general Altieri.

— Şi al patrulea osândit?

— Dogele Veneţiei Foscari.

Şi astfel Aretin află numele celor cărora trebuia să le devină prieten!

Capitolul XXIII Marele inchizitor.

Să ne întoarcem acum la Veneţia şi să reluăm firul evenimentelor acelei nopţi în care se dezlănţui marea vijelie, despre care se vorbeşte în cronicile vremii, adică acea noapte când Roland, luând locul lui Scalabrino, aştepta în celula osândiţilor la moarte să vină să-l ia călăul.

În timpul acelei vijelii, trei corăbii ale statului se înecară în portul Lido; mai bine de două sute de bărci sau gondole fură sfărâmate unele de altele; Puntea Suspinelor fu lovită de trăsnet şi focul ce se iscă, se întinse la palatul ducal. Trăsni în diferite alte puncte ale oraşului şi mai ales peste un frumos palat ce-şi scălda temeliile în Canalul Mare.

Canalul Mare era la Veneţia ceea ce a fost la Paris bulevardul Gândului, ceea ce este astăzi bulevardul Italienilor, adică strada cea mai căutată, calea cea mai vizitată, un fel de salon public.

Palatul acesta despre care am vorbit, fusese de curând reparat. Era de o arhitectură cam aspră şi frontonul său avea un nu ştiu ce de mândrie, ca şi fruntea nobilului de viţă veche care-l locuia.

Acest străvechi palat era al Dandolilor.

Tatăl Leonorei, chemat la groaznica şi înalta funcţie de mare inchizitor peste puţin timp după căsătoria fiicei lui cu Altieri, nu neglijase nimic ca să-i redea vechea lui strălucire, întinsele şi măreţele săli de primire erau deschise o dată pe lună înaltei societăţi veneţiene.

Deci în noaptea faimoasei vijelii pătrundem în palatul marelui inchizitor. Numeroşi servitori ai lui Dandolo s-au retras în camerele ce le locuiesc ei în catul de sus al palatului. La chei sunt odgonite cele patru gondole luxoase ale marelui inchizitor. Căci bogaţii Veneţiei îşi îngăduiau deşertăciunea de a avea mai multe gondole şi să le echipeze cu măreţie, după cum avuţii parizieni îşi fac deşertăciunea de a avea mai multe trăsuri. Asta e ceea ce făcea în parte farmecul Veneţiei vechi. Dacă astăzi gondolele uniforme şi vopsite cu negru nu răsfrâng pe canale decât pete monotone, gondolele de atunci, pavoazate, acoperite cu tapete înzorzonate, pline de cântări, erau bucuria şi luxul vizibil al „Cetăţii Apelor”.

Totul părea că doarme în acea noapte. Totuşi un om mai veghea pe la ora patru dimineaţă. Acest om umbla încetişor

în lung şi în largul unei odăi, care era orânduită ca un birou de lucru.

Era marele inchizitor.

Îmbătrânise foarte tare. Părul era cu desăvârşire alb şi zbârcituri dese îi brăzdau fruntea veştejită.

De câte ceasuri se plimba astfel Dandolo, cu pasul ăsta greoi şi umerii boltiţi foarte tare parcă de o grea povară? Fără îndoială că de mult, căci o osteneală cotropitoare îi îngreuna mersul încetinel şi uneori se clătina.

Atunci se oprea, îşi ducea mâna la frunte, şoptea câteva cuvinte, apoi reîncepea tăcuta-i plimbare, în timp ce bubuiturile tunetului mugeau înăbuşit afară.

— Urlă, vijelie! Şoptea Dandolo, când o bubuitură mai puternică părea că zguduie temeliile casei. Fluieră vânt, fulgeră şi trăsneascăă! N-ai să izbuteşti a-mi înăbuşi ceea ce urlă în mine!

Un fulger îngrozitor urmat de o detunătură se văzu şi auzi pe undeva, o tăblie de zid se scoroji şi căzu jos: trăsnise deasupra palatului. Dandolo se opri, foarte palid şi de astă dată şopti:

— Pentru ce nu mă trăsneşte oare pe mine?

El luă o făclie şi începu a străbate sălile pustii ale palatului său. Ajunse astfel în sala cea mare de primire de la parter, încetişor trecu prin faţă statuetelor şi a lucrurilor de artă ce le îngrămădise acolo. Apoi puse sfeşnicul pe o masă şi se lăsă pe un scaun.

— Încă o noapte! Spuse el cu glas tare. O noapte de insomnie adăugată atâtor altora! Mă duc, umblu, încerc să nu aud ceea ce este în mine şi nu izbutesc, de ce oare gemetele ce le aud, nu sunt cel puţin întrecute de bubuitul tunetului? O! Gemetele astea! Ele vin de acolo, din adâncul fioroasei închisori, unde deznădăjduieşte nenorocitul acela. Când mă duc la palatul ducal, mi-e teamă să străbat sala unde-l văzui pentru ultima dată! Dacă mă urc în gondola mea tremur ca nu cumva luntraşul să mă ducă prin apropierea Punţii Suspinelor! O! Dacă totuşi s-ar întâmpla

una ca asta! Dacă ar trebui să mă lipesc de pereţii negri şi mortuari! Dacă aş auzi aievea ceea ce aud în închipuirea mea! O, asta ar fi ceva grozav!

Dandolo se ridică dintr-o dată cu fruntea scăldată de o sudoare rece.

— Şase ani! Reîncepu el. Şase ani de când nenorocitul ăsta ispăşeşte crima de a fi fost iubit de fiica unui ambiţios. De fata mea.

Aruncă în juru-i nişte priviri rătăcite.

— La ce bun luxul acesta de care sunt înconjurat! La ce bun că am ridicat palatul strămoşilor mei, deoarece sunt mai nenorocit decât în căsuţa din Olivolo! Aici a trăit Dandolo, eroul Veneţiei şi celălalt Dandolo care şi-a petrecut viaţa căutând o constituţie a libertăţii; aici suflete curate şi nobile au palpitat pentru bine. O singură fărădelege pătează numele Dandolo şi eu sunt acela care a săvârşit-o.

Pe masă, într-o mica ramă, îi atrase privirea o miniatură. O apucă, o privi cu admiraţie plină de lăcomie şi se îndepărtă de masă cu un fel de grabă înfricată.

— Dumnezeule din ceruri! Spuse el atunci într-o furie de deznădejde şi mai mare, dacă ar bănui ea! Dacă într-o bună zi mi se va adresa şi-mi va striga: „Laşule, ştiu adevărul! Roland n-a plecat din Veneţia! Roland moare în puţuri!”

El tăcu fără veste şi privi în juru-i cu spaimă. Se auziră nişte zgomote. Servitorii casei îşi reîncepeau treburile: se făcea ziuă.

— Cine ştie de nu m-a auzit cineva! Mormăi el.

Făcu repede ocolul de două sau de trei ori prin sălile învecinate şi răsuflă: erau pustii.

Atunci se înapoie în sala de onoare, se duse şi ridică perdelele unei ferestre şi privi afară. Putea fi ora şapte dimineaţă. Ziua era palidă şi stinsă. Vijelia în furia ei cea mai mare, se dezlănţuia în toată grozăvia ei. Cheiurile erau pustii. Pe canalul cel mare gondolele se izbeau între ele.

În depărtare, pe dreapta, se topea o lucire roşie pe cerul negru. Ochii lui Dandolo se lipiră de această lucire fiorosă.

— S-ar zice că palatul ducal este în flăcări, şopti el. Dar în curând privirea i se dezlipi de pe acel punct.

— Şi apoi ce-mi pasă! Mugi el. Ardă totul, numai să se stingă flacăra de iad ce mă sfâşie.

Deodată se albi la faţă.

Ochii săi nespus de măriţi se aţintiră cu stranie expresie de aiurare asupra unui ce, pe care-l vedea şi care trebuia să fie îngrozitor.

— O! Bâlbâi el, asta nu-i cu putinţă! Înnebunesc! Asta nu se poate să fie!

Priveliştea ce-l izbea trebuia să fie îngrozitoare, căci tremura şi se sprijinea cu ajutorul grelei perdele, ca să nu cadă.

Acolo, sub ochii lui, avu o nălucire repede ce lumină focul cerului, măturând întunecimea negurilor.

Acolo în Canalul Mare se iviseră de sub valuri două capete. Se arătau doi inşi!

Aceşti doi inşi se cocoţau într-o gondolă. Şi gondola, cu tărie împinsă de unul dintre ei, fugea în viforniţa vijeliei!

Apoi recădea totul într-o adâncă întunecime.

Dandolo dădu un ţipăt de spaimă, murmură un nume şi căzu de-a buşilea leşinat.

Când îşi veni în fire, Dandolo se văzu înconjurat de câţiva dintre servitorii săi, care îl duseseră pe un pat şi se îngrămădeau în jurul lui.

El se sculă numaidecât.

— Nu vă neliniştiţi, zise el, este o simplă ameţeală. Lăsaţi-mă singur!

Servitorii se grăbiră a i se supune. Dandolo se aşează la o masă, îşi luă capul între mâini şi şopti.

— Ce trebuie să fac? Ce trebuie să fac? El ce va face?

Era pământiu la faţă şi se înfiora ca şi cum i-ar fi fost foarte frig.

Groaza, de nedezlegata chestie, se înălţa în mintea-i cu o înfricoşătoare limpezime.

Dandolo îl recunoscuse pe Roland. Dacă nu îl aresta, se simţea pierdut. Un servitor care intră fără veste, îl smulse din acest chin.

— Stăpâne, spuse omul acesta, excelenţa sa căpitanul general Altieri este aici şi cere să fie introdus de urgenţă.

Câteva clipe mai târziu, Altieri era în faţa lui. Cu o trudă de moarte Dandolo îşi alcătuise o faţă nepăsătoare.

— Vin să-ţi aduc o ştire foarte importantă, zise Altieri. Iat-o fără multă zăbavă: Roland Candiano a evadat.

Dandolo îşi puse în joc toată ştiinţa lui de a mima o straşnică uimire.

— Evadat! Eşti nebun! Nu se poate fugi din temniţele Veneţiei.

— Şi totuşi aşa e! Zise Altieri cu acea voce mohorâtă ce-i era obişnuită. Trebuia să-l execute azi dimineaţă pe banditul Scalabrino. Ei au fugit împreună. S-a constatat că Roland Candiano săpase o mină de la temniţa lui până la a lui Scalabrino. Fără îndoială s-au înţeles între dânşii, ajungând pe Puntea Suspinelor, şeful paznicilor observă că omul pe care-l ducea la spânzurătoare, nu era Scalabrino. Într-adevăr era Roland Candiano!

— Asta-i de necrezut!

— Şi aşa este precum îţi spun! Reîncepu Altieri răsuflând cu trudă. Ceea ce s-a petrecut atunci, este înspăimântător. Scalabrino a apărut pe neaşteptate, ducând deasupra capului o lespede, pe care doi oameni obişnuiţi, cu anevoie ar fi putut-o ridica. Cu această lespede, folosindu-se de groaza străjilor şi spaima ce le-o pricinuia trăsnetul căzut pe pod, a dărâmat fereastra ultimului pătrar. Au sărit amândoi şi s-au făcut nevăzuţi. Iată ceea ce mi s-a povestit. Iată ce au văzut călăul şi preotul. Nu mi-au trebuit decât aceste mărturii la un loc spre a mă convinge. Dar la urma urmei ce importanţă are. Adevărul, groaznicul adevăr, e că Roland este liber!

— Liber!

— Da, liber! Şi am venit, am alergat ca să-ţi spun dumitale, tatăl Leonorei; dumitale mare inchizitor, şeful suprem al poliţiei noastre: ce vei face?

Dandolo tresări straşnic.

Iar această întrebare ce i se punea înainte! Şi de data asta era el, care i-o punea făţiş, cu un fel de mânie concentrată. Cine? Altieri! Bărbatul Leonorei! Stăpânul fiicei sale. Logodnica lui Roland Candiano!

— Ce o să fac? Bâlbâi Dandolo.

— S-ar zice că şovăi!

— Nu şovăi; sunt încremenit, iată totul. Noutatea este aşa de încremenitoare, încât venind de la un altul decât dumneata mi s-ar părea absurdă.

— Da! Zise Altieri cu o voce posomorâtă, este în toate astea ceva absurd. Asta o să mă înveţe a juca pe mărinimosul. Totuşi trebuie să-l avem pe Roland Candiano, trebuie!

Un gest furios sfârşi gândirea lui Altieri.

— În sfârşit! Reîncepu el. Răul s-a făcut. Este vorba de a-l îndrepta. Şi asta vă priveşte. Faceţi să se scotocească Veneţia. Să se închidă portul Lido. Să se reţină orice luntre care s-ar îndepărta. În fine, luaţi măsurile necesare. Căci, adăugă el îngălbenind, dacă nu mă înşel, este un duel pe viaţă şi pe moarte, care începe între noi şi Roland Candiano. Lucraţi, domnule mare inchizitor, şi lucraţi repede!

La aceste cuvinte Altieri se sculă, rămase câteva clipe în picioare, adâncit în gândurile sale, apoi îşi luă repede rămas bun de la Dandolo.

— Linişteşte-te, spuse acesta din urmă, în două zile cel mult, fugarii vor fi înlănţuiţi în fundul puţurilor.

Altieri plecat, Dandolo lăsă să-i scape un geamăt.

— Şi totuşi; trebuie! Şopti el. Această nouă fărădelege este trebuitoare! Eu sunt acela ce trebuie să-l arestez pe Roland Candiano.

Lui Dandolo îi trebui o oră spre a-şi înfrâna simţirile care îi stârneau gândirea, după cum furtuna de afară ridica talazurile. Apoi izbutind să-şi alcătuiască o faţă şi o ţinută, trecu în biroul său şi porunci să vină şeful poliţiei.

— Este aici, spuse secretarul său.

— Deja! Şopti înăbuşit Dandolo.

Şeful poliţiei fu introdus.

— Domnule, îi spuse marele inchizitor, ştii ce s-a întâmplat?

— Da, Excelenţă voastră, au evadat doi arestaţi. Unul dintre ei trebuia să fie executat chiar azi dimineaţă. Am alergat să primesc poruncile dumneavoastră.

— Povesteşte-mi întâmplarea cu amănuntul! Zise Dandolo.

Şi în timp ce poliţistul făcea o povestire a fugii şi se avânta într-o elegantă istorisire, menită a-l înălţă în stima şefului său, marele inchizitor se gândea:

— Trebuie să fiu eu oare acela care să pun să-l aresteze? O! Acele două capete ce le-am văzut răsărind spre cerul în flăcări ca o privire de înfruntare! Timpul se scurge. Cine ştie dacă n-au şi ieşit din Veneţia!

Tăcerea ce domnea în jurul lui îl miră deodată. Tresări şi-l văzu pe şeful poliţiei, care-l privea cu mirare.

— Continuă, zise el.

— Asta-i tot, Excelenţă. Nu am altceva de făcut decât să execut poruncile dumneavoastră.

Poliţistul îşi sfârşise de mult istorisirea.

— Poruncile mele! Exclamă Dandolo venindu-şi în fire.

— Excelenţa voastră vrea să-mi dea mie mână liberă? Zise deodată poliţistul.

Dandolo avu o licărire de bucurie. Totuşi se stăpâni şi răspunse:

— Da, dar cu condiţia să mă înştiinţezi, din ceas în ceas de tot ce se întâmplă. Faptele sunt grave. Aceşti doi inşi sunt foarte periculoşi. Dar ia să vedem, îi ştii, cred, cine sunt?

— Este vorba despre Scalabrino, banditul renumit, pe care-l l-am arestat acum şase ani.

— Şi celălalt? Exclamă Dandolo cu o nepăsare care întrecu ţelul, căci îl uimi pe poliţist.

— Celălalt? Este Roland Candiano, Excelenţă.

— Hai dar şi dă dovezi de hărnicie. Să mă vesteşti de îndată ce vei avea o urmă cât de mică.

Şeful poliţiei o luă la sănătoasa, convins că a pus mâna pe noroc.

Trei zile se scurseră şi fură groaznice pentru Dandolo. Aproape în fiecare oră primea vizita unui agent, a unui zbir ce venea să-i aducă un raport scris sau prin viu grai. În primul caz raportul provenea de la şeful poliţiei. În al doilea, venea chiar din partea agentului însuşi. În poliţia veneţiană, ca de altfel în toate poliţiile, fiecare agent căuta să se pună în valoare, în paguba unui şef la al căruia loc spera.

La fiecare vizită Dandolo simţea o sudoare rece şiruind pe fruntea lui.

În cele trei zile se făcu în el o mare schimbare. Gândul de a-l aresta pe Roland îi devenise până într-atât de nesuferit, încât el singur l-ar fi însoţit afară din Veneţia, dacă ar fi ştiut unde să-l găsească.

Între acestea, poliţiştii scotoceau oraşul, fără a găsi vreo urmă de-a fugarilor. Părerea tuturor era, că ei se înecaseră şi că leşurile lor erau împinse până în port unde, fără îndoială că au fost mistuite. După câteva zile, această credinţa era împărtăşită chiar şi de Altieri însuşi.

Într-o noapte, marele inchizitor veghea, aşa cum i se întâmpla atât de des de câţiva ani. Lucru ciudat: moartea probabilă a lui Roland adusese puţină linişte în acest suflet slab. Lucrul de care se temea marele inchizitor era suferinţa lui Roland închis în adâncul puţurilor. Roland nu mai suferea. Dandolo căuta în el însuşi o împăcare cu conştiinţa lui. În definitiv el nu făcuse nimic, lăsase să se facă. Şi chiar în clipa fugii, el lăsase pe capul poliţiei grija de a face cercetări.

Deci Dandolo răsufla. Şi acest fel de remuşcări vitrege ce-l mâhniseră atât de mult, slăbeau din oră în oră. La fiecare raport nou afirmând că nu se mai găsea nici o urmă a fugarilor, faţa i se însenina puţin câte puţin.

În acea noapte, feciorul lui de casă îi vesti deodată vizita unui agent. Dădu liniştit poruncă să-l introducă. Zbirul se ivi şi se închină adânc înaintea marelui inchizitor.

Era una din figurile îndoielnice, cum sunt atâtea în Veneţia: o făptură specială, care l-ar fi arestat şi pe tatăl lui şi i-ar fi legat mamei sale funia de gât, pentru ca să capete o avansare. Josnicele instincte ce se frământau nelămurit în acest suflet îndobitocit, se citeau pe fruntea lui joasă şi scobită, în ochii săi mohorâţi şi sticloşi.

Dandolo avu un gest de scârbă. Zbirul se ploconi şi mai jos încă şi zise:

— Excelenţă, îi am în mână pe Scalabrino şi pe Roland Candiano.

Dandolo se îngălbeni, dar nu făcu nici o mişcare.

— Povesteşte! Spuse el cu o voce răguşită.

— Iată, excelenţă. Numai că înainte de a vorbi, doresc să vă fac o smerită rugare.

— Ia s-o auzim.

— Este aceea de a ruga pe dumneavoastră, să binevoiască a-şi aminti că numai eu singur am găsit ceea ce toată poliţia Veneţiei nu a putut-o face, căutând zadarnic.

— O să-mi amintesc lucrul acesta! Zise Dandolo cu un accent ce l-ar fi înspăimântat pe zbir, dar care îl umplu de bucurie, căci se înşela în privinţa înţelesului acestei voci.

— E foarte simplu, Excelenţă, reîncepu zbirul. Mi-am adus aminte numaidecât, că Scalabrino vizita odinioară o fată, pesemne amanta lui, o anume Juana. Pe seară m-am dus deci în casa pe care o locuieşte fata asta. M-am vârât într-o odaie de alături. Am făcut o gaură în perete. Am ascultat şi am auzit.

Zbirul se opri, ca spre a aştepta un cuvânt de admiraţie. Acest cuvânt nevenind, el continuă:

— L-am văzut pe Scalabrino şi l-am auzit sfătuindu-se cu fata. Nu mai este nici o îndoială pentru mine, deşi hoţul se pare să s-ar fi schimbat.

— Şi celălalt? Gângăvi marele inchizitor.

— Lipsă, excelenţă! Dar după convorbirea ce am surprins-o, nu poate zăbovi să se înapoieze. Şi atunci operaţia e lesne; punem mâna pe Scalabrino şi pe fată. Ne aşezăm în locuinţă şi când Roland Candiano vine, haţ! Îi punem mâna în gât.

— Într-adevăr, foarte simplu! Exclamă Dandolo maşinal.

Era încremenit de groază.

— Nu-i aşa, Excelenţă? Exclamă zbirul sculându-se. Dar oricât de simplu pare acest plan, trebuie să-l găsesc. Şi este numai al meu!

— N-am să uit lucrul acesta! Exclamă Dandolo zgâriindu-şi pieptul cu unghiile. Şi adăugă cu o nesfârşită amărăciune, pe care poliţistul nu o simţi:

— Sper că ţi-ai înştiinţat şeful şi că este încercuită casa?

Zbirul clipi din ochi! Se ploconi şi mormăi:

— Excelenţă, un biet ins ca mine arareori are prilejul de-a se îmbogăţi, făcând statului un serviciu semnalat, pentru că n-am putut consimţi să-mi destăinuiesc secretul. Dacă aş fi vorbit şefului, şeful m-ar fi înjunghiat, m-ar fi azvârlit peştilor şi în această clipă el ar fi aici, povestind ceea ce vi se povesteşte!

Dandolo îşi şterse fruntea arzătoare. Spuse încetişor:

— Aşadar n-ai vorbit, nu l-ai vestit pe şeful tău?

— Nu Măria voastră!

— Nici pe vreunul dintre camarazii tăi?

— Iacă şi mai puţin!

— Eşti deci singurul care ştie lucrul acesta?

— Singur. Cu Măria voastră!

— Da. Bâlbâi Dandolo. Cu mine!

Se sculă, făcu câţiva paşi prin biroul lui, apoi veni la poliţist.

— Vino de-mi arată casa, zise el.

— La ordinele dumneavoastră, spuse poliţistul. Dandolo se înfăşură într-o manta şi urmat de zbir, ieşi din palatul său.

— Să trimit gondolierul, Excelenţă? Întrebă feciorul de casă.

— De prisos! Răspunse Dandolo.

Intră într-una din gondolele sale şi spuse poliţistului:

— Vâsleşte!

Cu graba omului care aleargă spre noroc, poliţistul începu a împinge gondola.

— Vei merge până la Lido, spuse pe neaşteptate Dandolo.

— Dar înălţimea voastră, nu-i pe acolo!

— Nu are a face. Haide. Am ceva de văzut acolo.

Luntraşul de ocazie se supuse. Dandolo nu se aşează sub cort. Stătea mai în urmă, lângă poliţistul care-şi mânuia vâsla cu dibăcia unui ins bun la orice. Marele inchizitor medita. În diferite rânduri îşi ridică ochii spre barcagiul lui, a cărui siluetă se ridica deasupra sa. Era o noapte întunecoasă. Canalele erau tăcute.

— Iată-ne în port, Excelenţă, zise poliţistul deodată.

— Mergi mai departe! Zise Dandolo.

Gondola îşi croi o trecere printre bricuri şi corăbiile statului şi se îndepărtă spre centrul acestui lac restrâns care este portul Lido. În curând fu în afara razei vizuale, toate corăbiile de la chei se pierduseră, nu mai era nimeni altcineva.

— Opreşte, spuse atunci Dandolo.

Poliţistul îşi atârnă vâsla.

— Stai aici, lângă mine, spuse marele inchizitor.

— O, Excelenţă.

— Stai, îţi spun! Zise Dandolo cu o voce răguşită.

Zbirul se supuse înmărmurit.

— Ascultă, zise marele inchizitor cu vocea scăzută, ca şi cum l-ar fi putut auzi cineva, eşti tare sigur că eşti singurul care ştii unde se află Roland Candiano?

— Cu totul singurul, Excelenţă!

— Nu te-a urmărit nimeni?

— Meseria mea este să urmăresc eu pe alţii, Excelenţă şi ştiu cum să fac pentru ca să nu fiu urmărit.

— Perfect. Arcultă-mă bine acum. Dacă ţi-aş cere să uiţi ceea ce ai văzut?

Dandolo vorbise aproape cu smerenie. Zbirul rămase încremenit, bătându-i cu putere inima de speranţe smintite, ghicind că avea în palmă cine ştie ce groaznică taină şi că putea să-l joace pe marele inchizitor ca pe o unealtă supusă. Hotărârea sa fu luată într-o clipă, să vândă cât mai scump ceea ce i se cerea şi prin urmare, să înmulţească, să exagereze marea ei valoare: veşnica excrocherie a bunului negustor.

— Ce vreţi să spuneţi, Măria voastră? Exclamă el.

— Îţi cer să uiţi că l-ai văzut pe Scalabrino, că cunoşti casa unde Roland Candiano trebuie să se înapoieze! Exclamă Dandolo cu o înăbuşită mânie.

— Dar, Măria voastră, casa asta. Nu voiţi s-o vedeţi dumneavoastră înşivă?

— Nu, nu. Dar răspunde, secături, în loc să întrebi tu. Te învoieşti la ceea ce-ţi cer?

— Care îmi va fi răsplata, Excelenţă? Zise îndrăzneţul poliţist.

— Cel puţin întrebarea asta este cu judecată. Iată: vei pleca din Veneţia. Ai să te duci la Roma, unde am mare trecere. Acolo îţi vei găsi o ocupaţie superioară celei ce-o ocupi aici şi pentru a te despăgubi de plecarea ta, vei primi cincizeci de taleri, îmbarcându-te mâine dimineaţă.

În timp ce Dandolo vorbea, zbirul pregătea o lovitură de maestru.

— Înălţimea voastră, spuse el fără veste, nu vreau să plec cu nici un preţ din Veneţia. Pe de altă parte, ceea ce-mi cereţi este grav şi doresc a chibzui.

— Până când? Întrebă Dandolo.

„Îl am în mână”, se gândi poliţistul care răspunse:

— Până mâine; este prea mult pentru a te gândi asupra unui fapt care poate avea, dacă nu mă înşel, nesfârşit de

mari urmări?

Dandolo zâmbi şi zise:

— Nu numai că nu e prea mult, dar asta nu-i de-ajuns. Gândeşte-te deci în vecii vecilor, ticălosule!

În acelaşi timp, marele inchizitor, cu un gest fulgerător, implântă în pieptul zbirului un pumnal, pe care-l ţinea sub mantaua lui. Zbirul se prăbuşi fără un ţipăt. În bătaia razelor lunii Dandolo privi o clipă masca pământie a acestui om pe care-l ucisese. Nu avu nici un fior. După trecerea de o clipă a acestei mortuare contemplări, el aruncă ochii împrejurul lui. Portul era tăcut. O răbufnire uşoară de vânt frământa uşor marea. În depărtare o linie de focuri arătau locul unde erau odgonite corăbiile la chei. O linişte maiestuoasă domnea peste această privelişte. Atunci Dandolo ridică trupul şi-l lăsă să alunece încetişor în apa ce se deschise cu un pleoscăit uşor.

Apoi îşi luă vâsla şi începu a împinge gondola.

Când se înapoie în palatul său şi se aruncă pe pat, marele inchizitor şopti:

— Acum mi-am plătit datoria faţă de Roland Candiano. Acum poate că voi putea dormi în sfârşit!

Capitolul XXIV Jalea inimii.

Palatul Altieri era aşezat la două sute de paşi de palatul Dandolo, pe aceeaşi aliniere. În treacăt să notăm că, între aceste două case boiereşti şi pe celălalt ţărm, se înălţa casa şi mai boierească încă şi mai luxosoasă, pe care o locuia curtezana Imperia.

Astfel, Imperia când privea din înaltul terasei sale la stânga, aproape putea vedea ce se petrecea la Dandolo; şi când privea la dreapta, ceea ce se petrece la Altieri, adică la Leonora. Dacă există o geometrie a simţămintelor, după cum este o geometrie a liniilor, se va găsi un fel de fatală simetrie în jocul întâmplării, care unea într-un fel de triunghi simbolic cele trei figuri esenţiale a lui Dandolo, a Leonorei şi a Imperiei.

Altieri, în dimineaţa când venise să-l vadă pe Dandolo, ca să-i anunţe fuga lui Roland, nu avusese deci decât vreo câţiva paşi ca să ajungă la palatul lui. Deşi foarte luxos el însuşi, interiorul acestui palat avea o cu totul altă înfăţişare decât vecinul său. Se vedeau aici trofee de arme, de modele de puşti şi arcuri, lănci, săbii, spade lungi cu două tăişuri. Ofiţeri peste ofiţeri umpleau anticamerele şi în faţa vestibulului veghea zi şi noapte o strajă de doisprezece inşi înarmaţi.

Într-adevăr situaţia ce-o ocupa în Veneţia căpitanul general, era una dintre cele mai înalte în stat. Înrâurirea sa nu era nicidecum mai mică decât aceea a dogelui însuşi. În principiu dogele era şeful suprem al oştirilor Veneţiei. Primii dogi nu fură altceva decât generali.

În împărţirea ce se făcuse succesiunii bătrânului Candiano, Foscari era rezervat mai ales atotputernicei politici şi-i lăsase lui Altieri puterea militară, păstrându-şi pe seama sa să-l supravegheze foarte de aproape, convins că un general nu trebuie să fie niciodată altceva decât o spadă în mâna conducătorului puterii politice. Astfel, de când lumea, conducătorii popoarelor s-au gândit să-şi facă un ajutor supus din conducătorul oştilor, în timp ce şefii hoardelor s-au gândit întotdeauna să întrunească în mâna lor puterea civilă şi militară. Desăvârşitul echilibru într-o republică organizată pe temelii poliţiste – adică într-o republică în care poporul este robit – este desăvârşita uniune între general şi legiuitor. Această unire desăvârşită exista oare între dogele Foscari şi căpitanul general Altieri? Asta este ceea ce ne-o vor spune fără îndoială episoadele acestei povestiri.

După cum în aventurile lui Borgia am văzut puterile bisericii în lupta contra libertăţii, tot aşa, în întâmplările acestea, vom vedea poate puterile militare luptând şi ele împotriva acestei libertăţi, vis suprem al omenirii, speranţă mângâietoare, izvor de epopee – vai! Această libertate atât de înceată în a lumina lumea! Şi ca întotdeauna scopul

acestor lupte este o părticică de fericire de cucerit, sintetizată prin iubire, simbolizată prin femeie.

Femeia! Dacă ea simbolizează fericirea în jurul căreia mugeşte aspra lăcomie a marilor şi se tânguie cât mai departe speranţa deznădăjduită a slabilor, nu întruchipează ea şi marile sfâşieri ale omenirii?

De aceea cu un fel de melancolie şi de mâhnire punem în fundul palatului lui războinic, pe căpitanul general Altieri triumfătorul şi pe Leonora, rămasă în adâncul inimii sale logodnica lui Roland. A învinsului!

După căsătoria ei cu Altieri, adică de doi ani, Leonora ocupa o aripă a marelui palat. Ea sta aproape statornic acolo, trăind cu femeile ei şi îndeletnicindu-se, cu o straşnică şi adevărată hărnicie internă, cu administraţia.

Altieri – deşi ora era foarte timpurie – se anunţă la dânsa.

Fuga lui Roland îl zguduia şi făcea să bâzâie în el sentimente, pe care obişnuinţa le făcuse să aţipească.

Leonora îl primi numaidecât pe bărbatul ei, ca ori de câte ori se prezenta el. În toate faptele sale exterioare ea îşi impusese să se arate întotdeauna soţia credincioasă şi supusă. Când intră căpitanul general, el o văzu că supraveghea orânduirea unui dulap mare cu rufărie. Două slujnice despătureau valurile de pânză, pe care ea o examina cu luare aminte. Altieri privi câteva clipe acest tablou casnic şi oftă. Apoi, cu un semn, el arătă pe cele două slujnice, cărora ea le spuse să se retragă numaidecât.

Atunci cei doi soţi se aşezară pe scaune.

Leonora văzu că bărbatul ei era mai mohorât, mai nervos, mai tulburat decât era de obicei. În această fire violentă, ea văzu că un nou conflict arunca o tulburare şi mai adâncă. După obiceiul său, aşteptă în tăcere. Căci niciodată nu-i vorbea decât ca să răspundă întrebărilor ce i le adresa el.

Altieri, din parte-i, tăcea. Venise la nevastă-sa sub primă lovitură a emoţiei, cu o nelămurită teamă că n-o va mai găsi acolo. Şi acum, era cu totul mirat că nu avea de spus nimic.

Totuşi o înăbuşită mânie îl cuprindea. I se părea că fuga lui Roland preciza situaţia lui faţă de Leonora.

— Văd, zise el cu un zâmbet silit, că eşti mereu aceeaşi gospodină model pe care mamele din Veneţia o citează ca pildă fetelor lor.

Ea tăcu.

Şi deodată el începu atacul.

— Da, zise, tatăl dumitale mi-a dat o desăvârşită gospodină, atunci când speram să nu-mi dea decât o femeie. Leonora, ascultă-mă, această viaţă mă copleşeşte în cele din urmă.

— Ce ai a-mi imputa? Veneţia nu ştie situaţia noastră.

— Este drept. De ce m-aş plânge, deoarece răul de care sufăr este necunoscut.

— Asist la toate serbările ce le dai; am grijă de interiorul casei dumitale; mă arăt în public lângă dumneata destul de des, pentru ca să nu se ghicească nimic din cele convenite între noi în intimitate. Când m-am măritat cu dumneata, în ajunul căsătoriei ţi-am spus cinstit, că nu voi fi niciodată nevasta dumitale altfel decât cu numele. Te-am întrebat dacă, în aceste condiţii, te învoieşti să nu-l persecuţi pe tatăl meu. Ai primit. Atunci, domnule, atunci când eram liberi amândoi, trebuia să-mi dictezi legi. Mi-ai jurat să-mi respecţi libertatea trupului şi a sufletului. Ţi-am jurat, din parte-mi, că niciodată n-o să-ţi dau motiv să te plângi. Îmi ţin vorba. Ce ai a-mi imputa? Vorbeşte, sunt întru totul gata să-mi schimb felul de viaţă. Într-o zi mi-ai spus că nu ieşeam destul de des cu dumneata. Chiar din seara aceea te-am însoţit în gondola dumitale. Ţi-a venit cheful să-ţi faci capriciul de a mă trece pe sub Puntea Suspinelor. Şi nu-ţi mărturisii că gemetele ce le auzeam mi-ar sfâşia inima. După aceea, ori de câte ori mi-ai cerut să te întovărăşesc, m-ai găsit pururea gata. Ce vrei astăzi?

Altieri se albise la chip. Ochii săi ardeau.

— Vreau să-mi fii nevastă! Spuse el înăbuşit.

— Haida de, domnule! Ştii de ce este în stare o Dandolo. Văd o ameninţare în atitudinea dumitale. Mai mult îmi place asta decât falsul dumitale respect faţă de legământul jurat. O Dandolo izbăvi odinioară republica înfigând un pumnal în pieptul unui căpitan de oştire care mergea asupra palatului dogilor. Ceea ce a făcut o Dandolo pentru libertatea tuturor, o pot face eu pentru libertatea mea.

— Ceea ce va să zică, dacă aş fi recurs la silnicie, m-ai ucide?

— Fără şovăire.

— Şi dacă l-aş ataca pe tatăl dumitale?

— Te-aş lăsa s-o faci. Am făcut pentru tata destulă jertfă. Sfărâmă-i situaţia, dacă vrei; tatăl meu nu mai este tatăl meu din ziua când a voit căsătoria mea cu dumneata, ştiind care îmi era jalea inimii.

Altieri tremura de furie şi de neputinţă. Leonora îi apăru ca una din acele fecioare din străbuni care, închinându-şi viaţa zeiţei nevinovăţiei, Vesta, erau mai puternice prin mândria lor decât împăraţii prin puterea lor. Instinctiva admiraţie ce-o simţi îi îndoi furia patimei.

Leonora se sculase, ca pentru a-i arăta lui Altieri că se putea retrage.

Înţelese atunci că orice vorbă ar fi zadarnică, că rugăciunile şi ameninţările ce se îmbulzeau în mintea lui n-ar birui deloc neclintita voinţă a soţiei fecioare, credincioasă jalei sale.

El se sculă de asemenea de pe scaun, zicând:

— Iată, Leonora, a doua oară când îţi cer să devii nevasta mea; întâia oară fu tocmai în seara acelei plimbări pe sub Puntea Suspinelor, de care vorbeai mai adineauri. Astăzi, un eveniment foarte mare, m-a împins iar spre dumneata.

Ea tresări surprinsă şi spuse:

— Un eveniment?

Altieri avu un zâmbet îngrozitor!

— Un eveniment ce ne interesează întrucâtva, cred eu. O să-ţi comunic un lucru care va schimba poate, într-o zi,

purtarea dumitale. Căci dacă pricep până la un anumit punct ca o femeie să rămână credincioasă unui om viu.

— Ei bine? Bâlbâi ea, văzând că Altieri se oprea.

— Ei bine! Am primit vestea că Roland Candiano e mort. Leonora rămase în picioare, cu totul ţeapănă. Roland o părăsise. Roland mort, jalea îi rămânea totuşi în suflet. Altieri se retrase murmurând:

— N-am minţit decât pe jumătate. Una din două: sau Roland s-a înecat, ori este în viaţă. În cazul dintâi, vestea mea este adevărată. În cel de-al doilea caz îmi iau sarcina s-o fac adevărată. Nu este vorba decât de câteva ore.

Rămasă singură, Leonora căzu în genunchi şi plânse vreme îndelungată, cum nu mai plânsese de şase ani, din ziua când tatăl ei o anunţase că Roland fugise din Veneţia.

Capitolul XXV Secretarul lui Aretin.

Şi lunile s-au scurs una după alta, după aceste întâmplări. Să transportăm acum pe cititori în palatul lui Petru Aretin. Ca şi acelea ale lui Dandolo, Altieri şi al Imperiei, acest palat se afla pe Canalul Mare. Deşi nu era în Veneţia decât de vreo douăzeci de zile, Aretin era deja celebru. Dăduse o serbare minunată, la care fuseseră poftiţi poeţii, pictorii, artiştii, nobilimea. Tiţian apăruse şi el la acea serbare. Petru Aretin îşi mobilase cu bogăţie palatul său. E drept că era plin de datorii şi că niciuna din mobile nu era plătită.

Într-o seară, doi inşi debarcară în faţa îmbrăcămintei de mătase vârstată cu roşu şi albastru, care întreţinea o plăcută răcoare în vestibul. Aceşti doi oameni se urcară pe marea scară de marmură ce ducea la anticameră. Acela dintre cei doi care părea mai tânăr, mergea înainte. Era îmbrăcat cu modestie şi purta veşmântul florentin. Avea păr bălai. Tovarăşul său ar fi părut de o statură de uriaş, dacă n-ar fi umblat încovoiat, fără îndoială din cauza vreunui cusur la rinichi. Era cărunt de tot.

Florentinul părea în vârstă de vreo treizeci de ani. El intră în anticamera împodobită cu statui şi păru că nu dă nici o atenţie numeroşilor vizitatori ce se îmbulzeau pe acolo. Aici

îşi aşteaptă cu răbdare rândul său pentru audienţă. Căci Aretin, ca un bărbat de stat, dădea audienţe, fiecăruia după rangul şi meritul său.

În sfârşit un servitor îl introduse, ca şi pe însoţitorul său, într-o încăpere unde două femei îmbrăcate cu o eleganţă neruşinată cântau din chitară.

Acolo, un nou popas.

Uneori, se deschidea în spate o uşă şi se auzea hohot de voci.

Această uşă fu trecută de tânărul florentin. Omul cu părul cărunt rămase locului.

În noua sală unde fu introdus, necunoscutul se văzu în faţa mai multor inşi şi a trei-patru femei. Femeile turnau de băut bărbaţilor în frumoase pocaluri de cristal cizelat.

— Ce vreţi? Spuse cu o voce puternică unul dintre bărbaţi, care era pe jumătate culcat pe o canapea mare.

Florentinul, dintr-o privire, făcuse ocolul tuturor acestor oameni ce erau în faţa lui. Şi fără îndoială nu văzu nimic primejdios, căci răspunse fără şovăire:

— Doresc să-l văd pe celebrul poet, care locuieşte în acest palat.

— Ei bine, dragul meu, vorbiţi! Vă aflaţi în faţa lui Aretin! Ce doriţi?

— Sosesc de la Florenţa, anume ca să vă prezint tributul admiraţiei mele.

— Clara! Margareta! Exclamă Aretin, ce aşteptaţi ştrengăriţelor, de nu oferiţi un scaun acestui tânăr şi să-i turnaţi de băut. Staţi voi, deşucheatelor, o să vă învăţ să meritaţi numele de Aretine, ce vi l-am dat, adică de zeiţe ale ospitalităţii graţioase şi poetice.

Vorbind astfel, Petru Aretin aţintea punga ce-o purta la cingătoare florentinul, şi această pungă i se păruse de un belşug potrivit. Lovi cu pumnul în masa ce se afla înaintea lui şi strigă:

— Mii de draci! Boierule, îmi plăceţi şi vreau neapărat să vă mulţumesc cu un sonet în felul meu.

— Maestre, răspunse atunci florentinul, o să vă informez mai întâi două lucruri: întâiul este că nu-mi este sete; al doilea că nu-s nicidecum boier.

— Dar ce eşti atunci?

— Sunt poet, sau cel puţin încerc a fi.

Aretin încruntă sprâncenele şi mormăi:

— Ei aş! Pana preţuieşte mai mult decât spada. În tot cazul, la ce-ţi pot fi de folos?

— Am venit la Veneţia cu speranţa să devin secretarul dumneavoastră.

— O! O! Exclamă Petru Aretin, iată multă ambiţie. Domnule! Ce ai scris dumneata? Ai cu ce să dovedeşti?

— Pot, dacă doriţi, să le fac în faţa dumneavoastră, improvizând o baladă.

Zicând acestea, florentinul păru că aşteaptă cu modestie hotărârea poetului. Aretin se răsturnă pe spate, îl privi pe străin măsurându-l din cap până la picioare, apoi întorcându-se spre musafirii pe care această scenă părea că-i înveseleşte foarte, spuse:

— Dacă nobleţele lor nu văd nimic nepotrivit.

— Nobleţele noastre sunt încântate, spuse un ins, pe care florentinul nu-l zărise, privind pe jumătate ascuns în penumbră, în fundul încăperii.

Florentinul îl privi pe omul acesta şi-i zâmbi.

— Din moment ce tu doreşti, dragul meu Bembo! Zise Aretin. Dar ce-ar spune credincioşii tăi, dacă te-ar vedea aci, ocupat cu sonete şi balade ce nu au nimic comun cu Sfintele Evanghelii! Începe, tinere, noi te ascultăm.

Florentinul păru că se reculege şi anunţă:

— Subiectul baladei mele se petrece nu departe de Trevise, în strâmtorile Piavei.

Aretin se sculă grabnic.

— Iată-i titlu, urmă florentinul: Poetul şi banditul.

— Titlu măgulitor, exclamară doi, trei dintre invitaţi.

Aretin se sculase.

— Domnule, zise el, scuză-mă. Uitasem de o întâlnire importantă. Dacă vrei să te înapoiezi mâine, îţi voi asculta balada cu vie plăcere. Pe mâine deci, pe mâine. Uite, treci pe aici, ca să eviţi aşteptarea din anticameră.

El deschise o uşă şi şopti la urechea florentinului:

— Aşteaptă-mă aici.

Apoi întorcându-se către invitaţii săi:

— Ducă-se dracului întâlnirile; zău aşa! De opt zile încă nu am avut timp să compun un sonet ce mi-l cere ducele Ferarra şi o poveste ce vreau s-o trimit Maiestăţii sale împăratului Carol. Scuzaţi-mă, domnilor.

— Iată-te tare de plâns, dragul meu Petre, zise omul care stătea în spate.

— Ei! Trebuie să-mi câştig existenţa! Nu e ca la tine, căruia venitul de cardinal ţi-ar fi de ajuns ca să trăieşti din belşug.

— Cardinal prin mila lui Aretin! Zise Bembo zâmbind.

— Este adevărat că am o oarecare înrâurire pe lângă sfântul părinte, zise Aretin. E foarte calic când e vorba de bani numărători, dar nu se precupeţeşte asupra titlurilor, trebuie să-i dăm dreptate.

Între timp musafirii lui Aretin plecaseră. La rândul lui se retrăgea şi Bembo.

Atunci Petru Aretin trimise de acolo pe Clara şi Margareta, apoi se îndreptă grăbit spre uşa pe unde îl lăsase să treacă pe florentinul care ambiţiona la cinstea de a deveni secretarul său.

Florentinul îl aştepta acolo.

— Vino, zise Aretin trăgându-l spre fundul palatului până într-o cameră strâmtă şi foarte simplu mobilată. Aici, adăugă el, nu mă tem de urechi indiscrete şi dumneata poţi vorbi. Pentru ce balada dumitale se numeşte „Poetul şi banditul”? Pentru ce subiectul se petrece în strâmtorile Piavei?

Cu un gest florentinul se descotorosi de peruca blondă, ale cărei plete feminine îi căzeau pe frunte şi bărbătească

figură a lui Roland se arăta lui Aretin.
— Dumneata! Exclamă acesta din urmă.
— Eu, care-mi joc rolul, după cum sper că şi dumneata ţi-l vei juca pe al dumitale. Şi pentru a începe.
— Vorbeşte stăpâne! Zise Aretin, căruia cuvântul acesta îi ieşi din gură fără efort.
— Ei bine, mai întâi de toate, trebuie să fiu secretarul dumitale pentru câtva timp. După aceea vreau să merg cu dumneata la serbarea la care trebuie să asişti poimâine.
— La curtezana Imperia?
— Da. Spune-mi cum trăieşte femeia asta? Mi se pare că am auzit vorbindu-se că are un copil. Aşa este?
— Tocmai aşa, deşi puţini inşi o ştiu. Imperia are o fiică.
— Care se numeşte?
— Bianca.
— Ce vârstă?
— Doisprezece până la paisprezece ani.
— Bine. Vei aranja în cursul acestei serbări lucrurile în aşa fel ca s-o pot vedea pe tânăra Bianca, iar curtezana Imperia să aibă oarecare încredere în secretarul dumitale.
— Asta-i tot, maestre?
— Totul pentru moment. Mâine mă voi prezenta din nou aici. Mă vei primi şi mă vei lua ca secretar. Poimâine mă vei lua cu dumneata la serbarea Imperiei. După aceea vom vedea. Acum fă aşa ca să ies de aici fără să fiu văzut de cineva. Uitasem, omul ce mă însoţeşte şi care a rămas într-una din anticamere, devine servitorul dumitale. Te va însoţi şi el la palatul Imperiei.
Vorbind astfel, Roland îşi potrivise iar acea perucă blondă, care-i schimbă în întregime înfăţişarea capului său energic şi mândru.
Aretin, foarte palid, îl conduse pe Roland până la o uşă ascunsă ce se deschidea în spatele palatului. Falsul florentin se îndepărtă cu grăbire. Atunci Petru Aretin se întoarse încetinel spre încăperea unde îl aştepta omul cu părul cărunt. Această vizită neaşteptată a lui Roland îl zguduia.

— Omul ăsta are o stranie putere de stăpânire! Se gândea el. Mie, căruia nu mi-e frică de nimic, afară doar să nu fiu lovit de vreun duşman, mi-e teamă de omul acesta care mă ocroteşte! Ce caută la Veneţia? Cine este? Unde se duce?

Zări pe uriaşul cu păr cărunt, care aştepta paşnic pe o bancă micuţă.

— Dumneata eşti, dragul meu, cel care doreşti să intri în serviciul meu? Îl întrebă el.

— Da, şi cât mai grabnic cu putinţă.

— Imediat chiar, dacă doreşti.

— În acest caz, porunciţi-mi o livrea. Trebuie s-o am cel mai târziu poimâine.

— Pentru serbarea curtezanei Imperia? Întrebă Petru cu vocea înceată.

— Nu ştiu. Dar astfel sunt poruncile ce am sarcina să vi le transmit. Ah! Altceva. Doresc să nu mă culc cu ceilalţi servitori.

— Vei avea camera dumitale.

— Ar fi bine să dea spre Canalul Mare.

— Vino, îţi voi arăta camera şi-mi vei spune dacă aşezarea ei îţi convine.

Peste câteva clipe după aceea, Scalabrino, pe care Aretinul nu-l recunoscu, dar pe care cititorii noştri desigur că l-au ghicit, era instalat într-o cămăruţă a cărei fereastră dădea spre canal.

A doua zi, Aretin prezenta celor doi secretari ai lui un nou tovarăş care, de aici înainte va face parte din viaţa lui. Era un secretar care, afirma el, îi fusese trimis de marele său prieten Ioan de Medicis. Noul secretar se instalase cum s-ar fi instalat un servitor, adică fără zgomot.

A treia zi, pe la nouă seara, Aretin se urca în frumoasa lui gondolă cu cortul de purpură, care poposea în faţa palatului său. Aducea cu sine pe noul său secretar şi trei servitori îmbrăcaţi în livrele bătătoare la ochi, printre care se afla şi uriaşul cu păr cărunt şi spatele boltit. Lucrul acesta nu era numai un lux, să fii însoţit de mai mulţi serivitori, ci era şi o

măsură de apărare. Aşa că servitorii sub livreaua lor de gală erau înarmaţi ca pentru o luptă.

Gondola aluneca încetişor de-a lungul Marelui Canal.

Peste zece minute după aceea ea se oprea în faţa măreţului palat al Imperiei. Faţada palatului era viu luminată. Din interior se auzeau zvonuri de muzică.

Vreo douăzeci de servitori împodobiţi cu firet de aur făceau zid de la marginile canalului până la treptele palatului, pentru a-i primi pe musafirii curtezanei, şi de celelalte două părţi ale acestui zid, bieţii nevoiaşi o priveau cu admiraţie.

Oare nu-i pentru cei nenorociţi o plăcere să se uite la oamenii care se duc să petreacă? Posomorâtă plăcere, posomorâtă şi dureroasă!

Trecând în urma lui Aretin, Scalabrino făcu unuia dintre aceşti golani un semn imperceptibil, căruia i se răspunse printr-un semn asemănător.

Aretin, cu măreţie îmbrăcat cu o tunică de catifea ce i-o dăduse marchizul de Guast, având pe cap o beretă cu agrafa bătută cu diamante, pe care o avea de la ducele de Urbino, purtând în jurul gâtului un lanţ de aur, dar de la papa Leon al zecelea, urcă treptele palatului, străbătu o întinsă anticameră şi intră în sala cea mare, pe unde circula o mulţime elegantă, compusă în mare parte din tineri chiaburi şi femei care, fără să fie tocmai prostituate, nu aveau la Veneţia ceea ce se cheamă o situaţie aranjată.

Spectacolul era într-adevăr de un farmec ciudat.

Într-un colţ, printre tufele de copăcei, cântăreţi din chitară şi alăute însoţeau vocile femeilor care cântau cântece de dragoste. Valeţii umblau de colo până colo servind musafirilor prăjituri, vin şi băuturi făcute cu portocale şi lămâi.

O drăgălaşă uitare de sine domnea în această mulţime, pe care o luminau vase de aramă în care se puseseră făcliile de ceară.

Imperia, măreaţă statuie, primea musafirii cu un zâmbet şi o vorbă de bun venit. Era voioasă. Mândra curtezană era acolo în elementul ei, privind cum trec tinerele perechi moleşite de muzică şi parfumuri, primind laudele bărbaţilor şi linguşelile femeilor; părea mai cu seamă fericită că tronează ca o regină a dragostei această serbare de iubire. La intrarea lui Aretin, primit cu acel freamăt de voci care arată prezenţa unei celebrităţi, mersese drept spre Imperia. Roland făcând semn lui Scalabrino să-l urmeze, se pierduse în spatele sălii.

Petru Aretin şi Imperia se vedeau pentru prima oară. Ei schimbară acea privire a oamenilor care vor să se măsoare şi să vadă, dacă fiecare din ei este vrednic de faima lui. Un cerc se formase în jurul lor:

— Jur pe amintirea mamei mele, exclamă Aretin, vreau să spun, doamnă, că nicicând nume de femeie ilustră nu fu mai bine purtat decât al dumneavoastră. E însăşi Venus, aceea pe care o am sub ochii mei, sau mai bine nu, căci Venus cea bălaie, Venus cea subţire şi zglobie, n-ar fi putut suferi asemănare cu formele sculptate în cea mai curată marmură. Deci vă voi asemăna cu Junona, Junona regina Olimpului şi stăpâna zeilor.

Imperia întinse mâna zicând:

— Este adevărat că sunt frumoasă. Dar dumneata, poete, făuritor de ritmuri şi de vorbe aurite, ai mai mult decât mine favoarea acestor zei despre care vorbeşti. Mi-ar place mai mult să fiu Anacreon decât Junona, şi dacă e o oarecare plăcere să te ştii frumoasă, este că sunt sigură că voi fi cântată de dumneata.

Aceste două făpturi schimbară un zâmbet, care era un poem.

Ei se înţeleseră de minune numaidecât.

Aretin se aşează alături de Imperia şi convorbirea începută pe acest ton deveni un val-vârtej de fraze migălite. Tineri, femei se amestecară în curând în acest taifas şi Aretin, rugat să zică şi el câteva din poeziile sale, se sculă şi începu

a recita o baladă, cu acea împăunare ce se potrivea atât de admirabil cu caracterul firii sale.

În acea clipă se apropie un om de cercul care-l asculta pe Aretin.

Era fiul lui Grimani.

Grimani, bătrân straşnic de aspru, membru al Sfatului celor Zece, avea faima că este de o asprime de moravuri fără pereche, ca şi asprimea fără de milă de care dădea dovadă în Consiliu. Fiul lui, Giulio Grimani, bărbat cam de vreo treizeci de ani, era unul dintre ofiţerii lui Altieri.

Aretin îşi sfârşea balada în ropotul aplauzelor, când Giulio Grimani spuse cu o voce tare:

— Aşadar, acesta este pehlivanul care a pretins că tatăl meu ar urî virtutea celor mai virtuoşi!

Aretin îngălbeni, dar se ţinu bine şi ridică din umeri.

— Domnule Grimani, exclamă Imperia, poetul este oaspetele meu, nu uitaţi, vă rog, lucrul acesta!

Un murmur de dezaprobare se ridică în jurul lui Grimani, care părea să fi băut ceva mai mult ca de obicei.

Dojanei Imperiei el îi răspunse rânjind:

— Poate să fie prea bine oaspetele unei curtezane, deoarece este fiul unei prostituate.

Aretin se descoperi cu un gest căruia nu-i lipsea nobleţea.

— Domnule, zise el, insultaţi o femeie moartă într-un spital. Dar insulta voastră este ştearsă prin salutul public ce i-l adresez memoriei sale.

Îşi puse bereta pe cap şi continuă:

— În ceea ce mă priveşte, domnule, fiu de curtezană cum sunt, am sufletul unui rege. Şi voi, fiu de inchizitor, aveţi sufletul unui zbir. Aşa că vă dispreţuiesc să vă pedepsesc. Această grijă este treaba lacheilor mei.

Aretin rostise aceste vorbe la întâmplare. În fond tremura.

Spunând aceste cuvinte, întoarse spatele lui Grimani, care palid de furie, se năpusti asupra lui, urlând:

— Ticălosule, o să te trimit să crapi la spital ca şi prostituata de mamă-ta!

Mai mulţi musafiri încercară să mijlocească între ei, strigând:

— Grimani, nu ai dreptate!

El îi respinse şi se duse să-l ajungă pe Petru Aretin, care se îngălbenise, când insultătorul se simţi înşfăcat de două mâini uriaşe, care îi nimiciră orice împotrivire.

Un fecior de casă cu livreaua lui Aretin, un fel de uriaş cu părul cărunt şi cu spatele boltit, înaintase cu grăbire şi-l înşfacă pe Grimani.

— Stăpâne, întrebă el respectuos, unde trebuie să-l duc pe domnul acesta?

— Du-l în gondola lui, răspunse Aretin, recăpătându-şi răceala şi siguranţa de sine, şi mai ales veghează să nu i se facă nimic rău.

Hohote de râs, aplauze, izbucniră. Uriaşul ducea cu braţele întinse pe Grimani nebun de furie şi de ruşine. El ieşi astfel, în timp ce Aretin, întorcându-se spre Imperia îi spunea:

— A trebuit să-mi dresez valeţii pentru anumite treburi ce mi-ar lua timp preţios. Altfel, doamnă, dacă aş fi fost silit să-l conduc eu singur pe domnul Grimani, ar fi fost câteva clipe furate contemplării frumuseţii voastre. Şi niciodată nu mi-aş fi iertat această fărădelege.

Aretin nu mai putea de bucurie. Acest incident îi da o aureolă de tărie şi de sânge rece, şi mulţi găsiră că, hotărât lucru, omul acesta nu era lipsit de duh.

Între timp serbarea îşi urma cursul ei.

Perechile se înlănţuiau în dansuri încete şi îndrăgostite.

Aretin îşi reluase convorbirea cu Imperia.

— Şi ce v-a atras la Veneţia? Întrebă aceasta din urmă.

— Mai întâi dorinţa de a vă vedea, doamnă, apoi o scrisoare a prietenului meu Bembo.

Imperia tresări.

— Ah! Exclamă ea, îl cunoaşteţi pe noul cardinal?

— Eu însumi i-am adus numirea, doamnă. Dar dumneavoastră îl cunoaşteţi?

— E unul dintre prietenii mei, zise Imperia cu o expresie de ură şi aproape de groază.

Şi ca şi cum gândul ce-i trecea prin minte în clipa aceea ar fi adus un altul, ea făcu un semn unuia dintre feciorii săi de casă care trecea cu răcoritore.

— Du-te de-mi caută pe jupâneasa Maria, zise ea.

Apoi reîncepu:

— Aveţi de gând să vă stabiliţi la Veneţia? Se vorbeşte despre un frumos palat, pe care l-aţi mobilat în chip minunat.

— Minunăţie care nu va preţui niciodată cât a dumneavoastră, deşi Tiţian însuşi a supravegheat împodobirea lui. Este adevărat că mă stabilesc la Veneţia, şi pentru multă vreme, nădăjduiesc eu. Veneţia îmi place prin ciudăţenia ei; linia fugarnică a canalelor sale mi se pare un vis.

— Şi apoi aici eşti în siguranţă, exclamă deodată Imperia. Este un fel de cetăţuie, de unde poţi înfrunta nepedepsit pe cei mai puternici.

— Citiţi admirabil în gândirea oamenilor, zise Aretin încetişor; şi dacă vreţi, noi amândoi vom stăpâni Veneţia. Şi vom fi aici inatacabili.

— Primesc alianţa! Zise Imperia râzând. Dar spuneţi-mi, cine-i omul acela care mergea lângă dumneavoastră când aţi intrat?

— Vreţi să vorbiţi de secretarul meu, Paolo?

— Ah! Este secretarul dumneavoastră? Exclamă Imperia gânditoare.

În acea clipă se oprise în faţa ei o femeie în vârstă şi zise:

— M-aţi chemat, doamnă?

— Da, Maria. Ce face Bianca? Trebuie să veghezi în mod special asupra ei în aceste seri de serbări. Sper că zgomotele muzicii nu ajung până la dânsa?

— Nu, doamnă. Şi domnişoara Bianca doarme ca un înger, deşi la începutul seratei păruse puţin indispusă.

— Indispusă! Răcni Imperia îngălbenind. Şi nu mi-ai spus-o.

— N-am cutezat, doamnă. Din cauza serbării.

— Şi ce-mi pasă de serbare, proastă bătrână! Sunt sigură că Bianca e încă bolnavă; ia să vedem, vorbeşte.

— Doamnă, gângăvea bătrâna, este adevărat că domnişoara este cam bolnăvioară. Dar nu este nimic.

— Scuzaţi-mă, zise Imperia lui Aretin cu o voce tremurătoare, mă înapoiez într-o clipă.

— Doamnă, zise Aretin, dacă trebuie să dau crezare celor ce aud, sănătatea acestei domnişoare este preţioasă.

— Mai mult decât viaţa mea!

— Este legată printr-o legătură puternică de dumneavoastră?

— E fiica mea! Exclamă Imperia cu o mândrie naivă ce-ar fi făcut să se ierte multe lucruri din viaţa curtezanei.

— Ah! Aşadar aţi iubit! Zise Aretin, deoarece o iubiţi atât de mult pe copila asta.

Imperia ridică din umeri.

— Am iubit şi eu o dată în viaţa mea, o singură dată, şi asta mi-a adus toate chinurile iadului. Copila asta nu are nici un amestec cu dragostea aceea. O iubesc pentru ea însăşi.

— Orice ar fi, nu veţi fi supărată că aveţi la îndemână un medic bun?

— Dacă Bianca e bolnavă, aş plăti un medic cu pumni de aur.

— Vă ofer eu unul, zise Aretin, pe care nu trebuie să-l plătiţi, cu toată dibăcia lui, căci este al meu. Este acel secretar despre care îmi vorbeaţi mai adineauri.

Pentru a doua oară, Imperia tresări.

— Fie! Zise ea. Veniţi cu mine.

Ea străbătu sala de serbare cu acel zâmbet, care făcea parte neştirbită din meseria ei. Curtezanele sunt necontenit pe scenă. Şi dacă rolul este de a zâmbi, ele trebuie să zâmbească chiar cu moartea în suflet.

Însoţită de Aretin, ea ajunse la o mică încăpere goală unde zgomotele nu mai ajungeau decât foarte domolite.

— Aşteaptă-mă, spuse ea atunci, dacă Bianca e bolnavă, voi veni eu să vă chem.

— În acest timp eu îl voi căuta pe secretarul meu, zise Aretin.

Imperia lipsi câteva clipe. Când se înapoie, îl găsi pe Aretin în tovărăşia secretarului său şi a acelui fecior de casă uriaş, care-l dusese cu atâta străşnicie pe Grimani în gondola sa. Curtezana părea tulburată.

Ea alergă la secretar:

— Domnule Paolo, zise ea, sunteţi medic?

— Sunt, doamnă, la poruncile dumneavoastră.

La sunetul acestei voci, Imperia fu zguduită de un fior. Dar se reculese.

— Veniţi! Spuse ea.

Şi-l târî pe acela căruia Aretin îi spusese Paolo, îl făcu să treacă prin două-trei încăperi şi sosi în sfârşit într-o odaie, unde o fetiţă de vreo doisprezece ani, culcată pe o canapea gemea încetişor.

Paolo, să lăsăm acest nume secretarului lui Aretin, Paolo nu era medic. Dar nu-i trebui multă bătaie de cap ca să se convingă că, copila nu era nicidecum bolnavă. Totuşi Imperia o luase pe Bianca în braţele sale şi o acoperea cu sărutări pătimaşe.

— Unde te doare, copila mea? Întrebă ea. Nu-mi ascunde nimic. Haide. Vezi, domnul acesta este un mare medic, care vine să te lecuiască.

Lucru ciudat, copila părea că fuge de sărutările mamei sale şi şoptea cu îndărătnicie:

— Dar nu îmi este rău, măicuţo, ţi-o jur.

Totuşi, gemete nervoase îi ieşeau din piept.

— Nu te doare stomacul, spune, puicuţo? Reîncepu Imperia.

— Nu, mămico.

— Nici burta? Spune-mi, spune, sufletul mamei.

— Nu, îţi jur!

Paolo privea cu o adâncă luare-aminte pe mamă şi pe fată. El o trase pe Imperia într-un colţ al odăii şi o întrebă pe neaşteptate:

— Aşadar vă temeţi să nu vă otrăvească cineva fata?

Imperia dădu un uşor strigăt de groază. Dar nu tăgădui.

— Domnule, exclamă ea împreunându-şi mâinile, vedeţi vă rog, dacă copila e bolnavă, fie-vă milă!

— Liniştiţi-vă, zise Paolo. Aveţi încredere în mine?

— Da, da. Deşi nu ştiu de ce îmi insuflaţi această încredere.

— Ei bine, vreţi să vă retrageţi şi să daţi poruncă să iasă slujnicele.

Imperia făcu un gest de groază.

— Sunt întru totul gata să-mi cedez locul unui alt medic, dacă vă este frică! Zise Paolo.

— Nu! Nu! Cred în dumneavoastră.

Ea făcu un semn. Şi două sau trei servitoare ce se îmbulzeau în jurul Biancăi, se retraseră. Atunci ea o strânse pe fată la sânul său cu un fel de furie, apoi ieşi la rândul ei, în clipa când medicul îi spunea:

— Binevoiţi a porunci feciorului nobilului Aretin să rămână în odaia alăturată, ca să mă poată auzi. Dacă am nevoie de orice ar fi, el este obişnuit cu poruncile mele.

Paolo rămas, examina o clipă pe Bianca.

În clipa când mama ei ieşea, copila se ridicase pe jumătate, îl privise cu ochii săi negri, plini de mânie, şi şoptise:

— Du-te! Întoarce-te la petrecerea ta! Înapoiază-te la toţi bărbaţii aceia! Şi lasă pe fata ta cu totul singură!

Paolo zâmbi; cunoştea acum boala de care suferea Bianca. El se apropie, se aşează lângă dânsa, îi luă mâna şi-i spuse încetişor:

— Vrei să ne sfătuim puţin, fata mea?

— Vreau să fiu singură. Nu sunt bolnavă, spuse cu nervozitate Bianca.

— Ştiu bine că nu eşti bolnavă. Nu trupul ţi-e bolnav, sărmană mică nevinovată. Inima ţi-e bolnavă, nu-i aşa? Spune-mi mie! Încrede-te în mine. Sunt un prieten. Ai mâhniri mari, nu-i aşa? Ia să vedem, priveşte-mă şi vezi dacă poţi să mă socoteşti prieten.

Bianca ridică spre omul acela care-i vorbea astfel tânărul ei cap, pe care-l ţinuse ascuns până atunci în faldurile învelitorii. Roland fu izbit de neobişnuita frumuseţe a acestui chip de copil. Bianca avea atunci ceva mai puţin de paisprezece ani. Dar era aproape o copilă, o domnişoară, căci sub soarele arzător al unui cer învolburat de dragoste, fiicele Italiei cresc repede, ca florile în glie caldă.

Bianca avea toată frumuseţea mamei sale, dar cu un nu ştiu ce mai curat în linii, mai puţin aspru în modelaj. Ochii ei de un albastru profund, de un albastru marin, formau numai ei un straşnic contrast cu ideala feciorie a capului său. Ochii ei aproape sălbatici aveau flăcări de mânii necunoscute, de revolte ce-i veneau poate din gândurile sale.

În timpul îndelungat cât o ţinuse maică-sa îndepărtată de dânsa, dintr-un sentiment de pudoare ce nu avea nimic uimitor la această femeie de valoarea Imperiei, fusese cu îngrijire crescută, avusese profesori de citire şi scriere, de aritmetică; cânta cu o nespusă expresie din arpicordo, un fel de ghitară. Apoi deodată, fie toană, fie că dragostea ei de mamă nu se putu împotrivi mai mult despărţirii, curtezana plecase să-şi caute şi să-şi aducă fata, şi o instalase în fundul palatului ei, unde s-ar putea zice că Bianca vieţuia închisă. Aproape în toate serile, pe înnoptate, Imperia cu modestie îmbrăcată şi cu văl ca de văduvă, ieşea cu Bianca. Atunci ele făceau îndelungate plimbări, fie pe jos, fie în gondolă. Dar ziua Bianca nu ieşea niciodată. Imperia veghea cu o grijă pizmaşă ca fiica ei să nu fie zărită de nici un bărbat şi puţini oameni ştiau că avea o fată. În această casă necurată, acesta era colţul curat, unde Imperia nu

intra nicicând decât tremurând. Poate, cu toate măsurile ei, frumuseţea Biancăi stârnise deja poftele lacome.

În timpul unei îndelungate clipe, Bianca îl examina pe Roland.

— Da, spuse ea, cred că pot să te tratez ca pe un prieten. Nu te asemeni cu ceilalţi bărbaţi ce vin la mama mea. Privirile dumitale nu au acea expresie obraznică ce-o au ei toţi. Şi asta mă face să sufăr. Să o văd pe mama mea atât de înconjurată. Aş visa o căsuţă, unde să fim amândouă, numai amândouă.

— Astfel dumneata nu ai nicidecum dorinţa de a te amesteca în aceste serbări ce se dau în acest palat?

— Îmi fac groază. Chiar ieri am rugat-o pe mama să renunţe la ele. N-a vrut. Sunt tare nenorocită.

Bianca izbucni în plânsete.

— Într-adevăr, tare nenorocită! Murmură Roland.

Lăsă să plângă fata, care se potoli grabnic.

— Totuşi, reîncepu el într-un târziu, o iubeşti mult pe mama dumitale?

— Da; o iubesc. O deplâng. Căci adesea mi s-a părut că înţeleg că nici ea nu-i fericită. O iubesc pe mama, domnule. Dacă ar trebui să mă jertfesc pentru dânsa, aş face-o. Şi totuşi mi se pare că mai bine ar fi să mă duc de aici.

Roland tresări.

— Dar pentru ce, întrebă el, deoarece o iubeşti pe mama dumitale şi ea te iubeşte şi ea cu o adevărată dragoste, de ce te-ai duce?

— Nu ştiu. Mă înăbuş aici!

— Poate nu eşti destul de liberă?

— Nu, nu-i asta. Mi-ar fi indiferent că trăiesc închisă. Mă înăbuş pentru că atmosfera ce-o răsuflu aici, îmi pare grea şi stricată, mă înăbuş pentru că ghicesc, simt că se petrec aici lucruri ce mă îngrozesc. Ce anume? Nu ştiu! Şi mă chinuieşte înfricoşător faptul că nu ştiu.

— Linişteşte-te, alină-te, copila mea; nu se petrece pe aici nimic care să te înspăimânte.

Ea îl privi ţintă.

— Nu spui ceea ce cugeţi, şi simt şovăiala vocii dumitale atât de sinceră. Ochii dumitale se întorc. Pentru ce nu-mi spui adevărul?

— Pentru că acest adevăr trebuie să-ţi rămână ascuns, spuse Roland cu o tulburare ce-l uimi; nu încerca să afli. Stai închisă în odaia dumitale. Dacă se întredeschide o uşă, îndepărtează-te. Dacă auzi un zgomot de voci, astupă-ţi urechile; dacă zăreşti o umbră, închide-ţi ochii.

— Ah! Exclamă Bianca, acum văd că îmi eşti un adevărat prieten.

— Da, da, un prieten, nu te îndoi de asta.

— Mi-ai zugrăvit în câteva cuvinte viaţa ce-o duc aici. Căci tot ce mă povăţuieşti, o fac de vreme îndelungată; dar până aici o făceam din instinct, fără să ştiu dacă lucrul acesta mă izbăvea, sau mă da pieirii. Ah! Domnule, dacă ai putea-o hotărî pe mama să plece din Veneţia. Până n-am fost aici, eram aşa de fericită.

— Dar unde erai?

— La nişte ţărani, lângă Mantua. Mama venea să mă vadă de două ori pe an şi atunci eram aşa de fericită! Alergam împreună ca nişte surori. Când ea pleca, îmi rupea inima văzând-o plângând, aşa cum plângea.

Şi totuşi, viaţa asta de acolo aş vrea să o reînceapă.

— Speră; voi face tot ce va fi cu putinţă, ca s-o conving pe mama dumitale.

Bianca îşi împreună mâinile.

— Am fi izbăvite amândouă! Spuse fata fără a pricepe adâncimea acestui cuvânt. Când ai să-i vorbeşti mamei?

— Îndată ce voi putea. Poate imediat. Sau mai degrabă mâine. Da, mâine; căci am nevoie să chibzuiesc.

— Eşti bun, domnule, eşti într-adevăr bun. Şi mă tem de încrederea asta în dumneata.

— În ce constă lipsa dumitale de încredere? Zise Roland mirat.

Bianca se înroşi.

— Nu ţi-am spus totul. Şi totuşi trebuie. Un bărbat. Unul dintre aceia care vin câteodată pe aici.

— Ei bine?

— Într-o zi, mama m-a dus în timpul zilei la Lido, contrar obiceiului. Omul acesta ne-a întâlnit. O recunoscu pe mama, deşi era acoperită cu un voal; el se apropie de noi şi simţii că mă cuprinde sub privirea lui un frig ca de moarte.

— Ai putea să mi-l descrii pe omul acela?

— E de o urâţenie respingătoare. În ziua aceea purta o mantie de abate, dar cu poalele viorii.

— Bembo! Şopti înăbuşit Roland.

— Peste o lună, continuă Bianca, văzui uşa asta întredeschizându-se. Omul se ivi. Avea faţă înflăcărată şi prinse a bâlbâi lucruri ce nu le auzii, într-atât eram de îngrozită. Ţipai foarte tare. Servitorii mei alergară şi omul se retrase, scuzându-se că s-ar fi înşelat.

— Şi ce spuse mama dumitale, când află?

— N-am cutezat să-i povestesc această întâmplare. Şi totuşi mi-a fost frică şi tremur ori de câte ori mă gândesc la asta.

— Linişteşte-te, zise Roland cu o voce aşa de posomorâtă încât fata îngălbeni; te voi ocroti împotriva acestui om.

— Îl cunoşti deci?

— Da, îl cunosc, zise Roland a cărui faţă se descompuse pe neaşteptate. Apoi venindu-şi în fire, adăugă pe un ton ciudat: Adio, fata mea. Nu te mai teme de nimic şi binecuvântează întâmplarea că te-am văzut, că ţi-am vorbit. Din acest moment nu te mai teme de nimic, eşti sub ocrotirea mea.

Bianca se aplecă înaintea vorbitorului cu un farmec şi o expresie de adâncă recunoştinţă ce-i lumină ochii ei albaştri, a căror sălbatică strălucire păru că se îmblânzeşte şi se topeşte într-o dulce lumină. Roland deschise uşa şi făcu semn valetului uriaş să se apropie. El îi vorbi la ureche, părând că-i dă porunci, dar îi spunea:

— Scalabrino, uită-te bine la fata asta.

— O văd, stăpâne.
— Memorează bine chipul ei, aşa ca să ai amintirea exactă.
— Aş recunoaşte-o dintr-o mie!
— Bine, zise în sfârşit Roland cu glas tare când se gândi că Scalabrino studiase bine faţă Biancăi; bine, du-te de-mi procură aceste lucruri ce ţi-am spus, cât mai curând.
Valetul se plecă şi porni.
Roland făcu atunci un ultim semn Biancăi extaziate şi închise uşa.
— Ei bine? Exclamă Imperia cu nelinişte!
— Nu e nici-o primejdie, doamnă. Dacă voiţi să vă daţi seama dumneavoastră personal, veţi vedea că fata dumneavoastră este perfect sănătoasă.
Imperia alergă în odaia fiicei sale.
Falsul secretar Paolo, Roland pentru noi, se apropie atunci de Aretin care aşteptase lângă Imperia, şi-i spuse încetişor:
— Pofteşte pe prietenul dumitale Bembo la o petrecere intimă la dumneata acasă. La această petrecere nu va fi decât el, dumneata şi eu.
Şi Paolo păru că se scufundă într-o meditare, pe care Petru Aretin o respectă.
Ciudat lucru se gândea Roland, ciudată este ursita omului! Iată o femeie, o josnică femeie de plăceri, al cărei capriciu de o oră ce l-a simţit pentru mine, îmi fuse poate cauza începutului tuturor nenorocirilor. Desigur că ea a fost amestecată în acea denunţare. Cu siguranţă că a servit interesele lui Foscari, ale lui Bembo şi ale lui Altieri, interesele îngrozitoarei treimi de făcători de rele, aliaţi spre a mă scufunda în bezna deznădejdilor fără de sfârşit. Bun! Aflu că ea are o fată şi că o iubeşte pe fiica ei. Iată, îmi zic eu, unealta răzbunării mele. Voi face să sufere acest suflet de mamă rătăcit într-un trup de prostituată. Şi când vin să încep pedepsirea nemernicei, iată că-mi intră în inimă mila. Văd pe fiica sa şi văd că este un înger vrednic de mila şi admiraţia oamenilor. Vin s-o lovesc şi plec cu hotărârea de a

o izbăvi. Deoarece hotărâsem să mă răzbun, pentru ce n-am început prin a-mi smulge din piept inima prea slabă?

Imperia intră iarăşi strălucitoare de bucurie şi apucă mâinile lui Roland.

— Ah! Maestre Paolo, exclamă ea, eşti cu adevărat un mare medic. Niciodată n-am văzut-o pe fata mea atât de sănătoasă şi plină de viaţă. Domnule Aretin, secretarul vostru este o comoară.

— V-am spus-o, doamnă, zise Petru Aretin.

La atingerea mâinilor Imperiei, Roland avusese un fior de scârbă şi de ură, pe care şi le stăpâni numaidecât.

— V-aţi liniştit aşadar? Întrebă el.

— Cum să nu mă fi liniştit?

— Şi dacă v-aş spune că, această aparenţă de sănătate este înşelătoare? Dacă v-aş spune că copila dumneavoastră este realmente bolnavă?

— Mă înspăimântaţi! Exclamă curtezana îngălbenindu-se.

— Voiţi, doamnă, să-mi acordaţi o convorbire?

— Numaidecât, o! Numaidecât!

— Nu; aceste zgomote ale serbării m-ar tulbura. Mâine.

— E prea departe! Acum sunt într-o chinuitoare nelinişte. Ascultă, întoarce-te pe la miezul nopţii. Până atunci voi fi găsit un mijloc oarecare ca să expediez toată lumea asta de aici. Te rog.

— Fie, la miezul nopţii!

Roland se îndepărta, în timp ce Imperia se gândi:

— O! Auzit-am eu undeva această voce care mă înfioară? Pentru ce vederea acestui om deşteaptă în mine groaznice amintiri?

Escortată de Petru Aretin, Imperia se înapoie în sala de serbare şi cu o adâncă dibăcie, această dibăcie, această supremă artă ce-o făcea într-adevăr superioară, începu a pregăti puţin câte puţin mulţimea musafirilor săi pentru plecare ce nu s-ar fi putut face decât foarte târziu în noapte.

Pe la miezul nopţii, aşa cum spusese dânsa, palatul era pustiu, tăcut cu lumânările stinse, servitorii retraşi; o oră îi fusese de ajuns Imperiei.

Când rămase singură, apăru acela care se numea meşterul Paolo.

Ea îl apucă de mână şi-l târî într-o odăiţă îndepărtată. Imperia se aşeză şi arătă un scaun secretarului-medic a lui Petru Aretin.

Roland se supuse automat.

Clipa ce o trăi în acel moment, fu una dintre acele clipe de groaznic chin, cum mai simţise el după fuga sa din temniţă.

Această încăpere în care se afla, o recunoştea! Era aceea unde curtezana îl atrăsese în acea seară nenorocită, când simţise pentru întâia oară că trece asupra vieţii sale adierea apropiatelor nenorociri. Se înfioră şi se îngălbeni foarte tare sub vopseaua din care îşi făcuse un fel de mască. O scurtă halucinaţie îl transportă cu şase ani în urmă; o revăzu pe Imperia aşa cum o văzuse: aprinsă, neruşinată, tânără târâtă de o izbucnire a patimii, ca o foaie bătută de vântul vijeliei. Atunci nebunia omorului năpădi mintea lui Roland. Pe această femeie care, pentru o toană, îi zdrobise viaţa, o avea în palmă, în faţa lui, în singurătatea acestui palat adormit. Ora ispăşirii sosise pentru dânsa!

Mâinile lui Roland se încleştară, el se sculă pe jumătate. Se ghemui ca şi cum ar fi vrut să sară asupra ei.

— Vorbeşte-mi despre fiica mea, spuse cu blândeţe Imperia.

Roland căzu pe scaunul lui şi un oftat răguşit îi umflă pieptul. Totul îi pieri din minte, halucinare, omor, şi nu văzu în Imperia decât pe mama femeie ce-şi răsfăţa maternitatea, acest sublim dar al femeilor.

— Ce temeri aveţi în privinţa ei? Întrebă el făcând o sforţare, ca spre a izgoni gândurile trecutului.

— Ce ştiu eu? O iubesc atât de mult pe copila asta! Ea este toată viaţa mea, domnule. Cea mai mică aparenţă de boală mă scoate din fire. O, dacă aş pierde-o!

— Este cu neputinţă să fie numai asta temerea dumneavoastră.

— Ce vrei să zici? Exclamă Imperia tresărind.

— Bianca este sănătoasă tun. Dar este tare. Frumoasă. Prea frumoasă, poate! Nu-i aşa, doamnă, că v-ar plăcea mai mult ca fiica voastră să nu fi atras niciodată privirile vreunui bărbat.

— Va trebui totuşi să se mărite! Zise Imperia care îngălbeni.

— Nu de asta vă temeţi, o ştiu. Dacă s-ar prezenta un bărbat tânăr, cinstit, devotat, oferind viaţa sa împreună cu dragostea ce i-ar fi insuflat-o Bianca, n-aţi şovăi! Dar poate că fata dumneavoastră a fost văzută de vreunul din acei monştri cu chip omenesc, a căror privire sigur este o insultă.

— Mă înfricoşezi!

— Poate că a insuflat o patimă uneia din acele inimi josnice, murdare, ale cărei sentimente sunt otrăvuri, în aşa fel că aceste făpturi păşesc într-o atmosferă de nenorocire şi de fărădelegi, şi care e de ajuns să se apropie numai pentru a respira moartea.

Imperia atârna de buzele lui Roland, îl privea cu o groază crescândă.

— Dacă-i asta, doamnă, sfârşi Roland, vai de fiica dumneavoastră! Vampirul e aproape şi pândeşte în umbra acestui palat. Îi este sete de acest sânge tânăr. Această frumuseţe luminoasă îi convine urâţeniei sale. Noaptea lui vrea să se lumineze cu acesta lumină. El, dă târcoale, fără grabă. Ştie că prada lui nu-i poate scăpa. Luaţi măsuri, căci, în curând va fi prea târziu ca să scăpaţi copila.

Imperia dădu un ţipăt de spaimă.

— Ce aveţi, doamnă, zise Roland. Toate astea nu-s decât presupuneri. Şi de altminteri, sunteţi aici ca să vegheaţi asupra Biancăi. Căci cine ar cuteza s-o atace pe fiică în faţa mamei. Afară doar dacă mama n-ar fi legată de răufăcători prin cine ştie ce tainică îndoială! Afară doar de cazul când

mama ar fi de-a pururea legată prin cine ştie ce crimă întunecoasă de complicele său şi ar fi neputincioasă, când acest complice s-ar scula şi-ar zice: „Vreau pe fiica ta!”

Imperia sări, alergă la uşă, se convinse că nu-i auzea nimeni, apoi rătăcită, se înapoie spre Roland.

— Cine ţi-a spus toate acestea? Bâigui ea. Ce putere drăcească ţi-a destăinuit învoiala ce mă leagă de monstru, de vampir, de cardinal!

— Nu ştiu despre ce-mi vorbeşti, spuse cu răceală Roland. Caut, dibui, iată totul. Se pare că, fără să vreau, am spus adevărul.

— Altfel nu ştii nimic?

— Nimic! Zise Roland.

Imperia răsuflă, când Roland adăugă:

— Nu ştiu nimic, dar trebuie să ştiu totul, dacă voiţi ca fiica voastră să fie scăpată.

Curtezana se înfioră şi-şi plecă încet capul în jos la auzul vocii poruncitoare, care o stăpânea.

Totuşi Roland simţea că stârnind iarăşi acele amintiri se dezlănţuieşte în el o mânie furioasă. Încercă să se potolească.

— Ei, asta-i acum! Se gândea el, o să fac acum pe copilul! Îngădui-voi nervilor mei să conducă ei situaţia? Haide, minte înnebunită, vino-ţi în fire. Trebuie să afli! Trebuie ca unul dintre martorii dramei să-ţi povestească peripeţiile ei!

— Îţi voi spune tot ce pot spune! Reîncepu Imperia, încercând şi ea să-şi recapete sângele rece.

— În acest caz, zise Roland cu o voce liniştită, să încercăm a face puţină rânduială în ceea ce spunem. Ce naiba, doamnă, jur că nu credeam nicidecum, că pătrund într-o întâmplare tragică, atunci când m-aţi rugat să o examinez pe fiica dumneavoastră. pe biata mică nevinovată!

— Nevinovată! Gemu Imperia.

— Apoi da! Nevinovată de crimele ce le-au săvârşit alţii şi pe care destinul răufăcător poate a ursit-o ispăşirii lor.

Curtezana scăpă un geamăt înăbuşit.

— O! Zise ea, cine eşti dumneata? Niciodată nu mi-a vorbit cineva cu atâta autoritate! Niciodată n-a pătruns nimeni în gândurile mele cele mai ascunse, aşa cum pătrunzi dumneata dintr-odată! Cine eşti? Vreau s-o ştiu.

Vorbind astfel ea se uita la Roland, încerca cu aprindere să-i asemene trăsăturile cu icoana ce plutea în acest moment în faţă închipuirii sale.

— Sunt, zise Roland, un modest secretar al domnului Aretin. Am studiat la Pisa şi la Florenţa. Tinereţea mea s-a scurs toată în studiul filosofiei. Şi asta este poate, ceea ce-mi îngăduie să ghicesc ceea ce este ascuns. Ilustrul Ioan de Medicis, care m-a trimis noului meu stăpân, mă cinstea cu mare încredere. A trebuit să fie adâncă prietenia ce-o simte pentru Aretin, ca să se învoiască a se despărţi de mine.

Roland vorbise cu foarte mare simplitate. Imperia se linişti încetul cu încetul la sunetul acestei voci, care părea că stârneşte după plac vijeliile gândirii sau le potolea.

— Vorbeşte deci, spuse dânsa; sunt gata să-ţi răspund.

— Aşadar, să zicem că vom pune puţină rânduială în această convorbire. Şi mai întâi v-o spun, doamnă, că deoarece aveţi încredere în mine, faceţi acest lucru fără gând ascuns.

— Voi încerca, zise Imperia care roşi de necaz văzând ghicită hotărâta ei intenţie de a nu spune decât ceea ce ar vrea să spună.

— Îmi veni o idee, pe care vă voi spune-o imediat, reîncepu Roland. Aceea că Bianca este ameninţată, apoi că este cineva în lume, care este indicat s-o apere în acelaşi timp cu dumneavoastră.

— Cine? Exclamă Imperia mirată.

— Tatăl său, zise Roland cu bunătate.

— Tatăl ei!

— Ce-i de mirare? Sunt sigur că acest bărbat, dacă i s-ar arăta situaţia, ar zbura în ajutorul copilului său. Daţi-mi voie, doamnă, să vă vorbesc cu toată sinceritatea, pentru ca să ne înţelegem bine. Vă ştiu femeie cu duh şi gust. Sunteţi

ceea ce se numeşte în lume, o curtezană. Dar ştiu de asemeni că tatăl Biancăi nu poate fi vreun bădăran necunoscut. Fără îndoială el ocupă vreo înaltă slujbă şi se bucură de o mare înrâurire.

Imperia cuprinsă iar de groază, nu-şi putea ascunde înfricoşătoarea ironie a acestui ins ciudat care-i vorbea.

— Domnule, spuse ea înăbuşit, o să fiu de o sinceritate pe care ai putea-o numi neruşinare, dacă vrei. Dar este vorba de mântuirea Biancăi.

— Vorbiţi deci doamnă, şi vă rog să credeţi că mă voi feri de orice judecată nedreaptă: sunteţi de altminteri mai presus decât însăşi neruşinarea.

Fu o atare vibraţie în aceste ultime cuvinte, încât Imperia pierdută, se întreba dacă erau o laudă mărinimoasă sau o sângeroasă batjocură.

— Ei bine? Exclamă Roland zâmbind.

— Ei bine, nu-l cunosc pe tatăl Biancăi.

— Vă deplâng, doamnă. Să nu cunoşti pe bărbatul ce-l iubeşti o oră, o zi sau un an; pe bărbatul a cărui viaţă s-a înveşnicit în coapsele amantei, pe bărbatul a cărui icoană se renaşte poate într-o copilă adorată; asta trebuie să fie pentru o femeie de inimă şi inteligentă ca dumneavoastră un chin dureros. Cel puţin aşa binevoi să-mi spună o femeie. O nenorocită pe care o întâlnii într-o zi, sunt aproape doi ani de atunci, nu departe de Trevise, într-un sat numit, pare-mi-se, Nervesa şi care este la poalele munţilor Piavei.

Imperia sări şi aţinti nişte ochi rătăcitori asupra lui Roland.

— Femeia asta, continuă Roland nepăsător, se rătăcise prin strâmtorile Piavei. O liniştii. Vorbirăm împreună. Ea era, ca şi dumneavoastră, de o strălucitoare frumuseţe. Ca şi Domniei voastre, doamnă, îi plăceau aventurile ciudate. Şi ea îmi povesti istoria ei.

— Această poveste? Zise Imperia gâfâitoare.

— Iat-o: într-o zi, e mult timp de atunci, femeia asta se ducea la Roma. Fu înconjurată de o ceată de bandiţi şi dusă

într-un loc pustiu şi sălbatic ce se numeşte Peştera Neagră.

Imperia roşea, apoi îngălbenea, rând pe rând. Roland n-o mai slăbea din ochi.

— Acolo, continuă el, un ciudat capriciu trecu prin mintea acestei femei. Se hotărî să se dea unuia dintre aceşti bandiţi, un bărbat al cărui trup de uriaş, îi ademenise poate nebuna ei închipuire. Făcu astfel.

Imperia dădu un ţipăt, pe care Roland păru că nu-l auzise, căci continuă:

— Ei bine, doamnă, printr-o ironie a soartei, femeia asta care putuse să aibă copii, fii de prinţi şi de cardinali şi care fusese pururea stearpă, avu un copil cu banditul. O fată!

— Nu merge mai departe, spuse deodată Imperia cu o posomorâtă expresie. Întâlnirea dumitale cu o femeie în strâmtorile Piavei este o născocire. Despre mine vrei să vorbeşti.

— Despre dumneavoastră, doamnă?! Mă uimiţi!

— Despre mine! Este o istorie adevărată ceea ce-mi povesteşti. Cum ai aflat-o? Nu ştiu. Pentru ce mi-o spui? Nu ştiu.

— Vă înşelaţi, doamnă. Dacă vi s-a întâmplat o aventură de acest fel, o asemenea aventură nu se poate să se fi întâmplat şi alteia?

Imperia îşi scutură capul şi reîncepu cu o tulburare înfrigurată:

— Voiai să ştii cine este tatăl Biancăi. O ştii acum! Este un haiduc. Dar acestui haiduc nici nu-i ştiu numele, şi nici n-am vrut să i-l ştiu vreodată şi abia de l-aş putea recunoaşte. Vezi bine, domnule, că nu minţeam spunându-ţi că nu-l cunosc pe tatăl Biancăi.

— Să renunţăm deci, zise Roland cu o voce foarte firească, a nădăjdui vreun ajutor din partea asta pentru a ocroti pe această nefericită copilă împotriva urâcioasei patimi a scârbosului Bembo.

De astă dată Imperia dădu un ţipăt de disperare.

— Bembo! Mugi ea apucând o mână a lui Roland. Bembo! Cine ţi-a vorbit despre acest Bembo? Cine ţi-a spus că de dânsul mă tem eu?

— Dar chiar dumneavoastră, doamnă! Drept este că n-aţi rostit numele lui, dar mai adineauri aţi strigat că monstrul, vampirul, de care sunteţi legată printr-o învoială, este cardinalul. Am înţeles că era vorba despre cardinal, episcopul Veneţiei; m-am înşelat oare?

Imperia îşi duse mâinile albe la fruntea-i arzătoare.

— Nu, spuse ea înăbuşit, nu te-ai înşelat; nimic nu-ţi scapă. O! Mă înfricoşezi acum!

— Vă înfricoşez pentru că pun în serviciul dumneavoastră inteligenţa şi spiritul metodei de care sunt capabil? Dacă-i aşa, doamnă, nu-mi rămâne decât să vă spun rămas bun.

— Nu, nu, rămâi! Dacă simt o groază necunoscută, nu ţine seama! Şi apoi ce-mi pasă ce mi se poate întâmpla, numai fiica mea să fie izbăvită! Ei bine, da, domnule, de cardinalul Bembo mă tem. El a văzut-o pe Bianca! El este acela, pe care o groaznică patimă îl face să dea târcoale acestui palat! Şi de dânsul mă leagă o învoială, pact pe care l-ai evocat cu minunatul dumitale dar de ghicire.

Un uşor fior îl agită pe Roland. Înţelese că o ţinea pe curtezană în puterea lui şi că această convorbire mişcătoare ajunsese la punctul său culminant.

— Care-i învoiala? Întrebă el cu o voce întretăiată. Gândiţi-vă, continuă el văzând gestul de groază ce scăpă Imperiei, gândiţi-vă că prea mi-aţi spus multe, pentru a încerca acum să-mi ascundeţi adevărul. Acest adevăr, îl voi descoperi, oricât de îngrozitor ar fi şi atunci o să vă căiţi că nu mi l-aţi mărturisit.

— Mă voi supune, bâlbâi curtezana. Cine eşti? Ce vrei? Nu ştiu, dar simt că eşti înarmat cu o putere grozavă.

— Vorbiţi atunci! Vă ascult.

— În anul 1503, zise Imperia, iubeam un bărbat, singurul ce l-am iubit vreodată. Şi când mă întreb, simt că-l iubesc încă.

Imperia scrâşni din dinţi şi adăugă:

— Îl iubesc şi îl urăsc! Ascultă: acestui bărbat mă oferii. Voii să mă dau toată, în întregime, nu numai cu trupul meu, care era necurat, ci şi cu inima care era fecioară. El mă dispreţul, mă batjocori, mă insultă. Iubea o tânără fată.

— Cum se numeşte bărbatul acela?

— Roland Candiano.

— Şi tânăra fată?

— Leonora Dandolo.

— Bine, urmaţi, zise Roland vârându-şi unghiile în carnea palmelor mâinilor, pentru ca suferinţa trupească să copleşească suferinţă lui morală.

— Hotărâi să mă răzbun. Aveam un amant care se numea Davila. Acest amant surprinsese iubirea mea pentru Roland Candiano şi l-am ucis.

Roland se înfioră.

— Şi cum stam înmărmurită de groază în faţă cadavrului, continuă Imperia, răsări un om lângă mine. Văzuse totul. Acesta era Bembo. El mă atrase într-o sală a acestui palat şi văzui un alt bărbat, pe Altieri, căpitanul arcaşilor pe atunci, azi căpitan general al oştirii Veneţiei.

Imperia se opri, gâfâind, o clipă. Se mira că spune cu atâta linişte aceste taine grozave acestui bărbat, pe care abia îl cunoştea. Se îngrozise înţelegând că aceste taine îi scăpau fără trudă, că simţea o nesfârşită trebuinţă de a povesti crima.

— Altieri şi Bembo, reîncepu ea, mă siliră să stau. Şi Bembo îmi spuse: „Doamnă, ai ucis un membru al Sfatului celor Zece. Vei fi spânzurată, ori ţi se va tăia acest cap frumos, care stă aşa de bine pe umerii dumitale de marmură.” Avui un fior de groază şi mă gândii la fetiţă, la Bianca mea, pe care o dădusem în creştere departe! Vai! Pentru ce egoismul a avut precădere în mine? De ce m-am dus s-o caut? Sau mai degrabă de ce n-am murit atunci? S-ar fi sfârşit totul! Dar atunci nu gândeam astfel. La gândul eşafodului, o sudoare rece mă înăbuşi şi începui să tremur ca de ger sub răceala morţii. Atunci, Bembo îmi spuse: „Este un mijloc de scăpare, unul singur!”

— Care? Întrebai eu aiurind de bucurie.

— Acela să denunţi pe cineva că l-ar fi ucis pe Davila! La nevoie, noi vom mărturisi că spui adevărul.

— Dar pe cine? Exclamai eu. Pe cine?

— Pe Roland Candiano!

— Niciodată!

— Fie! Dumneata vei merge la spânzurătoare şi Roland se va însura cu Leonora.

— La aceste ultime cuvinte, reîncepu Imperia, simţii risipindu-se groaza, dar o neaşteptată furie mă cuprinse. Gândul că Leonora Dandolo ar fi fericită, mă înnebunea. Strigai că eram gata. Altieri dictă o denunţare, o scrisei şi biletul fu aruncat de Bembo în trunchiul din Piaţa San-Marc. Fu ceva groaznic, nu-i aşa?

— Da, zise Roland, destul de grav. Erai împinsă de gelozie. Dar acest Bembo pentru ce-l ura pe Roland Candiano?

— Nu ştiu. Poate din gelozie.

— Şi Altieri?

— O iubea pe Leonora!

Roland înăbuşi mugetul ce i se urca pe buze.

— Şi cu Roland Candiano ce s-a întâmplat? Întrebă secretarul lui Aretin.

— Fu aruncat în puţuri!

— Unde, fără îndoială, mai este încă şi astăzi?

— Nu. A murit.

— De unde ştiţi acest lucru?

— A vrut să evadeze cu un alt osândit. S-au înecat în canal. E mai bine să fie aşa, cel puţin nu mai suferă.

— Da, este mai bine aşa! Dar dumneavoastră, în tot timpul cât nefericitul a stat în puţuri, cum aţi putut trăi? Ia să vedem, vorbiţi-mi puţin despre asta.

— Ce ştiu eu! Exclamă Imperia înfiorându-se. Ba voiam să mă denunţ, dar îmi era frică de călău; ba voiam să încerc o răpire, dar era o încercare imposibilă. O! Am petrecut nopţi îngrozitoare, şi în serile de iarnă, când vântul urla în toiul nopţii, nu o dată mi s-a părut că aud gemetele lui Roland Candiano. Din fericire, a murit!

— Da, din fericire! Apoi?

— Apoi. Înţelegi acum, că Bembo este stăpânul meu. Pricepi că de şase ani încoace, mă supun lui ca o roabă: că ori de câte ori vreau să mă răzvrătesc, el mă ameninţă şi că mi-e frică. O! Mie frică să-l văd ridicându-se înainte-mi într-

o noapte şi să-mi spună cu vocea lui de gheaţă: „Fiică-ta în patul meu, sau capul tău călăului”.

Imperia izbucni în hohote de plâns.

Roland se gândea: „Iată limpezit rolul Imperiei, al lui Bembo şi al lui Altieri. Dar pe Dandolo? Cine îl împingea? Foscari? Ce i-am făcut eu lui? O! Răbdare! Răbdare!”

Şi-şi ridică vocea zicând:

— Nu plângeţi doamnă. Voi izbăvi pe fiica dumneavoastră!

— O! Eşti aşadar un înger înviat, ca să-mi aduci iertarea fărădelegii mele!

— Nu vă spun altceva decât atât: voi mântui pe fiica dumneavoastră.

Roland se sculase.

Înainte de-a fi putut face vreun gest ca să se împotrivească acestui lucru, Imperia se aruncase în genunchi, îi apucase o mână şi i-o sărută.

Roland se desprinse din această îmbrăţişare, făcu un semn de rămas bun şi fugi în grabă, lăsând pe curtezană în prada unei tulburări neobişnuite şi fericită şi iritată totodată, liniştită şi cuprinsă de temeri nebune.

Capitolul XXVI Amor-furor.

Afară, pe chei, Roland privi de jur împrejurul lui şi întrezări o umbră ce se ascundea după un stâlp. Merse drept spre acea umbră.

— Tu eşti? Întrebă el.

— Eu sunt, stăpâne, răspunse Scalabrino care se ivi. Îşi lepădase livreaua cea frumoasă a lui Aretin şi era îmbrăcat ca un târgoveţ veneţian.

— După cum vedeţi, stăpâne, vegheam.

— Şi tovarăşii noştri?

— Sunt aproape cu toţii aici şi aşteaptă poruncile dumneavoastră.

— Bine; când vor fi cu toţii aici, mă vei înştiinţa.

Vorbind astfel Roland desprinse o gondolă şi sări în ea.

— Trebuie să vă însoţesc, stăpâne? Întrebă Scalabrino.

— Dacă vrei. Noaptea este senină. O plimbare pe apă face bine, socot eu.

Scalabrino mirat de tonul cu care nu era deprins, sări la rându-i în gondolă şi începu să vâslească, întrebând:

— Unde voiţi să vă duceţi, stăpâne?

— La Lido; suntem în largul mării şi nu ne este teamă de indiscreţii.

La aceste cuvinte Roland se lungi în fundul bărcii şi păru absorbit în contemplarea cerului înstelat. O tăcere adâncă se întindea asupra Veneţiei, întreruptă de uşoara pleoscăială a apei sub vâsla lui Scalabrino.

Când ajunseră în port se sculă şi făcu un semn tovarăşului său, care încetă să mai vâslească.

— Atunci spuneai că n-ai mai văzut-o niciodată pe femeia aceea? Spuse pe neaşteptate Roland. Aceea despre care mi-ai povestit ciudata aventură. Aceea care te-a preferat pe tine în locul prietenului tău Sandrigo, acolo în Peştera Neagră.

— Nu, Măria voastră, n-am mai văzut-o niciodată.

Roland tăcu timp de câteva clipe, tăcere pe care Scalabrino o respectă.

Apoi reîncepu:

— Ai privit-o bine fetiţă de adineauri, în palatul Imperiei?

— Da, stăpâne, şi precum v-am spus, aş recunoaşte-o dintr-o mie.

— Îi ştii numele?

— Nu, stăpâne.

— Ei bine, am să ţi-l spun eu; se numeşte Bianca.

— O să ţin minte numele ăsta: Bianca!

— Şi vei avea dreptate să-l ţii minte, Scalabrino tot aşa după cum îndreptăţit vei fi să-ţi fixezi în memoria ta, trăsăturile acestei copile.

— Deoarece îmi daţi poruncă, Măria voastră!

— Eu? Nicidecum, lucrul acesta te priveşte numai pe tine singur.

Scalabrino aţinti asupra lui Roland nişte ochi înmărmuriţi.

— De fapt, reîncepu pe neaşteptate Roland, uitam un amănunt interesant. Această copilă are o mamă, care se numeşte Imperia.

— Curtezana palatului?

— Da! Curtezana care te-a momit odinioară, ca să-mi întinzi mie o cursă.

— Măria voastră!

— Curtezana care a fost cea dintâi pricină a arestării mele. Dar să lăsăm asta. Deci, mama Biancăi este Imperia. Dar ştii cum îl cheamă pe tatăl ei?

— Nu, stăpâne, nu ştiu!

— Ei bine, tatăl Biancăi se numeşte Scalabrino.

Scalabrino făcu o asfel de mişcare, încât barca mai-mai să se răstoarne.

— Ei bine, ce te-a apucat? Exclamă Roland.

— Scuzaţi, iertaţi, înălţime. Am auzit eu rău, nu-i aşa? Vă jucaţi cu mine?

Uriaşul tremura pe picioare. Se aşează greoi la urma gondolei.

— Bianca este fiica ta, spuse cu seriozitate adâncă Roland.

— O fată! Bâlbâia uriaşul. Să am eu o fată? Eu?

— Fiica ta. Bianca. Fata Imperiei!

— Ce? Această copilă aşa frumoasă, cu ochii săi albaştri şi adânci, aşa duioşi.

— Este fiica-ta, Scalabrino.

— Acest înger. Fiica mea! O! Măria voastră, iertaţi, este mai presus de orice pentru mine.

Scalabrino începu a plânge încetişor.

Roland se sculă, apucă vâsla şi împinse cu repeziciune gondola spre chei. Scalabrino cu capul între mâini, năucit şi încântat, zguduit de o emoţie atât de nouă, se întreba dacă nu visează cumva. Scalabrino îşi înălţă capul, în clipa când gondola atingea uscatul. Văzu pământul şi cu un urlet sări pe chei, simţind nevoia să rămână singur, ca orice om în clipele unor mari dureri sau ale marilor bucurii.

Roland privi cu melancolie silueta uriaşului pierzându-se în noapte.

— Sărmană făptură! Şopti el. Atâţia ani de mizerie şi o singură clipă de bucurie fără seamăn. Plângi, da, povesteşte nopţii fericirea ta! Mâine vei suferi încă!

Atunci, el sări cu uşurinţă pe uscat şi pe calea încâlcită a ulicioarelor şi a podurilor se îndreptă spre palatele de pe Canalul Mare. Pe măsură ce înainta mersul lui se făcea mai şovăielnic, spatele i se-ndoia, capul îi recădea pe pieptul plin de amărăciune. Se opri lângă un palat unde totul era în întuneric şi tăcere.

Şi cu un lung fior, îşi înălţă capul spre ferestrele închise. Acest palat era acel al căpitanului general Altieri.

Gâfâind, cu capul înflăcărat, Roland aruncă priviri posomorâte spre faţada întunecoasă. Apoi îi făcu încetinel ocolul şi se văzu iar pe chei. Se aşeză atunci pe o piatră şi ochii i se aţintiră asupra palatului.

— Ce am venit să fac eu aici? Şopti el. Acolo doarme aceea pe care am iubit-o mai mult decât viaţa mea. Altieri. Leonora. Ură, dragoste, iată ce am venit să cercetez aici ca un bun contabil, care caută să ştie cum îi stau afacerile. Înainte de a înfrunta această groaznică dovadă, am voit să semăn în jurul meu puţină fericire. Prin mine fiica curtezanei blestemate doarme liniştită astă-noapte, şi am vărsat în sufletul ei revoltat cuvinte de tată; prin mine curtezana care mi-a clădit nenorocirea, cunoaşte de asemeni odihna; prin mine Scalabrino cunoaşte o nesfârşită bucurie, pe care eu nu o voi cunoaşte niciodată. Astfel cu fericirea altuia am voit să-mi măsor nenorocirea.

Un horcăit îi sfâşia gâtul şi-şi vârî amândoi pumnii în ochi, cu speranţa că va simţi poate răcoarea lacrimilor. Dar ochii lui rămaseră uscaţi şi arzători.

— Ei bine, eşti mulţumită, biată inimă rănită! Baţi cu furie, pentru că te afli aşa de departe de inima ei, sau pentru că îţi pare că este aşa? Speram să contemplu în faţă casa unde doarme Leonora, dar coborând în adâncul sufletului meu,

nu găsesc în el decât ură. Nădăjduiam să răsuflu, dacă nu cu nepăsare, cel puţin cu linişte, aerul pe care-l răsuflă ea! Şi iată că hohote de plâns îmi clocotesc în piept, iată că simt urlând în mine nu numai ura ci şi durerea. Durerea dragostei.

Timp de câteva minute gândirea lui Roland cuprinse tot ce numea el iubire, durere, această durere aşa de puternică care-l prinse tot mai tare nelăsându-i nici măcar direcţia ideilor, aducându-l în pragul nebuniei aproape.

Aceste groaznice izbucniri, învecinate cu nebunia, durară puţin. În curând Roland putu să-şi continue nefericitu-i monolog:

— Astfel, zise el, o iubesc încă! Ce-i aşadar amorul, şi din ce noroi trebuie să fie făurită inima omenească! Ea este aici, la douăzeci de paşi de mine, şi doarme în tihnă, uitându-mă de mult, şi eu nătărăul mă zbucium la uşa ei ca un cerşetor. Când mă gândesc că de şase ani nu s-a scurs un minut în care icoana ei să nu fi fost prezentă în memoria mea! Şi ea, ce poate gândi oare? Zău aşa! Ce pot gândi femeile. Vai! Vai! Şi dacă aş putea să uit şi eu, să dorm!

Gândirea lui Roland amuţi iar.

Se chinui multă vreme. Timp îndelungat mintea lui se supuse acestui chin, în care găsea un fel de plăcere; spunem plăcere, căci toate sentimentele bune sau rele, sau calificate ca atare, îşi au fiecare pe a lor, şi este ciudat că filosofia acordă voluptate numai sentimentului iubirii; poate că nu-i deosebire sensibilă între plăcerea de a iubi şi aceea de a urî.

Aceste două fenomene se confundau în sufletul lui Roland.

Apoi încetul cu încetul, evocându-şi mereu icoana Leonorei şi acea a lui Altieri, o furioasă gelozie îl cuprinse. De aici înainte se stăpâni. Căci gelozia este un sentiment de luptă. Se îndepărtă mai liniştit. Furia, mânia de a se gândi că, în acea clipă chiar Leonora da lui Altieri dezmierdările ei, departe de a mări ura din cale afară, îl făcu să se stăpânească şi-i procură aproape o senzaţie de răcorire.

Am vrut să schiţăm această oră din viaţa lui Roland, nu numai pentru că arată pe acest bărbat într-o lumină necesară studiului caracterului său, dar pentru că evenimentul ce se produce acum la scena acestei povestiri, este o urmare a acelei clipe de straşnică durere morală, în care mintea lui Roland Candiano se scufundă în ură.

Noaptea asta avu o înrâurire hotărâtoare asupra vieţii lui. În noaptea asta, după cum am văzut, intră în contact cu Imperia. În această noapte, faptul că o văzuse pe Bianca, îl făcu să se abată din calea ce şi-o schiţase dintâi. În sfârşit în noaptea asta o nouă întâlnire determină şi lămuri planul lui de luptă.

Îndepărtându se de palatul lui Altieri, Roland se îndreptă spre palatul ducal şi temniţe.

El desprinse o gondolă şi înainta spre palatul ducal.

În curând posomorâta masă a temniţei fu vizibilă ochilor lui. Împinse barca până sub Puntea Suspinelor.

Atunci el văzu ceva pe care de departe nu-l putuse observa. Era faptul că podul era sprijinit de nişte schelării de lătunoi încrucişaţi.

Roland zâmbi şi se gândi:

— Se dreg stricăciunile pricinuite de trăsnet şi stricăciunea făcută de Scalabrino: două vijelii care au zguduit podul!

Legă gondola de un lătunoi ce se scufunda în apă, apoi urcându-se din căprior în căprior, în câteva minute ajunse pe punte, chiar în locul unde era fereastra, adică locul unde Scalabrino aruncase înspăimântătoarea-i lovitură de catapultă. Peste noapte, lucrătorii ce lucrau la pod astupau deschizătura numai cu nişte scânduri. Aceste scânduri Roland nu avu nici o greutate să le îndepărteze destul, pentru ca să poată trece prin ele, şi peste o clipă era pe Puntea Suspinelor.

Roland avea o tărie de energie excepţională.

Dar punând piciorul pe pod, se înfiora din cap până în picioare şi o sudoare rece îi picură pe frunte.

Ceea ce era îndrăzneţ, viteaz, în această vizită de noapte, îl susţinuse până aici. Dar în acea clipă o neobişnuită tulburare îl cuprinse. În câteva clipe, vieţui îngrozitoarea scenă a arestării sale. Acele năluci de oţel, ciufulite toate cu oţel, care fără nici o vorbă îl împingeau spre temniţă. Apoi pe neaşteptate ochii lui căutară în întuneric scaunul de piatră: îl văzu la câţiva paşi. Încetişor, în prada unui fel de aiurire, se îndreptă spre el, căzu în genunchi, îşi puse fruntea arzătoare pe piatra lucie, şi acolo – fără îndoială – îşi făcu sieşi un groaznic jurământ, şi când se scula, şopti:

— Fii pe pace, tată!

Apoi se retrase încetişor spre deschizătura pe unde intrase. Începând din acest moment, înfăţişarea lui Roland reluă acea mască de neînduplecată hotărâre, ce-i era acum obişnuită. El privi în juru-i. La stânga ţeava podului se oprea la o uşă solidă, ce fusese pusă acolo de puţin timp şi care astupa intrarea în palatul ducal.

La dreapta drumeagul lung şi îngust se afunda în temniţă. Se aplecă, ascultă, căutând să audă voci îndepărtate, gemete. Ajunsese să se dubleze. Se vedea în adâncul temniţei sale şi ceea ce încercă să audă, cu o nesfârşită şi groaznică curiozitate, erau propriile sale gemete.

Fără veste îngălbeni.

Dintr-o dată, îi trecu fără veste prin minte gândul că putea fi surprins! Instinctiv se asigură că pumnalul lui era la locul său şi că la ocazie l-ar mânui cu înlesnire. Gândul că o strajă de noapte putea ţâşni şi să-l prindă, îi pătrunse atât de precis în minte încât trase pumnalul şi privi ţintă înaintea lui, ca şi cum i-ar fi defilat pe dinainte toţi duşmanii lui.

Apoi îşi recapătă sângele rece, ridică din umeri şi vârî pumnalul în teacă.

În acea clipă, dinspre partea închisorii, se auziră zgomote de paşi.

Urca cineva spre pod. O lucire palidă se ivi.

În faţa primejdiei îngrozitoare ce se ivea, îşi recapătă toată limpezimea minţii. Se ghemui cu grăbire după o grămadă

de scânduri şi de grinzi, şi împietrit, fără suflare, cu mâna pe pumnal, aşteptă.

În acea clipă avu foarte lămurită vedenia unui Roland, pe care îl târau spre temniţă unde suferise şase ani.

La gura podului se arătară doi inşi. Roland îi recunoscu imediat: unul din ei era Foscari şi celălalt Bembo.

Dogele şi cardinalul mergeau în tăcere. Licărirea ce-o întrevăzuse Roland era a unui felinar ce-l purta Bembo.

Roland îi vedea pe amândoi şi părul i se zbârli de groază; un val de ură furioasă i se urcă pe frunte şi puţin trebui să nu facă o mişcare de nebunie, şi să-i înjunghie pe amândoi.

— Nu, nu! Se gândi el cu un zâmbet şters. Asta ar fi o moarte prea frumoasă!

Dogele Foscari se oprise gânditor în faţa scaunului de piatră. Roland îi vedea toată faţa, pe care i-o lumina felinarul lui Bembo. Foscari abia începuse a îmbătrâni. Erau mereu aceleaşi trăsături energice, chinuite, cioplite parcă în piatră. Numai privirea îi era mai mohorâtă decât odinioară.

— Pentru ce nu l-am legat şi pe dânsul pe această piatră! Pentru ce nu l-am orbit ca şi pe tatăl lui, sau mai curând de ce nu i-a retezat călăul capul! Ah! Bembo, a fost o mare greşeală!

Roland înţelese că era vorba de dânsul. Se înfiora.

— Înălţimea voastră, zise Bembo, astea sunt nelinişti zadarnice. Roland Candiano este mort.

Foscari privi ţintă pe Bembo.

— Nu i s-a găsit trupul, spuse el înăbuşit. Totuşi am pus să se cureţe canalul cu draga. Am trăit cincisprezece zile îngrozitoare, aşteptând să vină cineva să mă anunţe că s-a găsit.

— Ştiţi, Alteţă, că apa din canal târăşte până la Lido trupurile ce le înghite. Acolo peştii lacomi şi-au luat ei sarcina supremei înmormântări, să nu vă mai îndoiţi de acest lucru.

Foscari scutură capul.

— Crede-mă, Bembo, un bărbat ca dânsul nu se îneacă. Am dorit să vizitez temniţa. Am dorit să văd cu ochii mei această galerie ce-a săpat-o în şase ani. Era o muncă uriaşă. Şi mai de pomină mi s-a părut evadarea lui. Nu! Nu s-a înecat, adăugă dogele cu o voce mai posomorâtă; are prea multe de făcut, pentru ca să moară astfel în momentul libertăţii.

— Nu prea înţeleg bine, Alteţă!

— Nu înţelegi! Spuse Foscari apucându-şi tovarăşul de braţ. Ba pricepi prea mult! Nenorocire ţie, Bembo, vai mie!

— Admiţând că ar fi în viaţă, bâlbâia Bembo, ar trebui să ştie.

Foscari ridică din umeri. Apoi ca şi cum ar fi vrut să schimbe cursul gândurilor sale, el reîncepu:

— Omul acesta, acest prieten al lui Ioan de Medicis, pe care trebuia să-l aduci tu?

— Petru Aretin? A sosit, Alteţă, şi uimeşte oraşul cu luxul şi neruşinata-i îndrăzneală fără de frâu.

— Da, am auzit vorbindu-se despre asta. Şi crezi că va îndeplini cu deşteptăciune şi credinţă această ambasadă pe lângă Ioan de Medicis?

— Este cu deosebire inteligent, Alteţă, iar cât despre devotament, nu e vorba decât a i se fixa un preţ bun. Cu bani voi face pe Aretin să facă, ceea ce vom vrea noi.

— Să mi-l aduci cât mai degrabă.

Dogele Foscari aruncă încă o privire spre scaunul de piatră, unde i se crăpaseră ochii dogelui Candiano. Apoi gânditor, cu fruntea plecată, trecu la un pas de Roland, întovărăşit de Bembo, care deschise uşa cea puternică. O clipă mai târziu această uşă se închidea iarăşi. Foscari şi Bembo dispăruseră.

Atunci Roland se ridică, cu gâtul întins, cu ochii aţintiţi spre această uşă. Un ce ca un horcăit, sau poate ca un înăbuşit blestem, i se urca pe buze. Apoi aproape fără să mai ia măsuri de prevedere, ajunse la deschizătură, coborî până la gondola lui, o mână iar de unde o luase, o odgoni,

sări pe chei şi se îndreptă spre piaţa San-Marc. Ce căuta acolo? Ce aştepta, pitit la piciorul uneia din coloanele ce purtau steagul republicii? În curând de pe o uşă a palatului ducal, se desprinse o umbră şi începu să meargă încetinel, urmând linia Canalului Mare.

Fără îndoială, pe acest om îl aştepta Roland, căci începu să-l urmărească.

— Bembo! Şopti el.

Era într-adevăr el. Roland îl urmărea fără gând fix.

Planurile se învârteau în capul lui cum se alungă unii pe alţii nourii vijeliei cereşti. Îl urma pe Bembo cu lăcomie, gata să-l ucidă poate, sau numai din acel fel de curiozitate nervoasă şi bolnăvicioasă care împinge pe om în unele împrejurări, în care gânduri fioroase sunt pe punctul de a se preface în fapte. În curând totuşi demersurile lui Bembo îl interesau prin ele însăşi.

Într-adevăr, cu toată ora înaintată a nopţii, Bembo se îndrepta spre locuinţa lui. Mergea încetişor, se oprea uneori, şi atunci ridica spre cerul unde păleau astrele, faţa sa de o urâţenie care era un fel de batjocură adresată stelelor.

Dacă Roland ar fi fost lângă dânsul, l-ar fi auzit atunci murmurând vorbe buimace, cu o exclamaţie de mânie şi uneori de durere.

Bembo se oprise în sfârşit.

Se afla în faţa palatului Imperiei. Roland înţelese totul! Monstrul îndrăgostit venea să-şi plătească tributul său dragostei! Iubea şi el! Venea şi el să viseze în preajma casei unde dormea aceea pe care o iubea!

Bembo se ducea la Bianca, după cum fusese Roland la Leonora! Această apropiere aduse un zâmbet amar pe buzele lui Roland. Totuşi încetând a se mai preface, merse de-a dreptul spre Bembo. Acesta îl auzi dintr-o dată, în clipa când Roland nu mai era decât la vreo câţiva paşi de dânsul. Făcu un gest de contrazicere şi porni spre el, ca şi cum ar fi vrut să-l lase să treacă.

— Uite! Exclamă Roland cu o voce batjocoritoare, se pare că nu sunt singurul care oftează pe sub ferestrele tinerelor frumuseţi ce locuiesc acest palat!

— Ducă-se dracului, nepoftitul! Bombăni Bembo.

— Fi-veţi din întâmplare îndrăgostit de doamna Imperia? Reîncepu Roland. Eu crede-am că numai poeţii, ca stăpânul meu şi ucenicii poeţilor de felul meu, sunt acei care caută la lucirea stelelor o răsfrângere a făpturii iubite.

— Este secretarul lui Aretin! Şopti Bembo. Şi cu glas tare adăugă: Te rog, domnule, vezi-ţi de drum!

— Iată ceva bine spus! Dar eu care am compus o baladă în cinstea divinei Bianca, ţin s-o spun, ferice că am ascultător, în lipsa celei care ar trebui s-o asculte.

La numele Biancăi, Bembo tresări straşnic. Înainta spre Roland şi-i răspunse cu asprime:

— Să nu mă atingi! Mugi el cu o voce atât răguşită şi aşa de furioasă, încât fu parcă surprins.

— Vocea asta! Şopti înăbuşit Bembo dându-se cu doi paşi înapoi.

Dar Roland se şi reculegea spunând, pe un uşor ton ce şi-l adoptase.

— Ştiu eu dacă nu ai vreun gând rău împotriva unui sărman poet!

— Ai rostit un nume, zise Bembo.

— Acel al Biancăi.

— Da! Zise Bembo scrâşnind din dinţi, Bianca. De unde şi până unde vorbeşti despre dânsa cu o astfel de familiaritate?

— De unde şi până unde mă întrebaţi cu o astfel de obrăznicie?

— Ştii cine sunt eu? Mormăi Bembo.

— Desăvârşit de bine. Sunteţi cardinalul episcop al Veneţiei.

Bembo dădu un ţipăt răguşit de mirare şi aproape de groază.

— Iată, maestre, reîncepu deodată Roland, în loc să mă dojeneşti sau să încerci a mă înfricoşa, mai bine ai face să vorbeşti cu mine. Aş putea să-ţi spun poate lucruri interesante.

— Cu privire la ce? Întrebă Bembo.

— În privinţa Biancăi; sau nu acesta este subiectul ce-ţi poate mişca mai mult inima?

Mâna lui Bembo se încleşta pe pumnal. Aruncă repede o privire spre Roland.

— Nu-ţi mai da osteneala să săvârşeşti un omor zadarnic, spuse acesta cu răceală. De altminteri te înştiinţez că n-o să mă las ucis, fără a încerca să te gâtui cu încetişorul.

— Eşti nebun, dragul meu, zise Bembo pământiu la faţă. Vorbeşti cardinalului episcop al Veneţiei cum ai vorbi unui hamal din port.

— Te cam umfli în pene, meştere Bembo. Dar nu-i vorba de asta. Îmi sfârşesc gândirea zicându-ţi că destule omoruri s-au întrebuinţat. La drept vorbind, te asigur că ai coborât mult în stima mea, când te-am văzut punând mâna pe pumnal. Cum de n-ai înţeles numaidecât, că nu se ucide cu una cu două un ins ca mine? Bun! La lumina acestei luni ce luminează în acest moment urâcioasa-ţi faţă, văd că de aici înainte o să mă urăşti. Şi totuşi nu-ţi vreau nicidecum răul în astă-seară.

— Dar ce vrei de la mine? Mormăi Bembo cu o voce concentrată de furie. Te ascult de o clipă şi mă întreb dacă nu am de furcă cu un nebun?

— Nu minţi, preasfinte vlădică; ştii că biserica nu dă voie să minţi. Dacă ai fi crezut aievea că ai de-a face cu un nebun, ai fi plecat. Ori, stai aici, eşti încă aici, şi arzi de dorinţă de a mă întreba.

— Ei bine, diavole, da! Nu ştiu cine ţi-a dat puterea de a citi în suflete, dar citeşti într-al meu ca într-o carte deschisă!

— Ce-i de mirare în asta! Ai unul din acele aere de sinceritate ce tălmăcesc într-o clipă simţămintele cele mai

trainice. Dar îndrugăm braşoave. Întreabă-mă deci, deoarece mori de dorinţă. Îţi voi răspunde cu sinceritate. Ia să vedem, ce vrei să ştii?

Bembo tremura de furie şi groază.

Se afla în faţa unui groaznic potrivnic, care juca cu el un joc misterios. Omorul interlocutorului său se fixase în mintea lui. Două lucruri îl împiedicau numai de a se arunca în acea clipă chiar asupra acestui necunoscut, care îl cunoştea atât de bine, prea bine chiar! Mai întâi era faptul că nu era sigur de izbândă; apoi pentru că voia să ştie, de ce-i ieşise în cale omul acesta şi care îi erau intenţiile. De ani îndelungaţi Bembo nu mai simţise o astfel de groază a gândirii.

— Ce vreau să ştiu? Reîncepu el aţintindu-şi ochii înflăcăraţi asupra lui Roland. Mai întâi, cine eşti! Pretinzi că eşti poet, secretar al Aretinului. Într-adevăr te-am văzut la el. Dar asta nu-i decât o mască. Eşti altceva. Altceva vreau să ştiu.

— Eşti pătrunzător, preasfinte. Te-ai îndoit de la început, că omul care aruncă îndoiala, groaza, curiozitatea, deznădejdea în mintea dumitale, n-ar putea fi simplu servitor al unui Aretin.

— Cine eşti, pe toţi dracii din iad!

— Mi-ai spus mai adineauri demon. Cred că te pricepi în de-alde astea. Presupune deci, că sunt ceea ce spui.

— Un diavol!

— Ce-i cu neputinţă în asta? În calitatea dumitale de episcop şi de cardinal nu crezi în duhuri supranaturale, o ştiu. Dar în sfârşit poate că te înşeli?

Bembo aruncă în juru-i o privire înspăimântată. Făcu un pas înapoi, şi cu o voce, pe care se sili să şi-o arate sigură, rosti:

— Dacă eşti un trimis al necuratului, te somez s-o mărturiseşti.

Un zâmbet de dispreţ încreţi buzele lui Roland: întâlnea un Bembo mai puţin tare decât crezuse.

— Astfel mai mult ţi-ar place să fiu un înger? Zise el cu o seriozitate ce-l făcu pe cardinal să se înfioare. Mai mult, îţi las libertatea să alegi. Om, înger, demon, în fond lucrul prea puţin mă interesează. Treci la altă întrebare.

— Fie! Spune-mi în acest caz, cum de eşti atât de bine informat în privinţa mea?

— Pur şi simplu pentru că m-am informat. Te-am urmărit, te-am spionat.

— Fie şi asta! Dar pentru ce mi-ai vorbit de Bianca şi. Despre ceea ce cred eu de dânsa. Iată un lucru care era o taină.

— În sfârşit, exclamă Roland, iată-ne la problemă. Ei, preasfinte, îţi trebuie multă vreme ca să te hotărăşti! Gândeşti că iubirea dumitale pentru Bianca este o taină! Iată-te foarte îndrăgostit! Sunt naivi şi pierduţi cei ce simt puritatea stelelor şi nu văd la picioarele lor pe trădătorul care-i pândeşte şi însemnează gestul lor şi le culege cuvintele! Uite, am cunoscut odinioară un biet băiat care se îndrăgostise nebuneşte de o fată. Ca şi dumneata îşi petrecea vremea dând târcoale în preajma casei aceleia pe care o iubea. Ca şi dumneata nu se sinchisea să ştie, dacă iubirea lui nu era pe placul cuiva, dacă-l pândea cineva. Ca şi dumneata el se izbi fără veste într-o noapte de întunecimi, de acela care îl urmărise încetul cu încetul în epopeea lui amoroasă. Numai că fu zdrobit.

— Ce i se întâmplă? Întrebă Bembo gâfâind.

— Fu ucis, spuse cu linişte Roland. Dumneata dimpotrivă, ai fost spionat, din fericire pentru dumneata, de un oarecare, care nu numai că nu vrea să te omoare. Lucru ce l-ar fi făcut de mult, dar încă vrea să te ajute.

— Să mă ajute? Exclamă înăbuşit Bembo. Pentru ce să mă ajute?

— Ce-ţi pasă! Nu se poate să am şi eu vreun interes, să văd că fiica Imperiei ajunge întreţinuta dumitale?

Bembo tresări de bucurie.

Dacă insul acesta era împins de ură. Totul se lumina atunci! El care înţelegea bine ura, el care făcuse din ură marea pârghie a vieţii sale şi norocul lui, se putea atunci înţelege cu necunoscutul acesta.

Zeflemelile, ironiile şi amărăciunile le uită. Nici nu se mai gândi la acea nelămurită groază ce-o simţise.

— Ia să vedem, cum mai putea ajuta? Zise el reluându-şi tot sângele rece. Şi de asemeni să vedem ce ai să-mi ceri ca să mă ajuţi!

— Îţi voi răspunde la ambele puncte, dar răsturnând ordinea întrebărilor, n-o să-ţi cer nimic.

— Asta-i poate prea mult! Şopti Bembo.

— Fii pe pace, sunt plătit din altă parte. Nu mai rămâne decât de a şti cu ce-ţi pot fi de folos.

— Aştept.

— Ei bine, o pot răpi pe tânăra Bianca şi să ţi-o dau în mână.

Bembo îşi înăbuşi un ţipăt. O undă de patimă smintită i se urcă pe frunte. Într-o nălucire de ameţeală, el strânse în braţele sale tânăra fată, se văzu că o duce cu sine, palpitând toată, fără apărare, pradă îmbrăţişărilor sale.

— Pare-se că lucrul acesta nu-ţi surâde, zise Roland.

— O! Dacă faci una ca asta! Bâigui Bembo. Cere-mi, pretinde-mi tot ce vei voi!

— Îţi spun că sunt plătit dintr-altă parte. Primeşti ceea ce-ţi propun?

— Primesc! Gâfâi Bembo.

— Bine. Să fii deci mâine seară pe la ora nouă în faţă palatului Imperiei.

— Şi dacă ea mă vede?

— Puţin îţi pasă. Va trebui chiar să te vadă. Am nevoie de asta, pentru ca să conving anumite persoane. La ora unsprezece tânăra fată va fi a dumitale.

— Cum vei face?

— Mă priveşte numai pe mine. Pe mâine dar! Fii la întâlnire, fără de care, acest prilej ce ţi se oferă, nu se va

reînoi poate!

Bembo aruncă o întunecată privire spre palatul Imperiei; apoi această privire o îndreptă şi mai posomorâtă spre Roland.

— Ce-mi dovedeşte că nu-mi întinzi o cursă? Spuse el deodată.

— O cursă? Pentru ce-aş face-o? Dacă aş fi vrut să te omor, de o oră şi mai bine aş fi putut s-o fac de o sută de ori, pe neaşteptate.

— Este drept, şopti Bembo.

— Astfel, vei fi la întâlnire?

— Voi fi!

La acest cuvânt rostit cu o hotărâre ce nu lăsa nici o urmă de îndoială în privinţa intenţiilor sale, Bembo se îndepărtă cu repeziciune. Roland îl urmări cu privirea timp de câteva clipe. O nedefinită expresie de scârbă se revărsă pe faţă lui. Apoi se îndepărtă şi el spre port. Ajuns acolo intră într-o casă sărăcăcioasă ca înfăţişare şi bătu la o uşă, care se deschise numaidecât.

Omul care-i deschise, era Scalabrino.

Uriaşul părea îngrijorat, trist, tulburat. Bucuria i se stinsese.

— Stăpâne, spuse el cu un oftat, iertaţi-mă că v-am părăsit mai adineauri. Eram nebun. Ceea ce mi-aţi spus, mă zguduise; îmi făurisem timp de câteva clipe nişte idei imposibile. Dar s-a sfârşit cu ele.

— Ce gânduri, ia să vedem? Întrebă Roland cu acea voce de blândeţe şi de duioşie, care-l făcea să fie adorat de uriaş. Povesteşte-mi puţin visele astea. Spune-mi totul. Asta mă va odihni, după convorbirea ce am avut-o.

Roland îi luă mâna:

— Preferi să păstrezi pentru tine singur bucuriile şi suferinţele tale?

— Nu, stăpâne, exclamă Scalabrino. Nu, nu crede aşa ceva. Dar acest vis ce l-am avut o clipă, este atât de absurd!

— Dar ce-ai visat aşa de absurd? Ia să vedem. Ai visat că o aveai pe fiica-ta şi o duceai departe de Veneţia; că o puneai la adăpost de tigri ce dădeau târcoale în întuneric, în căutarea sângelui ei tânăr, nu-i aşa? La adăpost de acea mamă, care mai curând sau mai târziu, din calcul, din slăbiciune, de groază sau din orice alt simţământ, va sfârşi prin a o da pradă?

Scalabrino îşi împreună mâinile lui uriaşe şi făcu o afirmare cu capul. Şi aşa ai visat?

— Ai visat că încetul cu încetul, prin multă duioşie şi devotament, vei sfârşi s-o faci pe Bianca să te iubească şi să-ţi pună într-o zi: „De ce nu eşti oare tatăl meu!” Şi atunci ai fi strigat: „Fata mea, copila mea iubită, sunt într-adevăr tatăl tău!”.

— Este adevărat, Măria voastră, am visat aşa ceva.

— Apoi, continuă Roland, ţi-ai spus că lucrul ăsta nu era cu putinţă, că acea femeie, prostituata aceea o supraveghează prea mult pe Bianca şi că tu eşti osândit să trăieşti mereu departe de dânsa?

— Oare nu-i adevărat, stăpâne!

Ochii uriaşului se umplură de lacrimi.

— Mâine la ora unsprezece seara, exclamă brusc Roland, o vom răpi pe Bianca.

Scalabrino sări în sus.

— Stăpâne, zise el zguduit, ar fi prea frumos!

— Scalabrino, am făcut împreună lucruri şi mai grele. Ţi-o repet dar, că mâine seară o vom răpi pe fiica ta.

— O! Murmură uriaşul, îmi deschideţi cerul!

— Tovarăşii noştri sunt cu toţii în Veneţia?

— Aproate toţi, zise Scalabrino, a cărui voce tremura. Aceia care nu sunt încă aici, vor sosi cu siguranţă mâine.

— Ei bine, dă-le întâlnire la palatul Imperiei. La ora zece le voi da instrucţiunile trebuitoare.

— Voi fi şi eu acolo, stăpâne? Exclamă uriaşul a cărui inimă bătea cu furie.

— Nu.

— Ce! N-o să fiu acolo ca să o iau pe fiica mea?

— Trebuie; tu o vei aştepta într-o barcă solidă cu doi vâslaşi buni; îţi voi da pe fiica ta, şi o veţi şterge cu luntrea cu catarg, care vă aşteaptă în port.

Scalabrino dădu un chiot de bucurie înăbuşită.

— O dată ce Bianca va fi pe bordul vasului, continuă Roland, nu te îngrijora de rest, şi vino de mă regăseşte. Sper că ai destulă încredere în mine, pentru a-ţi spune că ceea ce voi face eu, este pentru fericirea fiicei tale.

— Am încredere în dumneavoastră, stăpâne, cum aveam în Dumnezeu, când eram copil! Răspunse uriaşul.

Bembo se înapoiase la palatul ce-l ocupa, nu departe de San-Marc. Era aproape ora trei de dimineaţă şi zorile dimineţii începeau a albi cerul. Cu un gest brusc cardianul trimise feciorul, care venise să-l dezbrace. Deschise larg fereastra odăii în care intrase şi începu să se plimbe încetişor.

Acea încăpere era aşa-zisa locuinţă intimă a cardianului episcop.

Îngrămădise acolo operele de artă, nu pentru că ar fi avut un foarte dezvoltat gust artistic pentru frumoasele creaţii ale geniului omenesc, dar voia să-şi facă despre sine o părere foarte înaltă, acei dintre prietenii ce-i primea acolo: de asemeni voia să ascundă, sub aparente preocupări artistice, alte gânduri ce nu le destăinuia nimănui pe lumea asta.

Orice ar fi fost, acest cabinet era foarte frumos şi forma un izbitor contrast cu sala aspră şi goală, unde primea străinii şi pe indiferenţi.

Bianca îşi închipuia că Bembo n-o zărise decât de două ori, şi încă nu ştia totul despre el, ba nici numele. De fapt Bembo o văzuse chiar în ziua când Imperia o adusese la Veneţia. Din acea zi data şi patima lui.

Bembo nu iubise niciodată. Nu fusese iubit nici când avusese ce-i drept, câteva legături trecătoare, ce nu lăsaseră nici o urmă în viaţă. Din ziua când o văzu pe

Bianca, ştiu ce este o iubire puternică şi sinceră. În primele momente el îşi închipui că ar fi învârtit bine lucrurile cu Bianca şi Imperia. Deznădăjduita împotrivire ce-o întâmpină din partea acesteia din urmă, îl aduse cu repeziciune la o stare de întărâtare nervoasă; în acelaşi timp îşi spunea că era mai bine să renunţe la Bianca.

Dar afirmându-şi că renunţă, se gândea din ce în ce mai mult la această copilă abia zărită, şi în curând ea fu şi mai vie în toate gândurile sale.

Atunci Bembo îşi spuse că era pierdut, dacă nu izbutea să triumfe.

Cunoscu nopţile fără somn, când braţele se întind în chip nelămurit spre o făptură care lipsea; cunoscu succesivele închipuiri ce le creează iubirea: durerile, deznădejdile, bucuriile neaşteptate şi fără de pricină. Plânse. Da, omul acesta care era făcut să facă pe alţii să plângă, vărsă lacrimi amare. Pe măsură ce iubirea lui creştea în intensitate, pierdea mijloacele de acţiune asupra Imperiei.

În seara când îl întâlni pe Roland, Bembo deznădăjduit, căuta în mintea lui un plan îndrăzneţ a cărui executare i-ar fi dat-o pe Bianca în palmă. Convorbirea cu Roland preciza acest plan, care rămânea foarte vag în gândirea lui.

Bembo umbla încoace şi încolo prin cabinetul său şi toate gândurile lui se îndreptau acum spre această întâlnire ce-o avusese în faţa palatului Imperiei. Se gândea fără nici o vorbă, fără o şoaptă. Căci de multă vreme Bembo îşi luase bunul obicei de a pronunţa cuvinte cât mai puţine cu putinţă, mai ales când era singur. Socotea că monologul trădează aproape întotdeauna o taină. Vorbeşti, crezând că nu te aude nimeni, şi se întâmplă ca o ureche să prindă o exclamaţie: cuvântul scăpat. Şi cu un cuvânt, ca şi cu un rând scris, se poate să fie spânzurat un om foarte nevinovat.

Ori, Bembo, nu se socotea tocmai nevinovat.

Deci nu vorbea, şi această obişnuinţă de a strânge buzele, de a le înghiţi, cum s-ar zice, să le facă să reintre în sinea

lor, sfârşise prin a da înfăţişării această mască specială a ipocriţilor în genere şi a iezuiţilor îndeosebi.

Dar dacă nu vorbea cu voce tare, se gândea mult. Şi iată ce se gândea el în acea clipă:

— Trebuie să-l ucid pe omul acesta.

„Omul acesta” era necunoscutul care trebuia să-i dea lui pe Bianca, şi prin urmare îi făcea un nesfârşit de mare serviciu.

— Întâmplarea este nemaiauzită, se gândea Bembo. Într-adevăr că omul acesta este la curent cu faptele şi gesturile mele; cunoaşte anumite gânduri ale mele. Este prea mult! Cine este? De unde vine? Ce vrea el? Pentru ce vrea să-mi dea pe Bianca? Dar, mai ales asta trebuie s-o ştiu. Ia să vedem, omul ăsta pare a fi încă tânăr; poate să fie deci îndrăgostit, dragoste din sentiment, căci patimă ca a mea nu cunoaşte vârsta.

Bembo se opri o clipă.

Gândirea ca şi cuvântul are timp de răgaz. Ai nevoie să răsufli, gândindu-te ca şi cum ai vorbi.

Se interesă o clipă de doi golani ce dormeau rezemaţi de un stâlp, şi pe care-i zări de la fereastra lui. Apoi continuă în sine:

— Da, s-ar putea să fie împins de un simţământ de dragoste. Dar pe cine să iubească el oare? Pe Bianca! Bianca să-l fi respins oare şi acum caută să se răzbune! Nu-i Imperia? Poate. Şi iarăşi nu! Omul ăsta are chipul împietrit care înlătură putinţa sentimentelor aşa de simple, în spatele măştii acesteia sunt lucruri încâlcite. Ce? Nu ştiu, şi el ştie ceea ce cuget eu. Cel puţin cunoaşte patima mea pentru Bianca. Deci s-a ocupat îndelung şi serios de mine. În ce scop?

Un nou timp de oprire.

Bembo venise iar lângă fereastră: cei doi golani erau mereu la locul lor, ca nişte preafericiţi sub dezmierdările soarelui răsărind. Îi pizmui şi se gândi că nicicând nu avusese somnul lor atât de paşnic.

— În viaţa mea, continuă el să cugete reluându-şi plimbarea, a trebuit să zdrobesc unele vieţi. Când cineva visează ceea ce am visat eu, când merge spre putere, trebuie să înceapă prin a îndepărta de la sine orice idee de dreptate şi să smulgă din inima lui această bucurie rea ce se numeşte milă. Atunci este tare. Eu, eu sunt tare, deoarece n-am ştiut niciodată ce-i mila şi dreptatea. Da, dar când zdrobeşti oameni ce se află în calea ta trebuie să ai grijă să-i zdrobeşti cu totul. Oare să fi lăsat cumva în urma mea vreun duşman, care acum.

El se opri, încrucişă braţele şi în timpul unei îndelungate gândiri îşi revăzu viaţa întreagă. Ajunse apoi la această încheiere:

— Este nevoie să-l ucid pe omul acesta. Să ne slujim mai întâi de dânsul şi apoi să-l ucidem. Să căutăm mijlocul. Ia să vedem, astă-seară el o să-mi dea în mână pe Bianca. Deci trebuie să am pentru dânsul o mare recunoştinţă. Ca să i-o dovedesc, ca să-i mulţumesc din toată inima pentru un astfel de serviciu îl rog să cineze aici, în palatul meu episcopal. Va veni, asta-i sigur. Dar va vrea să mănânce la masa mea? Dar, dacă-i insuflu pentru o zi, pentru o oră, o îndeajunsă încredere. Şi asta-i treaba mea. Da, va veni, se va aşeza la masa mea. Restul merge de la sine. Iată mijlocul cel mai sigur, cel mai expeditiv.

Uşurat, aproape sigur că se descotoroseşte de necunoscut otrăvindu-l, Bembo se dădu de aici încolo cu totul puternicei bucurii de a înfăptui de mai înainte, în închipuire, răpirea Biancăi şi îndestularea patimii sale.

Atunci combină noua viaţă ce avea să-şi orânduiască.

La fereastră bătu cu voioşie toba pe un geam, şi văzu că cei doi golani erau tot acolo. Numai că nu mai dormeau. Se îndeletniceau cu o sărăcăcioasă masă şi întorseseră spatele către palat. Bembo nu dădu decât o slabă atenţie acestor doi inşi.

Cheamă pe îngrijitorul său şi-i porunci să pregătească un apartament pentru o persoană care trebuia să locuiască la

palat câteva zile, şi adăugă:

— Această persoană este o femeie.

O privire fixă făcu pe îngrijitor să înţeleagă despre ce era vorba. Acest îngrijitor era ceva mai mult şi ceva mai bun decât un îngrijitor. Era admirabil dresat, îşi înţelegea stăpânul dintr-o jumătate de cuvânt şi îndeplinea orbeşte.

— Va trebui, reîncepu Bembo, să te ocupi a-mi găsi peste câteva zile o casă bine aşezată, adică destul de izolată şi lesne de supravegheat. Vei locui şi tu acolo.

— Bine, preasfinte, am ceea ce vă trebuie.

Îngrijitorul dispăru; ştia de ajuns.

Peste o oră după aceea, cum oraşul era trezit acum, el se îmbrăcă cu veşmântul ce-l purta îndeobeşte în oraş, adică cu o mantie de preot cu însemnele episcopale, cu o pălărie roşie pe cap.

Bembo se urcă într-o lectică şi ceru să fie dus la Aretin. Intră nu prin uşa mare, ci printr-o uşiţă dosnică, ce da drept în încăperile lui Petru Aretin.

Acesta sta la o măsuţă de lemn alb, fără cea mai mică podoabă, într-o încăpere îngustă şi prost mobilată, pe care o numea laboratorul său. El scria.

— Vezi! Exclamă zărindu-l pe Bembo, îmi câştig pâinea de toate zilele.

— Ce faci acolo?

— Scriu o poveste pentru regele Franţei.

— De la care nădăjduieşti?

— O bună mie de taleri, cel puţin, căci îl ameninţ de astă dată fără amânare.

— Şi cu ce, dreptate cerească! Exclamă Bembo care se prefăcu că râde.

— Că public povestea ce i-o trimit!

— Şi ce povesteşti în povestea ta?

— O istorioară care trebuie să fi fost adevărată, deoarece nici un martor nu poate afirma contrariul: că mama regelui a făcut odinioară dragoste cu un bărbat foarte frumos, foarte vrednic de a fi iubit.

— Asta nu-i tocmai grozav.
— Da, dar voinicul în cauză era grăjdar de meserie. Vezi cât de colo ponosul cu bucluc; regele fiul unui grăjdar!
— Nu-i rău! Zise Bembo. Dar ai nevoie de bani?
— Mi-e sete de ei; am o foame turbată; nu mai am o baiocă.
— Sărmane prieten!
— Trebuie să găsesc neapărat anul ăsta vreo zece mii de taleri; l-am socotit pe împăratul Carol cu trei mii, pe regele Franţei cu o mie, ceea ce fac patru, pe ducele de Ferrara cu cinci sute.
— Şi pe mine cu cât? Întrerupse Bembo.
— Pe tine!
— Pe mine, sau pe aceia ce-i pot face să-ţi plătească.
Aretinul se apropie cu grabă de Bembo.
— Îmi poţi tu procura ceva bani?
— Patru mii de taleri.
— Când?
— Chiar de astăzi, dacă vrei jumătate din ei.
— Dacă vreau, pe sânii Margaretei!
— Vino deci!
— Unde?
— Vino, ai să vezi! Îmbracă-te curat. Te iau cu mine în lectica mea.
Aretinul se năpusti. Peste câteva clipe apăru transformat. Atunci coborâră amândoi şi se urcară în lectica ale cărei perdele Bembo le trase cu grijă.
În curând lectica se opri în faţa palatului ducal.
— Urmează-mă, zise Bembo.
— Pe cine o să vedem?
— Pe doge!
— Dogele? Întrebă Aretinul.
— Da pe doge. Oare te înspăimântă lucrul acesta?
— Pe mine! Eu nu mă tem decât de golani. ca mine şi ca tine, Bembo!

În acest timp cardinalul străbătuse o întinsă sală plină de ofiţeri şi nobili, curteni s-ar putea zice. Într-adevăr dogele Foscari luase toate apucăturile unui monarh. Simplu magistrat reprezentativ, după legile republicii, se înconjurase încetul cu încetul de un ceremonial şi un aparat al puterii, care dintru-ntâi păru nevătămător întunecosului patriciat al Veneţiei. Într-o bună zi aceste aparenţe de putere deveniseră realităţi, atunci când era prea târziu să se mai împotrivească cineva ambiţiei dogelui: veşnica poveste a republicilor, unde poporul este îndepărtat de la cârma propriilor sale treburi. Într-o republică unde poporul nu cârmuieşte prin sine însuşi cu hărnicie, putere şi încredere propriile-i destine, răsare pururea un om sau o castă de oameni, care pun mâna pe putere. Astfel la Veneţia, sub o înşelătoare aparenţă de libertate iluzorie, poporul fu mereu robit. Patriciatul, care păstra multă vreme un fel de sălbatică neatârnare, pierdu această independenţă, care nu era decât o umbră de libertate, din ziua când îngădui unui doge să se înconjoare cu atâtea forţe.

Foscari avea ambiţii foarte mari.

Şi pentru a le face să izbutească, avusese mai întâi grijă să-şi impună un plan, a cărui primă parte o înfăptuise în sfârşit. Adică, înainte de a se avânta în marile încercări ce le medita, începuse prin a-şi făuri arme; avea în mâini cele două arme pe care un tiran inteligent caută a le desăvârşi: oştirea – biserica, cele două arme totdeauna atârnate de gâtul norodului. Cu biserica stăpânea creierul copiilor şi al femeilor; prin femei şi copii, cucerea pe bărbaţi; într-adevăr sunt puţini capi de familie care să nu sfârşească prin a primi să rabde tirania casnică a gospodăriei lor.

Cu armata ţinea la respect pe răzvrătiţii ultimelor straturi populare.

Altieri îi da oştirea.

Bembo îi da biserica.

Cel dintâi înrâurea asupra ofiţerilor şi ostaşilor, celălalt asupra preoţilor; prin soldaţi Foscari era sigur că va înăbuşi orice răscoală populară, şi stăpânea acest vulcan, pururea în fierbere, ale cărui erupţii răstoarnă uneori tronurile, prin preoţi stăpânea conştiinţa publică.

Arme îngrozitoare pe care un popor trebuie să înceapă a le sfărâma, când râvneşte libertatea cu o puternică sinceritate.

Astfel fusese prima parte a planului lui Foscari, avusese nevoie de şase ani ca s-o aducă la îndeplinire. Putea acum să mânuiască cele două unelte ale lui, pentru ridicarea şi întărirea gloriei sale.

În ce consta această vedenie a gloriei şi a puterii ce chinuia închipuirea dogelui?

Este timpul să lămurim şi să fixăm silueta acestui Foscari pentru folosul povestirii noastre.

Capitolul XXVII Dogele.

Bembo şi Petru Aretin străbătuseră deci o sală, unde o mulţime de nobili, de cetăţeni de seamă şi de ofiţeri se sfătuiau cete-cete. Lucrul acesta se asemăna cu o anticameră de rege, unde curtenii aşteaptă clipa când trebuie să-l vadă pe stăpân, sau să fie văzuţi de dânsul.

După salutările respectuoase cu care-l primiră pe Bembo în trecerea sa, Petru Aretin putu să-şi dea seama de influenţa de care se bucura cardinalul.

— Drace! Se gândi el, cumătrul a făcut o cale bună, de atunci când, într-o cocioabă din Florenţa, aveam un usturoi crud ca să-l împărţim amândoi, drept orice fiertură, şi când trebuia să trăim cu ce da Dumnezeu. Se pare că Bembo şi-a găsit calea cea bună. De ce nu m-am făcut şi eu preot! Ei aş! De la preot la poet nu-i altă deosebire decât de la mormoloc până la broască!

După cum se vede, Aretinul îşi considera situaţia în destul de păcătoasă stimă, când îşi vorbea lui însuşi.

Cardinalul intră într-o încăpere nu tocmai mare, unde străjuiau nişte arcaşi, şi în sfârşit într-un fel de cabinet unde

lucrau nişte secretari, cărora le făcu un semn familiar. Apoi se aşeză într-un jilţ lângă o fereastră şi-l pofti pe Petru Aretin să stea lângă dânsul.

— Dogele ne va primi imediat, zise el cu o voce destul de înceată pentru ca să nu fie auzit de scribi. Ne aşteaptă. Până atunci avem timp să ne sfătuim.

— Despre ce-i vom spune?

— Nu, zise Bembo a cărui faţă se mohorî. Aş vrea să te întreb despre cineva pe care trebuie să-l cunoşti.

— Vorbeşte.

— Omul acela, florentinul acela care a vrut să-ţi recite o baladă şi voia să devină secretarul tău.

— Ah! Ah! Ei bine, ambiţia lui este satisfăcută. Toarnă destul de bine versurile şi l-am luat. Te interesezi oare de dânsul?

— Mult.

— În acest caz, dragul meu, o să-l împing înainte. Ce fel de om este?

— Aştept să mi-o spui tu, deoarece îi vrei binele.

— Eu, eu nu-l cunosc decât doar după o scrisoare de recomandare ce i-a dat-o marele diavol.

— Marele diavol?

— Da, Ioan de Medicis.

— Aşadar nu-l cunoşti? Reîncepu Bembo aruncând o adâncă privire tovarăşului său.

Aretinul se mulţumi să scuture din cap. Cu Bembo vorbea doar cât mai puţin cu putinţă, afară de cazul când se lăsa în voia limbuţiei sale despre lucruri indiferente.

— Ei bine, zise Bembo, ar trebui să ştii cine este, de unde vine, ce vrea.

— Este uşor; este poet, vine din Ferrara şi vrea să se alipească norocului meu.

— Astea-s aparenţe. Dar în spatele tuturor acestora e cu totul altceva, pe care vreau să-l ştiu.

— Bun. Îl voi întreba cu dibăcie pe omul nostru, şi va trebui ca versurile ce vreau să i le scot din nas să fie tare

îndărătnice.

În clipa aceea un uşier făcu semn lui Bembo, care se sculă numaidecât şi urmat de Petru Aretin, pătrunse într-un mare cabinet, cu cumpătare mobilat, dar care în simplitatea lui, da de gol gusturile de mărire ale omului care-l locuia.

Dogele Foscari sta într-un jilţ mare, de lemn sculptat după moda Renaşterii, cu sculpturi înflorate, combinate în chip armonios cu arta gotică.

Se afla în faţa unei mari mese masive, a cărei fiece picior înfăţişa un leu cu aripile desfăşurate: leul Veneţiei. Foscari pe vremea aceea, părea de vreo patruzeci şi cinci de ani. Întrega lui făptură, statura înaltă, umerii lui largi, atitudinile lui vădeau putere. Faţa lui exprima acea nelinişte ce se vede pe faţa marilor ambiţioşi. Ochii săi negri sfredeleau pe interlocutorii lui cu o privire adâncă. Purta o barbă neagră iar părul lui des abia albise pe la tâmple. Vocea îi era gravă şi aspră. Arareori i se însufleţea chipul. Dar când era în stăpânirea unui sentiment furios, această figură îşi lepăda masca meşteşugită de linişte maiestuoasă ce şi-o impunea; când această frunte îndărătnică se acoperea cu nori şi când ochii lui negri aruncau fulgere, atunci Foscari făcea lămurit impresia unuia dintre acei groaznici carnivori, cărora firea le dă drumul în omenire, fără îndoială, într-o clipă de rătăcire.

Bembo neliniştit şi Petru Aretin curios, se aşezară pe scaune la un semn al dogelui, ai cărui ochi se aţintiră îndelung asupra poetului; Aretinul înfruntă acestă privire făcută din puţină neruşinare şi puţină teamă deghizată.

— Eşti un prieten al lui Ioan de Medicis? Întrebă pe neaşteptate dogele.

— Am într-adevăr această cinste, zise Aretinul. Acest mare bărbat mă onorează cu prietenia lui, până acolo că nu s-a învoit decât cu mare greutate să se despartă de mine.

— Şi în cazul acesta, pentru ce l-ai părăsit? Mi se pare că, pentru un om ca dumneata, ocrotirea unui Ioan de Medicis preţuieşte cât favoarea tuturor monarhilor Europei.

— Da, Alteţă, afară de a dumneavoastră!

— Dar eu nu sunt monarh! Spuse cu vioiciune dogele.

— Alteţă, am auzit poporul Veneţiei vorbind despre Foscari cu un respect ce m-a mişcat, pe mine, pe care nimic nu mă mişcă. Am văzut acest mare palat, care cu arcaşii şi archebuzierii lui are aparenţa uneia din acele fortăreţe, cum este Luvrul regal, pe care l-am văzut la Paris, sau Sfântul-Înger, pe care l-am văzut la Roma. Am intrat în palat şi am văzut aici luxul şi bogăţia vrednică de curtea din Madrid, pe care am străbătut-o. În sfârşit, vă văd pe dumneavoastră, Alteţă şi mă întreb dacă acest popor nu-i poporul unui împărat temut, dacă acest palat nu este castelul întărit al unui monarh, dacă omul care mă admite în faţa lui, nu este un rege atotputernic.

Cu bărbia în palma mâinii, Foscari ascultase braşoava lui Aretin, fără ca un muşchi al feţei lui să-şi dea de gol impresiile. În ultimul moment el tresări.

— Rege!

Acest cuvânt nu-l murmură, ci şi-l reţinu în gândirea sa cu un zgomot răsunător şi se gândi numaidecât:

— Poetul ăsta nu-i nărodul pe care îl crede Bembo, deoarece a ghicit dintr-o dată gândurile pe care numai eu le ştiu.

Reîncepu cu glas tare:

— Nu este în Veneţia nici un rege, domnule. Nu va avea niciodată unul. Dar ca să venim la ilustrul Ioan de Medicis, presupun că trebuia să ai şi alt motiv ca să-l părăseşti?

— Motivul îmi este cu totul personal, înălţime. Nobilul meu stăpân trăia mai mult în tabără decât în oraş. E mereu pe munţi şi prin văi. Se respiră în preajma lui o atmosferă de praf de puşcă. Dormi pe tare, şi eşti înconjurat de oameni băţoşi – foarte stimabili când este vorba de împuşcături şi salve de tunuri şi archebuze ori pistoale, dar foarte plictisitori când este vorba de muze, care sunt subiectul meu obişnuit de tăifăsuială.

— Pe scurt spus, îţi era teamă!

— Nu tocmai, Alteţă, zise Aretinul sculându-se. Mărturisesc totuşi că viaţa de tabără şi de război nu prea mă ademeneşte.

— Astfel dar, dacă ţi-aş propune să te înapoiezi la Ioan de Medicis, ai simţi, fără îndoială, o oarecare scârbă?

— Da, Alteţă, dacă trebuie să părăsesc de-a pururea această fermecătoare cetate artistică, cu poeţi şi boieri mari, care se numeşte Veneţia; nu, dacă-i vorba numai de o misiune temporară. În cazul acesta aş socoti ca o mare cinste să devin ambasadorul dogelui Foscari pe lângă Ioan de Medicis.

Dogele aruncă o privire lui Bembo, care răspunse printr-un semn al capului. Se gândi câteva clipe apoi reîncepu:

— În definitiv, de ce ai venit la Veneţia?

— Societatea, Alteţă, societatea strălucită şi lustruită.

— Asta-i tot?

— Şi bogăţia! Răspunse Aretinul.

— Pot să-ţi ajut în această parte a programului, zise dogele care părea că nu auzise decât acest cuvânt.

— Partea cea mai interesantă, zise atunci Bembo amestecându-se pentru întâia oară în convorbire. Daţi-mi voie, Alteţă să vă spun ceea ce prietenul meu, Petru Aretin, din modestie n-a putut spune el însuşi. Că nu este numai poetul a cărui faimă a răzbit până aici şi pe care aţi dorit să-l vedeţi mai de aproape. Este de asemenea un gânditor delicat, capabil să priceapă totul dintr-o jumătate de cuvânt, în stare să transmită întocmai o gândire, fără să mai fie nevoie de acele scrisori ce se pot rătăci. În sfârşit, are arta de a convinge şi vorbi fiecăruia după temperamentul său.

— Ştiu! Zise dogele aprobând cu capul. Aşa că nu aş sta la îndoială să-i dau o dovadă de încredere, pe care n-aş fi voit să ţi-o dau decât dumitale, dragă Bembo, dacă n-ai fi reţinut la Veneţia de griji importante.

— Alteţă, zise Aretinul cu acel aer de obraznică sinceritate, care era una din puterile sale, socotiţi-mă

numai ca pe o scrisoare ce călătoreşte, dar o scrisoare inteligentă şi pe care nimeni n-o poate deschide. Ceea ce-mi veţi spune, se va întipări mai bine decât pe hârtie şi vă promit, că scrisoarea va sosi la adresă.

— Nu mai este vorba acum, spuse dogele zâmbind, decât să ştiu preţul transportului.

— Alteţă, spuse atunci Bembo, Aretinul este prea poet pentru a se nelinişti de aceste mizerii; el cunoaşte tot preţul glorioasei însărcinări ce i-o încredinţaţi şi cinstea de a o duce la bun sfârşit îi ajunge. Banul e o nimica toată pentru dânsul.

— Daţi-mi voie, cardinale! Exclamă Petru Aretin foarte nelinişti.

— El nu caută decât gloria, continuă Bembo netulburat.

— Totuşi trebuie să trăiesc, ce dracu! Izbucni Aretinul scos din fire. Nu spun că gloria n-o fi un lucru bun, dar ea este încă şi mai drăgălaşă, când se poate plăti!

— Dar, reluă Bembo, dacă ilustrul Aretin nu se gândeşte deloc la trebuinţele materiale ale vieţii, a trebuit să mă gândesc eu pentru el, eu care sunt prietenul său. Deci m-am gândit că două mii de taleri n-ar fi prea mult, spre a-l despăgubi în timpul misiunii sale, şi că o aceeaşi sumă i-ar putea fi numărată la înapoiere, drept despăgubire.

Dogele aprobă cu un semn al capului, luă o foaie de hârtie, scrise pe ea câteva cuvinte şi o întinse lui Aretin zicând:

— Iată un bon de două mii cinci sute taleri; la înapoiere vi se va înmâna încă un asemenea bon.

— Ah! Alteţă, exclamă Aretinul bucuros foarte, o astfel de dărnicie este vrednică de dumneavoastră şi de mine. Nimic alta decât un sonet bogat cizelat şi fără pată ar putea încadra recunoştinţă mea.

— O să am o mare plăcere să-l citesc, spuse cu seriozitate dogele. Acum ascultaţi-mă!

Foscari se sculă şi făcu vreo câţiva paşi prin cameră, gândindu-se. Şovăia oare acum să-şi încredinţeze gândirea lui Aretinului? Îl privea piezişş, şi fără îndoială că acest chip

de lup înfometat, acest cap inteligent, viclean, îi insuflă mai multă încredere decât o înfăţişare de prieten devotat.

— Ai să te duci să-l găseşti pe Ioan de Medicis, spuse el fără veste. Te vei sili cât mai mult.

— Voi călători noapte şi zi.

— Bine. Ce puteri are în jurul lui Marele Diavol?

— Cam vreo cincisprezece mii de arcaşi şi archebuzieri, patru mii de călăreţi bine înarmaţi cu pistoale şi spade, mai bine de zece tunuri.

Chipul lui Foscari se lumină de un zâmbet.

— Bun! Zise el. Îi vei spune următoarele, din partea dogelui Veneţiei, Foscari. Îşi osteneşte zadarnic geniul său războinic în întreprinderi de slabă valoare. Îi ofer alianţa mea, îi pun la îndemână douăzeci de mii de ostaşi, ceea ce-i va îndoi armata. Spune-i că, cu aceste puteri vom putea atunci.

Şovăi.

— Cu astfel de puteri, alteţă, zise Aretinul, sunteţi stăpânul Italiei. Aşa este? Trebuie să mai adaug că Rovigo, Mantova, Cremona, Florenţa în luptă una împotriva alteia, nu sunt în stare să se împotrivească unei serioase ciocniri?

— Eşti de o rară inteligenţă, maestre Aretin. Da, spune-i asta. Şi încă şi asta: că eu, Foscari, mă simt ruşinat că principii Italiei de sus se sfâşie între dânşii; că este dureros de trist să vezi rodnica vale a râului pe necontenit pustiită, şi fluviile rostogolind valuri înroşite de sângele omenesc; că am făurit un vis. Ai înţeles întreaga mea gândire, Bembo; ai s-o înţelegi şi dumneata, Aretin!

— Va fi în siguranţă în inima mea, ca şi gândirea lui Dumnezeu într-un altar!

— Ei bine, acest vis mare, uriaş, vrednic de un mare căpitan ca Medicis, vrednic să-mi tulbure nopţile fără de somn, dacă se înfăptuieşte, înseamnă să fac din Italia de sus un singur.

El se opri.

— Un singur regat! Exclamă Aretinul cu un accent de entuziasm. Ah! Alteţă, această gândire dacă se îndeplineşte, va zgudui lumea.

— Veneţia, reluă Foscari, este cheia Italiei. Fără Veneţia nu se poate nimic. Cu ea se poate încerca totul. Sunt obosit să tot pun galioanele noastre în serviciul regilor străini. De aici înainte trebuie să luptăm pentru noi înşine. Regină a mărilor, Veneţia poate şi trebuie să ajungă regină a Italiei şi să smulgă Romei străvechea ei stăpânire. Ce-i Roma? Trecutul! Un trecut strălucitor ce se stinge în beznele amurgului. Ce este Veneţia? Viitorul! Prin ea luptele lăuntrice pot înceta. Prin ea Italia de sus dintru-întâi, apoi Italia întreagă se poate ridica în faţa suveranilor străini şi să exclame: aveam până aici poezia şi artele, am acum şi puterea. Să-şi caute atunci francezii, germanii, prada pe aiurea. Italia se apără şi îşi este de ajuns ei. Iată visul meu!

— Vis sublim, Alteţă! Vis care ar fi de ajuns întregii Italii!

— Da, dar sunt prinţii! Pentru a zămisli un atare vis, ar trebui o gândire ca a mea. Pentru a o înfăptui, ca s-o pot duce la bun sfârşit, eu am prevăzut totul, şi mă priveşte cum; dar pentru ca să răstorn piedica, adică pe prinţi, trebuie un războinic; acesta va fi rolul lui Ioan de Medicis.

— Şi ce va trebui să-i făgăduiesc, alteţă?

— Împărţirea după victorie. El stăpân la Roma, eu la Veneţia; el la miazăzi, mie miază-noapte, şi între noi amândoi papa.

Foscari tăcu gânditor. Apoi reîncepu:

— Acum, maestre Aretin; iată planul în liniile lui mari, amănuntele le vom vedea mai târziu. Mai întâi trebuie ştiut dacă Marele Diavol este omul, care să primească alianţa ce i-o propun. Este vorba de a-l iscodi cu îndemânare, de a nu-i descoperi decât puţin câte puţin planul ce l-am alcătuit, şi să ne retragem, fără a-i fi spus prea multe dacă simţi împotrivire.

— Alteţă, zise Aretinul, răspund de succes. Îl cunosc pe Ioan de Medicis. Am împărţit cu el ospitalitatea cortului său.

Am avut partea mea de plăceri. Mi-a destăinuit grijile lui. Ştiu cum cugetă el şi de asemeni ştiu întortochelile pe unde se ajunge la adevărata-i gândire. De altfel este un suflet simplu, o minte prea puţin încâlcită. Nu are decât o patimă: războiul. Deoarece o să-i ofer să se războiască îndoindu-şi mulţimea ce-o târăşte după sine pe câmpurile de luptă, pricina este câştigată.

— Pleacă deci cât mai curând, maestre. Şi gândeşte-te că duci cu dumneata tot norocul Italiei.

— Al tău şi al meu! Se gândi Aretinul ploconindu-se până jos.

El ieşi însoţit de Bembo.

— Ei bine! Exclamă acesta, când fură afară din palat, ce zici tu de întâmplarea asta.

— Pe toţi dracii! Spun că o atare taină, preţuieşte mai mult decât cinci mii de taleri!

— Răbdare! Răbdare! Nu eşti decât la început.

— Cred şi eu, jur pe mitra sfântului Petru, patronul meu!

Capitolul XXVIII Peştera Neagră.

Bembo se înapoia la palatul său. Nu dădu nici o atenţie unor indivizi, doi la număr, prost îmbrăcaţi, care îl urmăriră până la palatul ducal şi care îl însoţiră atunci până la uşa lui. Erau cei doi lazzaroni pe care îi zărise pe terestra palatului. Un ins îmbrăcat ca barcagiu, îi întâlni atunci şi se sfătui o clipă cu dânşii.

— Ei bine? Întrebă el.

— A ieşit spre a se duce la palatul ducal.

— Singur?

— Însoţit de fabricantul de poveşti. S-a înapoiat singur.

— Să nu-l pierdeţi din ochi, şi astă-seară, la ora nouă, nu uitaţi semnalul. Barca?

— Este odgonită în faţa palatului curtezanei.

Luntraşul făcu un gest de mulţumire şi se îndepărtă.

Ziua trecu pentru Bembo fără incidente. Orele se scurseră cu o încetineală ce-l deznădăjduia. Mintea i se încorda spre o singură gândire: Bianca. Veni şi seara. La ora opt Bembo

se îmbrăcă cu un veşmânt pe jumătate ostăşesc, pe jumătate civil. Îşi vârî un pistol la cingătoare şi se asigură că era înarmat. Îşi aşează un pumnal cu lama puternică în mânerul său, şi astfel înarmat, ieşi din palat înfăşurându-se cu o manta.

Când sosi în faţa palatului Imperiei, încă nu era ora opt şi jumătate. Era aproape lumină. Bembo sări într-o gondolă şi-i spuse luntraşului:

— Du-mă unde vei vrea şi fii aici pe la nouă.

— Bine, stăpâne, exclamă luntraşul.

La sunetul acestei voci Bembo tresări şi privi cu luare-aminte pe luntraşul care vâslea cu acea trândăvie şi mlădiere atât de speciale dibacilor marinari ai Veneţiei.

Liniştit, fără îndoială, se culcă în fundul cortului, legănat de mişcările molatice ale bărcii. Capul îi era o flacără. Fremăta de nerăbdare. În sfârşit, nemaistăpânindu-se, după o trecere de douăzeci de minute, dădu această poruncă.

— Du-mă de unde m-ai luat.

Când gondola trase la mal, suna ora nouă. Se înnoptase. Zgomotele oraşului se stingeau unul după altul. Cheiurile se goleau.

— În sfârşit! Şopti Bembo.

Plăti luntraşului, care-şi legă în tihnă barca, sări jos şi dispăru.

— Pentru ce, se gândi Bembo, dorit-a omul acesta să fiu aici de la ora nouă? Cum îmi voi petrece cele două ore ce mă despart de clipa aceea?

Pe la nouă jumătate, curtezana Imperia se sfătuia cu secretarul lui Aretin. Acesta o atrase spre fereastra ce da spre canal.

— Vedeţi! Spuse el arătându-i o umbră ce umbla încoace şi încolo pe chei.

— Este el! Şopti curtezana înfiorându-se.

— Da, el! El, care se învârteşte în preajma fiicei voastre în toate serile şi pândeşte clipa nimerită.

— O! Mi-ai făgăduit s-o scapi pe biata fiică a mea.

— Da! Dacă mai e vreme!

— Ce vrei să zici? Exclamă Imperia chinuită.

— Credeţi că el este omul care să depene desăvârşita dragoste la lumina stelelor? Nu, nu! El meditează, îşi pregăteşte crima, îşi ia măsurile. Poate că peste două, trei zile va fi prea târziu! Dar de mâine înainte voi lucra.

— Scapă-mi fata, şopti Imperia împreunându-şi mâinile.

— V-o repet, doamnă, de mâine chiar fiica voastră va fi izbăvită.

Accentua în chip ciudat acest cuvânt, apoi adăugă:

— Sper că nu este prea târziu! Cu un om ca, cardinalul, trebuie să te aştepţi mereu la loviturile cele mai neprevăzute.

Sună ora zece. Secretarul Aretinului îşi luă rămas bun de la Imperia. Peste zece minute după aceea, sub baldachinul unei gondole mari, Roland îşi îmbrăcă iar haina de luntraş, pe care o îmbrăcase pentru ca să-l plimbe pe Bembo.

Făcu atunci ocolul palatului Imperiei. Totul era pustiu.

Luminile ferestrelor palatului se stinseră. Pe chei Bembo nelinişţit, tulburat, era sprijinit de o piatră de odgonit şi părea ca o statuie; aştepta.

În palat, după plecarea aceluia ce se numea meşterul Paolo, Imperia se înapoiase o clipă la fereastra ce da spre chei.

— E mereu acolo! Şopti ea.

Şi văzând pe cardinal nemişcat în umbră, ca o fiară carnivoră la pândă, o groază se iscă în ea. Imperia se simţea redusă la neputinţă. Cui i-ar fi putut cere ajutor şi ocrotire împotriva lui Bembo?

Lui Foscari? Lui Altieri? Dar erau şi ei complici, şi Bembo i-ar fi făcut să tremure, cum o făcea şi pe dânsa să tremure. Luă o lumânare şi se îndreptă spre partea palatului pe care o locuia Bianca.

Apartamentul fetei era deplin izolat. O singură uşă comunica cu restul casei şi cheia acestei uşi Imperia o avea

totdeauna la dânsa. În această ascunzătoare nu erau în jurul Biancăi decât trei femei tinere, dintre care două erau slujnice şi una îndeplinea slujba ce se numeşte astăzi „domnişoară de companie”. Imperia intrând cu lumânarea în mână, închise în urma ei uşa cu cheia. I se părea că în fiece clipă putea să răsară înaintea ei Bembo ameninţând, cerându-şi prada. În apartamentul fetei, se linişti. Uşa era solidă şi altă comunicaţie cu exteriorul, afară de ferestrele înalte, nu mai era niciuna.

Deschise o a doua uşă şi intră în odaia Biancăi. Fata nu era culcată; făcea muzică cu tovarăşa ei. Zărind-o pe mama sa, alergă spre dânsa. Imperia o strânse cu drag în braţele sale.

— Nu ţi-i teamă că oboseşti veghind aşa târziu, mica mea Bianca?

— Aşteptam vizita dumitale ca în toate serile, mamă.

— Aşadar nu-ţi mai este necaz pe mine? Nu mai eşti deci tristă?

— Se poate oare să te urăsc, să-mi fie mult timp necaz pe dumneata, mamă? Ah! Dacă ai vrea să mă asculţi, ce repede am pleca de aici!

Fruntea Imperiei se posomori.

— Da, da. Gângăvi ea, în curând copila mea!

În acel moment fereastra scrâşni, geamurile zburară în ţăndări, doi bărbaţi săriră în odaie, apoi alţi doi şi încă alţii. Imperia cu un ţipăt de spaimă, o apucase pe fiica sa în braţe şi sări urlând spre uşă, strigând numele servitorilor pe care îi chema în ajutor, dar se opri cuprinsă de groază: uşa era încuiată pe dinafară. Atunci se întoarse furioasă, cu un pumnal în mână. Dar în aceeaşi clipă fu înşfăcată de două braţe puternice, legată fedeleş şi i se puse căluş la gură.

— Ajutor, mamă, ajutor! Ţipa Bianca.

Atunci trecu pe dinaintea ochilor curtezanei o înspăimântătoare nălucire.

Nişte oameni mascaţi, nişte diavoli, o luau pe fiica sa. Aruncau pe capul ei o eşarfă, pe care i-o înnodară la gură,

apoi o ridicau şi se îndreptau cu ea spre fereastra spartă. Imperia gemu înăbuşit şi leşină. Când îşi reveni în fire, după trecerea a câteva clipe, văzu pe servitoarele fetei sale, care o dezlegaseră şi se îmbulzeau în jurul ei. Năluca se făcuse nevăzută. Îngrozitoarea scenă nu durase decât vreo câteva clipe.

— Fata mea! Fata mea! Urlă Imperia.

Sări spre fereastră, văzu scara pe care se urcaseră răpitorii, coborî şi ea până jos, mugind, îngrozitoare la vedere. Alergă ca o smintită în jurul palatului ei. Servitorii săi treziţi din somn, alergau acum cu torţe.

Nimic! Totul dispăruse. Imperia îşi întinse pumnii încleştaţi spre cer. Un blestem ţâşni de pe buzele-i înspumate. Apoi cu un înspăimântător accent de ură, strigă:

— Bembo!

Şi se prăbuşi fără viaţă. În josul scării Roland, ducând în braţele sale pe Bianca înnebunită de groază, şopti:

— Nu te teme de nimic, copila mea. Ţi-am făgăduit să te scap: te izbăvesc acum.

Bianca recunoscu vocea duioasă şi mângâioasă ce-i vorbea.

— Şi mama.

Acesta fu primul ţipăt al acestei fermecătoare copile, care în acest moment de chin, abia liniştită de cuvintele lui Roland, uita de dânsa.

Roland tresări.

— Să ai încredere în mine, se mulţumi el a-i spune. Nu-ţi fie teamă de nimic, nici pentru mama dumitale, nici pentru dumneata.

Lăsase jos fata, o luase de braţ şi sprijinind-o, o ducea cu el. Bianca, în prada simţămintelor de tulburare ce-i frământau tânăru-i suflet neprihănit, urma pe acest necunoscut cu o nemărginită încredere.

O urcă într-o gondolă şi o aşează sub cort.

— La revedere, în curând! Zise el.

— O! Nu mă părăsiţi! Se rugă ea împreunându-şi mâinile.

— Trebuie, zise Roland, dar ne vom revedea în curând. În aşteptare, te încredinţez acestui om, pe care-l vezi aici. Al încredere în el ca şi în mine însumi, mai multă decât în mine. Cum ai avea în tatăl dumitale.

— Tatăl meu! Şopti Bianca.

Şi la licărirea unui felinar ce lumina cortul, privirea ei se aţinti asupra unui uriaş, care o privea cu nişte ochi extaziaţi şi ai cărui obraji tremurau de emoţie. În acea clipă gondola porni repede la drum. Roland sărise într-altă barcă alături. La un semn al lui, acesta barcă începu să alunece pe urmele gondolei ce-o ducea pe Bianca. Cheiurile erau pustii: tovarăşii lui Roland se pierduseră în noapte. La cotitura canalului Roland auzi puternice ţipete de deznădejde, apoi un nume urlat de o nebună: numele lui Bembo.

Un zâmbet înfricoşător apăru pe buzele lui şi ochii săi priviră în fundul bărcii la un ins, care era întins acolo, legat, încătuşat.

Omul acesta îşi auzise numele şi se înfiora de groază. Era într-adevăr Bembo!

— Ai auzit? Zise Roland. Este Imperia care te blestemă. Este mama care-şi caută copila, pe care i-o răpeşti. Vai şi amar de dumneata dacă te vei mai afla vreodată în faţa ei!

Bembo scăpă o scurtă mormăială, care era poate o tânguire, sau poate o ameninţare.

Roland nu mai spunea nimic.

Barca aluneca grăbită şi în tăcere. În curând ajunse în portul Lido şi merse de acostă lângă un caic mare, care ridicase ancora şi ale cărui pânze începeau a se întinde în bătaia vântului şi întunecimea nopţi.

Peste cinci minute Roland, Bembo, Bianca şi Scalabrino erau pe bord.

— Tu ai să te înapoiezi la Veneţia, zise Roland lui Scalabrino. Te vei duce să-l găseşti pe Petru Aretin, şi-i vei spune, că orice s-ar întâmpla să mă aştepte trei zile.

Scalabrino aruncă o ultimă privire spre Bianca, şi coborând în barca lui, se îndepărtă.

Bembo fusese aruncat, legat fedeleş cum era, într-un fel de colibă.

Închisese ochii şi nu mai da nici un semn de viaţă. Părea leşinat. De fapt se gândea adânc.

Roland conduse pe Bianca în odăiţa stăpânului caicului, unde se făcuse o improvizată aşezare.

— Copila mea, zise el luând-o de mână, a trebuit să întrebuinţez acest mijloc silnic, pentru ca să te smulg marelui pericol ce te ameninţă. Acest pericol este acum îndepărtat.

— Omul pe care l-am întâlnit? Întrebă cu sfială Bianca.

— Îi scapi. Omul acesta este atotputernic şi trebuia să te pun la adăpost de atingerile lui, să te fac să ieşi din Veneţia, fără să ştie cineva în lumea asta ce ţi s-a întâmplat.

— Nici chiar mama mea?

— Nici chiar mama dumitale! Zise Roland cu tărie. Ochii tinerei fete se umplură de lacrimi. Nu pricepea ceea ce-i spunea dânsul, dar avea nelămuritul simţământ că, mama sa n-ar fi putut-o scăpa, cum făcea acest necunoscut a cărui fiecare cuvânt, fiecare gest, o linişteau.

Roland ieşi făcând un semn prietenesc Biancăi.

Începu să se plimbe cu nelinişte pe puntea corăbiei, care în acea clipă străbătea cu toate pânzele îngusta trecătoare Lido şi se îndrepta spre miază-noapte.

— Aşadar, se gândi Roland, copila asta o adoră pe mama ei! Am eu oare dreptul, eu, ca pentru a lovi în Imperia, s-o fac pe micuţă să sufere? Am dreptul de a despărţi pe fată de mamă, fiindcă mama fu criminală? Şi pentru ca s-o fac pe aceasta din urmă să plângă, trebuie ca şi cealaltă să plângă?

Se duse de se aşează la proră, cu braţele încrucişate, cu fruntea arzătoare, în bătaia vântului ce adia peste valurile Adriaticii, în ceţurile ce-l biciuiau fremătând.

— Le-a fost milă de mine?! Continuă el într-un urlet de revoltă. Când m-au luat, când m-au smuls vieţii, spre a mă băga într-un mormânt; când a vrut să mă facă să plâng, s-a

tulburat Imperia să ştie dacă alţii plângeau? S-au întrebat toţi, dacă lovindu-mă, nu loveau în acelaşi timp în tatăl şi mama mea?

Adăugă mai înăbuşit:

— Nu vorbesc de cealaltă! Deoarece ea s-a mângâiat! Un hohot de plâns îi sfâşie gâtul şi atunci se întoarse repede spre Veneţia. Dar focurile îndepărtate ale oraşului dispăruseră. Nu se mai vedea nici chiar linia coastei ce se pierdea în întunecimile nopţii.

Roland îşi reîncepu plimbarea.

Şi fără îndoială, în această minte mai tulburată decât talazurile ce se ridicau de sub prora corăbiei, mai adâncă şi mai întunecoasă decât adâncimile mării, se făcu încetul cu încetul lumină, căci Roland se potoli treptat.

În clipa când zorile începeau a albi orizontul, stăpânul caicului se apropie de dânsul şi-l întrebă:

— Trebuie să dau semnalul, stăpâne?

Roland făcu un semn.

O clipă după aceea o flacără neagră pluti la marele catarg, stăpânul vasului se aşeză înainte şi trase în aer trei focuri de puşcă. Coasta joasă se vedea clar. După câteva clipe, se văzu pe această coastă, un uşor nor de fum, apoi slabul zgomot al unei detunături ajunse până la caic. Acest semnal se repetă încă de două ori, la intervale de timp egale.

— Putem debarca! Zise stăpânul vasului, care strigă câteva porunci marinarilor săi.

Caicul apucă atunci de-a dreptul spre coastă. Peste o jumătate de oră mai târziu ancora fu aruncată şi pânzele strânse.

— Va trebui să vă aştept aici? Întrebă stăpânul vasului pe Roland.

— Nu! Te vei înapoia la Veneţia, fără să mă mai aştepţi.

Luntrea fu coborâtă în apă. Bembo, mereu ferecat, fu coborât în ea. Era prăpădit la faţă, dar îşi ţinea cu îndărătnicie ochii închişi. I se scoase căluşul, pentru ca să poată respira. Luntrea ajunse repede la uscat. Acolo

aştepta o trăsură închisă. Bembo fu aruncat în ea şi trăsura se îndepărtă în goana mare a celor doi cai ai săi.

Atunci luntrea se întoarse la bordul corăbiei şi fu rândul Biancăi să fie depusă pe uscat.

Roland se aşează lângă dânsa. O a doua trăsură, asta descoperită, aştepta. Roland şi tânăra fată se urcară în ea. Trăsura porni repede şi ajunse pe la nouă dimineaţa într-un orăşel. Aici se opri în faţa unei case singuratice dintr-o mahala, apoi porni fără să mai aştepte, fără îndoială, surugiul primise porunci de mai înainte.

Această casă era aceea unde Roland îi aşezase pe tatăl lui şi pe Juana.

Aici stătu aproape două ore. Când ieşi de acolo, era singur; de aici înainte erau două femei în jurul bătrânului Candiano orb şi nebun, adică două devotate.

Roland, călare, porni pe calea Trevisei, apoi a Nervesei. Ajunse la strâmtorile Piavei. Din loc în loc, zărea printre tufe de copăcei sălbatici, când un păstor de capre care-şi păzea liniştit caprele, când un ţăran cumsecade, care parcă ar fi căutat ciuperci la poalele copacilor. Schimba atunci un semn cu umilul păstor sau cu ţăranul şi acesta sculându-se, arăta patul unui pistol.

Descălecă în sfârşit în faţa Peşterii-Negre, unde pătrunse imediat. La intrarea ei veghea un ţăran înarmat cu o durdă.

— A sosit omul? Îl întrebă Roland.

— Da, stăpâne.

— L-au pus în sala ce i-am hotărât-o eu?

— Da, stăpâne.

— Nimic nou prin împrejurimi?

— Sandrigo a mai venit să dea târcoale pe aici. Dar iar ne-a scăpat.

Roland trecu şi se afundă în adâncurile peşterii.

Vădit lucru, fuseseră făcute aici considerabile lucrări. Peştera, pe care o săpase ajungea sub munte, era transformată.

Roland o luă de-a lungul tindei, coborî o scară şi se opri în sfârşit în faţa unei uşi solide. Acolo veghea iar un bărbat, care lumina calea cu un felinar agăţat de zid.

— Căpitanii sunt aici? Întrebă Roland.

Omul răspunse în tăcere printr-un semn afirmativ cu capul.

— Bine, spune-le să vină.

Omul se îndepărtă. Roland luă felinarul cu o mână, se asigură cu cealaltă că pumnalul era în teaca lui, apoi deschise larg uşa, în faţa căreia se oprise şi intră.

În sala în care se afla, era un fel de temniţă, unde pătrundea aerul printr-un horn ce se deschidea în susul zidului şi ieşea afară din peşteră.

Roland examina cu luare-aminte temniţa şi zâmbi cum zâmbea el câteodată, adică cum puteau zâmbi afurisiţii lui Dante.

— E perfect, şopti el, uşa de aici, ca şi cea de acolo, are aceleaşi zăvoare! O! Nu mi-a fost greu să le reconstruiesc! Peste cincizeci de ani le voi revedea aşa cum le-am văzut, aşa cum le-am sfâşiat cu unghiile şi cu degetele mele însângerate. Şi iată ferestruia, hrana. Pâinea neagră şi ulciorul de apă. Iată şi patul de piatră, lespezile, zidurile! Totul e bine aici!

Se înfioră în faţa acestei evocări a anilor săi petrecuţi în puţurile Veneţiei.

Într-adevăr această sală a Peşterii Negre, această temniţă aproape fără aer şi cu totul lipsită de lumină, era reconstituirea exactă a temniţei ce-o locuise el atâta amar de vreme!

În acest timp şase inşi intraseră în temniţă. Roland agăţă felinarul şi se întoarse spre dânşii. Ei îl salutară cu seriozitate adâncă.

— Aduceţi prizonierul! Zise Roland.

Peste câteva clipe după aceea intrară doi inşi, care târau pe un al treilea de braţe. Îl aşezară pe scaunul de piatră. Prizonierul vânăt la faţă, cu sudoarea ceasului morţii pe

frunte, privea în juru-i cu acea înfricoşare a unei spaime grozave, care dilată globii ochilor.

Mai întâi nu văzu nimic.

Apoi când ochii i se obişnuiră cu întunecimea, zări la lucirea felinarului pe oamenii aceia în picioare, gravi, nemişcaţi, a căror siluetă se contura, ale căror feţe i se păru că ies încetişor din întuneric.

— Ce vreţi de la mine? Mormăi el cu o voce răguşită şi gâfâitoare.

— Ai s-o ştii numaidecât, Bembo! Spuse o voce.

— Secretarul Aretinului. Şopti Bembo îngrozit. Ah! Ştiam eu bine că omul ăsta va fi pacostea mea!

Şi maşinal îşi înălţă ochii către acela ce-i vorbise şi care, înaintând un pas, se aşezase în aşa fel, ca lumina felinarului să-i lumineze faţă.

Bembo dădu un chiot de groază şi începu să tremure din toate fibrele făpturii sale. Căută să se ridice, dar îi erau picioarele legate şi căzu gâfâind pe patul de piatră bâlbâind:

— El! El!

— Dezlegaţi-l, zise Roland.

Funiile de la picioare şi de la mâini fură dezlegate. Bembo, îndată ce fu liber în mişcările sale, se refugie într-un ungher al temniţei.

— Mă recunoşti, Bembo?! Zise Roland cu un fel de mâhnire.

— Roland Candiano!

Acesta fu ţipătul sau mai degrabă geamătul înăbuşit ce ţâşni de pe buzele umflate ale lui Bembo. Căzu greoi în genunchi, şi cu o mişcare instinctivă întinse braţele rugător.

— Da, zise Roland, văd că mă recunoşti acum!

— Îndurare! Bâlbâi Bembo.

— Te recunoşti deci vinovat?

— Da! Da. Am fost vinovat! Am fost criminal. Dar dumneata, dumneata care mă iubeai, dumneata care erai întruchiparea mărinimiei, ai să mă ierţi!

— Vom vedea! Zise Roland cu o voce răguşită.

Amintirile pe care i le trezise Bembo stârneau în el o furioasă mânie. Făcu o sforţare, se stăpâni şi se întoarse spre căpeteniile cetelor şi zise:

— Tovarăşi buni, v-am adunat ca să fiţi judecătorii şi martorii hotărârilor pe care le voi lua faţă de omul acesta. Trăiţi cu toţii în afara societăţii. Luptaţi fără ură împotriva celor ce au bogăţii, pentru că vă e dragă neatârnarea mai mult decât viaţa. Omul acesta a luptat, împins de ură, pentru a robi pe alţi inşi. Fie spus lucrul acesta, pentru a stabili că sunteţi inimi destul de nobile şi minţi de-ajuns de mărinimoase, pentru a înţelege în câteva cuvinte ceea ce vreau să fac.

Potolit acum, Roland Candiano vorbea cu un fel de măreţie paşnică.

Căpeteniile ascultau cu luare-aminte.

Cuvintele ce le rostise el nu li se păruseră stranii. Le auzeau totuşi pentru întâia oară, dar ideile ce le exprimau, le erau obişnuite.

La cuvântul „neatârnare” ei se înfiorară şi ochii lor scânteiară.

Erau căpitani de cete!

Cutreierau munţii şi văile; prinseseră numeroşi boieri şi cu armele în mâini atacaseră multe fortăreţe. Trăiau în neştiinţa legilor ce dominau peste oraşe şi provincii; nu ştiau ce-i religia, dreptatea, poliţia, dările, deosebirile de clase. Dar, fireşte erau drepţi şi bunătatea lor sălbatică, sădită în sufletele lor primitive, ca un mirt sălbatic şi puternic, le arăta fără îndoială ceea ce trebuia să facă: Fas et nefas.

Vom spune deci că înţeleseseră dintr-o dată cuvintele lui Roland Candiano şi le aprobară cu un semn făcut cu capul. Candiano tăcuse anume parcă, spre a lăsa căpitanilor săi timpul să-şi lumineze gândurile cu această lumină nouă ce-o revărsa el în ei. Reîncepu:

— Unul dintre ai voştri, un om de mare bunătate a inimii, un viteaz de temut pentru societatea duşmană, milostiv pentru slabi, neînduplecat şi fără milă faţă de cei răi, în sfârşit aşa cum trebuia, spre a i se face faima de hoţ sălbatic, tovarăşul vostru Scalabrino, veni într-o zi la Veneţia. El avu încredere în cuvintele fiinţei ce-o vedeţi aici de faţă! A plătit cu şase ani de chinuri grele această slăbiciune.

Bembo scăpă un slab geamăt.

— Pe vremea aceea, reîncepu Roland, l-am cunoscut pe Bembo. Eu eram bogat şi puternic. Îl vedeam sărac, dezmoştenit. Mi-l făcui prieten.

Căutai să sădesc în inima lui speranţa în viaţă şi fericirea. Fu tovarăşul plăcerilor mele şi confident al bucuriilor mele.

Îl alesesem pe dânsul pentru că niciunul nu-l voia de prieten. Trăia ca un lepădat de oameni. Din ziua când l-am cunoscut şi am avut milă de dânsul, am trăit ca oamenii. Iată cum m-a răsplătit: prin el, tatăl meu a înnebunit, după ce a suferit chinul orbirii; datorită lui mama a murit de disperare; din cauza urii lui am stat şase ani într-un mormânt; din cauza lui m-a părăsit logodnica; prin el din fericit, cum eram, am devenit atât de nenorocit, încât abia cutez a privi în faţă nenorocirea mea. Am ieşit din iadul meu. Am ştiut prin dovezi anumite rolul acestui om. L-am prins în momentul când era gata să săvârşească o nouă fărădelege, să sfărâme o altă viaţă. Ce trebuie să-i fac?

— Îndurare! Milă! Gemu Bembo.

— Să moară! Spuse unul dintre şefi. Ceilalţi aprobară.

— Să moară, da, reîncepu Roland. Dar să moară chinuit cum sunt eu. Să moară suferind ceea ce am suferit şi eu, plângând şi rugându-se în aceeaşi temniţă, unde a făcut să cobor eu. Să moară ştiind că fata fără de prihană, pe care a cutezat s-o iubească, nu va fi niciodată a lui!

Roland făcu un pas.

— Bembo, îţi dăruiesc viaţa, aşa cum mi s-a dăruit odinioară şi mie. Bembo, te osândesc să trăieşti veşnic în

această temniţă, aşa cum ai făcut tu să fiu eu osândit a trăi o veşnicie în puţuri.

— Dar e nedrept! Urlă Bembo. Nu am fost singurul!

Roland se îngălbeni.

— Ai răbdare, Bembo, adăugă el. Complicii tăi Foscari, Altieri şi Dandalo îşi vor primi pedeapsa la rândul lor.

— Îndurare! Se tânguia cardinalul. Milă! Lasă-mă să sper!

La un semn al lui Roland, căpitanii de bande ieşiră. El mai aruncă o ultimă privire asupra lui Bembo, care se rostogolea pe jos, strivindu-şi fruntea, apoi ieşi şi el şi închise greaua uşă.

Bembo se văzu singur, într-o întunecime adâncă.

Atunci, îşi aminti pe neaşteptate ziua când coborâse în temniţa lui Roland. Reconstitui cu o neînduplecată precizie acea groaznică bucurie ce-o simţise, văzând pe nenorocitul înlănţuit de deznădejdea lui, ca pe Prometeu de stânca sa.

Un urlet ţâşni din gâtlejul lui umflat, se aruncă asupra uşii, pe care începu s-o zgârie cu unghiile, apoi căzu de-a buşilea leşinat.

SFÂRŞIT